



T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

DOKTORA PROGRAMI

II. BAYEZİD'İN OĞLU ŞEHZADE AHMED'İN HAYATI

DOKTORA TEZİ

İnan DEMİRTAŞ

Danışman: Prof. Dr. Alpaslan DEMİR

TOKAT-2024

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Prof. Dr. Alpaslan DEMİR danışmanlığında hazırlamış olduğum “II. Bayezid’in Oğlu Şehzade Ahmed’in Hayatı” adlı Doktora tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

02/08/2024

İnan DEMİRTAŞ



Emeęe, Bilgiye, Kültüre, Sanata kıymet verenlere armağan olsun...



ÖNSÖZ

İnsanlık tarihi, hükümlanlık mücadeleleriyle dolu bir sahnedir ve her bir olay ve karakterin kendine özgü bir hikayesi vardır. Bu çalışmada, bu çalkantılı dönemlerden birinin en önemli karakterlerinden olan Şehzade Ahmed'in hayatı incelenmektedir.

Şehzade Ahmed'in hayatı da sadece bir kişinin değil, bir dönemin hikayesidir. İki dönemden oluşan isyan sürecinin yanında aynı zamanda bir biyografi özelliği de taşıyan bu çalışmada, Şehzade Ahmed'in hayatı ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nun çalkantılı bir dönemi -Sultan II. Bayezid dönemi sonları ve I. Selim dönemi başları- ele alınmış; saray çevresindeki Ahmed, Bayezid, Selim ve bazen diğer şehzadelerin de dahil olduğu mücadeleler ve çekişmeler daha yakından incelenmiştir. Osmanlı tahtının geleceği olarak görülen bir yıldızın aniden sönmesiyle tarihin sayfalarına yazılan bu hikâye, gerçekleşmemiş hayallerin ve belki de kaybedilmiş bir potansiyelin hüzünlü bir resmidir.

Şehzade Ahmed, sadece bir şehzade değil, aynı zamanda o dönemin siyasi entrikalarının ve güç mücadelelerinin bir parçasıydı. Tarihsel bütünlük içinde karanlık tarafları aydınlığa çıkarmak ya da eksik olan halkayı bularak zinciri birleştirmek önemlidir. Bu çalışma da eksik olan halkalardan birini gün yüzüne çıkarma çabasıdır.

Büyük mesai ve emek gerektiren her işte olduğu gibi bu çalışma da meşakkatli ve uzun bir süreç almıştır. Konu seçildikten sonra bana ipucu mahiyetinde olan Uzunçarşılı'nın "Osmanlı Tarihi" adlı değerli eserinde yer verdiği bir dipnot, bu çalışmanın önemini daha da pekiştirmiştir. Üstad tarihçinin, Şehzade Ahmed hakkında kapsamlı bir çalışmanın yapılmadığını ve arşivlerde bu konuya dair birçok belgenin mevcut olduğunu belirtmesi, bana büyük bir ilham ve sorumluluk duygusu vermiştir. Tez konusu belirlendikten sonra karşılaştığım bu dipnot, adeta geçmişten gelen bir çağrı niteliğinde olup, beni bu konuyu derinlemesine incelemeye yöneltten önemli bir referans olmuştur. Uzunçarşılı'nın bu konudaki tespiti, çalışmamızın ne kadar isabetli olduğunu bir kez daha teyit etmiştir. Bu çalışmanın, Uzunçarşılı'nın bu çağrısına küçük de olsa bir cevap niteliğinde olması en büyük temennimdir.

Şehzade Ahmed ile ilgili araştırmalarda temel hedef, Ahmed'i Sultan Selim gibi güçlü ve keskin bir karakterin gölgesinden çıkararak objektif bir şekilde anlatmaktır. Sonuçta kazanan, padişah olan ve bir şekilde bütün kaynaklarda adı geçen bir padişahı yazmak zor olsa da kaybedenin, geri plana düşenin mücadelesini ve hayatını yazmak

nispeten daha zor olsa gerek. Bu çalışmada da karşılaştığımız temel zorluk aslında kaybedenin mücadelesinin yazılmış olmasıdır. Taht mücadelesini kazanan kardeşin padişah olarak yakın çevresi ve ailesi ile ön plana çıkması, kaybedenin ise yine kendi yakın çevresi ve ailesi dahil olmak üzere geri plana düşmesi sonucunu doğuruyordu.

Bu çalışmada Şehzade Ahmed, Osmanlı kronikleri ile Şarkiyatçıların eserleri, yazma eserler, seyahatnameler ve arşiv belgeleri gibi çeşitli kaynaklardan yararlanılarak incelenmiştir. Ahmed karakterine ulaşmak için daha çok padişah olan Sultan Bayezid ve Sultan Selim hakkında yazılmış olanlardan ilerlemek gerekiyordu. Sultan Bayezid'in henüz hayatta olduğu dönemde gerçekleşen mücadele safhasına yönelik olarak arşiv belgelerinde geçen hüküm ve mektuplar referans alındığında gerçeğe daha yakın bilgiler edindiğimiz kanısındayım. Ancak Selimnâme yazarlarının eserlerinden- Padişah olan Sultan Selim'in gölgesinden dolayı- Ahmed'e ve ona dair bilgilere ulaşmak nispeten zor olmuştur. Daha çok Osmanlı arşiv belgelerinden, özellikle Ahmed'in mücadelesi hakkında daha detaylı bilgilere ulaşmak mümkün olmuştur. Ayrıca Ahmed döneminde yaşamış önemli şairlerin hayatı üzerinden farklı bir disiplin olan Edebiyat alanına geçilerek Ahmed'in izi sürülmüş ve sosyal yaşamına dair bilgiler edinmemiz mümkün olmuştur.

Odaklandığımız konulardan olan Şahkulu İsyanı, Yeniçerilerin Ahmed'in karşısında konumlanması, Sultan Bayezid'in yeniçeri desteği ile Selim tarafından tahttan indirilmesi ve Yenişehir Muharebesi gibi dönüm noktası olan olaylar, Şehzade Ahmed'in hayatının ve imparatorluğun kaderinin şekillenmesinde belirleyici rol oynamıştır. Yine Ahmed'in şehzadeleri de hem iktidar mücadelesinde hem de sonrasında Sultan Selim için yarattıkları sıkıntılarla büyük problem olmuşlardır.

Bu çalışmada, Şehzade Ahmed'in hayatı ve yaşadığı döneme dair mevcut kaynaklar doğrultusunda bir değerlendirme yapılmıştır. Elbette, bu çalışma bir ilk adımdır ve eksiklik ile hatalarımızın olduğu muhakkaktır. Bu nedenle, çalışmanın gelecekte yapılacak araştırmalara zemin hazırlamayı amaçladığı göz önüne alındığında, Şehzade Ahmed hakkında son sözü söylediği de iddia edilemez.

TEŞEKKÜR

Tezin hazırlık sürecinde yoğun mesaisinden bana vakit ayıran rehberliğinden her zaman yararlandığım danışman hocam sayın Prof. Dr. Alpaslan DEMİR'e, tez konusunun seçiminde desteğini esirgemeyen hocam sayın Prof. Dr. Songül ÇOLAK'a, değerli katkılarından dolayı saygıdeğer hocalarım başta Prof. Dr. Ali AÇIKEL olmak üzere, Prof. Dr. Ahmet YÜKSEL, Prof. Dr. Sadullah GÜLTEN ve Dr. Öğrt. Üyesi İsa TAK'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Tezin hazırlanması sürecinde yardımlarını esirgemeyen kıymetli arkadaşlarım Melek KURT, Bahar KOCABAŞ, Ebru KETEN, Dr. Gökhan FİL, Dr. Rıza ÖZBÖLÜK'e ayrıca sayın Ali SESLİKAYA'ya, belge çevirilerinde yardımcı olan sayın Ayşe KAVİLLİOĞLU'na, eser temininde yardımcı olan yeğenim Berfin SAYGILI'ya, haritaların hazırlanmasında yardımcı olan Coğrafya Bölümü Dr. Öğretim Üyesi sayın Kemal ERSAYIN'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu süreçte başta sevgili ailem olmak üzere her koşulda yanımda olan kıymetli arkadaşlarım, Salim Kalaycı, Özkan Platin, Ali Eren Sarı, Hüseyin Kaş, Birgül Kahraman ve Selçuk Karaoğlu'na şükranlarımı sunuyorum.

Yine Tokat'ta bulunduğum süre zarfında desteklerini ve emeğini benden esirgemeyen başta kıymetli hocam Dilber Demir olmak üzere, Dr. Yasin DÖNDER'e, Emrul ve Merve YEŞİLDAĞLI'ya, Songül ÖZTUNÇ USLUER'e, İrem Rana YÜCEL'e, Damla ÇOLAK'a, dostluklarını her zaman yanımda hissettiğim Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tarih bölümü kıymetli öğretim üyeleri Dr. Murat GÜNEY, Dr. Edip UZUNDAL, Araştırma Görevlileri Süleyman SİNİN ve Emine ÇELİKKUT SERÇEK başta olmak üzere desteklerini esirgemeyen herkese teşekkür ediyorum. Eksiklikler bana, güzellikler ise anılan değerli kişilere aittir.

İnan DEMİRTAŞ

Tokat/2024

ÖZET

II. BAYEZİD'İN OĞLU ŞEHZADE AHMED'İN HAYATI

Demirtaş, İnan

Doktora, Yeniçağ Tarih Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Alpaslan Demir

Ağustos 2024, xi + 275 sayfa

Bu çalışmada, Sultan II. Bayezid'in şehzadelerinden biri olan Şehzade Ahmed'in hayatı ve babası Sultan II. Bayezid ile daha sonra sultan olan kardeşi Selim'e karşı yürüttüğü isyan hareketi ele alınmaktadır. Sultan II. Bayezid'in şehzadeleri arasında Selim ve Korkud hakkında birçok araştırma yapılmışken, önemli bir şahsiyet olan Şehzade Ahmed'in gölgede kalmış yaşamı, tarih sahnesindeki rolü ve etkileri, mevcut kaynakların el verdiği ölçüde kapsamlı bir şekilde incelenerek, aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Birinci bölümde, Şehzade Ahmed'in özel yaşamı ve ailesine dair; hayatı, kişiliği ve ailesi anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Şehzade Ahmed'in Amasya Sancak Beyliği dönemi ele alınmaktadır. Şehzade Ahmed'in bu dönemdeki faaliyetleri, maiyeti, yaşanan önemli olaylar ile sosyal hizmetleri ve eserleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde “Şehzade Ahmed'in Sultan Bayezid'e İsyan Süreci” başlığı altında, rakipleri, kardeşi Selim'in ve kendisinin babasına isyanı, Ahmed'i isyan sürecine götüren Şahkulu İsyanı ve Yeniçeri ayaklanması, Konya'yı ele geçirmesi ve padişahlığını ilan etmesi, Sultan Selim'in tahta çıkışı ve şehzadelerin idamları konuları ele alınıyor.

Dördüncü bölümde “Şehzade Ahmed'in Sultan Selim'e İsyanı” başlığı altında, Şehzade Ahmed'in Bursa'yı ele geçirmesi, istihbarat faaliyetleri ve Selim'le diplomatik temasları, bu sırada ortaya çıkan Nur Ali Halife İsyanı, vezir ve bağlı beylerin tarafgirliği, Amasya'yı geri alması, yanlış politikaları, Ahmed'in tuzağa düşürülmesi, Yenişehir Savaşı, ölümü, naaşı ve türbesi ile ailesinin akıbeti anlatılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Şehzade Ahmed, Saltanat Mücadelesi, Amasya Sancağı, Safevî.

ABSTRACT

THE SON OF BAYEZID II'S SON PRINCE AHMED LIFE

Demirtaş, İnan

Doctorate's Degree, Department of Modern History Scientific

Advisor: Prof. Dr. Alpaslan Demir

August 2024, xi + 275 pages

This study focuses on the life of Shahzade Ahmed, one of the princes of Sultan Bayezid II, and his rebellion against his father Sultan Bayezid II and his brother Selim, who later became sultan. While much research has been done on Selim and Korkud, two of the princes of Sultan Bayezid II, the life of the important figure Shahzade Ahmed, whose role and effects on the stage of history have remained in the shadows, is tried to be illuminated through a comprehensive examination of the available sources to the extent possible.

In the first chapter, the personal life, personality and family of Şehzade Ahmed are described. The second chapter deals with the period of Prince Ahmed's tenure as the Sanjak Bey of Amasya. Information is given about the activities of Prince Ahmed during this period, his entourage, important events, social services and his works.

In the third chapter, under the title “The Rebellion of Prince Ahmed against Sultan Bayezid”, the topics of his rivals, the rebellion of his brother Selim and himself against his father, the Şahkulu Rebellion and Janissary uprising that led Ahmed to the rebellion process, his seizure of Konya and declaration of his sultanate, Sultan Selim's accession to the throne and the executions of the princes are discussed.

The fourth chapter covers the rebellion of Prince Ahmed against Sultan Selim: Şehzade Ahmed's seizure of Bursa, his intelligence activities and diplomatic contacts with Selim, the Nur Ali Khalifa Rebellion that emerged at that time, the partisanship of the vizier and subordinate beys, his recapture of Amasya, his wrong policies, Ahmed's entrapment, the Battle of Yenisehir, his death, his remains and tomb, and the fate of his family are detailed.

Keywords: Ottoman Empire, Prince Ahmed, Struggle for the Sultanate, Sanjak of Amasya, Safavid.

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZLEŞME	ii
JÜRİ KABUL VE ONAY.....	iii
ÖNSÖZ	i
TEŞEKKÜR	iii
ABSTRACT.....	V
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	X
GİRİŞ	1
1. ÇALIŞMANIN KONUSU, AMACI	1
2. YÖNTEM VE KAPSAM.....	3
3. KAYNAKLAR VE ARAŞTIRMALAR.....	4
4. ESKİ TÜRKLERDEN OSMANLIYA SİYASİ HÂKİMİYET ANLAYIŞI VE VERASET SİSTEMİ.....	8
5. KARDEŞ KATLİNİN TARİHSEL SÜRECİ VE FATİH KANUNNAMESİ.....	13
BÖLÜM I.....	30
1. ŞEHZADE AHMED	30
1.1. Hayatı ve Kişiliği.....	30
1.2. Ailesi.....	33
1.2.1. Babası Sultan II. Bayezid.....	33
1.2.2. Annesi Bülbül Hatun	40
1.2.3. Kardeşleri.....	42
1.2.4. Zevceleri	50
1.2.5. Şehzadeleri.....	51
1.2.5.1. Şehzade Murad	52
1.2.5.2. Şehzade Alaeddin	58
1.2.5.3. Şehzade Süleyman.....	59
1.2.5.4. Şehzade Osman	60
1.2.5.5. Şehzade Kasım	62
1.2.6. Kız Evlatları.....	67
BÖLÜM II	69
2. ŞEHZADE AHMED'İN AMASYA SANCAK BEYLİĞİ.....	69
2.1. Şehzade Ahmed'in Amasya Sancakbeyliği Dönemindeki Askerî Faaliyetleri	74

2.2. Sancak Beyliği Esnasındaki Maiyeti	76
2.3. Şehzade Ahmed Zamanında Bir Edebiyat Muhiti Olarak Amasya.....	87
2.4. Şehzade Ahmed Döneminde Amasya'da Siyasi ve Dini Çatışmalar.....	98
2.5. Sosyal Hizmetleri ve Eserleri	102
BÖLÜM III.....	105
3. ŞEHZADE AHMED'İN SULTAN BAYEZİD'E İSYAN SÜRECİ	105
3.1. Şehzade Ahmed'in Rakipleri.....	105
3.2. Şehzade Ahmed ve Şehzade Selim'in Sultan Bayezid'e İsyanı	113
3.3. Safevî Destekli Şahkulu İsyanının Taht Mücadelesine Etkisi.....	134
3.4. Yeniçeri Ayaklanmaları ve Taht Mücadelesine Etkisi.....	155
3.5. Konya'yı Ele Geçirmesi ve Padişahlığını İlan Etmesi	164
3.6. Sultan Selim'in Tahta Çıkışı: Şehzade İdamları ve Hakimiyetin Tesisi	169
BÖLÜM IV	173
4. ŞEHZADE AHMED'İN SULTAN SELİM'E İSYANI	173
4.1. Şehzade Ahmed'in Bursa'yı Zaptı	173
4.2. Şehzade Ahmed ile Selim'in Karşılıklı İstihbarat Faaliyetleri.....	178
4.3. Şehzade Ahmed'in Diplomatik Temasları	184
4.3.1. Şehzade Ahmed'in Kırım Hanı ile İlişkileri	184
4.3.2. Şehzade Ahmed'in Memluk Sultanı ile İlişkileri	188
4.3.3. Şehzade Ahmed'in Safevî Hükümdarı ile ilişkileri	189
4.4. Nur Ali Halife İsyanı ve Taht Mücadelesine Etkisi	191
4.5. Vezir ve Bağlı Beylerin Taraflaşmaları.....	198
4.5.1. Vezirlerin Taraflaşmaları	198
4.5.2. Bağlı Beylerin Taraflaşmaları.....	215
4.6. Şehzade Ahmed'in Amasya'yı Yeniden Ele Geçirmesi.....	218
4.7. Şehzade Ahmed'in Yanlış Politikaları	221
4.8. Şehzade Ahmed İçin Sonun Başlangıcı.....	223
4.8.1. Ahmed'in Tuzağa Düşürülmesi-Mektuplaşmalar.....	223
4.8.2. Yenişehir Meydan Muharebesi ve Şehzade Ahmed'in Ölümü	228
4.9. Ailesinin Akıbeti	235
4.10. Metrukâtı ve Türbesi	238
4.11. Şehzade Ahmed Mücadelesinin Avrupa Edebiyatındaki Yansıması: Robert Greene'in 'Türk Hükümdarı Selim' Örneği.....	244
SONUÇ	248
KAYNAKÇA.....	254
EKLER	268
ÖZGEÇMİŞ	275

TABLolar LİSTESİ

Tablo No.....	Sayfa
Tablo 1. Şehzade Ahmed'in Lalaları	77
Tablo 2. Şehzade Ahmed'in Muallimleri.....	79
Tablo 3. Diğer Görevliler	80
Tablo 4. Sultan II. Bayezid'in Şehzadelerine Gönderdiği Armağanlar	88
Tablo 5. Şehzade Ahmed'in Konya, Akşehir, Niğde Civarındaki Birçok Köyü Tımar Olarak Mahmud Bey'e Verdiğini Gösteren Tablo	166



ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No.....	Sayfa
Şekil 1. Şehzade Ahmed ve Babası Sultan II. Bayezid'in Tuğraları.....	70
Şekil 2. Şehzade Ahmed'in Tuğrasını ve Mührünü Taşıyan Yayalara Verdiği Ahitnameyi Gösteren Belge.....	71
Şekil 3. Şahkulu İsyanı Haritası	153
Şekil 4. Nur Ali Halife İsyanı Haritası	195
Şekil 5. Şehzade Ahmed'in İktidar Mücadelesi Sürecini Gösteren Harita.....	235



KISALTMALAR

Bkz.	Bakınız
C	Cilt
çev.	Çeviren
d.	Doğumu
ed.	Editör
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
H	Hicri
haz.	Hazırlayan
İA	İslam Ansiklopedisi
KSÜ	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
MEB	Milli Eğitim Basımevi
MÖ	Milattan Önce
M	Miladi
MC	Muallim Cevdet Yazmaları
OTAM	Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi
ö.	Ölümü
s.	Sayfa
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
TSMA.D	Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri
TSMA.E	Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı
TTK	Türk Tarih Kurumu

Vrk.	Varak
YKY	Yapı Kredi Yayınları
ZKÜ	Zonguldak Karaelmas Üniversitesi



GİRİŞ

1. ÇALIŞMANIN KONUSU, AMACI

Fatih Sultan Mehmed ile Kanuni Sultan Süleyman dönemleri arasında yükselme dönemi olarak adlandırılan dönem Osmanlı tarihi açısından devlet mekanizması ve organizasyonunun tam anlamıyla sistemleştiği dönem olarak ön plana çıkmaktadır. I. Süleyman'ın saltanatının sonuna denk gelen duraklama dönemine kadar Osmanlı'nın dünya siyasetini belirleyen gücü, siyasi stratejik ve politik açıdan önemlidir. Özellikle devlet mekanizması içinde meydana gelen gelişmelerden biri olan fatih kanunnamesinin kardeş katlini yasal hale getirmesi Osmanlı Devleti'nde iktidar mücadelesinin hukuki zeminini hazırlamıştır. Bu hukuki zeminin oluşmasıyla birlikte saltanat mücadelesi daha fazla önem kazanmış şehzadeler arasında hatta konumuzun kapsamında bulunan II. Bayezid ve I. Selim dönemlerindeki gibi açık ve/veya gizli olarak Padişah ve oğulları arasında yaşanmış farklı örnekler içeren büyük mücadeleler de yaşanmıştır.

Mücadeleyi kazananın geride kalan diğer bütün Şehzade ve Şehzade çocuklarını taht mücadelesi konusunda bertaraf etmek için uygulamış olduğu siyaset; sürgün tutsaklık ve en nihayetinde katledilmeleri gibi birçok şekilde olmuştur. Bu iktidar mücadelesi öncesinde yaşanan taht kavgaları devletin sonraki dönemde siyasi yapısı belirleyici konumu itibarı ile çok önemlidir.

Bu çalışmada, II. Bayezid'in (1481-1512) sağlığında tahtı bırakmayı düşündüğü oğlu Şehzade Ahmed'in hayatı ve babası Sultan Bayezid ve özellikle de padişah olan kardeşi Selim ile yaşadığı mücadele ele alınacaktır. Sultan II. Bayezid'in sekiz oğlundan Ahmed, Korkud ve Selim dışındaki diğerleri babalarının sağlığında ölmüşlerdi. Hayatta olanların en büyüğü Ahmed ikincisi Korkud ve en küçükleri de Selim idi. Şehzade Ahmed Amasya, Şehzade Korkud Saruhan, Şehzade Selim de Trabzon valiliklerinde bulunuyorlardı. Bu şehzadeler ve diğer ölmüş olanların çocuklarından bazıları da birer küçük sancakbeyliğinde hizmet ediyorlardı. Selim'in oğlu Süleyman önce Şarkî Karahisar'a tayin edilmiş ancak Şehzade Ahmed'e yakınlığı nedeniyle Şehzade Ahmed'in itirazı ile Bolu'ya daha sonra Kefe'ye nakledilmiştir. Sonraki süreçte kardeşler arasındaki çekişme sürmüştür. Görüldüğü gibi II. Beyazid'in kardeşi Cem ile yaşadığı mücadelenin bir benzeri de II Bayezid'in oğulları arasında yaşanmıştır. Şehzade Ahmed

ilk planda Sultan Bayezid ve bir kısım devlet erkanının desteği ile taht için en kuvvetli aday konumunda iken, o dönemde yaşanan Şah Kulu İsyanı ve Yeniçeri isyanı gibi Şehzade Ahmed aleyhine yaşanan gelişmeler, Şehzade Selim'in Osmanlı taht mücadelesinde ön plana çıkmasına neden olmuştur.

Bu dönemde Şah İsmail Osmanlı Devleti'ni içerden çökertmek için çeşitli faaliyetlerde bulunmaktaydı. Şah'ın bu faaliyetleri sonucu ortaya çıkan Şahkulu ve Nur Ali Halife isyanları Anadolu'da bir otorite boşluğu oluşmasına neden oldu. Şehzade Ahmed ve onun taht için önemli destekçilerinden olan Veziriazam Hadım Ali Paşa'nın Şahkulu isyanında bozguna uğraması ile bu otorite boşluğu derinlik kazandı neticede II. Beyazid'in üç şehzadesi arasında bir saltanat mücadelesi baş gösterdi. Her ne kadar Ali Paşa'nın ısrarıyla geride bırakılmış olsa da Şehzade Ahmed'in Şahkulu ile yapılan savaşta Veziriazam Hadım Ali Paşa'nın ölmesine rağmen asilerin peşinden gitmemesi, onu askerin gözünden düşürerek taht mücadelesinde geri plana iten önemli gelişmelerden biri olmuştur. Selim, özellikle Safeviler'e karşı kazandığı başarılar ve daha keskin kişiliğiyle ön plana çıkmış, yeniçerilerin desteğini sağlayarak taht mücadelesinde öne geçmiştir. Şehzadelerden Korkud'un yumuşak kişiliği, bu rekabet ortamında Selim'in avantaj sağlamasına neden olmuştur. Yeniçerilerin tepkisine karşın, II. Bayezid'in vezirleri Sultan Bayezid'e benzeyen karakteri nedeniyle Şehzade Ahmed'in padişah olmasında yana idiler çünkü Şehzade Ahmed padişah olursa azledilmeyeceklerini biliyorlardı. Padişah'ta yaşının büyüklüğünden ve yine karakter olarak Selim'e nazaran daha mutedil bir karaktere sahip olması nedeniyle Şehzade Ahmed'ten yana idi. Ancak Padişah ve devlet ileri gelenlerinin bu düşünceleri umdukları gibi nihayet bulmadı. Taht mücadelesinin farklı bir boyut kazanmış; Sultanlık mücadelesi Şehzade Ahmed'in Payitaht'a davetine varacak kadar ileri gitmiş ancak bahsi geçen yeniçeri faktörü ve diğer etkenlerle birlikte Şehzade Ahmed Maltepe'den geri dönerek tekrar Anadolu'ya dönmek zorunda kalmıştır.

Şehzade Ahmed'in taht için verdiği mücadele gerek iktidarın şekillenışı gerekse de sonraki sürecin siyasi temelini oluşturması açısından önemli bir basamak olarak görülebilir. Dolayısıyla yaşanan mücadele ve iktidar savaşının Osmanlı Devleti'nde gerek II. Bayezid ve Yavuz dönemi gerekse de sonrasının siyasi, dini ve sosyolojik etkileri ve yansımaları açısından araştırılmaya ve aydınlatılmaya ihtiyaç duyulan bir alan olarak

önem arz etmektedir. Bu dönem ile ilgili eserler özellikle saltanat mücadelesini kazanan Yavuz Sultan Selim odaklı çalışmalar olduğu için saltanat mücadelesini arka planını yansıtmaması açısından ve şahsiyet olarak da II. Bayezid'in namzed'i bir şehzade olarak Ahmed'in şahsiyetinin ve mücadelesinin detayları incelenmeye değerdir.

2. YÖNTEM VE KAPSAM

Tarih metodolojisi çerçevesinde gerçekleştirilen bu araştırmada Şehzade Ahmed'in hayatı ve taht mücadelesi kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Osmanlı kronikleri, arşiv belgeleri, seyahatnameler ve döneme ait yazma eserler gibi birincil kaynaklar titizlikle incelenmiştir. Özellikle kroniklerde ve arşiv belgelerinde yer alan sınırlı bilgilerin doğru yorumlanabilmesi için, tarihsel bağlam göz önünde bulundurulmuş ve ele alınan olayların etkilerini daha geniş bir perspektifte değerlendirmek amacıyla parçadan bütüne gitme yöntemi benimsenmiştir. Ayrıca kronolojik bir yaklaşım benimsenerek, Şehzade Ahmed'in hayatındaki kritik olaylar ve bu olayların Osmanlı Devleti üzerindeki etkileri analiz edilmiştir.

Araştırma sürecinde, Şehzade Ahmed'in hayatı ve onun ailesiyle olan ilişkileri derinlemesine incelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca, Şehzade Ahmed'in annesi, babası, zevceleri ve şehzadeleri üzerinden onun ailevi yapısına ve hayatına dair kapsamlı bir çerçeve çizilmiştir. Şehzade Ahmed'in Amasya'da sancakbeyi olarak görev yaptığı dönemde, bu şehrin bir edebiyat muhiti olarak gelişimi, Ahmed'in etrafında toplanan şairler ve alimler aracılığıyla incelenmiştir. Sancak beyliği sırasında Amasya'da meydana gelen bazı önemli olaylar, Ahmed'in bu olaylardaki rolü ve sancak beyliği esnasındaki maiyetindeki kişiler de çalışmanın kapsamına dahil edilmiştir.

Şehzade Ahmed'in Amasya'da yaptığı sosyal hizmetler ve bıraktığı eserler, onun halk üzerindeki etkisini ve Amasya'nın sosyo-kültürel yapısındaki değişimleri anlama bağlamında ele alınmıştır. Bu detayların, Şehzade Ahmed'in hayatı ve mücadelesi üzerindeki etkileri bütünsel bir yaklaşımla değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Araştırma sürecinde, askeri ve siyasi olayların kronolojik sırasına bağlı kalarak, her olayın Osmanlı Devleti'nin genel yapısı içindeki yeri analiz edilmiştir. Çalışmanın temel odak noktası, Şehzade Ahmed'in stratejik kararlarının ve bu kararların sonuçlarının incelenmesidir.

Babası Sultan II. Bayezid ile olan ilişkisi, Ahmed'in taht üzerindeki iddialarını ve bu süreçteki politik manevralarını anlamak açısından kritik bir rol oynamaktadır. Kardeşleriyle, özellikle de Sultan I. Selim ile yaşadığı rekabet ve bu rekabetin Osmanlı Devleti üzerindeki yansımaları analiz edilmiştir.

Bu süreçte, tarihi olarak ele alınan olaylara ilişkin sınırlı bilgilerin nasıl daha geniş bir bağlama oturtulabileceği üzerine yoğunlaşmıştır. Yapılan çalışmalar daha çok Sultan II. Bayezid ve Sultan I. Selim hakkında olduğundan odak noktası Şehzade Ahmed'e çekilerek ilgili detaylar bütünsel bir yaklaşımla ele alınmaya çalışılmıştır.

Bu kapsamda, Şehzade Ahmed'in karşılaştığı sorunlar ve bunların Osmanlı siyasi yapısı üzerindeki uzun vadeli etkileri değerlendirilmiştir. Ayrıca, Şehzade Ahmed'in mücadelesinin tarihsel bağlam içinde nasıl kurgulandığı ve bu bağlamda Osmanlı tarihinin genel akışına ne şekilde entegre olduğu üzerinde durulmuştur.

3. KAYNAKLAR VE ARAŞTIRMALAR

Bu çalışmanın ana kaynaklarını, T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri bünyesinde bulunan Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi (BOA) içerisindeki Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi fonundan elde edilen 15. yüzyıl sonu ve 16. yüzyıl başına ait belgeler oluşturmaktadır. Ayrıca, Şehzade Ahmed ve dolayısıyla I. Selim dönemini yansıtan, Şehzade Ahmed ile doğrudan ilgili olan ve onun iktidar mücadelesine ışık tutan eserler ve kaynaklardan da faydalanılmıştır. Araştırmamız kapsamında, yurt içinde ve yurt dışında yayımlanmış telif eserler, tercüme eserler ve yazma eserler ilgili kurumlardan tedarik edilerek mukayeseli olarak incelenmiştir.

Arşiv belgeleri, Şehzade Ahmed ve dönemiyle ilgili farklı konuları kapsamakta ve günümüze kadar ulaşabilmiş nadir kaynaklar arasında yer almaktadır. Arşivden elde edilen defterler¹ ve perakende evraklar², araştırmamızın temel dayanaklarını oluşturmuş ve dönemin siyasi, askeri ve sosyal dinamiklerini anlamamıza katkı sağlamıştır. Bu defterler ve perakende evraklar, Şehzade Ahmed'in hayatı, Selim ile mücadelesi,

¹ TS.MA.d. 10017, H 29.12.892; TS.MA.d. 2938, H 29.12.924; BOA, EV.VKF. 4/16, H 29.12.917. BOA, EV.VKF. 20/8, H 29.12.919.

² Perakende belgelere örnek vermek gerekirse: 302/81; 419/24; 438/63; 540/3; 566/5; 566/12; 566/14; 566/16; 566/17; 566/19; 566/20; 566/22; 566/23.

dönemin siyasi olayları ve çeşitli yönetim kararlarını içeren önemli belgelerdir. Belgelerde, Şehzade Ahmed'in dönemiyle ilgili olarak çeşitli yazışmalar, hükümler ve kararlar yer almakta, bunlar üzerinden dönemin siyasi atmosferi ve iktidar mücadelesi daha detaylı olarak anlaşılabilmektedir.

Çalışma literatüründe kullanılan yazma eserler, Şehzade Ahmed'in hayatı ve dönemin siyasi dinamiklerini anlamada kritik bir rol oynamaktadır. İdris-i Bitlisî'nin "Heşt Bihişt" adlı eseri, Sa'di tarafından tercüme edilmiştir ve Sultan Bayezid ile Sultan Selim dönemi hakkında temel bir kaynak niteliğindedir. Bu eser, Şehzade Ahmed ile Selim arasındaki mücadeleyi detaylandıran önemli bilgiler sunmakta olup, araştırmamızda başvurduğumuz önemli bir kaynaktır. "Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han (1481-1520)" adlı eser de Sultan Bayezid ve Sultan Selim dönemi hakkında genel bilgiler vermekte ve tarihçilerin sıkça başvurduğu temel kaynaklardan biri olarak öne çıkmaktadır. Bu eserde, Şehzade Ahmed ile Selim arasındaki mücadeleye dair değerli bilgiler yer almakta ve araştırmamızın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Manisa Muradiye Kütüphanesi'nden temin ettiğimiz Musa bin Abdilillahi'l-Katib be-Dergâh-ı âli, "Hüve'l-müstaen li-men istian" adlı yazma eser ise, Şehzade Ahmed'in Sultan Selim'e yazdığı ve Anadolu topraklarının kendisine, Rumeli'nin ise Sultan Selim'e bırakılmasını teklif ettiği mektubu içermesi nedeniyle önem arz etmektedir.

Yazma eserlerin dışında incelediğimiz bir diğer kaynak türü de kroniklerdir. Kronikler, tarihî olayları ve dönemleri detaylı bir şekilde anlatan eserler olup, Osmanlı padişahlarının saltanat dönemleri ve dönemin önemli olayları hakkında değerli bilgiler sunar.

Çalışmamızla ilgili olarak: Hoca Sadettin'in "Tacü't-Tevarih" eseri, Osmanlı İmparatorluğu'nun erken dönemlerine dair önemli bir tarih kaynağıdır. Şehzade Ahmed'in hayatını ve dönemin olaylarını anlamak için bu eser zengin bir kaynak sunar. Ahmed'in kardeşleri ve özellikle Selim hakkında bilgiler vermekle birlikte, Şehzade Ahmed'in diğer kardeşleriyle birlikte dedesi Fatih Sultan Mehmed'in huzuruna çıkarılması gibi detaylara da yer verir. Celal-zâde Mustafa'nın "Selimnâme" adlı eseri Sultan Selim'in hayatını ve saltanatını ayrıntılı bir şekilde ele alırken, Şehzade Ahmed'in Selim ile olan mücadelesini de kapsamlı bir şekilde işler. Ahmet Uğur ve Mustafa Çuhadar'ın hazırladığı bu eser, dönemin siyasi olaylarını anlamak için değerli bir kaynaktır. Gelibolulu Mustafa Âlî'nin

“Kitabü’t-Târîh-i Künhü’l-Ahbâr” adlı eseri, Osmanlı tarihçiliğinin klasik örneklerinden biridir. Şehzade Ahmed’in hayatı ve Osmanlı hanedanı içindeki yeri ve kardeşi Selim ile olan mücadelesi üzerine değerli bilgiler sunar. Bu eserlerin dışında, çalışmamızda ana kaynak mahiyetinde kullandığımız bazı eserler de şunlardır: “Lütfi Paşa ve Tevarih-i Âl-i Osman”; İbn İyas, “Memlûk Devleti’nin Son Yılları- Kansu Gavri ve Osmanlılar (1501-1516)”; İbn-i Kemal, “Tevârih-i Âl-i Osman”; İdris-i Bitlisi, “Selimşahnâme”; Bostanzâde Yahya, “Duru Tarih”.

Çalışma literatüründe, Şehzade Ahmed’in hayatını ve dönemin Osmanlı siyasi dinamiklerini anlamak adına çeşitli yabancı yazarların eserleri incelenmiştir. Richard F. Kreutel’in çevirdiği “Haniwaldanus Anonimi’ne Göre Sultan Bayezid-i Veli (1481-1512)” adlı eseri, Sultan Bayezid dönemi ve Şehzade Selim ile Şehzade Ahmed arasındaki mücadelenin yanı sıra diğer şehzadeler hakkında da bilgi sunarak, farklı bir şarkiyatçı bakış açısı sağlamaktadır. Giovanni Antonio Menavino’nun “Türklerin Hayatı ve Adetleri Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışması, yabancı bir perspektiften Sultan Bayezid dönemine odaklanarak, Şehzade Ahmed’in isyan süreci hakkında detaylı bilgiler vermektedir. Sydney Nettleton Fisher’in çevirdiği “Sultan Bayezid Han 1481-1512” eseri, ağırlıklı olarak Sultan Bayezid’in dönemine odaklanmakla birlikte, Şehzade Ahmed’in mücadelesi hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Hedda Reindl’in çevirdiği “II. Bayezid ve Çevresi-Hükümdarın Adamları” adlı çalışma, Sultan Bayezid’in hayatı ve çevresi hakkında kapsamlı bilgiler sunarken, Şehzade Ahmed’in Çorum sancağında görev yapması gibi detaylara da yer vermektedir.

Çalışmamızla ilgili olarak, Şehzade Ahmed’in hayatını ve mücadelesini anlamak için kullanılan önemli kaynaklar arasında M. Çağatay Uluçay’ın makale ve çalışmaları sayılabilir. Uluçay’ın “Bayezid II’nin Ailesi” başlıklı makalesi ve “Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu” adlı çalışmaları, Şehzade Ahmed’in saltanat mücadelesinin başından ölümüne kadar olan süreci kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Ayrıca, “Padişahların Kadın ve Kızları” adlı eseri de Şehzade Ahmed’in ailesi hakkında ayrıntılı bilgiler sunmaktadır.

Feridun M. Emecen’in “Yavuz Sultan Selim” adlı kitabı, Sultan Selim dönemini geniş bir perspektifle ele almakta, ancak aynı zamanda Şehzade Ahmed’in mücadelesine dair de önemli bilgiler sunmaktadır. Selahattin Tansel’in “II. Bayezid’in Siyasi Hayatı”

eseri de bu dönemi ve Şehzade Ahmed'in Selim ile olan mücadelesini anlamak için önemli bir kaynaktır. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın "Osmanlı Tarihi" eserinin ikinci cildi, genel olarak Osmanlı tarihi hakkında bilgi vermekle birlikte, Şehzade Ahmed'in mücadelesine dair detaylar içermektedir. Emecen'in "II. Bayezid Dönemi Ahkâm Defterleri" adlı çalışması, Sultan Bayezid döneminde gönderilen hükümlere odaklanmakla birlikte, Şehzade Ahmed hakkında da önemli detaylar sunar. Safevilerle olan mücadele, şehzadeler arasındaki gelişmeler ve Ahmed'in lalaları hakkında bilgiler bu eserde yer almaktadır.

Hakkı Önkâl'in "Bursa'da Şehzade Ahmed Türbesi" makalesi, Şehzade Ahmed'in türbesi hakkında çeşitli bilgiler sunmaktadır. Türbenin mimarisi ve türbede yatanlar hakkında detaylı bilgiler vermektedir. Bu konuyla ilgili diğer önemli kaynaklar, Kazım Baykal'ın "Bursa ve Anıtları" ve Kamil Kepecioğlu'nun "Muradiye Türbeleri ile Tarihi Bilgiler ve Vesikalar"³ başlıklı eserleridir. Bu kaynaklar, Şehzade Ahmed'in türbesi ve ailesi hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Yılmaz Öztuna'nın "Yavuz Sultan Selim" adlı kitabı, Sultan Selim'in hayatını ailesi merkezli olarak ele almakta ve Şehzade Ahmed'in Selim ile olan mücadelesini, özellikle de Ahmed'in ailesi hakkında detaylı bilgiler sunmaktadır.

Mehmed Süreyya'nın "Sicill-i Osmanî-Osmanlı Ünlüleri" adlı eseri, Şehzade Ahmed ve ailesi hakkında temel bilgileri vermektedir. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın "Memlûk Sultanları Yanına İltica Etmiş Olan Osmanlı Hanedanına Mensub Şehzadeler" başlıklı makalesi ve Haldun Eroğlu'nun "Osmanlı'ya Karşı Savaşan Osmanlı Şehzadesi: Şehzade Ahmed'in Oğlu Şehzade Kasım" başlıklı çalışması, Şehzade Ahmed'in oğlu Şehzade Kasım hakkında bilgi vererek, Kasım'ın Mısır'da Sultan Selim'in adamları tarafından öldürülmesi ve Sultan Selim'in Şehzade Ahmed tehlikesinden tamamen kurtulmasına dair detayları sunmaktadır.

Hüseyin Hüsameddin Yasar'ın "Amasya Tarihi"⁴ adlı eseri, Şehzade Ahmed'in Amasya sancak beyliği dönemine dair detaylı bilgilere yer vermektedir. Yazar, yeterli

³ . Kamil Kepecioğlu'nun bu eseri ayrıca Şehzade Ahmed'in eşi olan Şah Hatun'a dair bilgilere ulaşmamıza yardımcı olmuştur.

⁴ 2013 yılında Amasya Belediyesi Kültür Yayınları tarafından basılan eser 12 ciltten oluşmaktadır. 2013.

kaynakça göstermediği için eleştirilse de Ahmed'in yaşadığı Beyler Sarayı, Ahmed dönemindeki Amasya'daki sosyal yaşam, önemli olaylar, sanatçı ve şairlerden oluşan kültür çevresi, şehzadenin aile efradı, lalaları ve muallimleri hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Bahsedilen kaynaklar, Şehzade Ahmed'in hayatı, mücadelesi ve Osmanlı döneminin siyasi ve kültürel yapısını anlamak için geniş bir perspektif sunmaktadır.

4. ESKİ TÜRKLERDEN OSMANLIYA SİYASİ HÂKİMİYET ANLAYIŞI VE VERASET SİSTEMİ

İbn-i Haldun, “Çok sayıda kabileler ve çeşit çeşit cemaatlerin bulunduğu topraklarda, sağlıklı bir devletin kurulması az vakidir” diyerek otoritenin tek elde toplanmasını devlet olmanın gereklerinden birisi olarak görmüştür. Hükümdarlığı da birbirine kenetlenmiş toplumsal güç olarak tanımlanan asabiyet'in elde edilmesine dayandırır. Asabiyet ise, birçok asebelerin birleşmesi ve kaynaşmasından ortaya çıkmaktadır. Ona göre devlet olmaya giden süreçte ilk adım olarak; topluluk içerisinde bireyler veya bu bireylerin oluşturduğu sülaleler bir araya gelir, başkaları ile mücadeleye girerek onlar üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışırlar. Hâkimiyet sağlanması sonrasında bu sülaleler içerisinde en kuvvetli olan, yendiği diğer sülaleleri kendi çatısı bünyesinde birleştirir. Diğer boyların yetkilerini üzerinde toplayan hükümdar, asker toplama, orduyu sevk ve idare etmek ile kumandan tayin etme gibi yükümlülükleri de üzerine alarak diğer insanlara ve devletlere üstün ve galip gelebilecek bir yapıya kavuşur.⁵

Eski Türklerde hükümrancılık telakkisi, hükmetme yetki ve kudreti Tanrı tarafından bağışlanmış olan karizmatik tip olarak kabul görmüştür.⁶ Hanların hükümdar vasıflarının ilahi kökenli bir niteliğe sahip olduğu inancı Hunlar ve Uygurlar dâhil olmak üzere birçok Türk devletinde yaygındı. Buna göre bütün bir Türk toplumunun içinde Tanrı tarafından seçilmiş bir boy ve bu boyun içinde de yine Tanrı tarafından seçilmiş olan bir hükümdar bulunmaktaydı. Tanrı tarafından seçilmiş olması, doğal olarak hükümdarın güç ve yetkisinin paylaşılamazlığı veya devredilemezliği sonucunu ortaya çıkarıyordu. Bu

⁵ İbn Haldun, *Mukaddime*, haz. Süleyman Uludağ (İstanbul: Dergah Yay., 2007), 1/386-388.

⁶ İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, (İstanbul: Ötüken Yay., 2005), 248; Selim Karakaş, “Kut- Tanrı İlişkisi Bağlamında Türklerde Yönetim Erkinin İlahi Temelleri”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, Özel Sayı, (Temmuz 2009), 33.

durum iktidarın muhafazası ve sürekliliği için iktidarı tehdit edebilecek çeşitli etkenlerin ortadan kaldırılmasını zorunlu kılıyordu.⁷

Eski Türk hukukuna göre devlet hanedan üyelerinin ortak malı ve mirasıdır. Devlet kavramı, millet, ülke, egemenlik ve örgütlenme öğelerini de kapsadığı için iktidara hâkim olmak demek, egemenliğe, dolayısı ile devlet kudretine de sahip olmak manasına gelmekteydi. Türk devletlerinde egemenlik anlayışı ve egemenliğin kökleri ile ilgili olarak Göktürk ve Uygurlardan kalan kitabe ve belgelerden anlaşıldığı kadarı ile kağanların almış oldukları unvan yalnızca egemenliklerini değil hükümdarın tanrısal köklerini Han'ın kut (Semadan inen nur sütunu) taşıdığını da belirtmektedir. Han soyunun kutsal ve tanrısal kökenli olduğu inancı Göktürk ve Uygurlar'dan önce var olan Hunlar'da da bulunmaktaydı.⁸ Orta Asya Türk geleneğinde var olan *iktidar*, *töre*, *kut* ve *tanrı* kavramlarına yönelik anlayışlar değişmez esaslar olarak etkilerini Türk tarihi boyunca her dönemde sürdürmüşlerdir. Özellikle töre kavramı, yüzyıllar boyunca süregelen bir öneme sahiptir. Kut, Tanrı'nın başışı olarak görülürken, kut sahibi olan iktidarın töre ile güçlerinin sınırlandırılması bir esas olarak benimsenmiştir. Tanrı'nın töreyi yaşatmak ve yürütmek için Kağan'a kut verdiği ve tahta çıkmasını sağladığı inancı kabul görmüştür. Bu nedenle kutsal amaç olarak görülen törenin uygulanması sağlanmazsa, kağan, kendine bahşedilen kut'u kaybetmektedir.⁹

Türk egemenlik anlayışına göre egemenliğin kaynağı olan Tanrı bu egemenlik gücünü doğrudan değil bir vasıta ile kullanmaktaydı ve bu vasıta da Türk hükümdarıydı. Tanrı, Türk hükümdarına siyasi iktidarı yani devleti yönetme güç ve kudretini (kut) vermektedir. Türk hükümdarı Tanrının seçtiği ve üstün yeteneklerle donatılmış kişi olarak halkını ve devletini yönetmekteydi. Bu yönetme kudreti de hanedan üyeleri arasında birinden diğerine kan yolu ile intikal etmekteydi. Bu duruma göre hanedan üyeleri iktidar üzerinde eşit hakka sahipti. Bu da genelde hükümdarlık için en yetenekli ve layık olan hanedan üyesiydi.¹⁰ Tanrısal nur ve kurttan türeme efsaneleri de Türklerde

⁷ Muhammed Nuri Tunç, "Osmanlı'da Hanedan İçi Katli", *Turkish Studies*, 9/4, (Bahar-2014), 1135.

⁸ Aydın Taneri, *Türk Devlet Geleneği Dün-Bugün*, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1997), 106; Karakaş, "Kut-Tanrı İlişkisi", 38.

⁹ Gürbüz Özdemir, "Türkler'de Egemenlik Anlayışı ve Yöneten-Yönetilen İlişkisi (Osmanlı Dönemi'ne Kadar)", *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, XXV/2 (2006), 110.

¹⁰ Haldun Eroğlu, *Osmanlılar Yönetim ve Strateji*, (İstanbul: Gökkuşbu Yay. 2007), 55; Salim Koca, *Selçuklu Devri Türk Tarihinin Temel Meseleleri*, (Ankara: Berikan Yay., 2011), 5; Özdemir, "Türkler'de Egemenlik Anlayışı", 108.

İslam öncesi hâkim olan Gök Tanrı dinine bağlanmaktadır. Ziya Gökalp, efsanede geçen kurt kavramını bir totem olarak kabul etmekte, ona göre bütün kabile ve kavmin atası olarak kabul edilen totemin han ailesine geçmesi, sosyal-politik bir gelişme olarak, boylardan oluşan sistemin il-devlet haline gelişinin bir sonucudur. Bu şekilde Totemi benimseyen egemen bir aile ön plana çıkar ve *velâyet-i âmme*'nin merkezileşmesi sağlanmış olurdu.¹¹ Eski Türklerdeki ikili (doğu-batı, sağ-sol) teşkilat yapısını Gök-Tanrı inancına bağlamak mümkündür. Çünkü Gök ve dört ana yön Türk devletinin mekânını ortaya koymaktaydı. Gerçek bir yapı olarak devlet, yeryüzünde bulunmakla birlikte, Gök-Tanrı hâkimiyetin asıl sahibi ve kaynağı olarak görülmekte idi. Türklerin tahayyülünde iktidar gücü Tanrı'dan (Gökten) aşağıya doğru intikal ettiğinden, devlet içindeki hiyerarşi de yukarıdan aşağıya doğru sıralanıyor ve sağa, sola doğru yayılıyordu. Eski Türk inancında Güneş ve Ay'a verilen önemden bu sağ ve sol istikametlerin genel olarak doğu ve batı yönlerine denk geldiği anlaşılmaktadır. Güneşin doğduğu tarafın kutsal sayılması, hükümdar otağının doğu yönüne açılması ve hakanların tahtlarına doğuya dönük şekilde oturmaları gibi örnekler vermek mümkündür.

Türkler, Gök-Tanrı inancından ayrıldıktan sonra özellikle 10. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kitleler halinde İslam dinine geçmeye başlamışlardır. Türkler yeni bir dine girmiş olmalarına rağmen egemenliğin ele geçirilmesi hususunda eski geleneklerini sürdürmüşlerdir. Anadolu Selçukluları ve öncesinde Ortaçağ Türk tarihinde damgasını vurmuş olan Büyük Selçuklu İmparatorluğu hükümdarları Oğuzların Kınık boyuna mensuptular. Osmanlıların da yine Oğuzların Kayı boyuna mensup oldukları bilinmektedir.¹² Türkiye Selçuklu Devleti'nin halefi olan Osmanlı İmparatorluğu'nda merkezi yönetim sistemi vardı. Osmanlıların örgütsel yapısı itibarı ile Selçuklularda olduğu gibi monarşik (mutlakiyet) bir yapıya sahiptiler. Kendisinden önceki Türk devletleri gibi imtiyazlı bir aristokrat sınıfının olmadığı Osmanlılarda tek soylu ve imtiyazlı sınıf Osmanlı hanedanı idi. Hükümdarlık, geleneksel Türk egemenlik anlayışının bir sonucu olarak bir aile mirası olarak kabul edilmekteydi.¹³

¹¹ Taneri, *Türk Devlet Geleneği*, 106.

¹² Ali Sevim- Erdoğan Merçil, *Selçuklu Devletleri Tarihi, Siyaset, Teşkilât ve Kültür* (Ankara: TTK,1995), 15; Taneri, *Türk Devlet Geleneği*, 107.

¹³ Taneri, *Türk Devlet Geleneği*, 114.

Hükümdardan sonra devletin yönetiminin kime geçeceği konusu zamana, devletlere ve toplumlara göre değişmektedir. Göktürkler, Selçuklular, Osmanlılar ve diğer Türk devletlerinde bu durum farklılık göstermiştir. Osmanlı Devleti'nden önceki Türk devletleri merkeziyetçi bir yapı benimsemiş olmalarına rağmen bazı dönemlerde bunun dışına çıktıkları da görülmüştür.¹⁴ Göktürk Devleti'nin Mukan Kağan döneminde doğu ve batı şeklinde yönetilmesi, yine Anadolu Selçuklu Devleti döneminde II. Kılıçarslan'ın çıkan karışıklıklar neticesinde ülkeyi 11 oğlu arasında bölüştürerek kendisi merkezde olmak üzere oğullarına tâbi sıfatıyla, ülkenin çeşitli şehirlerini yönettirmesi bu duruma örnek verilebilir.¹⁵

Osmanlı Devleti ise kendisinden önceki devletlere göre daha merkeziyetçi bir yapıya sahipti. Merkeziyetçilikle ilgili bu farklılıklara rağmen Osmanlılar dâhil olmak üzere saltanat sistemini düzenleyen net bir kanun ve kaide olmadığı açıktır.¹⁶ Veliaht tayininde büyük ve küçük oğulların tercih edilmesi gibi farklı temayüller ortaya çıkmış olsa da gerçek olan tahta çıkışın “ilahi takdir” ile olduğudur. Bu telakki, diğer bütün amilleri hükümsüz bırakmakta, hanedandan birisi hangi sebeple olursa olsun tahta çıkmayı başarır, onun meşruiyeti, nazari ve hukuki olarak bir problem olmaktan çıkmaktadır.¹⁷

Yıldırım Bayezid Anadolu'daki egemenliğini meşrulaştırmak amacıyla Mısır'da bulunan Abbasi halifesinden daha önce Selçuklu sultanlarına verilen “Sultanu'r-Rûm” unvanını istemiştir. Bunda kökenini Osmanlı Devleti'nin o dönemki gelişme şartlarına bağlayabileceğimiz İslamî anlayışın yanında, geleneksel Türk devlet anlayışı da etkili olmuştur. Osman Gazi'nin soyu Oğuz Han'ın büyük oğlu Günhan'ın oğlu Kayı Han'dan ilerlediği için Kayı boyuna mensuptur. Osman'ın soyunu Oğuz Han'a kadar çıkaran bir şecere de düzenlenmiştir.¹⁸

¹⁴ Tunç, “Osmanlı'da Hanedan”, 1135

¹⁵ Sevim- Merçil, *Selçuklu Devletleri Tarihi*, 445-446; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, (İstanbul: Boğaziçi Yay., 1998), 216-217.

¹⁶ Abdülkadir Özcan bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: “Saltanatın intikali hususunda kesin bir kaide olmayan Osmanlılar'da tahta cülûs ya vasiyetle ya da devlet ileri gelenlerinin veya Kapıkulu askerlerinin ittifakıyla olmuştur”. Bkz. Abdülkadir Özcan, *Fatih Sultan Mehmed, Kanunnâme-i Al-i Osman (Tahlil ve Karşılaştırmalı Metin)*, (İstanbul: Kitabevi Yay., 2003), XXIII.

¹⁷ Tunç, “Osmanlı'da Hanedan”, 1135; Anthony Dolphin Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı Hanedanı*, (İstanbul: Yeni Şafak Yay., 1999), 49.

¹⁸ Halil İnalcık, “Osmanlılarda Saltanat Veraseti Usulü ve Türk Hakimiyet Telakkisiyle İlgisi”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 14/1, (1959), 79; Taneri, *Türk Devlet Geleneği*, 107.

Osmanlı'daki devlet ve hâkimiyet telakkisi, on beşinci yüzyıldan sonra İslamî kimliğin daha çok ön plana çıktığı bir karakter kazanmıştır. Mekke ve Medine'nin hâkimiyet altına alınması ile, eski hilafet telakkisi bir bakıma Osmanlı hükümdarının şahsında yeniden canlanmıştı. Bahsi geçen İslami kimliğin devlet katmanlarında yerleşmesi ve belirginleşmesinde Kemalpaşazade ve Ebussuud gibi devlet adamlarının rolü büyüktür. Osmanlı hükümdarı, kaynağını Eski Türk ve İslam geleneklerinden alan devlet ve hükümdar kavramlarını kendi çıkardığı kanunlar kapsamına alıp, hukuki alt yapıya kavuşturmak suretiyle bu iki unsura dünyevi meşruiyet sağlamış oluyordu. Bu güçlü dayanaklar sayesinde Osmanlı hükümdarının meşruiyet kavramı ile ilgi olarak ortaya atılan fikir ve tartışmalar da ortadan kalkmış oluyordu.¹⁹

Devlet yönetiminde önemli olan diğer problemlerden birisi de otoritenin sürekliliğinin sağlanmasıdır. Sultanın tahttan çekilmesi ya da ölümü gibi durumlar devlet otoritesinde önemli bir boşluk yaratacağı için, ortaya çıkabilecek kargaşa ortamının önüne geçmek ve düşman devletlerin bu durumdan istifade etmesinin önüne geçmek amacıyla bazı durumlarda namzet şehzadenin gelişine kadar padişahın ölümü gizlenmiştir.²⁰ Hükümdarın hayatını kaybetmesi durumunda tahta en yakın vilayette bulunan şehzadenin tahta geçme şansı diğer şehzadelere göre daha yüksektir. Çünkü payitahta diğer kardeşlerinden önce yetişen şehzade, yeniçerilerin biatını aldıktan sonra hazine üzerinde tasarrufta bulunma hakkını da eline alırdı. Bu nedenle şehzadelerin hangi sancağa gönderileceği hususu, şehzadeler arasında rekabete yol açıp, iç harplere neden olmaktadır. 16. yüzyıl sonrasında şehzadelerin sancağa çıkma usulü kaldırıldığı için bu seferde saray içerisinde yaşanan entrikalar ve yeniçerilerle yapılan pazarlıklar kimin hükümdar olacağını belirler duruma gelmiştir.²¹

Sonuç olarak Osmanlı hanedanında egemenliğin kökeni ve hükümdarlığın geçişi hususlarında Orta Asya Türk geleneği etkisi sürmüştür. Diğer bir ifadeyle Osmanlılar,

¹⁹ Eroğlu, *Osmanlılar Yönetim ve Strateji*, 55.

²⁰ Çelebi Mehmed, sağlığının düzelmeyeceğine kanaat getirdikten sonra ölümünün yaratacağı otorite boşluğunun önüne geçmek maksadıyla, Limmi adasında tutsak olan kardeşi Mustafa'nın imparator tarafından bırakılmasının kargaşaya sebep olacağını öngörerek büyük oğlu Murad Amasya'dan gelinceye kadar ölümünün gizlenmesini ve oğlunun derhal davet edilmesini vasiyet etmiştir. Bunun üzerine vezirler tarafında tedbirler alınmış şehzade Murad gelinceye kadar Bizans elçisi ve padişahın maiyeti olan silahtarlardan bu durum gizlenmiştir. Bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I. Cilt, (Ankara: TTK, 1994), 373-374; Johann Wilhelm Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi 1543-1571*, II, çev. Nilüfer Epçeli, (İstanbul: Yeditepe Yay., 2011), 369

²¹ Tunç, "Osmanlı'da Hanedan", 1135-1136.

egemenliğin bir soyda, hükümdar ailesinin bir kolunda ve nihayetinde bir halk ya da ülke üzerinde kararlaştırılmasında insancıl karar ve uygulamalardan ziyade Tanrının kararları ile tayin edildiğine inanmaktaydılar.²²

5. KARDEŞ KATLİNİN TARİHSEL SÜRECİ VE FATİH KANUNNAMESİ

Latince “fratricide” kelimesi kardeş öldürmeye karşılık gelirken, “filicide” kelimesi evlat öldürmeye, “patricide” kelimesi de baba öldürmeye karşılık gelmektedir. Bu anlamların tümünü ifade etmek için ise “parricide” veya “parricidium” kelimeleri kullanılmaktadır. Osmanlı tarihi boyunca görülen, kardeşin kardeşi ve yeğenlerini, yeğenin amcasını, oğulun babasını ve dedenin torununu öldürmesi vak’alarının bütünü kardeş katli kavramı içerisinde yer almaktadır. Kardeş katli kavramına, Latince’den batı dillerine geçmiş olan “parricidium” kelimesinin ifade ettiği gibi geniş kapsamlı bir anlam yüklenmiştir. İsyen eden hanedan üyelerinin öldürülmesi bu kavram içinde yer alsa da burada asıl kastedilen, suç işlemediği halde sadece taşıdığı kan sebebi ile katledilen hanedan mensuplarıdır.²³ Ancak bu kelime Osmanlı hanedanı göz önüne alındığında daha kapsamlı bir anlamda kullanılmıştır. Bu tabir, padişah tarafından varlığı, saltanatı için muhtemel tehdit olarak görülen ve bazı durumlarda padişaha varis olma ihtimali olan, ailenin erkek üyelerinden herhangi birinin idamını da içine alacak şekilde kullanılmıştır. Bu uygulama kapsamına, babaların, amcaların, yeğenlerin, kuzenlerin ve aynı zamanda oğullar ile erkek torunların idamı da girmektedir. Ancak oğullar ve torunların öldürülmeleri doğrudan isyan etmeleri²⁴ durumunda uygulamaya konurdu.²⁵

Kardeş katli olgusunun ortaya çıkmasında her ne sebeple olursa olsun, iktidar erkini reddetme, siyasi iktidarı elinde tutma veya ele geçirme ile genel olarak da iktidar

²² Taneri, *Türk Devlet Geleneği*, 109.

²³ Mehmet Akman, *Osmanlı Devletinde Kardeş Katli*, (İstanbul: Eren Yay, 1997), 15.

²⁴ Osmanlı hükümdarının ölümü sonrası tahtı devralacak kardeşler arasındaki mücadelelerin çoğunda, tahta geçen kardeş diğer şehzadeler tarafından karşı faaliyetlerle karşılaşıyordu. Bu bağlamda, tahta çıkıp fiilen iktidarı elinde tutan ve meşruiyeti teorik ve hukuki bir mesele olmaktan çıkan yeni hükümdara karşı yürütülen eylemler, bir taht kavgası ya da iktidar mücadelesi olarak değil, doğrudan bir isyan hareketi olarak değerlendirilmelidir. Yani, bu tür girişimler, hükümdarlığı tahta cülusla resmileşen ve kişiliği kutsiyet kazanan yeni hükümdara karşı bir isyan şeklinde kabul edilmelidir. Bkz. Haldun Eroğlu, “Osmanlılarda İktidarın Değişim Süreci ve Meşruiyet Sorunu”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 43/2, (2003), 26. Bununla birlikte hükümdar hayatta iken, taht üzerinde hak iddia eden kardeşler ve diğer rakipler arasında yaşanan çatışmalar ise 'saltanat mücadelesi' olarak değerlendirilebilir.

²⁵ Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı*, 57.

gücünü kendi oğulları aracılığı ile sürdürme kaygısı ön plandadır.²⁶ Kardeş katli Osmanlı'ya mahsus bir durum değildir. Daha öncesinde, Roma ve Bizans'ta, Sasaniler, Müslüman Endülüs ve Mağrip devletlerinde de uygulanmıştır. Ancak bu ülkelerde amaçlanan devletin birliği ve halkın menfaatinden daha çok tahtın ele geçirilmesidir.²⁷

Osmanlı öncesi Türk tarihinde hanedan içi katl örneklerine de rastlamak mümkündür. Türk tarihindeki ilk iktidar mücadelesi olarak kabul edilecek olay, oğlun babasını öldürmesi hadisesidir. Bu olayda Hun hükümdarı Mete, babası Tu-man tarafından daha önceleri veliaht tayin edilmiş ancak daha sonra Tu-man'ın diğer eşinin kendi oğlunu veliaht yapması ile Mete, Yüçiler olarak bilinen Yavçiler'e rehin olarak gönderilmiştir. Yavçilerin esaretinden kurtulan Mete, babası Tu-man'ı öldürmüştür. Türkiye Selçuklularında da I. Mesud tahta çıktıktan sonra ağabeyi Şahinşah'ın önce gözlerine mil çektirmiş sonrasında da öldürmüştür. II. Kılıçarslan, ortanca kardeşi Devlet'i kendisine rakip olarak gördüğü için boğdurmıştır. Örneklerini daha da arttırabileceğimiz hanedan içi katl meselesinin evrensel bir boyutta değerlendirildiğinde her ne kadar akla ilk gelen Osmanlı Devleti olsa da yalnızca Osmanlı Devleti'nde görülmediği çok açıktır.²⁸

Tarihte bir hükümdarın en çok sayıda kardeşini katletmesi durumu Tunus'ta yaşanmıştır. Tunus'ta varlığını sürdürmüş olan Beni Hafs Hükümdarı Mevlây Hasan, babası Mütevekkil Alâllah Ebû Abdullah Muhammed'in vefatı üzerine tahta geçmiş ve sonrasında kırk dört kardeşinden kırk ikisini katletmiştir. Abdülmümin ve Reşid isimindeki iki kardeşi kaçmış ve Arap kabileleri arasında saklanarak hayatlarını bu sayede kurtarmışlardır.²⁹

İran tarihinde haneden içi katle verilebilecek en korkunç örneklerden birisi Dârâ (Darius) zamanında yaşanmıştır. Bu dönemde, Dârâ ve elli kardeşi, doksan yaşında olan babaları Erdeşir'i öldürmüş, bu elli kardeşten biri olan Okhos hükümdar olmuş ve sonrasında kardeşlerini ve onların ailelerini öldürerek büyük bir katliam gerçekleştirmiştir. Bizans İmparatorluğunda da taht üzerinde hak iddia edenleri

²⁶ Akman, *Osmanlı Devletinde Kardeş Katli*, 15.

²⁷ Ekrem Buğra Ekinci, "Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi", ed. Mehmet Ünal, *Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan* (Ankara: Yetkin Yay., 2006), 1105.

²⁸ Tunç, "Osmanlı'da Hanedan", 1135.

²⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, (Ankara: TTK, 1994), 236; Joseph V. Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, (İstanbul: Üçdal Yay., 2010), 372-373.

engellemek maksadıyla, mil çekme, burun ve kulakların kesilmesi gibi uygulamalar da bulunmuşlardır. Arap-İslam devletlerinden olan Abbasilerde ise; Harun er-Reşid'in vefatının ardından oğulları Emin ve Me'mun arasında iktidar mücadelesi yaşanmıştır. Halife olarak seçilen Emin, kendinden sonra oğlu Musa'nın veliaht olması için kardeşleri Me'mun ve Kasım'ı veliahtlıktan azletmiştir. Bunun üzerine kardeşler arasında yeniden bir mücadele başlamış, mücadeleyi kazanan Me'mun, Emin'i hapse attırmış, sonrasında da Emin hapiste öldürülmüştür.³⁰

Yine Osmanlı tarihçilerinin yakından bildiği Çar Petro, 1698 tarihinde eşini boşadıktan sonra oğlu Aleksey'i teyzelerinin yanına göndermiş burada dini geleneklere uygun olarak yetiştirilmiştir. Bu yetiştirme sürecinde babasına düşmanca hisler beslemeye başlayan Aleksey'in hareketleri ilk başlarda tembelliğine ve beceriksizliğine bağlansa da sonradan tam bir muhalif olduğuna kanaat getirilmiştir. Petro bunun üzerine oğlundan taht üzerindeki hakkından vazgeçmesini istemiş. Oğlu da önce Alman İmparatoru VI. Karl'ın yanına kaçmış ve babasına karşı himaye edilmesini istemiştir. Petro daha sonra oğlunu bir şekilde Rusya'ya dönmeye ikna etmiş, Rusya'ya gelince de tutuklatmış ve mahkeme kararı ile ölümüne karar verilmiştir. Petro'nun oğlu soruşturma sırasında çeşitli işkencelerle 1718'de Petropavlovsk kalesinde ölmüştür.³¹

Türkler, anavatanları olan Orta Asya ve sonradan yerleştikleri İran, Ortadoğu ve Anadolu topraklarında irili ufaklı birçok devlet kurmuşlardır. Türklerin birçok devlet kurmaları aynı zamanda bu devletlerin yıkıldığı gerçeğini de ortaya koymaktadır. Bu devletlerin yıkılmasında eski bir Türk siyasi geleneği olan devlet hâkimiyetinin hanedanın ortak malı sayılması esasının etkisi büyüktür. Bu geleneğe göre hanedanın bütün erkek mensupları, büyük ya da küçük fark etmeksizin tahta çıkmak hususunda eşit hakka sahiptiler. Ülüş sistemi olarak adlandırılan bu gelenek Türk tarihinde sıkça görülen hanedan içi taht kavgalarının temel sebebi olmuştur. İlerleyen süreçte bazı Türk hükümdarları bu durumun önüne geçmek adına her bir şehzadenin yönetiminde olmak üzere devleti Doğu- Batı, Kuzey-Güney ve Selçuklularda olduğu gibi beylikler ve

³⁰ Tunç, "Osmanlı'da Hanedan", 1137.

³¹ Akdes Nimet Kurat, *Rusya Tarihi-Başlangıçtan 1917'ye kadar* (Ankara: TTK, 1987), 269-270.

atabeylikler şeklinde parçalara ayırmışlardır. Bu sistem hanedan içi savaşları durdurmak şöyle dursun devletin yıkılmasını daha da kolaylaştırmıştır.³²

Selçuklu Devleti'nin ardından Anadolu'da yeni bir güç olarak tarih sahnesine çıkan Osmanlılar da iktidarın dağılmaması adına hanedan üyelerini sürekli kontrol altında tutmak ve devletlerinin aynı akıbete uğramasına engel olmak adına fedakârlıkta bulunmuşlardır. Bu fedakârlık, halk arasında “kardeş katli” olarak bilinen nizâm-ı âlem, yani halkın menfaati ve devletin bekası için hanedan mensuplarının öldürülmesinin uygun görülmesidir.³³

Osmanlı Devleti'nde ilk şehzâde katlinin 1298 yılında Osman Gazi'nin kendisine karşı tekfurlarla iş birliği yapmış olan amcası Dünder Bey'e uygulandığı rivayet edilmektedir. Ertuğrul Gazi'nin küçük oğlu Osman ona son zamanlarında vekâlet etmiş ve ölümünün ardından bey olmuştur. Ancak Kayı boyundan olan bazı aşiretler Ertuğrul Gazi'den sonra kardeşi Dünder Bey'in reis olmasını istiyorlardı. Dünder Bey de buna gönüllü olmasına rağmen temayülün Osman'ın reisliğinden yana olduğunu anlamış ve Osman'ın reisliğini uygun görmüş ise de sonradan yeğeni aleyhinde faaliyetler içinde olduğu duyulunca katledilmiştir.³⁴ Osman Bey'in amcasını katletmesinde en önemli sebebi kendi aleyhinde giriştiği faaliyetlerdir. Amcası bu faaliyetlerde bulunmasa muhtemelen öldürülmeyecekti. Çünkü bu dönemde hükümdar olan kişinin hanedan üyelerini öldürmesi geleneğinin olmadığı görülmektedir. Orhan Bey döneminde hanedan üyelerine dokunulmamış olması bunun göstergesidir.³⁵

Dünder Bey hadisesinin ardından birkaç yüzyıl neredeyse bütün padişahlar zamanında hanedan üyeleri devlet için problem çıkarmışlardır. Taht üzerinde hak iddia eden şehzadeler Anadolu'daki beyliklerin ve hatta Bizans'ın bile desteğini alarak devlet otoritesi için tehlike yaratmışlardır. Osmanlı Devleti 1402 tarihinde yaşanmış olan Ankara savaşının ardından büyük bir otorite boşluğuna düşmüş, Yıldırım Bayezid'in şehzadeleri arasında Fetret Devri olarak adlandırılan yıllarca süren taht mücadelesi

³² Ahmet Mumcu, *Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl* (Ankara: Phoenix Yay., 2007), 169; Ekinci, “Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi”, 1105.

³³ Feridun M. Emecen, *Osmanlı Klasik Çağında Hanedan Devlet ve Toplum* (İstanbul: Timaş Yay., 2011), 62; Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı*, 58; Ekinci, “Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi”, 1105.

³⁴ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I. Cilt, 103-104.

³⁵ M. Tayyib Gökbilgin, “Osman I”, *İ.A.*, (İstanbul: MEB, 1964), IX. Cilt/ 434; Mumcu, *Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl*, 170; Tunç, “Osmanlı'da Hanedan”, 1138-1139.

yaşanmıştır. Fetret Devri, Bayezid'in küçük oğlu Mehmed'in kardeşlerini bertaraf ederek taht mücadelesini kazanmasıyla son bulmuştur (1413). Timur, Yıldırım Bayezid'in ölümünün ardından ülkeyi Bayezid'in oğulları arasında pay ederek bir bakıma eski Orta Asya geleneğini yeniden Osmanlı'ya iade etmiştir. Çelebi Mehmed, Osmanlı Devleti'ni Timur'un kurmuş olduğu statükodan kurtarmış Osmanlı'yı yeniden bir sultanın idaresi altında birleştirmiştir. Timur'un oğlu Şahruh, babasının kurmuş olduğu sistemin bozulmasını protesto eden mektubunda, Osmanlı rejimi ile Orta Asya geleneğini şu şekilde karşılaştırmıştı: "Osmanlı Türesine göre kardeşlerinden her birini ortadan kaldırmışsın. Cankardeşleri arasında bu tarzı hareket Türe-i İlhânî'ye uygun düşmez." I. Mehmed de bu mektuba mealen şu şekilde cevap vermiştir: "Kardeşler hakkında öğütleriniz baş üstüne! Lâkin Osmanlı Devleti'nin başlangıcından beri atalarımız müşkülli tecrübe eliyle çözmüşlerdir... İki padişah bir memlekette barınamaz.³⁶ Hususile bizim etrafımızdaki düşmanlar daima fırsat beklemektedirler," ifadesi kardeş katlinin Osmanlı kamu hukukuna yerleşmek üzere olduğunu göstermektedir.³⁷

Bu dönemde yaşanmış olan acı hatıralar, Fatih Sultan Mehmed'in teşkilat Kanunnâmesinde yer alan ünlü maddenin ortaya çıkışına vesile olmuştur. "Ve her kimesneye evlâdına saltanat müyesser ola, karındaşların nizâm-ı âlem için katl itmek münâsibdir. Ekseri ulemâ dahi tecviz etmişlerdir. Anınla âmil olalar"³⁸ şeklinde yazılı hukuk haline getirilmiştir. Bu maddede hanedan mensuplarının öldürülme sebepleri ve bunun hukuksal alt yapısının işaret ettiği şey: kardeş katli için, "vâcibdir" veya "lazımdır" kelimesi yerine "münâsibdir" kelimesinin kullanılmış olmasıdır. Buradan hareketle kanunnâme'nin tahtın haleflerine şehzade katli konusunda mükellefiyet yerine izin verdiği anlaşılmaktadır.³⁹ Diğer taraftan buradan anlaşıldığına göre azınlıkta kalan bir kısım ulema da buna karşı çıkmıştır. Bu "kanunname" metni ile Kur'an ve ulemanın otoritesine atıflarla destek olunmuştur. Ancak bunlarda fikri temel olarak öne çıkan: bir şehzadenin ölümünün toprak kaybından evla olduğu idi. Bu uygulamanın önemli bir sonucu da Padişahın erkek evlatları olması nedeniyle saltanata aday olan şehzade

³⁶ İnalçık, "Osmanlılarda Saltanat Veraseti", 90; Abdülkadir Özcan, "Fatih'in Teşkilat Kanunnâmesi ve Nizâm-ı Âlem İçin Kardeş Katli", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 33 (Mart 1980/81), 18.

³⁷ Mumcu, *Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl*, 172.

³⁸ Özcan, "Fatih'in Teşkilat Kanunnâmesi", 17.

³⁹ Ekinci, "Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi", 1106; Mumcu, *Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl*, 169.

ailelerinin ciddi şekilde sınırlanması ile Osmanlı'da soy aristokrasisinin doğmasına mâni olunmasıydı.⁴⁰ Barnette Miller, *The Palace school of Muhammad the Conqueror*,” adlı eserinde: II. Mehmed'in soy aristokrasisinin yükselmesine engel olmak maksadıyla idareci hanedan üyelerini öldürmek veya kız evlatların soyundan gelen hanedan üyelerini sıradan halk seviyesine indirmek gibi yöntemler geliştirdiğine değinir. Bu duruma referans olarak da “Kızlarımdan gelen hanedan üyeleri beylerbeyi olarak atanmamalıdır. Bunlar sadece Sancakbeyi olarak atanabilirler” şeklindeki Sancakbeyliği Kanunnamesi göstermektedir. Sancak Beyliği yasasına alternatif bir önlem olarak, sultan oğullarının doğumda göbek bağının bağlanmaması suretiyle ortadan kaldırılmaları da yine soy aristokrasisinin oluşumunu önlemeye yönelik adımlar olarak değerlendirilebilir.⁴¹

Kardeş katli yasası, tahta geçen şehzadenin en kısa sürede kendisi ve oğulları haricinde, hanedanın diğer erkek üyelerinin izlerini ortadan kaldırılmasının belki de en etkili yolu olması nedeniyle temel bir politika halini gelmiştir.⁴²

Hanedan içi katl hadiseleri arasında “kardeş katli” olarak nitelenebilecek ilk hadise Yıldırım Bayezid döneminde gerçekleşmiştir. Osmanlı Devleti, 28 Haziran 1389 tarihinde Sırp öncülüğündeki Haçlıları yenerek I. Kosova savaşını kazanmıştır. Zaferin ardından savaş meydanını gezen Sultan Murad, Miloş Obiliç adındaki yaralı bir Sırp tarafından hançerlenmiştir. Ağır yaralanan Sultan Murad, muharebeyi başsız bırakmak istememesine karşın durumu ağırlaşınca düşman peşinde olan büyük oğlu Bayezid'i çağırılmış, ümeranın da ittifakı ile oğlunu hükümdar ilan etmiştir. Sultan Murad vefat edince hala düşman peşinde olan diğer oğul Yakup Bey'e “Baban çağırıyor!” denilerek haber gönderilmiş ve çadıra gelmesi sağlanan Yakup Çelebi saltanat iddiasında bulunmasın diye boğdurulmuştur. Yakup Çelebi'nin öldürülmesi hadisesinden askerin etkilendiği görülmüş bu durum hanedan içi katl uygulamasının asker tarafından benimsenmediğinin göstergesi olmuştur. Bu yaşanan olay daha önce yaşanan I. Murad'ın oğlu Savcı Bey olayından farklıdır. Savcı Bey olayında “bağy”⁴³ yani isyan suçu söz

⁴⁰ Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı*, 59-59.

⁴¹ Barnette Miller, *The Palace school of Muhammad the Conqueror*, (Cambridge: Harvard University Press, 1941), 73-74.

⁴² Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı*, 58-59.

⁴³ “Dini ve hukukî anlamlarda isyan eden kimseye *bâgî* veya *âsi* denir. Ayrıca devlete isyan edenlerin işgal ve hâkimiyeti altındaki bölgeye *dârülbâgî*, isyancılara *ehl-i bâgî*, meşrû idarenin hâkim olduğu bölgeye

konusu iken Yakub Çelebi hadisesinde masumiyet söz konusudur. Sultan Bayezid bu nedenle hareketini meşru kılmak adına ulemadan muvafakat almak durumunda kalmıştır.⁴⁴

Bir diğer kardeş katli hadisesi de Yıldırım Bayezid ile Timur arasında 1402 tarihinde yaşanan Ankara Savaşı'nın ardından gerçekleşmiştir. Timur'a yenilen Yıldırım Bayezid ve oğullarından Musa ile Mustafa tutsak edilmişlerdi. Diğer oğulları Süleyman ve Mehmed ise savaştan kaçarak farklı şehirleri kendilerine merkez edinmişlerdi.⁴⁵ En küçük oğlu Kasım ise yaşı küçük olduğu için savaşa götürülmemiş Bursa'da bırakılmıştı. Bayezid, Semerkand'a giderken yolda ölünce oğulları Musa ve Mustafa da serbest bırakılmışlar ve böylelikle kardeşlerden Mehmed, İsa, Musa ve Süleyman arasında mücadele başlamıştı. Bayezid'in oğullarından Süleyman, Rumeli'ye geçerek Edirne'de hükümdarlığını ilan etmiş, Musa ise Timur'dan babasının tabutunu alarak Bursa'ya gelmiş ve kardeşi İsa'yı buradan uzaklaştırarak hükümdarlığını ilan etmişti. Bu esnada Çelebi Mehmed ise Amasya bölgesinde hâkimiyet sağlamıştı.⁴⁶ Fetret devri olarak anılan bu dönem Osmanlı'nın dağılmasına sebep olabilecek bir mahiyete bürünmüştü. Kardeşlerin ülkenin mutlak hükümdarı olmak amacıyla başladıkları bu mücadelede ilk olarak Mehmed Çelebi kardeşi İsa'yı öldürmüş, sonrasında Musa, kardeşi Süleyman'ı öldürmüştü. Son olarak da Mehmed Çelebi kardeşi Musa'yı öldürerek Osmanlı topraklarında süren on bir yıllık kargaşa ortamına son vermiştir.⁴⁷

Halil İnalçık'ın Bizans kaynaklarından aktardığına göre; I. Mehmed ölmeden önce çocuklarını bir iç savaştan ve mukadder bir ölümden kurtarmak için tedbirler almıştır.

dârüladl, burada yaşayanlara da ehl-i adl denilmektedir." Bkz. Ali Şafak "Bağy", *DİA*, (İstanbul: TDV Yay., 1991), 4/451.

⁴⁴ Özcan, "Fatih'in Teşkilat Kanunnâmesi", 17; Tunç, "Osmanlı'da Hanedan", 1139-1140; Mumcu, *Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl*, 171.

⁴⁵ Aşıkpaşazade, Yıldırım Bayezid'in savaşa ihanete uğradığını ve oğulları tarafından yalnız bırakıldığını ifade etmektedir: "Solak Karaca adında Sultan Bayezid'in bir adamı var idi. O sırada padişaha, "Hey Bayezid Han! Hani o güvendiğin oğulların nerede? Ya çok güvendiğin sancak beylerinle o sarhoş vezirlerin hani? Ne iyi yoldaşlık yaptılar." dedi. "O topladığın malı oğlanlarının rızkıdır diye harcamadın." Sultan Bayezid bu sözü işitince çok üzüldü. "Bak, bana minnet edip dil mi uzatırsınız?" dedi. Atına vurdu ve askerinin arasından yanındaki birkaç genç yaya o ve bir nice solakla birlikte dışarı çıktı. Çağatay ordusunun alaylarını birbirine kattı. Germiyanoglu bu durumu görünce, "Hey bu savaştan Bayezid Han'ın kendisidir. Fırsat bu fırsattır, çabuk durmayın" dedi. O anda sayısız asker Bayezid'in etrafını dört yanından sardılar, tutup Timur'a getirdiler." Bkz. Kemal Yavuz- M.A. Yekta Saraç, *Aşık Paşazade, Osmanlı Tarihi'nin Tarihi*, (İstanbul: K Kitaplığı Yay., 2003), 144; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I. Cilt, 144.

⁴⁶ Yavuz- Saraç, *Aşık Paşazade*, 330.

⁴⁷ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I. Cilt, 328-345; İnalçık, "Osmanlılarda Saltanat Veraseti", 92.

Buna göre büyük oğlu Murad Rumeli'ye diğer oğullarından Mustafa ise Anadolu'ya Bey olacaktı. Henüz 8 yaşında olan Yusuf ve 7 yaşında olan Mahmud Bizans'la yapılan anlaşma gereği Bizans İmparatorunun yanına gönderilecekti. Ancak Çelebi Mehmed'in ardından tahta geçen Sultan Murad bu anlaşmaya uymadı ve çocukları teslim etmedi. Sonradan düşmanlarca kendisine karşı kullanılmasınlar diye saltanata yararsız hale getirmek amacıyla, şehzadelerin gözlerini çıkarttırıp Tokat'ta hapsedtirmiştir. Tahta tam olarak hâkim olduktan sonra ise kardeşlerini Bursa'ya getirtip iltifatla gönüllerini almaya çalışmıştır.⁴⁸

Kardeş katli hususunda verilecek bir diğer örnek de Osmanlı merkeziyetçiliğini disiplinli bir şekilde güçlendirmeye çalışan Fatih Sultan Mehmed'in ilk icraat olarak kundaktaki kardeşi Ahmed⁴⁹'i boğdurarak ileride çıkabilecek bir taht iddiasının önüne geçmiş olmasıdır.⁵⁰ Bundan kaynaklı olarak II. Mehmed, bir ilk olarak normal şartlar altında masum olan kardeşini idam ettirmiş oluyordu.⁵¹ Daha önceki dönemlerde yaşanmış olan şehzade isyanları Fatih'in bu konuda tecrübe sahibi olmasını sağladı. Fetret Devri'nde yaşanan mücadeleler neticesinde ülkenin parçalanma hatta yıkılma tehlikesi geçirmesi, öldürülmeyip sağ bırakılan neredeyse bütün şehzadelerin isyan etmesi, birçoğunun Bizans, Venedik gibi düşman ülkelerden destek görmesi ve gerektiğinde bir koz olarak kullanılmak üzere rehin tutulmaları acı tecrübelerle örnek oluşturmaktaydı. Fatih kanunnamesinde geçen "Ve her kimesneye evladımın saltanat müyesser ola ..." ifadesi aynı zamanda Osmanlılardaki veraset siteminde hanedanın erkek mensuplarından en güçlü olanın ve şansı yaver gidenin tahta çıkmasının uygun görüldüğünü ifade etmektedir.⁵²

⁴⁸ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I. Cilt, 376; İncalcık, "Osmanlılarda Saltanat Veraseti", 92; Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı*, 32.

⁴⁹ II. Murad'ın İsfendiyoğlu'nun kızıyla evliliğinden dünyaya gelmiş olan Şehzade Ahmed'in annesi Hatice Halime Hatun, Candaroğlu II. İbrahim Bey'in kızı, İsfendiyar Bey'in torunudur. Bu şehzade anne tarafından asil olduğu için ileride tahta üzerinde potansiyel tehlike arz etmekteydi. Bkz. Uluçay, *Padişahların Kadın ve Kızları* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992), 13.

⁵⁰ Halil İncalcık, "Mehmed II", *DİA* (Ankara: TDV Yay., 2003), 28/405; Tunç, "Osmanlı'da Hanedan", 1139-1143; Mumcu, *Osmanlı Devletinde Siyaseten Katli*, 173.

⁵¹ İncalcık, "Osmanlılarda Saltanat Veraseti", 92-93; Özcan, "Fatih'in Teşkilat Kanunnâmesi", 19.

⁵² Özcan, "Fatih'in Teşkilat Kanunnâmesi", 24; Ekinci, "Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi", 1106-1107.

Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde muayyen bir saltanat sisteminin bulunmayışının en önemli sebeplerinden birisi Eski Türklerde uygulanan "ülüş"⁵³ geleneği idi. Bu gelenekte hanedanın erkek mensuplarının taht üzerinde eşit hakka sahip olmaları ve hükümdara varis olmaları nedeniyle kendilerini tahta çıkma konusunda hak sahibi görüyorlardı. Osmanlı'nın ülüş sistemini tasfiye edecek yeni bir veraset sistemine geçiş kolay olmadı. Nitekim Fatih'in oğullarından Cem Sultan babasının vefatı üzerine (1481) padişah olan ağabeyi II. Bayezid'e ülkeyi bölüşmeyi teklif etmiştir. Cem'in teklifine göre kendisi Bursa merkez olmak üzere Anadolu'nun, ağabeyi de İstanbul merkez olmak üzere Rumeli'nin padişahı olacaktı. Sultan Bayezid bu teklifi ülkenin bekası için çok tehlikeli görerek "hükümdarlar arasında merhamet olmaz"⁵⁴ diyerek reddetmiş ve kardeşiyle mücadeleye girişmiştir. Cem Sultan'ın meziyet açısından abisinden geri kalır yanı yoktu ancak Fatih kanunnâmesi açısından düşünüldüğünde taht Sultan Bayezid'e müyesser olduğu için Cem Sultan'ın babasının kanunnâmesine uygun olarak ağabeyine itaat etmek yerine ülkeyi bölmek suretiyle hak talep etmesi onun eski ülüş sisteminin etkisinde kaldığını göstermektedir.⁵⁵

Kardeşler arasında mücadele başlayınca sancaklarda bulunan şehzade çocukları öncelikle Bursa'ya getirilmişlerdir.⁵⁶ Sultan Selim kendisinin emri altına giren yeğenlerine ilk planda iltifatta bulunmuştur. Ancak sonrasında bu şehzadelerin taht iddiasında bulunduklarına dair yayılan dedikodular Selim'e kadar ulaştı. Bazı yeniçeriler tarafından, "... biz böyle şeylere katlanamayız, Selim'den başka saltanata hazır on bir mülk sahibi (şehzade) daha var" gibi sözlerin sarf edilmesi Sultan'ın şehzadeler

⁵³ Ülüş terimi Türk etnolojisine göre; Toplanan bir kurultayda, her bir Oğuz boyunun kesilen hayvanın etinden kendine düşen belli bir hisseyi alması olarak kullanılmıştır. Ülüş kavramı yine eski Türklerde siyasi-idari olarak ülkenin hanedan üyeleri arasında bölüşülmesi olarak da kullanılmıştır. Bkz. İnalcık, "Osmanlılarda Saltanat Veraseti", 82; Osman Gazi Özgüdenli, "Ülüş", *TDVİA* (Ankara: TDV Yay., 2012), 42/ 297; Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı*, 49.

⁵⁴ Sultan Bayezid, Cem Sultan tarafından kendisine elçi olarak gönderilenlere şu cevabı verdi: "Cihangirliğe ve şahlığa ortak olmak istemek yaratıcıya ortak olmaya benzer. Şimdi her iki taraf arasındaki çekişme 'ya mülk ya ölüm' manasında gereğince ilahi takdire bağlıdır. İki taraf arasındaki inatlaşma 'melikler arasında akrabalık olmaz' keskin kılıcıyla sonuçlanacaktır." Bkz. Vural Genç, "*Acem'den Rum'a*": *İdris-i Bidlî'si'nin Hayatı, Tarihçiliği ve Heşt Behişt'in II. Bayezid Kısım (1481-1512)* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, 2014), 592; Fatma Kaytaç, *Behiştî Tarihi (791-907/1389-1502)* (Giriş, Metin, Dizin), (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 300.

⁵⁵ Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih* (hızl. İsmet Parmaksızoğlu), III, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1992) 196; Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı*, 31; Ekinci, "Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi", 1107.

⁵⁶ M. Çağatay Uluçay, "Bayezid II'nin Ailesi", *Tarih Dergisi*, X/14, (1959), 112.

hakkındaki fikrinin değişmesinde etkili olmuştur.⁵⁷ II. Bayezid'in ardından tahta çıkan Selim, kendisine bayrak açan abisi Şehzade Ahmed'in yeniden Amasya'yı ele geçirmesinin ardında kendi oğlu Süleyman dışında hiç bir şehzadeyi hayatta bırakmama kararı almıştır.⁵⁸ Sultan Selim, tahtına ortak olma ihtimali olan bütün şehzadeleri ortadan kaldırmak üzere Bursa'ya gelir gelmez ilk emrini vermiştir: "Tiz hepsin boynu vurula!"⁵⁹

Sultan Selim, Bursa Yenişehir'e abisi Şehzade Ahmed üzerine sefere gitmeden önce bu şehzadeler meselesini çözmüştür.⁶⁰ Şehzade Ahmed'in firarının ardından Bursa'ya dönen Sultan Selim burada kendisine iltica etmiş şehzadeden Sultan Mahmud'un oğullarından Musa, Orhan ve Emir, Şehinşah'ın oğlu Konya valisi olan Mehmed ve Alemşah'ın oğlu Osman Çelebi'yi boğdurtmuştur. Amasya'nın ele geçirilmesi sırasında ise Şehzade Ahmet'in oğullarından Şehzade Osman ile Şehzade Ahmet'in torunu Şehzade Mustafa Selim'in emri ile boğdurulmuştur.⁶¹

Ünlü Şeyhülislam İbn Kemal bu yaşanan hadiseler, ülkenin dirliği ve düzeni ile kamu düzeninin bozulmaması açısından yaklaşarak; "Nizâm-u intizâm selâtin-i izâmun ahkâm-ı saltanatta istiklâline mevkuftur; bir vilayette birkaç padişah olıcak sipâh ü raiyyet bî-huzur olub, ihtilal-i azîme ihtimali vardır. Lâ ceram, mukteza-yı ra'yi hazm-âzmâ ile amel olunub ... beşinün dahi maslahatları görildi" ifadesini kullanmıştır.⁶² Sultan Selim yeğenlerinin boğdurulmasının ardından bu sefer de kardeşi Sultan Korkud'un peşine düşmüştür.⁶³

⁵⁷ Cevdet Yakupoğlu, "II. Bayezid'in Oğlu Şehzade Mahmud'un Hayatı ve Faaliyetleri", *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 6/12, (2010), 333.

⁵⁸ Mustafa Cezar, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, (Ankara: TTK, 2011), 718.

⁵⁹ Giovanni Antonio Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri Üzerine Bir İnceleme*, çev. Harun Mutluay, (İstanbul: Dergah Yay., 2011), 136; Erdoğan Tokmakçioğlu, *Osmanlı Tarihinde Katledilen Şehzadeler* (İstanbul: Geçit Yay., 2004), 147.

⁶⁰ Evliya Çelebi, Sultan Selim'in boğdurduğu şehzadeleri arasında ağabeyleri olan Şehzade Mahmud, Şehinşah ve Alemşah'ı da saymaktadır ancak bahsi geçen şehzadeler daha II. Bayezid hayatta iken vefat etmişlerdir. Selim'in Şehzade Ahmed üzerine gittiği dönemde boğdurduğu şehzadeler yeğenleridir. Bkz. Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi* (Topkapı Sarayı Bağdat 304 Yazmasının Transkripsiyonu-Dizini, 2. Kitap, (haz. Zekeriya Kurşun, Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı) (İstanbul: YKY, 1999), 29.

⁶¹ Gelibolulu Mustafa Âli Efendi, *Kitabü't-Târih-i Künhü'l-Ahbâr* (haz. Ahmet Uğur- Mustafa Çuhadar-Ahmet Gül-İbrahim Hakkı Çuhadar), I. Cilt, II. Kısım, (Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesindeki 901 ve 920 No'lu nüshalara göre) (Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yay., 1997), 1062; M. Çağatay Uluçay. "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 8/11-12, (1956), 198.

⁶² Akman, *Osmanlı Devletinde Kardeş Katli*, 77.

⁶³ "Kışın ortasında bir gün hâlâ Bursa'dayken on bin atlı adamına yanlarına mümkün olduğu kadar az eşya almalarını söyledi ve üç gün içinde hazır olmalarını emretti. Zira hiç kimse bilmeden çok çabuk hareket etmek istiyordu. Bu on bin kişi içinde ben de vardım. Üçüncü gün hepimiz ata binmiştik. İlerledikçe

İslam hukukundaki “hâkimiyetin bölünmezliği” anlayışı, Fatih Sultan Mehmet ile Osmanlı siyasi hayatına daha güçlü bir şekilde yerleşmiştir. Daha önceden kararlaştırılmış bir hanedan mensubunun padişah olması şart koşulsaydı bu durum tahta daha uygun olabilecek şehzadelerin şansını elinden alacağından İslam amme hukukunda geçen liyakatli olanın başa geçmesi prensibine aykırı olacaktı. Biraz da bu sebepten kaynaklı olarak Fatih, yeni bir veraset sistemi koymaktan kaçınmıştır.⁶⁴ Fatih Kanunnamesindeki meşhur maddede geçen “nizam-ı âlem” ifadesi, ammenin, yani toplumun ekseriyetinin menfaati manası “Nizâm-ı âlem, yani dünyanın düzeni ammenin menfaati ile kâimdir” cümlesinde bulunmaktadır. Yine, İslam siyaset anlayışına göre devletin misyonu i'lâ-yı kelimetullahtır yani İslamiyet'in yayılmasını sağlamaktır.⁶⁵ İslam hukukunda, bu misyonu engelleyebilecek her türlü etkeni bertaraf etmek, meşru ve tabii görülmüştür. İslam hukukunda kanunsuz suç ve ceza olmayacağı gibi ileriye dönük olarak suç işleme ihtimaline karşı da kimseye ceza verilmesi düşünülemez. Bununla birlikte, örfi hukuk, İslamî yani şer'î hukukun hüküm ortaya koymadığı veya hüküm koyma yetkisini devlet başkanına tanıdığı alanlarda söz konusu olmakla birlikte, devlet başkanının kararları şer'î hukuka da aykırı hüküm içeremezdi. Meşruluğunu şer'î hukuktan almış olduğu için de ondan ayrı bir hukuk olarak da düşünülemezdi. İslam hukukunda devlet başkanına birtakım suçlar ihdas edebilme ve bunlara yönelik olarak cezalar koyabilme yetkisi tanınmıştır. Padişah, bir kimseyi bu yetki dairesinde cezalandırabilme hakkına sahipti ve bu hak ta'zir kavramı ile ifade edilmektedir. Siyaseten katl yani devlet başkanının devletin birliği ve halkın dirliği için tehlikeli gördüğü birini öldürtmesi de bu kapsamdadır. Bütün monarşilerde olduğu gibi İslam hukukuna göre devlet başkanı olan padişah yargı gücünü elinde tutmakta yani, başhakim mevkiinde bulunmaktaydı. Kadı makamında oturanlar padişaha vekâleten dava dinler ve

Selim'in kardeşi Korkud'un bulunduğu Manisa'ya doğru gittiğini fark ettik. Kardeşine yeğenlerine yaptığıının aynısını yapmak istiyordu.” Bkz. Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 137.

⁶⁴ Mumcu, *Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl*, 173; Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı*, 33; Ekinci, “Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi”, 1107-1108.

⁶⁵ Uzun Hasan, Fatih'e karşı Trabzon'daki Pontus Rum devleti ile ittifaka girmiş, bu amaçla Kral'ın kızı ile evlenmiştir. Fatih, bu ittifaka karşı, Anadolu birliğini sağlamak üzere, Uzun Hasan üzerine gittiği vakit Uzun Hasan barışmak maksadıyla Annesi Sâra Hatun'u elçi olarak göndermiştir. Fatih yanında “Validem” diye hitap ettiği Sara Hatun olmak üzere Trabzon üzerine ilerlemiş. Çok zor ve zahmetli bir yolda ilerlerken Sara Hatun -bunda Trabzon'da bulunan gelini, Uzun Hasan'ın eşinin kaygısını da taşıyarak- : “Oğul ufacık Trabzon için tatlı canına bu kadar eziyet değer mi ?” sözüne karşılık Fatih: “Valide, Seyf-i İslâm bizim elimizde, cihad sevabına nail olub, Allah'ın rızasının tahsilden başka gayemiz yoktur” şeklinde cevaplamıştır. Yine “Bu Hanedanı maksad-ı a'lâsı, ilây-ı kelimetullâh'tır sözü de Fatih'e aittir.” Bkz. Özcan, “Fatih'in Teşkilat Kanunnâmesi”, 25.

onun namına hüküm verirlerdi. Bu durumda padişahın dava dinleyip, suçluları cezalandırması ve hatta idamına karar vermesi meşru idi ancak bu yetkileri sınırsız değildi. Padişahın şeyhülislamdan fetva almadan bunu uygulaması durumunda, bundan sorumlu tutulmaktaydı, Fatih'in haksız yere elini kestirdiği gayrimüslim usta ile yargılanıp elinin kesilmesine hükmedilmesi ve Yavuz'un sorumsuz davranışları nedeniyle Zembilli Ali Efendi tarafından uyarılması buna örnek gösterilebilir. Şer'i hukuka göre; hırsızlık, gasp ve adam öldürmeyi adet haline getirmiş olanlarla, kanunsuz bir şekilde halktan vergi ve haraç alanlar, livata suçunu işleyenler, sapkın görüşlere dair propaganda yapan ve hükümete karşı ayaklanma faaliyeti içinde olanlar öldürülebilmektedir.⁶⁶

Tarihte yaşanmış olan hadiselerden yola çıkılırsa, Osmanlı Devleti'nde halkın, hanedana eski Türk geleneğinden gelen bir sadakatle bağlı olduğu görülmektedir. Taht üzerinde sadece bu hanedan üyeleri hak iddia edebilir, başka bir şahsın ya da ailenin tahta çıkması hayal edilecek bir durum bile değildir. Osmanlı Devleti'nde yaşanmış olan isyanlarda örneğin IV. Murad döneminde askerler, padişahı, şehzadeleri tahta çıkarmakla tehdit etmişlerdir. Şehzadeler isyanları doğrudan çıkarmamış olsalar dahi, sadece hanedan üyesi olduklarından mütevellit varlıklarıyla bile devletin bekasını tehdit edecek potansiyeli barındırmaktaydılar. Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Mustafa ile III. Mehmed'in oğlu Şehzade Mahmud gibi şehzadeler ise bizzat isyan etmemekle birlikte kötü niyetli kişilerce kolaylıkla istismar edilebilecek ifadelerle örneğin "Ben padişah olsam, şöyle yaparım böyle yaparım" diyerek söyledikleri sözler vakidir. Tahta çıkma şansları belki daha yüksek olan bu şehzadelerin ağızlarından çıkan bu sözler, onların ilerde fitneye sebep olabilecekleri endişesiyle ortadan kaldırılmalarının yolunu açmıştır. Diğer yandan, Kanuni'nin en küçük oğlu olan Selim ile IV. Murad'ın kardeşi şehzade İbrahim gibi önünde birkaç şehzade olupta tahta çıkmasına ihtimal verilmeyen şehzadeler kendilerini tahtta bulmuşlardır.⁶⁷

Şehzade idamları⁶⁸ hususu farklılık göstermekteydi. Bunlardan ilki, hanedan üyelerinin hükümdarlık iddiasında bulunarak isyan etmesi durumunda tatbik edilirdi.

⁶⁶ Ekinci, "Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi", 1109- 1110.

⁶⁷ Ekinci, "Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi", 1108-1109.

⁶⁸ Osmanlı'da hanedan üyelerinin katlinde uygulanan idam metodu Batı ile farklılık göstermektedir. Batıda baş kesme, ölüm cezasının en şerefli olarak görülüyor ve öldürülenlerin dökülen asil kanları muhafaza ediliyordu. Osmanlı'da ise eski Türklerde adet olduğu üzere, hanedan üyelerinin kutsal soydan geldiğine

Osmanlı Devleti'nde tatbik edilen İslam hukukuna göre suç kabul edilen bu duruma “bağy” (hurûc ale's-sultan) adı verilmektedir. Meşru hükümete karşı haksız bir şekilde isyan edenler her yerde ve her dönemde idamla cezalandırılmışlardır. İslam hukukunun ana kaynağı olan Kur'an-ı kerîm'e⁶⁹ göre halk, meşru hükümete itaat borcu ile yükümlüyken, hükümet de ayaklanma çıkararak isyana kalkışanları itaate mecbur etmeyle sorumlu tutulmuştur. Hazret-i Muhammed de meşru hükümdarın bulunduğu bir yerde, hükümdarlık iddiasında bulunarak isyan eden ve kendisine biat edilen kimsenin hayat hakkının olamayacağını söylemiştir. Bağy olarak ifade olunan isyanlara: Savcı Bey'in babası I. Murad'a; Cem Sultan'ın ağabeyi II. Bayezid'e ve Şehzade Bayezid'in babası Kanunî Sultan Süleyman'a karşı çıkardıkları isyanlar örnek olarak gösterilebilir.⁷⁰

Şehzade idamlarının ikincisi ise Osmanlı hukukçularının ekseriyeti tarafından “say bi'l fesağ” suçu kapsamında olup ta'zir⁷¹ suçu içinde değerlendirilmiş olanıdır. İdamların hukuka uygunluğu meselesi daha çok bu uygulamada ortaya çıkmaktadır. Bu türün say bi'l fesağ çerçevesine girip girmediği konusu ihtilaflıdır. Fatih Kanunnâmesinin bu görüşe sahip hukukçularca şekillendirildiği anlaşılmaktadır. Madde metninde geçmekte olan “ekser-i ulemâ tecviz etmiştir” ifadesi bunu kanıtlar niteliktedir.⁷² Fitne, insanlar arasında karışıklık, ayrılık, bölücülük ve kargaşa çıkarmak; onların hak ve hakikatten sapmasına sebep olarak sıkıntıya ve belaya düşmelerin neden olarak Müslümanların zararına yol açmaktadır. Fitne, hükümete karşı isyan etmek olabileceği gibi; halkı hükümete karşı isyana teşvik etmek de bu kapsamda fitne olarak kabul edilmektedir.⁷³ Buna göre, fitne çıkmasından korkulduğu durumlarda bunun önüne geçmek maksadıyla tahta geçme potansiyeli taşıyan hanedan mensuplarının öldürüldüğü

inanıldığı için, kanları yere dökülmez, onun yerine içe akıtılırdı. İdamına karar verilenin infazı ise genel olarak, Saray'ın Enderun kısmına bağlı dilsizlerin yardım ettiği cellat-başı tarafından gerçekleştirilirdi. Bkz. Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı*, 61.

⁶⁹ Fitne çıkarmanın ölümden daha şiddetli olduğuna dair Kur'an-ı kerîmde iki ayet bulunmaktadır. Bunlar, Bakara suresi 191 ve 217. Ayetlerde bulunan “El-fitnetü eşeddü mine'l-katl” ve “El-fitnetü ekbere mine'l-katl” ifadeleridir. Bkz. Ekinci, “Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi”, 1112.

⁷⁰ Mumcu, *Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl*, 181; Ekinci, “Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi”, 1111.

⁷¹ Sözlük anlamı itibarı ile “engellemek, te'dip etmek; desteklemek, saygı göstermek” gibi karşıt anlamları içerecek şekilde kullanılmasının yanında, fıkhîta had suçları ve cinayetler gibi belirli bir cezası bulunmayan suçlarda, verilecek cezanın miktarının yöneticiye ya da hakime bırakıldığı cezaları ifade etmektedir. Bkz. Tuncay Başoğlu, “Ta'zir”, *DİA* (İstanbul, 2011), 40/254.

⁷² Mumcu, *Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl*, 201; Ekinci, “Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi”, 1111.

⁷³ Ekinci, “Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi”, 1112.

görülmektedir. Henüz ayaklanmamış ancak ayaklanması muhtemel olan hanedan mensuplarının öldürülmesi ne kadar meşrudur? Buna cevaben: Bu potansiyele sahip hanedan mensuplarının cezalandırılmaları için suç işlemelerini beklemek çoğunlukla cezalandırma imkânını ortadan kaldırdığı gibi, bazı durumlarda telafisi mümkün olmayan sonuçlar da doğurmaktaydı. Çünkü bu durumda artık iş iştten geçtiği için cezalandırmakta mümkün olmayacaktır.⁷⁴

Tarihi olaylar ve durumlar, geçtikleri dönemin ve şahsiyetlerin yaşadığı dönemin şartlarından bağımsız bir şekilde, günümüz şartlarıyla ele alındığında sağlıklı bir değerlendirme yapılamadığı ortadadır. Bu nedenle yapılan değerlendirmelerde o dönemin şartları göz önünde tutulmak zorundadır. Osmanlı tarihinde yaşanmış kardeş katli uygulamalarını da ideolojik önyargılarla, hunharlık ve egoizm olarak değil de bu yaklaşımlar doğrultusunda değerlendirmek daha doğru olacaktır. Bununla birlikte, kardeş katli meselesini olumsuz bir bakış açısıyla gayrimeşru görenlerin yanında Osmanlı Devleti'nin bekası açısından faydalı olarak görenler de vardır.⁷⁵

Türk ve İslam tarihinde olduğu kadar Dünya tarihinde de gelmiş geçmiş en büyük imparatorluklardan birisi olarak kabul edilen Osmanlı imparatorluğunda beşi on dördüncü, sekizi on beşinci, kırk ikisi on altıncı, beşi on yedinci, biri de on sekizinci yüzyılda olmak üzere toplamda 61 şehzade katledilmiştir. Katledilen şehzadelerin 22 tanesi bilfiil isyan etmiş olduğu için diğerleri ise genel olarak Fatih Kanunnamesinin ortaya çıkışının takip eden 150 yıllık süre zarfında öldürülmüştür.⁷⁶

I. Selim (1512-1520) döneminden itibaren yetişkin şehzadelerin sancağa çıkarılmaları usulü terk edilmiş ve yalnızca büyük ve tahta aday olan şehzadenin sancağa çıkarılması usulü getirilmiştir. Bu uygulama ile Manisa sancağı veliaht şehzade sancağı olmuştur.⁷⁷ III. Mehmed (1595-1603) kardeş katli yasasının en sert uygulayıcılarından birisi olmuştur.⁷⁸ Onun döneminden itibaren büyük olan şehzadelerin sancaklara gönderilmesi usulü kaldırılmıştır. Sadece veliaht olan şehzadeye Anadolu'da ismen bir

⁷⁴ Mumcu, *Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl*, 201; Ekinci, "Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi", 1111.

⁷⁵ Mumcu, *Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl*, 189.

⁷⁶ Ekinci, "Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi", 1115.

⁷⁷ Taneri, *Türk Devlet Geleneği*, 142.

⁷⁸ III. Murad'ın ardından tahta çıkan III. Mehmed tahta çıkışının hemen ertesinde on dokuz şehzadeyi boğdurmuştur. Bkz. Feridun M. Emecen, *Mehmed III, DİA*, (Ankara: TDV Yay., 2002), 28/408.

sancak verilmiştir.⁷⁹ 1603 yılında tahta çıkan Sultan I. Ahmed ise kardeşlerini öldürme gereği duymadı. 1617’de vefatının ardından geride oğulları olduğu halde bunlar yaşça küçük olduğu için yerine kardeşi Sultan I. Mustafa tahta çıkmıştır.⁸⁰ Böylelikle bir ilk olarak padişahın yerine oğlu değil kardeşi geçmiş oldu. Bu durum fiili olarak Osmanlı veraset sisteminin değişmesi manasına geliyordu. Çünkü o zamana kadar Osmanlılarda uygulanan veraset sitemine göre tahta bir önceki padişahın oğlu geçmekteydi. Bu sistem Avrupa’da yaygın olan “primogenitur” olarak bilinen tahtın babadan oğula geçtiği sistemle benzerlik göstermekteydi. Sultan I. Ahmed⁸¹ ile “ekber ve erşed” sisteminin getirilmesi ile “seniorat” olarak adlandırılan hanedanın en yaşlısının tahta çıktığı bir sistem benimsenmiş ve şehzade katli uygulaması da geri plana itilmiştir. Böylece şehzadeler artık sancağa çıkmak yerine sarayda oturarak tahta çıkmak için sıralarının gelmesini beklemeye başlamışlardır.⁸² Bu şekilde güçlü padişahların yetişmesini sağlayan sancağa çıkma usulü tam anlamıyla terk edilerek şehzadelerin tecrit altında hayatlarını geçirdikleri “Kafes Sistemi” uygulamaya geçmiştir. Kafes sistemi ile bu sefer de hayatları cellât korkusu altında ve kapalı kalmaktan kaynaklı sinir krizlerine yakalanan

⁷⁹ Bu yeni sancak usulünce Sultan İbrahim (1640-1648)’in oğlu Şehzade Mehmed beş yaşında iken Manisa sancağına atanmış ve sancağın yönetimi için de bir müsellim görevlendirilmiştir. Sultan İbrahim’in tahttan uzaklaştırılması ve sonrasında IV. Mehmed (1648-1687)’in tahta çıkmasından sonra şehzadelerin sancağa çıkma usulü de tamamen kaldırılmıştır. Bkz. Taneri, *Türk Devlet Geleneği*, 142-143.

⁸⁰ Tuğba Demirci, Osmanlı tarihinde yaşanan en trajik vakalardan birisi olmasına karşın on dokuz şehzadenin öldürülmesine tarihi metinlerde etraflıca yer verilmediğine ve bunun birçok sebebi olduğunu ifade etmektedir. Bunlar arasında en önemlisinin Şehzadenin doğrudan taht mücadelesine girip girmediği meselesidir. Şehzade Cem ve Kanuni’nin oğlu Şehzade Mustafa isyanlarında bu şahsiyetler önemli bir tarihi karaktere dönüştükleri için ölümleri de daha fazla ses getirmiştir. Oysa on dokuz şehzadenin böyle bir iddiası yoktur. Dolayısıyla onların öldürülmelerine olan ilgi çocuklukları ve masumiyetlerinden öteye geçememiştir İkinci önemli sebep, şehzadelerin gücü ve çevresi ile ilgilidir. Sancakbeyliği seviyesindeki şehzadenin öldürülmesi bulunduğu konum itibarı ile daha fazla ses getirmekte ona bel bağlayan ulema, ümera ve askerlerin de hayallerinin yıkılmasına sebep olmaktadır. Bir diğer önemli sebep: Osmanlı resmî ideolojisinin ortaya koymuş olduğu tutumdur. Yazar Hammer’in değerlendirmelerinden yararlanarak: Osmanlılardaki düzen ve saltanat anlayışının, böylesi acı bir olayın dillendirilmesi ve kulaktan kulağa aktarılmasının toplumsal bir acıya dönüşerek trajik bir hikâyenin oluşmasına neden olacağından, bununda hoş karşılanmayacağını ifade etmektedir. Bu nedenle Osmanlı tarihçileri bu on dokuz şehzadenin öldürülmesini ele alırken devlet merkezli bir bakış açısıyla kaleme almışlardır. Eserlerinde bu hadiseye daha çok kader inancı ve şehitlik makamı ile sınırlı tutmuşlardır. Bkz. Tuğba Demirci, “Osmanlı Tarih Kitaplarında III. Mehmed’in Cülusunda Öldürülen On Dokuz Şehzade Meselesi”, *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 5/9, (2019), 162-163.

⁸¹ Uzunçarşılı, bu sistemin getirilişini şu şekilde ifade etmektedir: “I. Ahmed’in hükümdarlığına kadar (1603- H 1012) müverrihlerin “amûd-ı nesebi” dedikleri usul üzere saltanatın babadan oğula intikali usulü devam edüp gelmişti; çünkü ölen hükümdarın yerine geçen oğlu kardeşlerini öldürdüğünden tabîi olarak kendisinden sonra hükümdarlığa anın evlâdından başkasının geçmesine imkân yoktu; fakat Birinci Ahmed ön dört yaşında hükümdar olunca kendisinin küçük olmasına ve evlâdından henüz bir saltanat vârisi bulunmamasına mebni küçük kardeşi Mustafa öldürülmemiş ve sarayda bir odada hapsedilmiştir.” Bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti’nin Saray Teşkilatı*, (Ankara: TTK, 1988), 46-47.

⁸² İlber Ortaylı, *Türkiye Teşkilât ve İdare Tarihi* (Ankara: Cedit Neşriyat, 2007), 170; Ekinci, “Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi”, 1115-1116.

I. İbrahim (1640-1648) gibi padişahlar tahta çıkmıştır.⁸³ IV. Mehmed tahta çıktığı zaman ise kardeşlerini öldürtmemiş ancak onları sarayda “şimşirlik kasr”⁸⁴ olarak adlandırılan yerde oturmaya mecbur etmiştir.⁸⁵

Osmanlı hanedanı birçok kez yaşanan iç karışıklıklardan dolayı yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. I. Selim tahta çıktıktan sonra kardeşlerini ve yeğenlerinin tamamını öldürttüğü için Âl-i Osman’ın tek oğluydu. Yine oğlu Süleyman da erkek kardeşi olmadığı için tahtın tek sahibiydi. II. Selim de kardeşleri öldüğü için yine ailenin tek erkeği olarak tahta çıkmıştır. Osmanlı hanedanı 1640 senesinde IV. Murat’ın intihar olarak kabul edilebilecek bir girişimine sahne oldu. Sultan Murad ölüm döşeginde iken hanedanın hayatta olan tek erkek üyesi kardeşi İbrahim’in idam edilmesini emretmişti. Bu durum anneleri Kösem Mahpeyker Valide Sultan’ın kurnaz davranarak, Murad’ı bu emrin yerine getirildiğine inandırması sayesinde çözülmüştür.⁸⁶

Şehzade idamları sonucunda: saltanatın babadan oğula geçtiği ilk dönemlerde, padişahlar daha uzun süre tahtta kaldığı için siyasi istikrar açısından daha iyi bir dönem yaşanmıştır. Sonrasında hanedan üyelerinden en yaşlı olanın tahta çıkmasıyla, padişahların saltanat süreleri kısalmış ve tahtın varisi olabilecek adaylarından beklenen dinamizm azalmıştır. Daha öncesinde sancağa çıkma usulü sayesinde şehzadeler siyasi ve idari bakımdan daha donanımlı iken sarayda yaşamaya başladıktan sonra bu tecrübelerden yoksun kalmışlardır. İlk dönemlerde şehzade sancakları saray otoritesine bir alternatif teşkil ederken, şehzadelerin saraya çekilmesi ile bu yönetim birimlerinde vezir, ulema, asker gibi hanedanın dışından, hatta âyân ve esnaf ve ayak takımı denilebilecek kimselerin otorite kurma imkânı sağlamıştır.⁸⁷ Kardeş katli uygulaması hakkında yazılanlardan, bu uygulama neticesinde kaçınılmaz olarak idam edilen şehzadelerin korkunç sonlarının, dehşet verici ifadelerle anlatıldığı görülmektedir.

⁸³ Ortaylı, *Türkiye Teşkilât ve İdare Tarihi*, 170.

⁸⁴ “Sarayda harem-i hümayuna bitişik olan ve şimşir ağaçları ile çevrildiğinden dolayı “şimşirlik” denilen bir yer. Her biri kafes adını taşıyan on iki daireden meydana gelmiştir. Etrafı yüksek ağaçlarla çevrili küçük bir bahçesi vardır. Kafes ve inziva halinde yaşayan şehzadenin beraberinde on iki kadar cariye ve bazı ağalar vardı. Şehzadeler sıkı bir denetim altındaydı ve kimseyle haberleşmelerine izin verilmezdi. Şimşirlikteki ağalar ile bile görüşmeleri yasaktı. Sultan herhangi bir şekilde şehzade ile haberleşmeyi sağlayan kişiyi derhal idam ettirirdi. Bir şehzade hastalandığında ancak padişahın izni ile tedavi ettirilirdi. Bayram tebrikleri dışında hiç kimse huzura kabul edilmezdi.” Bkz. Uzunçarşılı, *Saray Teşkilatı*, 113-114

⁸⁵ Taneri, *Türk Devlet Geleneği*, 1142-143

⁸⁶ Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı*, 41.

⁸⁷ Ekinci, “Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi”, 1116.

Hanedan üyesi genç şehzadelerin, merhametsiz bir meşruiyet kuralı gereği öldürüldüğü savına karşın, 600 yıldan fazla hüküm süren ve bu süre zarfında hanedanın kesintiye uğramadan varlığını sürdürmesi ve yine aynı dönem içerisinde Avrupa’da iç savaşlarda ölenlerin çektikleri acılar ile kıyaslandığında bu uygulamanın başarısı ortaya çıkmaktadır.⁸⁸



⁸⁸ Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı*, 59.

BÖLÜM I

1. ŞEHZADE AHMED

1.1. Hayatı ve Kişiliği

Şehzade Ahmed II. Bayezid'in dördüncü oğlu olarak H 870 (1465-1466) senesinde Amasya'da dünyaya gelmiştir.⁸⁹ Hoca Sadettin, Tacü't-Tevarih adlı eserinde Şehzade Ahmed'in H 870 (1465-1466)⁹⁰ senesinde dünyaya geldiğini yazmaktadır.⁹¹ Yazar, Şehzade Ahmed'in doğumu üzerine yazdığı dizelerde, aynı zamanda şehzadenin karakterini de yansıtan şu ifadelerle yer vermiştir:

Soylu oğullarında Sultan Ahmed Han'ın anadan olma ikbal yıldızı sekiz yüz yetmiş (1465/66) yılında uğur durağından doğmuştur. Elinin açıklığı ve cömertliği, güzel yaradılışı ve lütfkârlığı bir derece idi ki,

Hatem Tay'ın⁹² adını bir kalemde çizdi
Gam ve yokluktan ölen gönle yaşam verdi.⁹³

Adil ve cömert bir yapısı olan Şehzade Ahmed'e halk tabakası da büyük sevgi duymaktaydı. Vezirlerin de yumuşak huylu bir karaktere sahip olan Ahmed'in tarafında olmaları, yeri geldikçe padişahın huzurunda onun meziyetlerini sayarak methiyede bulunmaları Ahmed'i daha da ön plana çıkarıyordu. İdris-i Bitlisî eserinde Şehzade Ahmed için: “şem'i nüvâb-ı saltanat – mekân, a'nnî husrev-i âlîcenab ve halîfe-i bil-hakkıssavâb, Sultan-ı a'zam-ı nâmdâr, câlis-i serîr-i şehriyârî ve iktidâr Sultan Ahmed

⁸⁹ Hedda Reindl, *II. Bayezid ve Çevresi- Hükümdarın Adamları*, çev. Ali Suat Ürgüplü, (İstanbul: Arvana Yay., 2014), 75.

⁹⁰ Şehzade Ahmed'in doğum yılına yönelik olarak Mehmed Süreyya ve Hüseyin Hüsamedddin H 870 (1465-1466) senesini vermektedirler. Bkz. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî-Osmanlı Ünlüleri*, I. Cilt, (haz. Nuri Akbayan) (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1996), 4; Hüseyin Hüsameddin Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, (Amasya: Amasya Belediyesi Kültür Yay., 2013), 115; Lokmacı, *Solak-zâde Tarihi'nin Tahlili*, 364.

⁹¹ Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih* (haz. İsmet Parmaksızoglu), IV, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1992, 110.

⁹² Hâtem Tayî Abdullah b, Sa'd: Türk yazınında cömertliği simgeleyen ozanlardan birisi olarak, cahiliye döneminde cömertliği, yiğitliği ve keremi ile ün yapmış bir şahsiyettir. Bkz. Hoca Sadettin Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, haz. İsmet Parmaksızoglu (Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1992), 373.

⁹³ Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, 110.

Han nasarahullahül mennân” ifadelerini kullanmaktadır.⁹⁴ Şehzade Ahmed’in bu sebeplerden dikkat çektiği için diğer kardeşleri tarafından kıskanılmaktaydı.⁹⁵

Hedda Reindl, Şehzade Ahmed’in 1480 ve 1485 seneleri arasında Çorum, 1485 ve 1512 seneleri arasında ise Amasya sancakbeyi olduğunu yazmaktadır.⁹⁶ Aşağıda anlatıldığı üzere İbn-i Kemal, kardeşleri ile İstanbul’a giden Şehzade Ahmed’e dönüşünde dedesi Fatih Sultan Mehmed tarafından Çorum sancağının ihsan edildiği bilgisini vermektedir.⁹⁷ Şehzade Ahmed’in Çorum sancak beyliği ile ilgili bilgiler sınırlı olmakla birlikte tarihçiler daha çok Amasya sancakbeyliği döneminden bahsetmektedirler. Hedda Reindl, Şehzade Ahmed’in Sultan II. Bayezid’in saltanatının ilk yıllarında Çorum sancakbeyliği yaptığını, o dönemde Çorum’un Eyalet-i Rum’un bir parçası olup Ahmed’in o eyalette bulunduğunun İbn-i Kemal tarafından da zikredildiğini yazmaktadır. Yine kendisine ikametgahı Amasya’da olmak üzere bütün eyaletin yönetiminin ise 1485’te verildiğini ifade etmektedir.⁹⁸

Solakzade Tarihi ve Sicil-i Osmanî’de Şehzade Ahmed’in 1481 senesinde yani on altı yaşında iken Amasya valisi olduğu ifade edilmektedir.⁹⁹ Yılmaz Öztuna, Şehzade Ahmed’in 1483 senesinde ağabeyi Veliahd-Şehzâde Dâmâd Abdullah’ın vefatı üzerine 17 yaşında veliaht olduğu ve bu makamda 29 yıl süresince 1512 Nisan ayına kadar kaldığını yazmaktadır.¹⁰⁰ Hüseyin Hüsameddin ise Şehzade Ahmed’in Amasya valisi olduğu tarihi net bir şekilde Hicri 886 Rebiyülevvel ayının on ikinci günü (11 Mayıs 1481) olarak vermektedir.¹⁰¹

Sultan II. Bayezid’in şehzadeleri arasında tahta en layık gördüğü ve en gözde olanının Ahmed olduğu bilinmektedir. İbn-i Kemal’in anlattığı bir hikâye de bunu destekler niteliktedir. Hikâyeye göre: Şehzade Ahmed, kardeşleri Mahmud, Şehinşah, Selim, Korkud, Alemşah ve amcası Cem’in oğlu Oğuzhan ile dedeleri Fatih Sultan Mehmed’in huzuruna çıkarılmış ve çocuk yaşta olan şehzadelerin tamamı sünnet edilmiş,

⁹⁴ İdris-i Bitlisî, *Heşt Bihişt*, Sa’di Tercümesi, Envanter Numarası: 196, (İstanbul: Topkapı Sarayı, Bağdat Köşkü, 1151), vrk. 233a.

⁹⁵ Tansel, *II. Bayezid’in Siyasi Hayatı*, 258-259.

⁹⁶ Reindl, *II. Bayezid ve Çevresi*, 75.

⁹⁷ İbn-i Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman*, VII. Defter, haz. Şerafettin Turan, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1991), 523.

⁹⁸ Reindl, *II. Bayezid ve Çevresi*, 76.

⁹⁹ Lokmacı, *Solak-zâde Tarihi’nin Tahlili*, 365; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, I. Cilt, 4.

¹⁰⁰ Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 51.

¹⁰¹ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 119.

Ahmed'in büyük abisi Abdullah ise Fatih'in daha önce vefat eden büyük oğlu Mustafa'nın kızı ile evlendirilmiştir. Bu vesileyle payitahtta bir ay süren büyük şenlikler düzenlenmiş ve bu şenlikler, sağlığı kötüye giden Fatih Sultan Mehmed'in torunlarını son görüşü olmuştur (1480). Fatih, sünnet töreninden bir gün sonra bütün torunlarını huzuruna çağırması ve "Atanızı mı çok seversiniz yoksa beni mi?" diye sormuş. Ahmed dışında bütün şehzadeler hep bir ağızdan padişahı daha çok sevdiklerini belirtecek şekilde: "Sultanımı artık severiz" diye cevaplamışlardır. Şehzade Ahmed ise babasını daha çok sevdiğini¹⁰² söylemiştir. İbn Kemal bu cevabın padişahın hoşuna gitmediğini ve bu nedenle şehzadeye kırıldığını¹⁰³ yazmaktadır.¹⁰⁴

Bu yaşanan hadise belki de Ahmed'in Sultan Bayezid'in gözde şehzadesi olmasına vesile olmuştur. Eserinin ilk sekiz cildini II. Bayezid'e sunan İbn Kemal, şehzadeleri arasında babasını en çok seven ve bunu dedesi karşısında cesurca söyleyebilen Şehzade Ahmed'i imalı yolla da olsa ön plana çıkaran bu anekdota yer vermekten çekinmemiştir. Bu olayın gerçekte olup olmadığı kesin olmamakla birlikte II. Bayezid dahil olmak üzere devlet erkanının Ahmed ismi üzerinde daha 1500'lü yılların başlarında bir mutabakata vardığı açıktır.¹⁰⁵

Sünnet merasiminin ardından Şehzade Abdullah Manisa'ya gitmiştir. Fatih torunlarından Şehinşah'a Menteşe'yi, Ahmed'e ise Çorum'u uygun görerek ihsanda bulunmuştur. Selim'i ise babası hizmetine göndermiş geri kalan şehzadeleri ise kendi yanında alıkoymuştur.¹⁰⁶

¹⁰² "Atanızı mı çok seversiniz, yoksa beni mi?" deyü istifsâr etdi. Her biri şarâb-ı şâfi gibi hoş-âyinde cevâp virüp "Sultânımı artık severüz" deyüp gül-i ra'nâ gibi kalbinde olanun hilâfın izhâr eyledi; aralarında sultan Ahmed, hoş-âmedîyi koyub âbgine-i sâfi gibi sînesinde olanın âşikâr idüp, atasını ziyâde sevdiğine ikrâr eyledi." Bkz. İbn-i Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman*, VII. Defter, 523.

¹⁰³ "Didiler âna toğrusun söyle, di, O dahi sözün toğrusun söyledi. Ol güftâr-ı bihencar, Sultân-ı cihân-gîrrün zamîr-i münîr-i âyîne-nâzîrine gubâr virüb mezkûr şâhzâdeye sâyir birâderlerinden eksük nazar etdi; ol muvahhiş kelâm-i hâm ucından hâtır-ı 'âtır-ı câm-ı gîtî-nümâ misâline inkisâr virüb ol serv âzâdenün terbiyetinde ve ri'âyetinde tefâvüt-i fâhiş eğletdi. Mezkûr şâhzâde-i ferhunde-fâl ü Ferruh-meâl, kusûr-ı ri'âyeti ucından perişân-hâtır ve münkesirü'l-bâl olub bir zamân sabr eyledi; çün Sultân-ı cihân hazret-i Bayezid Hân saltanat serîrine geçdi, anı kendü yerine geçürüb ol sâbika olan noksana cebr eyledi." Bkz. İbn-i Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman*, VII. Defter, 523.

¹⁰⁴ İbn-i Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman*, VII. Defter, 521-522-523.

¹⁰⁵ Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 45.

¹⁰⁶ İbn-i Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman*, VII. Defter, 523.

1.2. Ailesi

1.2.1. Babası Sultan II. Bayezid

Şehzade Ahmed'in karakteri, babası Sultan II. Bayezid'e olan benzerliğiyle dikkat çekmiş ve bu benzerlik, Ahmed'in hem babasının hem de devlet erkanının desteğini kazanarak tahtın en güçlü adayı haline gelmesine neden olmuştur. Ancak, bu karakter benzerliği, Ahmed'in dedesi Fatih Sultan Mehmed ile babası Bayezid arasındaki belirgin farklılıkları da gözler önüne sermektedir.

Fatih Sultan Mehmed'in Gülbahar Hatun'dan olan oğlu II. Bayezid, 1447 senesinde Doğu Trakya'da Edirne'nin güneybatısında kalan Dimetoka sarayında doğmuştur. Yedi yaşında iken Amasya valisi olmuş gençliğini Amasya'da geçirmiş, padişah olur olmaz dünya zevklerinden tövbe ederek¹⁰⁷ ömrünü memleketin imarına ve kültürün gelişmesi için harcamıştır. ¹⁰⁸ II. Bayezid'in, ulûm-ı dîniye, riyâziyeye, astronomiye ve tasavvufa meraklı olduğu, Arapça ve Farsçayı iyi bildiği, Çağatayca'ya vakıf olduğu rivayet olunmuştur. Bayezid, dîvân sahibi bir şair¹⁰⁹, besteleri olan bir mûsikîşinas ayrıca eser sahibi bir hattattı.¹¹⁰ Adaletli ve haktan yana olması nedeni ile yazdığı şiirlerde “Adlî” mahlasını kullanmıştır.¹¹¹

Uzunçarşılı, Fatih Sultan Mehmed'in oğullarından Cem'i daha çok sevdiğini ifade etmektedir.¹¹² Alderson ise II. Mehmed'in ileriye görerek, diğer şehzadesi Bayezid'in oğullarının çok olmasının yaratacağı sıkıntıları düşünerek Cem'in tahta geçmesini

¹⁰⁷ Selahattin Tansel, Gençliğinde “ayş ü nûşe” düşkün olan hatta Padişah olduktan sonra da bir süre bu halini sürdürmüştür, diyerek farklı bir Bayezid portresi çizmektedir. Bkz. Selahattin Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1966), 1.

¹⁰⁸ Sydney Nettleton Fisher, *Sultan Bayezid Han 1481-1512*, çev. Hazal Yalın, (İstanbul: Kitap Yay., 2014), 15; Şerafettin Turan, “Bayezdi II”, *DİA*, (İstanbul: TDV Yay., 1992), 5/237.

¹⁰⁹ Rivayet olunurki: Cem Sultan taht kendisine kısmet olmayınca şu beyiti Sultan Bayezid'e göndermiş:

“Sen pister-i gülde yatasın şevk ile handan

Ben kül döşenem külhen-i mihnetde sebep ne”

Bun karşılık Sultan Bayezid kardeşine şu öğüt verici beyiti yazmıştır:

“Çün rûz-i ezel kısmet olunmuş bize devlet

Takdire rızâ vermeyesin böyle sebep ne

Hacc'ül- Harameynim deyü da'vâlar edersin

Ya Saltanat-ı dünyeye için bunca taleb ne.” Bkz. Bostanzâde Yahya, *Duru Tarih (Târih-i Sâf/ Tuhfetü'l-Ahbab)*, haz. Necdet Sakaoğlu (İstanbul: Alfa Yay., 2016), 61

¹¹⁰ Ziya Nur Aksun, *Osmanlı Tarihi*, I. Cilt (İstanbul: Ötüken Yay. 2004), 200.

¹¹¹ Bostanzâde Yahya, *Duru Tarih*, 61; Turan, “Bayezdi II”, 237.

¹¹² Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 161

sağlamak için Bayezid'i öldürtmek istediğini ifade etmektedir.¹¹³ Fatih Sultan Mehmed, 3 Mayıs 1481 tarihinde, perşembe günü öğleden sonra henüz 49 yaşında iken ölmüştür.¹¹⁴ Babasının ölüm haberinin 7 Mayıs 1481 de alan Bayezid, üç gün sonra Amasya yönetimini oğlu Şehzade Ahmed'e bırakarak yola çıkmış, 22 Mayıs 1481 tarihinde de tahta oturmuştur.¹¹⁵

Fatih'in ölümünün ardından başlayan II. Bayezid dönemi ile Osmanlı farklı bir politik karakter kazanmıştı. Çeşitli yönlerden gelen baskılar Sultan II. Bayezid'i babasının izlediği politikalardan vazgeçmek zorunda bırakıyordu. Neticede babası döneminde problem olmuş vakıfların çoğu eski durumuna getirilmiş, tımara dönüştürülmüş emlaklar da tekrardan hak sahiplerine verilmişti ancak tepkiler sadece toplumsal ve politik yaşamla sınırlı değildi. Yaşamın her alanında şeriatın uygulanmasını düşünen güçlü bir kesim, yeni padişahı adaletin ve şeriatın savunucu olarak ilan ediyordu.¹¹⁶

Bayezid'in dünya görüşü olarak babasından farklı olduğunu¹¹⁷ ortaya koyan örnekler de vardır. Fatih döneminde Bellini'ye yaptırılmış olan fresklerin sökülüp çarşıda satılması¹¹⁸ bu dönemde olmuştur. Fatih'in fetihçi politikasını destekleyen Gedik Ahmed

¹¹³ Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı*, 111.

¹¹⁴ Franz Babinger, *Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı* (İstanbul: Oğlak Yay., 2002), 347.

¹¹⁵ Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 19.

¹¹⁶ İnalcık, *Klâsik Çağ (1300–1600)*, 35.

¹¹⁷ Sultan II. Bayezid'in selefi olan ve Osmanlı İmparatorluğu'nun gerçek kurucusu olarak kabul edilen Fatih Sultan Mehmed, kendisinden sonra tahta oturacak oğlu II. Bayezid'den dünya görüşü olarak farklı bir karaktere sahipti. Fatih, Avrupa ve Asya'da başkent İstanbul olmak üzere dört yüz yıl boyunca Osmanlı İmparatorluğunun çekirdeği olan imparatorluğu inşa etmiştir. Dünya hâkimiyeti için savaşmış aynı zamanda bir hoşgörü ve kültür adamı olarak ön plana çıkan büyük bir liderdi. Rum Ortadoks patrikliğine atadığı Gennadios'a Hristiyan dinin ilkelerini özetleyen bir risale yazdırmıştır. Haftanın belli günlerinde ulemeden seçkin kişileri kendisine ders vermeleri için sarayına çağırır, Hûmanistleri ve Rum bilginlerini huzuruna kabul ederdi. Bunların dışında saray duvarlarına fresk yaptırması ve kendi portresini çizdirmek için Venedik'ten Gentile Bellini'yi çağırması önemlidir. İnalcık, Fatih'i çağdaş Rönesans hükümdarları arasında saymanın abartılı olacağını ve onun öncelikle, gazi bir İslam hükümdarı olduğunu dile getirmektedir. Bkz. Halil İnalcık, *Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300–1600)*, çev. Ruşen Sezer (İstanbul: YKY, 2003), 34-35.

¹¹⁸ Babinger, Fatih'in zehirlenerek öldürülmesi iddiaları arasında, Laristanlı hekim Acem Hamideddin el-Lari'nin dışında, oğlu II. Bayezid tarafından da zehirlenmiş olabileceğini söylemektedir. Bayezid'e karşı birazda sert ifadeler kullanarak: "O açık görüşlü baba ile mistisizme meyilli, yobaz oğlunun arası pek iyi değildi. Aslında pek çok kişi sultanın Amasya'ya, Bayezid'in sancakbeyi olduğu şehre yürüdüğü görüşündeydi" demiştir. Sultan ile oğlu Bayezid arasındaki gerginlik o sıralarda doruğa çıkmıştı. Amasya'da bulunan Şehzade Bayezid, 1481 Nisan ayının ortalarında sadrazam Karamani Mehmed Paşa'nın padişahı, tahtın yasal varisini göz ardı ederek Şehzade Cem'in tahta çıkmasına ikna ettiğine dair bazı mektuplar almıştır. Bkz. Babinger, *Fatih Sultan Mehmed*, 347. Fatih'in Bizans kiliselerinin hazinelerinden alınmış olan kutsal emanetleri kendi sarayında bulundurma alışkanlığı bulunmaktaydı. Venediklilerin, İsa'nın üstünde doğduğuna inandıkları bir kaya parçası için teklif ettikleri otuz bin duka

Paşa, Hristiyan dünyasına olan saldırıyı sürdürmek istiyordu ve Bayezid'in sakin bir politika izlemesini eleştiriyordu.¹¹⁹ Bayezid, iktidardaki gücünü tahkim etmek adına kendi otoritesini zayıflatanlardan Gedik Ahmed Paşa'yı idam etmiş, kayınpederi İshak Paşa'yı da görevinden azlederek Selanik'e göndermiştir.¹²⁰ Gelen tepkilerin önünü almak ve askerleri yatıştırmak için babasının hiçbir zaman bütünüyle boyun eğdiremediği Boğdan (Moldovya)'a sefer düzenlemiş ve 1484'te Boğdan'ın Karadeniz kapısı olan Kili ile aynı yıl Akkirman Kalesini fethetmiştir.¹²¹

Bayezid, baba ve dedesinden kendisine kalan gelir kaynaklarını câmi, medrese, imarethane ve darüşşifa gibi eserlerin yapılmasında ve devlet ve ilim adamlarına temlikler vermek suretiyle ömrünü imparatorluğu daha mamur bir yapıya kavuşturmaya adanmıştır. Bu dönemde Avrupa'daki sanatsal gelişmeler paralelinde, Şark anlayışında Bayezid'in önemli rol oynadığı imar faaliyetleri ve kültür kalkınması yaşanmıştır.¹²²

Bayezid mamur bir memleket içinde mesut bir halk görmek istiyordu. Fakat gerek içeride gerekse de dışarıda yaşanan olumsuz gelişmeler onun bu amacına engel oldu. Onun döneminde büyük yıkım ve can kayıplarına yol açan seller, depremler ve salgınlar olmuştur. 24 Temmuz 1490 tarihinde At Meydanı'ndaki barut deposu olarak kullanılan Göngörmez kilisesine bir yıldırım isabet etmiştir. Öyle büyük bir patlama gerçekleşmiş ki kilisenin kubbesi Kızıladalar yakınına düşmüş, bazı taşlar ise Galata ve Üsküdar'a fırlamıştı. Bu patlama neticesinde birçok ev harap olmuş bilhassa kilise civarındaki dört

altını hoşgörüyü reddederek böyle bir kutsal emaneti yüz bin duka altına bile satmayacağını söylemiştir. Oğlu Sultan Bayezid ise kendine miras kalan bu kutsal emanetleri kardeşi Cem Sultan'ın iadesi karşılığında Fransa Kralı VIII. Charles'e teklif etmiştir. Saraydaki bu kutsal emanetlerin çoğu Fatih Sultan Mehmed ve oğlu II. Bayezid döneminde bir değiş tokuş aracı olarak Batı'ya gönderilmiştir. Bkz. Babinger, *Fatih Sultan Mehmed*, 353.

¹¹⁹ Dimitri Kantemir, kardeşinin ölümü ile rakibinin ortadan kalkması ve devlet işlerinin düzene girmesinin ardından, "*Savaşçı ruhu uyumuş olan Bayezid kendine gelir ve imparatorluğun sınırlarını genişletmek amacıyla Hristiyan ülkelerine göz diker*" ifadeleri ile Bayezid'in strateji değiştirdiğini ifade etmektedir. Bayezid, harekete geçmeden önce kendi sınırlarını tahkim etmek amacıyla 1482 senesinde Mora'ya giderek Korint kıstağında sağlam iki kale yaptırmış ve buraya gerekli silahlarla donatılmış kuvvetli garnizonlar yerleştirmiştir. Bu kaleler Osmanlı topraklarına sık sık akınlar yapan düşmanları için büyük engel oluşturmaktaydı. Bkz. Dimitri Kantemir, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Yükselişi ve Çöküş Tarihi*, (çev. Özdemir Çobanoğlu), I. Cilt (İstanbul: Cumhuriyet Kitabevi, 1998), 176.

¹²⁰ Süleyman Lokmacı, *Solak-zâde Tarihi'nin Tahlili ve Metin Tenkidi* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015), 376

¹²¹ Richard F. Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre Sultan Bayezid-i Veli*, çev. Necdet Öztürk (İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1997), 12; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 78-79; İnalçık, *Klasik Çağ (1300-1600)*, 35.

¹²² M. Çağatay Uluçay, *Sancaktan Saraya Seçme Yazılar* (İstanbul: Yapı Kredi Yay., 2012), 39-40.

mahalle baştanbaşa yıkılmıştı.¹²³ Yine bu dönemde yağın şiddetli yağmurlar her tarafta büyük zararlara yol açmıştı. Gerçekleşen bir başka önemli hadise de 11 Ağustos 1509 Salı gecesi “küçük kıyamet” (kıyamet-i suğrâ) denilen depremdir. İstanbul, Edirne, Amasya, Tokat, Sivas ve Çorum havalisinde gerçekleşen deprem 45 gün sürmüş ve memleket harabeye dönmüştür. Daha öncesinde Edirne’de çıkan bir yangın da bütün çarşı pazar ve özellikle İshak Paşa mahallesini kül etmiştir.¹²⁴ 1492’de ortaya çıkan üç yıl süren veba salgınında ve altı yıl süren kıtlıkta da binlerce insan ölmüştür.¹²⁵ Bütün bu olanlar karşısında yılmayan Bayezid, yıkılan ve harap olan yerlerin imarı için büyük gayret göstermiş ve buraları kısa zamanda eskisinden daha mükemmel hale getirmiştir.¹²⁶ Sultan Bayezid, şehrin eski haline getirilmesi için önemli bir karar alarak kısa süre içinde ülkenin topraklarında yerine getirilmediği takdirde ölümle sonuçlanacak emirler yağdırmıştır. Sultan, ülkenin bütün duvarcılarının ve sarayın her on adamından birisinin getirilmesi için emir göndermiştir. Öyleki bu emirle birlikte İstanbul’daki yabancıların sayısı seksen bini bulmuştu. Ayrıca şehrin imarı için kum, kireç ve bol miktarda taş getirtti. O sırada Sultan Bayezid on iki bin yeniçeriye kumandanları başlarında olmak üzere İstanbul’da bırakarak Edirne’ye gitti. İşçiler muntazam ve çok seri bir şekilde çalışmaya başladılar ve üç ay içinde İstanbul’un etrafını saran on sekiz mil uzunluğundaki bütün surları yeniden inşa ettiler. Surlardan sonra diğer saraylar, kuleler ve Pera şehrindeki kiliseleri tamir ettiler. İmar işi bittikten sonra işçilerin tamamının ücretleri ödendi ve memleketlerine döndüler ve Sultan Bayezid uzun zaman sonra İstanbul’a geri döndü.¹²⁷

Osmanlı sultanlarının âlim ve şairlerinden biri olan Sultan Bayezid, sükûnete ve mütalâya önem verir, zorunda kalmadıkça mücadeleye girişmekten imtina ederdi. Öyleki, isyan eden kardeşi Cem’in Memlûklerin bir vilayeti olan Kudüs’te oturmasına ses çıkarmayacak kadar mücadeleden çekinmiştir.¹²⁸ Bayezid, hiddet ve kızgınlıkla hareket etmek yerine daha politik ve ileri görüşlü bir strateji izlemiştir. Safevî tehlikesi ortaya

¹²³ *Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han* (İstanbul: Topkapı Sarayı, Emanet Hazinesi, Envanter Numarası: 1416), vrk. 23a-23b; Müneccimbaşı Ahmed Dede, *Müneccimbaşı Tarihi* (çev. İsmail Erünsal), II, Tercüman 1001 Temel Eser, Nu: 37, (İstanbul: Kervan Kitapçılık, 1974), 391-392.

¹²⁴ “*Filhakika “evvel beş günde bin, sâniyen on günde yirmi beş bin, sâlisen on yedi günde otuz bin kimsenin vefâtı kayd-ü defter olmuştur.”* Bkz. Tansel, *II. Bayezid’in Siyasi Hayatı*, 11.

¹²⁵ Aksun, *Osmanlı Tarihi*, I. Cilt, 200.

¹²⁶ Müneccimbaşı Ahmed Dede, *Müneccimbaşı Tarihi*, 418.

¹²⁷ Tansel, *II. Bayezid’in Siyasi Hayatı*, 12.

¹²⁸ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 124-125.

¹²⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Bayezid II”, *İ.A.*, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1979), II. Cilt/ 396-397.

çıktığında bir taraftan Şah İsmail'e güler yüz gösterirken diğer yandan Yeşilbaş¹²⁹ olarak anılan Maverahünnehr hükümdarı Şıbak Han'ı Şah İsmail'e karşı kıskırtmış ve bu sayede Kızılbaşları iki ateş arasında bırakarak sindirmeye çalışmıştır.¹³⁰

Bayezid için Şehzade Cem olayını çözmek çok önemliydi. Daha önceleri kardeşine karşı merhametli davranmasına karşın, kendisi aleyhine Karamanoğlu Kasım Bey, Memlûklar ve hatta Rodos şövalyeleri ile anlaşmakta bir sakınca görmeyen Cem'e karşı daha sert tedbirler almak zorunda kalmıştır.¹³¹ Sonuçta, kardeşi Cem ile giriştiği taht mücadelesini kazanan Bayezid, onun Rodos şövalyelerine iltica etmesine engel olamamış ve zehirlenerek Napoli'de vefatına kadar, Cem'in yaratacağı endişeden kurtulamamıştır. Bayezid, tahta çıktığı zaman daha önce dedesi Fatih'in yanında, sonrasında kendisi tarafından muhafaza altında tutulan Cem'in Oğuzhan adındaki oğlunun hayatına dokunmamıştır. Cem'in şövalyelere iltica etmesinin ardından önce Cem taraftarı olan Gedik Ahmed Paşa'yı Edirne'de öldürtmüş, sonrasında İstanbul'a bir hüküm göndererek İskender adındaki adamı aracılığı ile Oğuzhan'ı da boğdurmıştır. Bu sayede tahtını sonradan ortaya çıkabilecek tehlikelere karşı korumuş oluyordu. Bu olayı hanedan içi katli hadiseleri içinde değerlendirmek doğrudur.¹³² Cem Sultan'ın diğer oğlu Murad ise önce Mısır'a sonra buradan ailesinden ayrılıp babasını takip ederek Rodos'a iltica etmiş ve orada Katolik olmuştur. Rodos'un Kanuni Sultan Süleyman döneminde fethedilmesinin ardından ele geçirilen Cem'in oğlu Murad ile oğulları öldürülmüş iki kızı ise kocaları ile İstanbul'a getirilmiştir.¹³³

Bayezid daha önceki kanunnameleri toplatıp çoğaltmış ve yeni ihtiyaçlar çerçevesinde alınmış olan kararları bir araya getirerek hukuksal bir atılım yapmıştır. Sultan Bayezid, babasının yaptığı fetihlerin hazmedilmesini sağladığı gibi, az da olsa ülke sınırlarını genişletmiştir.¹³⁴

II. Bayezid döneminde Venediklilerle yapılan savaşlar sonucunda Dıraç, İnebahtı, Modon ve Koron gibi değerli limanlar Osmanlı hâkimiyetine geçti. Bu sayede, bütün

¹²⁹ Şirvanşahlar yeşil sarık giydiklerinden dolayı Yeşilbaş olarak anılmaktadırlar. Bkz. Alaattin Aköz, Ahmet Kerim Demireğen, *Muhyî'nin Selim-nâmesi*, (Konya: Palet Yay., 2020), 52.

¹³⁰ Uzunçarşılı, "Bayezid II", 397; Aksun, *Osmanlı Tarihi*, I. Cilt, 202.

¹³¹ Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 7.

¹³² Uzunçarşılı, "Bayezid II", 393.

¹³³ M. Cavit Baysun, "Cem", *İA*, (İstanbul: MEB, 1991), 3/79.

¹³⁴ Emecen, *Osmanlı Klasik Çağında*, 255.

Arnavutluk, Yunanistan Balkan yarımadası üzerinde Osmanlı hâkimiyeti kurulmuş oluyordu. Venedik karşısında kazanılan bu zaferler sayesinde Osmanlılar Doğu Akdeniz'in üçte birinde üç yüz yıl hâkimiyet sürdürmüşlerdir. Bu zaferler neticesinde Venedik deniz gücünün zayıflatılması, Yavuz döneminde Suriye ve Mısır'da hâkimiyet sağlanmasını kolaylaştırdı. Diğer yandan, Venedikliler Doğu Akdeniz'de önemli bir güç olarak kalmış olsalardı, Kanuni Sultan Süleyman'ın uzun süren Rodos kuşatması da bir zaferle sonuçlanmayabilirdi.¹³⁵ Venediklilere karşı kazanılan bu zaferlerin bir diğer önemli sonucu da Osmanlı kaptanlarının kabiliyet ve cesaretlerini ortaya koymalarına sebep olarak, cesaretlerinin artması olmuştur. Bu süreç sonrasında Osmanlı deniz gücü Hristiyanlarla her an çarpışmaya hazır konuma gelmiştir. Osmanlılar, sadece Balkan Yarımadasında hâkim bir güç olmaktan öteye giderek büyük bir denizci millet olarak da ortaya çıkmış oldular. Bu adaların çoğu bu savaştan başlayarak 19. yüzyıla kadar Osmanlı sultanlarına haraç vereceklerdi.

Bütün bu yaşanan gelişmelerin Osmanlı için en önemli sonuçlarından birisi kuşkusuz ekonomik faydadır. Çünkü bu zaferler sonrasında batı ve doğu arasındaki ticaretin Osmanlı kontrolüne girmesiyle birlikte devletin ve yüksek memurların gelirlerinde büyük bir artış oldu. Venedik'in yenilmesi ve Osmanlı'nın önemli limanları ele geçirmesi ile Osmanlı imparatorluğu hem genişledi hem de eksik yönü olan ekonomik birliğin tesisi sağlanmış oldu. Bu ekonomik güç ve onun getirdiği refah düzeyi olmasaydı Bayezid'in oğlu ve torunun seferleri şan ve şerefle sonuçlanmayabilirdi.¹³⁶ Bu zaferler Osmanlı tarihindeki önemli yerini alırken aynı zaferler, doğu ticareti üzerinde etkilerini tamamıyla yitiren Venedikliler için felaket olmuştur. Venedik ve Macarların, Osmanlı ile yaptıkları barış anlaşmalarının sürekli olacağına ilk başlarda kimse inanmasa da bu anlaşmalar sayesinde bir sükûnet dönemi başlamış, bu da Avrupa'nın her istikamette gelişmesinin yolunu açmıştır.¹³⁷

II. Bayezid döneminde Yunanistan ve Arnavutluk sahil kentlerinin alınması ile Osmanlılar sadece Balkan Yarımadası'nda değil, bütün doğu Akdeniz'e ve bu bölgedeki ticarete hakim olmuşlardı. Bir barış adamı olan Bayezid döneminde Mısır ile barış yapılmış İran ile mücadele ertelenmişti. Döneminde her ne kadar fetihler sınırlı kalsa da

¹³⁵ Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 224

¹³⁶ Fisher, *Sultan Bayezid Han*, 109

¹³⁷ Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 225.

bu barış ortamı sayesinde neredeyse bütün bilinen dünya ile ticari ilişkiler kurulmuş, bunun sayesinde Bayezid kuşkusuz çağının en zengin hükümdarı olmuştu.¹³⁸

Sultan Bayezid, Osmanlı imparatorluğunu yaklaşık otuz bir yıl yönettikten sonra altmış bir yaşında vefat etti. Hammer'ın Venedik elçileri Justiniani ve Fuskolo'nun raporlarından aktardığına göre: Bayezid'in öldüğü sene devletin varidatı dört-beş milyon düka kadardı. Osmanlı Devleti'nin Anadolu'da yirmi dört, Rumeli'de ise otuz dört olmak üzere elli sekiz sancağı bulunmaktaydı.¹³⁹

Bayezid'in selefi Konstantinapolis fatihiydi; halefi ise başta kutsal toraklar olmak üzere Suriye ve Mısır'ı fethetmişti. Onun halefi ise Rodos ve Belgrad'ı alıp Viyana'yı kuşatan Kanuni Sultan Süleyman idi. Babası Fatih'in zekice yarattığı imparatorluk onun saltanatında (1481-1512) dünyanın büyük güçleri arasındaki yerini daha da güçlendirdi.¹⁴⁰

Fatih Sultan Mehmed ve Yavuz Sultan Selim arasında gölgelenmiş gibi gözükten bu dönemde Osmanlı imparatorluğu, çeşitli isyanlara, mezhep itilafları, iç karışıklık, sel, deprem ve salgın hastalık gibi türlü felaketler yaşamış olsa da dünyanın en güçlü devletlerinden birisi olarak varlığını sürdürmüştür.¹⁴¹ Bayezid, dedesi II. Murad ve babası Fatih'in temelini atmış olduğu, sonrasında I. Selim ve Kanuni tarafından tamamlanan mükemmel yapının ana iskeletini bu şekilde kurmuş oluyordu.¹⁴²

Çok merhametli bir karaktere sahip olup, aynı zamanda çocuklarına tam bir baba şefkati ile bağlı olan Bayezid, kendinden sonra tahta çıkacak kişinin de bu karakterde olmasını istiyordu. Şehzade Ahmed'i de bu nedenle seviyor, tebaasının Ahmed'in saltanatında daha rahat ve huzur içinde olacağını düşündüğünden onu veliahtlığa uygun görüyordu. Fakat Bayezid'in çocuklarından hiç birisi bu sevgi ve şefkate karşılık vermedi. Aksine, Bayezid henüz sağ iken taht kavgasına giriştiler ve onun özlem duyduğu sükûnete ve halkı için düşündüğü saadete ulaşmasına engel oldular. Bayezid, oğullarının sadakatsizliğine rağmen onları tedip yoluna gitmedi ve bu halini onun aczine yoranlar olsa da Bayezid'in emri altındaki kuvvetler her zaman için şehzadelerin herhangi birini

¹³⁸ Fisher, *Sultan Bayezid Han*, 138.

¹³⁹ Joseph V. Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt IV (İstanbul: Üçdal Yay., 2010), 99-100.

¹⁴⁰ Fisher, *Sultan Bayezid Han*, 138.

¹⁴¹ Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 13.

¹⁴² Fisher, *Sultan Bayezid Han*, 138.

tenkil edecek güçteydi. Nitekim Bayezid, 1511 senesinde Çorlu'ya yakın olan Uğraş mevkiinde yapılan savaşta oğlu Selim'i kolay bir şekilde yenerek kaçırmaya mecbur etmiştir.¹⁴³

1.2.2. Annesi Bülbül Hatun

Sultan II. Bayezid'in eşleri; Gülbahar Hatun, Nigar Hatun, Ayşe Hatun, Ferahşah Hatun, Gülruh Hatun, Hüsnüşah Hatun, Şirin Hatun ve Şehzade Ahmed'in annesi olan Bülbül Hatun'dur.¹⁴⁴

II Bayezid'in eşlerinden Bülbül Hatun hayırsever bir kişilik olmasının yanında tahtın namzedi olan Şehzade Ahmed'in annesi olduğu için de ön plana çıkmaktadır. Bülbül Hatun'un Şehzade Ahmed dışında Hundi Sultan adında bir kızı bulunmaktadır.¹⁴⁵ Bazı eserlerde ismi “Bülbül binti Abdullah”¹⁴⁶ olarak geçse de vakfiyelerinde “Bülbül binti Abdulmennan” olarak yazılmıştır.¹⁴⁷ Uluçay, Bursa sicillerine göre Bülbül Hatun'un, Şehzade Abdullah'ın da annesi olduğunu dile getirmektedir.¹⁴⁸ Bülbül Hatun'un doğum yeri, tarihi ve aidiyetine dair bilgiler mevcut değildir. Osmanlı sarayına nasıl ve ne zaman geldiği bilinmemekle birlikte köle kökenli olduğu tahmin edilmektedir.¹⁴⁹

Bülbül Hatun'un yaptırdığı eserler arasında Ladik şehrindeki cami, Amasya'daki mescit, mektep ve çeşme bulunmaktadır. Bülbül Hatun bu eserlerin bekası ve devamlılığı için tasarrufunda olan mülklerini buralara vakfetmiş ve iki vakfiye düzenlenmiştir.

¹⁴³ Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İzmir: Yitik Hazine Yay., 2013), 57; Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 6.

¹⁴⁴ Sultan II. Bayezid'in eşleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Uluçay, “Bayezid II'nin Ailesi” 107-112; Uluçay, *Padişahların Kadın ve Kızları*, 21-24; Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 207-208; Ayrıca Gülbahar Hatun ve Ferahşah Hatun hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. M. Tayyib Gökbilgin, *XV-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası Vakıflar – Mülkler- Mukataalar* (İstanbul: Üçler Basımevi, 1952), 46, 379; Ayşe Hatun hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Babinger, *Fatih Sultan Mehmed*, 67.

¹⁴⁵ Ahmet Gündüz, “Vakfiyeleri Işığında II. Bayezid'in Eşi Bülbül Hatun Vakıfları”, *Vakıflar Dergisi*, 55, (Haziran 2021), 26; Uluçay, *Padişahların Kadın ve Kızları*, 22; Yılmaz Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, Babıali Kültür Yay., İstanbul, 2011, 207-208.

¹⁴⁶ Uluçay, *Padişahların Kadın ve Kızları*, 22.

¹⁴⁷ Gündüz, “Bülbül Hatun Vakıfları”, 26.

¹⁴⁸ Yılmaz Öztuna, Bülbül Hatun'un Şehzade Mahmud, Gevher-i mülük Sultan, Hatice Sultan ve Şah Sultan'ın da annesi olduğunu ifade etmekte iken Menavino ise Şehzade Ahmed ve Mehmed'in aynı anneden olduklarını ileri sürmektedir. Bkz. Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 207-208; Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 121.

¹⁴⁹ Gündüz, “Bülbül Hatun Vakıfları”, 26

Vakfiyelerden birincisi¹⁵⁰ Şehzade Ahmed'in ölümü öncesinde 20 Haziran 1511¹⁵¹ tarihlidir. İkinci vakfiye¹⁵² ise Şehzade Ahmed'in Yavuz Sultan Selim ile girdiği mücadele sonrasında Nisan 1513'te öldürülmesinden bir buçuk ay sonrasında düzenlenmiştir. Muhteva olarak aynı olan vakfiyelerde temel fark tevliyet (vakıf mallarına bakma görevi) görevinin nasıl sürdürüleceği hususudur. 1511 tarihli vakfiyede tevliyet görevi Bülbül Hatun hayatta iken ve ölümü sonrasında, büyük oğlu Şehzade Ahmed'e, ondan sonra Ahmed'in kızlarından en büyüğüne, daha sonra ise kızlarının evladının en büyük olanına olmak üzere sonrasında ise batından batına ve karinden karine sürmek üzere nesil devam ettikçe onlarda kalmaktadır. Neslin son bulması durumunda ise ulul emre (yöneticiler) bırakılmıştır. 1513 tarihli olan vakfiyede ise mütevellilik görevi Şehzade Ahmed sonrasında büyük oğluna geçmek sureti ile nesilden nesile, neslin son bulması durumunda ise bu görev dönemin Amasya kadısına geçecektir.¹⁵³

Sultan Bayezid'in saltanatının son yıllarında şehzadeleri arasında yaşanan taht kavgası Bülbül Hatun'un hanesinde büyük huzursuzluk ve endişeye sebep olmuştur. Bu huzursuz ortamından fazlasıyla etkilenen Bülbül Hatun, tahtın en güçlü adayı olan oğlu Şehzade Ahmed'in taht mücadelesini kaybederek öldürülmesi ile daha büyük bir acı yaşamıştır. Bülbül Hatun oğlu Ahmed'in öldürülmesinin ardından Bursa'ya yerleşmiştir.¹⁵⁴ Yavuz Sultan Selim, abisi Ahmed'in muhallefatından kendi payına düşmüş olanları Bülbül Hatun'a bırakmıştır ve mirastan kalanlarla, emlakları Ahmed'in türbedarına vakfetmesi yönünde Bülbül Hatun'a tavsiyede bulunmuştur. Bülbül Hatun, yine Yavuz tarafından bazı ihsanlar görmüş bu sayede oğlu Ahmed'in türbesini ihya etmiş ve memurlarına vakıf temin etmiştir. Bülbül Hatun, oğlunun ölümünün ardından, Bursa'ya gelişinin ikinci senesinde vefat etmiştir. Sandukasındaki levhada ölüm tarihi 1515 olarak yazılmıştır. Bülbül Hatun, Bursa Muradiye'de bulunan Şehzade Ahmed türbesinde yatmaktadır.¹⁵⁵

¹⁵⁰ BOA, EV. VKF. 4.16

¹⁵¹ Bu çalışmada tarihlendirmeler Miladi takvime çevrilerek verilmiştir. Ancak Hicri ayların belirsiz olduğu tarihlendirmelerde Hicri yıldan sonra olası Miladi tarihler parantez içinde verilmiştir.

¹⁵² BOA, EV. VKF. 20.8

¹⁵³ Gündüz, "Bülbül Hatun Vakıfları", 32-33.

¹⁵⁴ Gündüz, "Bülbül Hatun Vakıfları", 40.

¹⁵⁵ Uluçay, *Padişahların Kadın ve Kızları*, 22; Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 207-208.

1.2.3. Kardeşleri

Şehzade Ahmed'in farklı annelerden olmak üzere Abdullah, Şehinşah, Alemşah, Mahmud, Mehmed, Korkud ve Selim adında yedi erkek kardeşi bulunmaktadır. Kardeşlerden en büyüğü¹⁵⁶ Abdullah olup diğerleri yaş sırasıyla Şehinşah, Alemşah, Ahmed, Korkud, Selim, Mehmed ve Mahmud'dur.¹⁵⁷

Şehzadelerin hepsi tahta çıkma potansiyeli taşıdıklarından birbirleri için bir tehlike oluşturmaktaydılar. Bu nedenle sancak beyliği dönemlerinde bazı şehzadeler arasında çekişme ve sürtüşmeler yaşanmıştır. Ancak Ahmed'in kardeşlerinden Korkud ve Selim dışındakiler, Ahmed'in önce babasına, ardından kardeşi Sultan Selim'e isyan etmesinden önce ölmüşlerdir. Bu nedenle, bu çalışmada Ahmed'in mücadelesi sırasında karşı karşıya geldiği Selim ve Korkud ile ölümünde Ahmed'in parmağı olduğu ileri sürülen Şehinşah hakkında bilgi verilecektir. Ayrıca, Şehzade Ahmed'in aynı anneden olan Hundi Hatun dışında, Sultan Bayezid'in diğer eşlerinden dünyaya gelen Ayşe Sultan, Fatma Sultan (Sofu), Gevhermülük Sultan, Hatice Sultan, Aynışah Sultan, Hümâ Sultan, İlaldı Sultan, Kamer Sultan, Selçuk Sultan, Şehzade Şah Sultan adında on kız kardeşi daha bulunmaktadır. Bu çalışmada adı geçen hanım sultanlar arasında, sadece Şehzade Ahmed'in aynı anneden olan kardeşi Hundi Sultan'a değinilecektir.

Şehinşah (Şehenşah)

Şehzade Şehinşah H 871¹⁵⁸ (1466-1467) senesinde Amasya'da dünyaya gelmiştir.¹⁵⁹ Validesi, Karamanoğullarından Nasuh beyin kızı olan Hüsnüşah Hatun'dur.¹⁶⁰ Şehinşah, kardeşi Şehzade Abdullah'ın Konya valiliğine nakledilmesi ile onun yerine Saruhan Sancakbeyi olmuştur. 1498 senesinde Konya valiliğine getirilmiş ve vefatına kadar bu görevde kalmıştır.

¹⁵⁶ Bu konuda müellifler arasında bir ihtilaf mevcuttur. Uzunçarşılı, Bayezid'in en büyük oğlunun Abdullah olduğunu ifade ederken, Zinkeisen, Bayezid'in en büyük oğlunun Şehinşah olduğunu belirtir. Bkz. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 234; Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu*, 405.

¹⁵⁷ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 234.

¹⁵⁸ Hüseyin Hüsameddin de bu tarihi verirken Solakzade Tarihi'nde ise Şehinşah'ın doğum tarihi H 865 (1460-1461) olarak geçmektedir. Bkz. Lokmacı, *Solak-zâde Tarihi'nin Tahlili*, 364.

¹⁵⁹ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 115.

¹⁶⁰ Uluçay, "Bayezid II'nin Ailesi", 108; Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 208.

Şehzade Şehinşah, Şahkulu İsyanı sırasında Konya'da kalmış ve isyancı Şahkulu ile ittifak yapmıştır. Sadrazam Hadım Ali Paşa, Şahkulu'na karşı yapılan savaşta şehit edildiği günün gecesi, yani 2 Temmuz 1511'de Şehzade Şehinşah da ölmüştür.¹⁶¹

Şehinşah, padişahın oğullarından saltanata tek hevesli olmayanı idi. Saltanat davasına katılmayışı, sadece hakkından emin olmasından kaynaklanmıyordu. Aynı zamanda babasının veliahtlığı Şehzade Ahmed'e vermek istediğinin herkesçe bilinmesi de bunda etkiliydi. Saltanat sevdasında olmayışı, aynı zamanda onun yaratılışındaki uysallıktan da ileri geliyordu. Çevresinde dönen ayak oyunları ve çekişmelerden tahta çıkmanın o kadar da heveslenilecek bir şey olmadığı gerçeğini görmesini sağlamıştı. Sultan Bayezid, onu bu isteksiz hali nedeniyle halefi yapmaktan uzak tutmuşsa da onu evlatlık sevgisinden mahrum bırakmamıştır. Şehinşah'ın ölüm haberi, zaten hasta olan Bayezid'i derinden etkilemiş, büyük bir teessür içinde zayıf düşen padişahı, devleti yönetemeyecek duruma getirmiştir. Bayezid'in gözünde artık ne saltanat ne de hayatın bir kıymeti kalmış hiçbir şeyden zevk alamaz bir hale gelmiştir.¹⁶² Şehzade'nin mezarı Bursa'da Sultan Murad Külliyesi içindeki Şehzade Ahmed türbesinde yer almaktadır.¹⁶³

Şehinşah'ın Mahmud¹⁶⁴ ve Mehmed adlarında iki oğlu olmuştur. Oğullarından Şehzade Mehmed, babasının ölümünün ardından Konya valisi olmuştur.¹⁶⁵ Amcası Sultan Ahmed babası Sultan Bayezid'e isyan sürecinde Konya şehrini kuşatmış Mehmed Çelebi bir müddet dirense de başarılı olamamış ve şehri amcası Ahmed'e teslim etmek zorunda kalmıştır. Sonrasında Bursa'ya getirilmiş diğer şehzadelerle birlikte boğdurulmuştur (1512).¹⁶⁶ Şehzade Mehmed Bursa'da annesi Mükrim Hatun türbesinde yatmaktadır.¹⁶⁷

¹⁶¹ M. Çağatay Uluçay, *Taht Uğrunda Baş Veren Sultanlar* (İstanbul: Ötüken Yay., 2012), 61

¹⁶² Namık Kemal, *Osmanlı Tarihi*, II Cilt (İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yay., 2005), 492-493; Faruk Söylemez, "Yavuz Sultan Selim'in Taht Mücadelesi", KSÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 33, (Kayseri, 2012/2), 77-78.

¹⁶³ Kamil Kepecioğlu, "Muradiye Türbeleri", *Uludağ Bursa Halkevi Mecmuası*, 3, (1935), 38.

¹⁶⁴ Şehinşah'ın küçük oğlu olan Şehzade Mahmud, 1510 senesinde İstanbul'da vefat etmiş Fatih Camii haziresine gömülmüştür. Bkz. Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 216.

¹⁶⁵ Danişman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 124.

¹⁶⁶ Uluçay, "Bayezid II'nin Ailesi", 117.

¹⁶⁷ Baykal, *Bursa ve Anıtları*, 41; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, I. Cilt, 25.

Korkud

Korkud, Sultan Bayezid'in Nigar Hatun'dan olan oğludur.¹⁶⁸ Sultan Korkud'un H 872 veya 874 (1467-68/1469-70) senesinde dünyaya geldiği bilgisi mevcuttur.¹⁶⁹ İbn-i İyas'a göre Korkud: Kırk yaşlarında, orta boylu, esmerce, zayıf vücutlu, kara sakallı, yakışıklı bir gençtir.¹⁷⁰ II. Bayezid'in sağlığında hayatta olan üç oğlundan ortanca olan¹⁷¹ Şehzade Korkud, daha küçükken dedesinin yanında yetişmiş, tahsiline itina edilmiş âlim, fazıl, şair ve musikişinas bir kişilik olarak Harîmî mahlasıyla şiirler yazmıştır. İslam hukuku konusunda geniş bilgi sahibi olan Korkud, Arapça'yı hem anlayıp hem de yazacak düzeyde iyi bilirdi.¹⁷² Din ve fen ilimlerinde iyi bir eğitim almış olan Şehzade Korkud'un Fıkıh alanında Ganimet hukuku ile ilgili olarak "Hallü İşkâlî'l-Efkâr fî Hill-i Emvalî'l-Küffar" adlı eseri, tasavvuf la ilgili "Kitab fî't- Tasavvuf" diğer adı "Kitabü'l Harîmî" olan eseri bulunmaktadır. Şehzade Korkud'un diğer eserleri: "Şerh-i Elfâz-ı Küfr," "Korkudiye (Fetavâ-i Korkudhâniye)" ve "Şerhü'l Mevâkîf li'l-Cürcânî" adlı eserleridir.¹⁷³

Şehzade Korkud, dedesi Fatih Sultan Mehmed'in vefatı sırasında İstanbul'da idi. Babası II. Bayezid Amasya'dan İstanbul'a gelene kadar İshak Paşa tarafından saltanat naibi olarak görevlendirilmiş ve bu görevde on yedi¹⁷⁴ gün kalmıştır.¹⁷⁵ Korkud, babasının padişahlığı döneminde kardeşi Şehinşah'ın Konya valiliğine tayin edilmesinin ardından 888 Zilhiccesinde (Aralık- Ocak 1483- 1484) Saruhan sancakbeyi olarak

¹⁶⁸ Uluçay, "Bayezid II'nin Ailesi", 109.

¹⁶⁹ Lokmacı, *Solak-zâde Tarihi'nin Tahlili*, 365.

¹⁷⁰ İbn İyas, *Memluk Devleti'nin Son Yılları-Kansu Gavri ve Osmanlılar (1501-1516)*, çev. Ramazan Şeşen (İstanbul: Yeditepe Yay., 2021), 173.

¹⁷¹ II. Bayezid'in sağ kalan evlatlarının yaş sıralamasını, Uluçay ve Uzunçarşılı; En büyükleri Ahmed olmak üzere, Korkud, Selim olarak vermekte iken Hammer ise Bayezid'in en büyük oğlu olarak Korkud'u göstermektedir. Bkz. M. Çağatay Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 6/9, (1954), 57; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 234; Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C. II, 533.

¹⁷² Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 235; Taneri, *Türk Devlet Geleneği*, 141

¹⁷³ Yusuf Karaca, "Korkud", *Tarih Ansiklopedisi* (Ankara: Berika Yay., 2002), VIII. Cilt / 309-310.

¹⁷⁴ Ahmet Şimşirgil, Korkud'un vekâletinin on sekiz gün sürdüğünü ifade eder. Bkz. Ahmet Şimşirgil, *KAYI III (Osmanlı Tarihi)*, (İstanbul: KTB Yay., 2012), 112.

¹⁷⁵ İbn-i Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman*, I. Defter, haz. Şerafettin Turan (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1991), 65; M. Tayyib Gökbilgin, "Korkud", *İ.A.* (İstanbul: MEB, 1977), VI/856; Danişman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 125-126; Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 33, Kayseri, 2012/2, 81; Şehabettin Tekindağ, "Bâyezid II.'in Tahta Çıkışı Sırasında İstanbul'da Vukua Gelen Hadiseler Üzerine Notlar", *İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 14, (1959), 90; Babinger, *Fatih Sultan Mehmed*, 349; Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, XII.

görevlendirilmiştir.¹⁷⁶ Daha sonra, biraderi Ahmed'in etkisiyle İstanbul'dan uzak olan Antalya'ya nakledilmiştir.¹⁷⁷

Şehzade Korkud'un ilmi olarak bu kadar eser sahibi olmasının yanında asıl ününü Akdeniz'de Türk denizciliğine yaptığı katkılarla kazanmıştır. Türk denizcilerine gemi ve malzeme yardımında bulunmuş aynı zamanda Hristiyan şövalyelere esir düşenleri kurtarmıştır. Özellikle Oruç ve Barbaros olarak bilinen Hızır reislerle yardımda bulunmuştur.¹⁷⁸

Korkud'un kişiliği, çevresi tarafından sevilmesini sağlamıştır. O da tahta çıkmayı istemiştir ancak oğlunun olmayışı bunu zorlaştırmıştır. Çünkü veraset kanunları gereği padişahlık babadan oğula geçiyordu. M. Çağatay Uluçay eserinde, Korkud'un abisi Şehzade Ahmed'e yazdığı mektupta bir oğlunun olduğunu ancak saltanat mücadelesi esnasında öldüğünden bahseder. Tarihsiz, Korkud imzalı ve "Karımdaşım Ahmed Bey" diye başlayan mektupta şunlar yazılıdır:

... Bundan evvel bu bendeniz mektub-ı şerifiniz irsal edüb oğlunuzu bize gönderin, varalım padişahımızın elini öptürelim deyü buyurmuş idünüz. Öyle olsa ben padişahımızın kuluyum. Oğlum varmak değil buyurursanız ben kendüm varayum, değilki, oğlum varmak. Amma oğlumun bir nesne hata olunmamasına boynunuza alursanız...(Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 43'teki TSMA, E. 867/16 no'lu belge).

Yazar, aynı eserinde Korkud'un Ferruhşad¹⁷⁹ adında bir kızının olduğunu ve İstanbul'da mektep ve mescid yaptırdığını ifade eder.¹⁸⁰ Uluçay "Bayezid II'nin Ailesi" adlı eserinde ise Korkud'un iki kızı olduğunu, bunlardan birinin Malkoç oğlu Ali Bey ile, diğer kızının ise Karasi Sancakbeyi olan Muntanser oğlu Ali Bey ile evlendirildiğini dile getirir.¹⁸¹

Sultan Selim tahta çıktıktan sonra ağabeyi Korkud'un yerinde gözü olup olmadığını öğrenmek için bazı devlet adamlarının ağızından ona mektuplar yazdırmıştır.

¹⁷⁶ Uluçay, "Bayezid II'nin Ailesi", 113; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 235.

¹⁷⁷ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 235; Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 30.

¹⁷⁸ Karaca, "Korkud", 309-310.

¹⁷⁹ M. Tayyib Gökbilgin, Şehzade Korkud'un ölümünün ardından geride yalnızca Ferahşad adındaki kızının kaldığına değinir. Mehmed Süreyya, ismini Ferahşad Hanım Sultan olarak verdiği bu kızın Sırkâtibi Mehmed Bâli Bey'e nikâhlandığı ve Kızılağaç'ta bir mektep yaptırdığını ve vefatı sonrasında orada bulunan türbesine defnedildiği bilgisini vermektedir. Bkz. Gökbilgin, "Korkud", 859; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, I. Cilt, 14.

¹⁸⁰ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 43'teki TS.MA.E. 867/16 no'lu belge; Erdoğan Tokmakçioğlu da Korkud'un ölümünün ardından tek oğlunun İstanbul'da, padişah olan amcası Selim tarafından boğdurulduğuna değinir. Bkz. Tokmakçioğlu, *Katledilen Şehzadeler*, 148

¹⁸¹ Uluçay, "Bayezid II'nin Ailesi", 114.

Korkud'un bu mektuplara müspet cevaplar vermesi nedeniyle Manisa üzerine¹⁸² giderek şehri kuşatmıştır.¹⁸³ Ancak Korkud, Piyale adlı sadık bir adamı ile kaçmayı başarmıştır.

Korkud'un amacı Piyale ile beraber gizlendikleri yerden Teke iline geçerek oradan gemilerle dışarı kaçmaktı. Ortamın sakinleşmesinin beklerlerken Piyale, bir köylü ile Korkud'un atı karşılığında, kendilerine erzak ve kaçabilecekleri bir gemi tedarik etmesi karşılığında anlaşmıştır. Ancak Korkud'ın çok güzel olan cins atının bir köylüde olması ve bu köylünün sık sık erzak taşıyor olması yöredeki dikkatini çekmiş ve Yavuz'un adamları da durumdan haberdar olmuşlardır. Yavuz'un adamları gelip köylüyü bulup Korkud ve Piyale'nin gizlendiği yeri öğrenmişlerdir. Haberi alan Teke Bey'i Kasım Bey, Korkud ve nedimini saklandıkları mağarada yakalamış ve Sultan Selim'e haber vermişlerdir. Haberi alan Selim, derhal Karaçinoğlu'nu şehzadeyi getirmek üzere görevlendirdi. Sultan Selim, Korkud'un yakın bir yere getirilmesi üzerine Kapıcıbaşı Sinan Bey'i görevlendirmiş ve "Var, gam kaydından şehzadenin gönlün azâd eyle" demiştir. Korkud 9 Mart 1513 tarihinde Eğrigöz'de uykudayken Sinan Bey tarafından yay kirişi ile boğdurularak öldürülmüştür.¹⁸⁴ Menavino Korkud'un yakalanıp öldürülme sürecini şöyle anlatmaktadır: Korkud'u öldürmek için gönderilen Kumandan (Kapıcıbaşı Sinan Bey'den bahsediliyor) gecenin dördünde Korkud'un uyuduğu yere girmiş ve onu uyandırmıştı. Ona şöyle söyledi: "Ben buraya Sultan Selim tarafından seni öldürmek üzere yollandım ve onun arzusunu yapmak zorundayım". Bu sözleri duyan Korkud derin bir iç çekmiş ve onu öldürmeden evvel kardeşine bir mektup yazması için bir saat zaman vermesi için cellada yalvarmış ve bir kalem kâğıt getirmesini rica etmiş. Sinan Bey'den kendini öldürdükten sonra yazıyı eline tutuşturmasını istemiş ve sonrasında halli gerçekleşmiştir. Ertesi gün Korkud'un cesedi Sultan Selim'in önüne götürüldüğünde elindeki kâğıdı almış ve cesedi tahnit etmeleri için emir vermiştir. Akabinde kendisi için yazılanları¹⁸⁵ okumuş ve kardeşi için gözyaşı dökmüş ve onu öldürttüğü için pişmanlık

¹⁸² Dimitri Kantemir, Selim'in değil, Korkud'un Selim'in üzerine yürüdüğünü ancak Selim'in kalabalık ve düzenli ordusu karşısında dağıldığını yazmaktadır. Yine Korkud'un öldürülmesi hadisesinde de Selim'in askerlerinden biri tarafından gizlenmekte olduğu mağarada yakalanarak sultanın huzuruna getirildiğini, her ne kadar kendini savunmak istese de buna izin verilmeyerek cellâda teslim edilerek boğdurulduğu ifade etmektedir. Bkz. Kantemir, *Osmanlı İmparatorluğu*, 190-191.

¹⁸³ Karaca, "Korkud", 309.

¹⁸⁴ Gelibolulu Mustafa Âli Efendi, *Kitabü't-Târih-i Künhü'l-Ahbâr*, I. Cilt, II. Kısım, 1065-1066; Şimşirgil, *KAYI III*, 111; Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, 159-160.

¹⁸⁵ "Kardeşi onun kanı ile öylesine istekli bir şekilde ellerini yıkıyordu ki sanki hüküm sürmek için babasını öldürmüş olması kâfi gelmemiş gibiydi. Yeğenlerini, devleti içinde kendisini rahatsız etmeyen kardeşlerini bile öldürüyordu. Nihayet son duası olarak Allah'tan tek istediği Sultan Selim'in cehennem azabından asla kurtulamamasıydı". Bkz. Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 138.

duyduğunu söylemiştir. Bunun üzerine yas ilan etmiş ve saraydakilerin üç gün süresince siyah giymelerini emretmiştir. Sonrasında Korkud'u yakalayanların kafalarını kestirip tanınmasınlar diye kafaları olmaksızın denize attırmıştır. Bunun sebebi kendisinin aynı duruma düşmesi durumunda ona da aynı şeyi yapacak olmalarıydı.¹⁸⁶ Korkud'un cesedi Bursa'da Orhan Gazi Türbesi civarında defnedilmiştir. Sadık adamı Piyale bu türbeye türbedar yapıldığında ise tarihler 13 Mart 1513'ü göstermekteydi.¹⁸⁷

Selim

Amasya'da doğmuş olan Şehzade Selim'in doğum tarihi tam olarak tespit edilememiştir. Bazı kaynaklarda H 872 (1467-1468) bazılarında ise H 875 (1470-1471) olarak geçmektedir.¹⁸⁸ Şehzadeliği sırasında Kefe ve Trabzon valiliklerinde görevlendirilmiştir.¹⁸⁹ Feridun Emecen, Selim'in annesinin Dulkadirli Alâüddevle Bozkurt Bey'in kızı Ayşe/ Gülbahar Hatun olduğunu, bazı kaynaklarda Gülbahar binti Abdüssamed olarak gösterilse de bunun bir karışıklıktan ibaret olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca annesinin Ayşe Hatun olduğu bilgisinin 16. Asır tarihçilerinden Cenabî tarafından açıkça zikredildiğine değinmektedir. Selim'in çocukluğu Amasya sarayında geçmesine rağmen bu dönem hakkında neredeyse hiçbir bilgi mevcut değildir. Onun da diğer kardeşleri gibi küçük yaştan itibaren iyi eğitim gördüğü ve babasının bunun için hususi hocalar görevlendirdiği belirtilmektedir.¹⁹⁰

Çağatay Uluçay, Selim'i diğer şehzadelerden daha enerjik ve ileri görüşlü ve sert bir kişilik olarak tarif etmektedir.¹⁹¹ Karakteri ve başarıları neticesinde “yaramaz ve haşın” anlamındaki “Yavuz” lakabının “keskin, sert eğilmez” manasına gelen müspet bir anlam kazanmasına yol açan Sultan Selim, Uzunçarşılı'nın ifade ettiği üzere: “Orta boylu,

¹⁸⁶ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 138.

¹⁸⁷ Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 8/11-12, 191; Tokmakçioğlu, *Katledilen Şehzadeler*, 148

¹⁸⁸ İdris-i Bitlisî, *Selimşahnâme* (haz. Hicabi Kırlangıç), (Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 2001), 79; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, I. Cilt, 38.

¹⁸⁹ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, I. Cilt, 38.

¹⁹⁰ Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 29; Bostanzâde Yahya, *Duru Tarih*, 60.

¹⁹¹ Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 6/9, 74.

toparлак, kırmızı ile karışık beyaz yüzlü, çatık kaşlı, beyaz dişli, omuzları ile göğüs arası açık, sakalsız¹⁹², uzun bıyıklı ve sert bakışlı idi.”¹⁹³

Selim sancakbeyi olarak ilk görev yeri Trabzon’a 1487 senesinde tayin edilmiştir.¹⁹⁴ Annesi Ayşe Sultan ile geldiği Trabzon’da 1510 yılına kadar idarecilik yapmıştır. Selim’in Trabzon’da edindiği yönetim tecrübesi ona tahtı ele geçirmesinde ve sekiz yıl sürecek saltanatında büyük fayda sağlayacaktı. Bu süreçte hocası Halimi Çelebi’nin onun üzerinde büyük etkisi olmuştur. Saltanat süresinin sekiz yıl olduğu düşünüldüğünde asıl idarecilik özelliklerini, neredeyse çeyrek asır kaldığı Trabzon’da kazandığı ve ömrünün büyük kısmını burada geçirdiği anlaşılmaktadır. Selim’in Trabzon’da yönetici olarak bulunduğu şehzadelik yılları hakkında fazla bilgi bulunmamakla birlikte Evliya Çelebi onun Trabzon’da iken kuyumculukla ilgilendiğini, babası namına sikke kazıdığını (sikkezen) ve altın işleri (zerefşan-zerrinci) ile vakit geçirdiğini ifade etmektedir. Bu sanatkârlık özelliklerini halefi olan oğlu Süleyman’a bırakmıştır.¹⁹⁵

Selim hükümdarlığı sırasında istekleri yerine getirilmediği veya geciktirildiği takdirde, vezirlerine son derece sert davranır ve hatası olanları kolay kolay affetmezdi. Karşı karşıya kaldığı meselelerde suçu olan ya da yetersiz gördüklerini cezalandırmakta tereddüt etmezdi. Selim’in hayatlarına son vermek sureti ile cezalandırdıkları arasında Hemdem Paşa, Koca Mustafa Paşa, Hüsam Paşa, Dukakinzâde Ahmed Paşa ve Yunus Paşa’yı saymak mümkündür. Padişahın bizzat şiddetine maruz kalanlar arasında ise Hersekzade Ahmed Paşa, Mustafa Paşa ve diğer bazı paşalar bulunmaktadır.¹⁹⁶

Selim, âlimlerle sohbet etmeyi seven ve önemli siyasi meselelerde onların yanı sıra diğer devlet adamlarının da fikirlerini almayı prensip edinmişti. Okumayı çok seven Selim’in kütüphanesindeki bütün bitapları baştan sona kadar birer kez okuduğu ve geç saatlere kadar tefekküre daldığı anlatılmaktadır. Selim’in özellikle tarihe meraklı olduğu,

¹⁹² Feridun Emecen, XVI. Asır İtalyan tarihçilerinden Paolo Giovio’nun: “Hiçbir işe yaramayan gür bir sakal bırakıp sonra bunu bir asa/maşa gibi tutsunlar diye etrafındakilerin eline bırakmayacağını söyleyip sakalını tamamen kesmiş olduğu” ifadesine yer verir. Bu ifadenin, Padişahın kimsenin tesiri altında kalmadığını gösterdiğine değinmektedir. Bkz. Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 352.

¹⁹³ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, 238; Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 350.

¹⁹⁴ Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 6/9, 74; Feridun M. Emecen, “Selim I”, *DİA*, (İstanbul: TDV Yay., 2020), 36/407.

¹⁹⁵ Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 33-35.

¹⁹⁶ Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 353.

Farsça iyi derecede bildiği Arapça ve Tatar lehçesine de aşina olduğu ifade edilmektedir.¹⁹⁷

I. Selim Osmanlı padişahları arasında “Hâdimü’l- Hameyn” ünvanını kullanan ilk hükümdar olmuştur.¹⁹⁸ Selim, büyük bir komutan olmasının yanında “Selimî” mahlasıyla şiirler yazan devrinin önemli şairlerinden birisidir.¹⁹⁹ Türkçe şiirleri fazla olmasa da Farsça yazdığı şiirleri bir dîvan teşkil edecek kadar fazladır. Sultan Selim’e ait Türkçe şiirler “Yavuz Sultan Selim’in Türkçe Şiirleri” adı altında toplanmış, Farsça olanlar ise H 1306 (1888-1889) senesinde Alman İmparatoru II. Vilhelm’in emriyle Paul Horn tarafından neşredilmiştir.²⁰⁰

Sultan Selim’in özel hayatı hakkında neredeyse hiçbir bilgi yoktur. Vefatı sonrasında hayatta kalan tek oğlunun²⁰¹ Süleyman ve adı bilinen tek hanımının Hafsa Sultan²⁰² olduğu bilgisi vardır. Sultan Selim’in Hafsa Sultan (İskender Paşa zevcesi), Fatma Sultan (Kara Ahmed Paşa ve sonrasında Hadım İbrahim Paşa zevcesi), Beyhan Sultan (Ferhad Paşa zevcesi), Hatice Sultan (Makbul İbrahim Paşa zevcesi), Şah Sultan (Lütfi Paşa zevcesi) ve Hanım Hatun (Çoban Mustafa Paşa zevcesi) adlarında altı kızı vardır.²⁰³

Hundi Sultan

II. Bayezid’in Bülbül Hatun’dan olan kızı Hundi Hatun aynı zamanda Şehzade Ahmed’in kardeşidir. Hundi Hatun, Hersekzade Ahmed Paşa ile onun Anadolu Beylerbeyliği sırasında (1484) evlenmiştir. Mal varlıkları Bursa’da olduğundan uzun süre orada yaşamışlardır. Şehzadeler savaşında taraf olan ve sık sık vezîr-i âzamlıktan azledilen kocası yüzünden, zaman zaman Bursalılar ile problem yaşadığı hatta, evinin yakılmak istendiği anlaşılmaktadır. Çağatay Uluçay, Hundi Sultan’ın annesi Bülbül Hatun’dan

¹⁹⁷ Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 360-361

¹⁹⁸ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, 142.

¹⁹⁹ Seda Aydın, “Sultan-Şair Olarak Yavuz Sultan Selim”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 40, (2019), 469.

²⁰⁰ A. Naci Tokmak, “Yavuz Sultan Selim’in Dîvânında Olmayan Farsça Şiirleri”, *Doğu Esintileri*, 3, (2015), 3; Aydın, “Sultan-Şair Olarak Yavuz”, 471-472.

²⁰¹ Feridun Emecen eserinde: Gelibolulu Mustafa Âli’nin, Selim’in şehzadelik yıllarında bir cariyeden oğlu olduğunu ve bunu gizlediğini, bu çocuğun Üveys Paşa olduğu hatta I. Süleyman’ın bu durumu bildiğini bilgisini verdiğine değinmektedir. Bkz. Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 362.

²⁰² Mehmed Süreyya, Selim’in eşinin Ayşe Sultan olduğunu, oğlu Süleyman’ın tahta çıkışından sonra valide sultan olduğu bilgisini vermektedir. Bkz. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, I. Cilt, 7.

²⁰³ Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 362.

daha önce öldüğünü ve Sultan Murad türbesi civarına gömüldüğünü yazmaktadır. Hersekzade Ahmed Paşa'nın Hundi Hatun'dan Kamerşah ve Hümaşah Sultan adında iki kızı ve Mustafa Bey adında da bir oğlu vardır. Hundi Sultan, Bursa'da vefat etmiş ve Sultan Ahmed türbesine defnedilmiştir.²⁰⁴

1.2.4. Zevceleri

Gülçiçek Hatun

Şehzade Ahmed'in Amasya'da kaldığı süre zarfında beş oğlu ve üç kızı dünyaya gelmiştir. Ancak kaynaklarda Ahmed'in eşleri hakkında bilgiler sınırlıdır. Elde ettiğimiz bilgiler ışığında Şehzade Ahmed'in iki zevcesinin ismine ulaşmaktayız. Şehzade Ahmed'in eşlerinden biri olan Gülçiçek Hatun ismine Hüseyin Hüsameddin "Amasya Tarihi" adlı eserinde yer verilmiştir. Gülçiçek Hatun'un hangi aileden geldiği ya da kökenine dair veya Şehzade Ahmed'in hangi çocuğu ya da çocuklarının annesi olduğuna dair bilgilere yer verilmemiştir. Eserde, "Amasya'nın mahalleleri" başlığı altında Cami-i Enderun Mahallesi'ne adını veren Enderun Camii'nden²⁰⁵ bahsedilmektedir. Bu cami önceleri hayır sahiplerinin vakfettiği gelirlerle idare edilirken 1474 senesinde Sultan II. Bayezid'in validesi olan Gülbahar Hatun'un caminin masrafları için köyler ve mezralar vakfettiğini yazmaktadır. Aynı cami için Amasya Valisi Şehzade Ahmed'in eşi olan Gülçiçek Hatun'un da civarındaki türbesinde ve camide devamlı kuran okunması şartı ile 1505 senesinde gelirler ve mezralar vakfettiği bilgisi yer almaktadır.²⁰⁶ Eserde ayrıca Gülçiçek Hatun'un medfun olduğu yer olan Gülçiçek Hatun Tübresi'sinden²⁰⁷ bahsedilmektedir. Türbenin Cami-i Enderun Mahallesi'nde, cami-i şerifin batı tarafında

²⁰⁴ Gökbilgin, *Edirne ve Paşa Livası*, 387; Uluçay, *Padişahların Kadın ve Kızları*, s.27; Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 223.

²⁰⁵ Hangi tarihte yapıldığı tam olarak bilinmeyen Enderun Camii, zamanın yıpratıcı etkileri ve çeşitli sebeplerle günümüze kadar ulaşamamıştır. Enderun camii isminin yapının iç kalede bulunmasından dolayı verildiği sanılmaktadır. Hatuniye mahallesinde bulunan bu caminin adı "Loğ Minare Camii" olarak da geçmektedir. 1939 depreminde harabeye dönüşmüş olan caminin kalıntılarından bir kilise üzerine inşa edildiği anlaşılmaktadır. Caminin güneydoğu köşesinde 13 metre çapında kırımızı tuğladan yapılmış bir minaresi yer almaktadır. Girişi batı tarafında olan minare küçük bir koridorla camiye bağlanmıştır. Caminin minaresinin yüksekliği 15 metreye yakın olduğu için ve bu ölçülerle büyük bir loğ taşını andırdığından "Loğ Minare" adıyla da anılmaktadır. Bkz. Mehmet Tektaş. "Enderun Camii", *DİA*, (İstanbul: TDV Yay., 1995), 11/187.

²⁰⁶ Hüseyin Hüsameddin Yasar, *Amasya Tarihi*, C.1 (Amasya: Amasya Belediyesi Kültür Yay., 2013), 69.

²⁰⁷ Tarafımızca yapılan alan araştırmasında, bahsi geçen yapılardan Enderun Cami ile Gülçiçek Hatun Türbesine ait herhangi bir kalıntı bulunamamıştır.

yer alan hususî bir odadan ibaret olduğu yazmaktadır. Ayrıca bu türbenin vakıfları ve Kur'an-ı Kerim cüzleri olduğu bilgisine yer verilmektedir.²⁰⁸

Şah Hatun

Şehzade Ahmed'in zevcelerinden olan Şah Hatun ismine Kamik Kepecioğlu'nun 1935 yılında yayımlanan "Muradiye Türbeleri" adlı çalışmasında yer verilmektedir. Kepecioğlu'nun Bursa Kadı Sicillerinden yararlanarak hazırlanmış olduğu çalışmada Şah Hatun'un, Sultan Selim'in tahta çıktıktan sonra boğdurmuş olduğu şehzadeler arasında yer alan Şehzade Osman'ın annesi olduğu bilgisine yer verilmektedir. Kayıtlarda ismi "Şah Hatun binti Abdussamed" olarak geçen Şah Hatun'un 10 Cemaziyel evvel 921 (22 Haziran 1515) tarihli vakfiyesinde Amasya'da medfun olan oğlu Şehzade Osman ruhu için kuran okunmak üzere 60.000 akçe vakfettiği 26/470 numaralı kayıttan anlaşılmaktadır.²⁰⁹ Her ne kadar Şah Hatun ismi geçmese de 22 Eylül 1520 tarihli bir belgede "Vâlîde-i Osman Bey" olarak oğlu Şehzade Osman'ın kabrinin yerinin uygun olmadığından, kendi gücü olmadığı için bir türbe yaptırılması ya da babası Şehzade Sultan Ahmed'in türbesine nakledilmesi rica ettiği bir mektuptan da Şah Hatun ismine ulaşılmaktadır.²¹⁰

1.2.5. Şehzadeleri

Şehzade Ahmed'in kaç tane oğlu olduğu konusunda kaynaklarda farklı bilgiler mevcuttur. Solakzade Tarihi'nde²¹¹ olduğu gibi Çağatay Uluçay²¹² ve Hammer'de²¹³ Şehzade Ahmed'in Süleyman, Alaeddin (Ali), Murad ve Osman adında dört oğlu olduğuna değinirken, Feridun Emecen²¹⁴ bunların dışında başka oğullarının da olduğunu

²⁰⁸ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.1, 112.

²⁰⁹ Kepecioğlu, "Muradiye Türbeleri", 38 (26 numaralı sicilin 470. sayfasından alınmıştır)

²¹⁰ "Dergâh-ı mu'allâya ve bârgâh-ı a'lâya lâ-zâle 'âliyen ma'rûz-ı cenâb-ı 'âliye oldur ki Osman Beg'ün üzerinde Kırça Paşa (...) yedi gün komadı düşürdü şimdiki halde üzerinde bir hurpeşte vardır anı dahi ben itdurdum ,dört yan açık direkiler ayak altında kalmışdur imdi revâ olmaya Âl-i Osman bu hâlile dura ben fakîre câriyesinde kudret yokdur ki üzerine kubbe yapdurbilem imdi lutf u kerem idesüz devletlü paşañuz içün hudavendigâr hazretlerine arz idesiz anda kalur üzerine kubbe yapılır mı yohsa babası yanına götürüb ikisini bir içinde mi kor arz olunub bu husûsda cevab virüb sevâb-ı dû-cihanı hâsıl ola in-şâ'allâh, Bâkî devlet-ebedî ve saâdet-sermedî bâd, Vâlîde-i Osman Beg." TSMA. E. 967/96.

²¹¹ Lokmacı, *Solak-zâde Tarihi'nin Tahlili*, 365.

²¹² M. Çağatay Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 7/10, (1954), 127.

²¹³ Hammer, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Cilt II, 388.

²¹⁴ Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 72.

bazılarının Mısır'a iltica etmiş olduğunu ifade etmektedir. Kaynaklarda adı geçen²¹⁵ şehzadeler dışında Ahmed'in Kasım ve Mustafa adında iki tane daha oğlu olduğuna değinilmektedir.²¹⁶ Mehmet Akman ve Nazım Tektaş şehzade Ahmed'in Mustafa adında bir oğlu olduğu bilgisini vermişlerdir.²¹⁷ Haldun Eroğlu ise Şehzade Mustafa'nın Ahmed'in torunu yani oğlu Şehzade Murad'ın oğlu olduğunu ifade etmektedir.²¹⁸ Uzunçarşılı'nın da ifade ettiği üzere İbn İyas (ö. 1523) o dönemde hayatta olduğu²¹⁹ ve eserinde Kasım'ı "Kasım bin Ahmed Bey bin Ebî Yezid (Bayezid) bin Osman"²²⁰ olarak kaydettiği için çalışmamızda Şehzade Kasım'ı Şehzade Ahmed'in oğlu olarak kabul etmekteyiz.

Uzunçarşılı Şehzade Korkud'un dışında memluk sultanına iltica eden diğer şehzadeler Sultan Selim'in abisi Amasya valisi Şehzade Ahmed'in şehzadeleri olan Süleyman, Alaeddin ve Kasım Çelebiler olduğunu yazmaktadır.²²¹ Dolayısıyla Şehzade Ahmed'in Murad, Alaeddin, Süleyman, Osman ve Kasım adında beş oğlu bulunmaktadır.

1.2.5.1. Şehzade Murad

Şehzade Ahmed'in oğullarından en büyüğü olan Şehzade Murad babası Şehzade Ahmed ile Sultan Selim'e karşı büyük mücadele vermiştir. Şehzade Murad 19 Haziran 1509 tarihinde Bolu sancakbeyi olarak atanmıştır.²²² Daha sonra Çorum sancak beyi olan Şehzade Murad, babası Şehzade Ahmed'in Şahkulu isyanını bastırmak için gitmesi üzerine 1511 baharında Amasya yönetimine getirilmiş ve bu görevde 1512 sonbaharına kadar kalmıştır.²²³ Bu dönemde lalaliğini müdebbir-i umuru Yahşi Bey-zade Ahmed

²¹⁵ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî'de Ahmed'in çocuklarının isimlerini Murad, Alâeddin, Mûsa ve Emir olarak vermektedir. Yazar, Şehzade Musa ve Emir isimlerini verirken muhtemelen Şehzade Mahmud'un oğullarından Musa ve Emir Çelebiler ile karıştırmış olmalıdır. Bkz. Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmanî, I. Cilt, 4.*

²¹⁶ Nazım Tektaş, *Osmanlı'da Kardeş Katli, (Gün Görmeyen Şehzadeler)* (İstanbul: Çatı Yay., 2004), 101.

²¹⁷ Akman, *Osmanlı Devletinde Kardeş Katli*, 77; Tektaş, *Osmanlı'da Kardeş Katli*, 101.

²¹⁸ Haldun Eroğlu, "Osmanlı'ya Karşı Savaşan Osmanlı Şehzadesi: Şehzade Ahmed'in Oğlu Şehzade Kasım (907/1501-924/1518)", *OTAM*, 13/13 (May. 2002), 230.

²¹⁹ Uzunçarşılı, *Saray Teşkilatı*, 139, 1 numaralı dipnot.

²²⁰ İbn İyas, *Yavuz'un Mısır'ı Fethi ve Mısırda Osmanlı İdaresi*, çev. Ramazan Şeşen (İstanbul: Yeditepe Yay., 2016), 52.

²²¹ İsmail Hakkı, Uzunçarşılı, "Memlûk Sultanları Yanına İltica Etmiş Olan Osmanlı Hanedanına Mensub Şehzadeler", *Belleten*, XVII/ 68 (Ekim 1953), 530.

²²² Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 127; Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 212.

²²³ Rıza Yıldırım, "An Ottoman Prince Wearing a Qizilbash Taj: The Enigmatic Career of Sultan Murad and Qizilbash Affairs in Ottoman Domestic Politics, 1510-1513", *Turcica*, Vol. 43, (January 2011), 100.

yapmıştır.²²⁴ Şehzade Murad Osmanlı'da taht kavgalarının şiddetlendiği dönemde bölgede faaliyet gösteren Şah İsmail'in dailerinden İsa Halife ve Kara İskender'in telkinlerinden etkilenecek siyasi ve askeri olarak onlarla iş birliği kararı almıştır.²²⁵ Öyleki o Şehzade Murad, Kara İskender'in teşviki ile merasimle kırmızı taç giyerek²²⁶ Kızılbaş²²⁷ olmuştur.²²⁸

Rıza Yıldırım, Celalzade'den aktararak, Şehzade Murad'ın Kızılbaşlığa geçmesinin bir plan dahilinde²²⁹ olduğunu ifade etmektedir. Buna göre Anadolu askerlerinin ve sipahilerinin padişaha itaat etmeye zorlandığını fark eden Ahmed'in yakınındakiler, Kızılbaşların desteğini kazanmasını tavsiye etmişlerdir. Plan gereği, Ahmed'in oğullarından biri Kızılbaş mezhebine geçmeli ve Kızılbaş tacını takmalıydı. Bu amaçla, Ahmed, oğlu Murad'ın Kızılbaş mezhebine bağlı olduğunu açıklamıştır. Celalzade'nin Kızılbaşların bu olaydan önce hazırlık yaparak silahlandığını da yazmaktadır.²³⁰ Fisher da Ahmed'in Anadolu'da kuvvetlerini birleştirmek ve kontrolünü daha da güçlendirmek için kızlarından birini Şah İsmail ile evlendirdiğini, oğullarından birine de Kızılbaş tacı giydirdiği bilgisini vermektedir.²³¹

Şehzade Ahmed'in İstanbul'dan dönüşü sonrasında kızılbaşlarla iş birliği konusunda politika değişikliği olmuştur. Murad'ın Rum vilayetindeki Kızılbaşlarla olan iş birliği ilk zamanlarda babası tarafından tamamen siyasi kaygılarla teşvik edilip veya onaylanmıştır. Ahmed, bu şekilde Selim'in güçlü ordusuna karşı ek bir savaş gücü

²²⁴ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 133.

²²⁵ Namig Musalı, "İsyan ve Hüsrân: Amasya'dan İsfahan'a Şehzade Murad'ın Hayatından Kesitler", *Uluslararası Amasya Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, (Amasya: 2017), 1/367.

²²⁶ "Haliyen bu diyarda sofular başkaldırub huruç ettiler. Kara İskender nam şahsın idlalıyla Sultan Murad taç geyüb sürhüseri kenduya asker etti; on binden ziyade oldular. Yevmen fe-yevmen sofı İsa Halife oğlu nam mülhid'in üzerine cem olurlar. Ve Seydi Ali Halife dahi kenduya nûger olub Geldigelen'e yığıldılar..." Bkz. Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10,128; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 249'daki TMSA. E. 758/22 numaralı belgeden alıntıdır.

²²⁷ Kızılbaşlık, Alevilik ve Bektaşilik arasında tarihsel, kültürel ve teolojik birçok ortak nokta bulunsa da Kızılbaşların kendine özgü bazı yanları ve farklılıkları vardır. Kızılbaşlık, özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde Safevî Devleti'ni destekleyen Türkmen gruplarını ifade etmek için kullanılmıştır. Detaylı bilgi için bkz. Sadullah Gülten, *Heterodoks Dervişler ve Aleviler* (Ankara: Gece Kitaplığı), 2018.

²²⁸ Akman, *Osmanlı Devletinde Kardeş Katli*, 76; Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 127-128.

²²⁹ Hüseyin Hüsameddin ise Şahkulu isyanının en yoğun hissedildiği dönemde Amasya'nın Şah İsmail'in halifelerinden Zünnun Halife tarafından on bin kişilik bir kuvvetle baskına uğradığını bu baskın sırasında Şehzade Murad ve Yahşi Bey-zade Ahmed Paşa'nın var güçleri ile Amasya'yı savunduklarını yazmaktadır. Bkz. Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 134.

²³⁰ Yıldırım, "An Ottoman Prince Wearing a Qizilbash Taj", 103.

²³¹ Sydney Nettleton Fisher, *The Foreign Relations of Turkey 1481-1512*, (Urbana: University of Illinois Press, 1948), 110.

toplamayı amaçlıyordu. Ancak kısa bir süre sonra Sultan Murad ve babası, silahlı Kızılbaşların hanedan mücadelesinde nasıl kullanılacağı konusunda anlaşmazlığa düştüler. Osmanlı tahtı için güçlü bir aday olan Ahmed, Osmanlı idaresine Anadolu'da sorun yaratan Kızılbaş unsurlardan uzak durulması fikrindeydi. Çünkü bu unsurların temel amacı Osmanlı idaresini Anadolu'da rahatsız etmek, hatta kökünden sökmektir. Bu nedenle, Kızılbaş isyancıları Rum vilayetinde Osmanlı otoritesini sarsmaya başladığında, Ahmed hemen Kızılbaşlarla olan dolaylı ittifakını sonlandırdı ve Murad'ı yanına çağırdı. Fakat Murad, amcası Selim'e karşı farklı bir strateji izledi. Kızılbaşlarla daha yakın bir ortaklık kurmaya ve onların manevi lideri Şah İsmail ile iş birliği yapmaya karar verdi.²³²

Sultan Selim'in 1512 Nisan ayında tahta çıkışıyla birlikte Şehzade Murad da Amasya'da amcasına karşı büyük bir ayaklanma çıkarmıştır. Namig Musalı, yazarı bilinmeyen "Târîh-i âlemârâ-yı Şâh İsmâ'il" adlı eserden aktararak Şehzade Murad'ın bölgedeki kızılbaşlardan aldığı destekle yirmi bin kişilik bir ordu kurup Amasya'da kendi adına para bastırıp hutbe okutarak Sultan Selim'e karşı ayaklandığını yazmaktadır. Ayaklanma sonrası üzerine gönderilen Dilaver ve Şahbaz Paşa kuvvetlerini yendikten sonra Rüstem Paşa kuvvetlerini bozguna uğratmıştır. Bu başarılarına rağmen yine de tedirgin olan Şehzade Murad, Şah İsmail'den yardım istemiş o da Nur Ali Halife'yi beş bin kişilik bir kuvvetle yardıma göndermiştir. Ancak Nur Ali Halife kuvvetleri yardıma gelene kadar Sultan Selim tarafından Amasya Sancakbeyi olarak gönderilen Mustafa Paşa, şehir halkının da kendisine destek olmasıyla Şehzade Murad'ı Amasya'dan çıkarmıştır.²³³

Sultan Murad'dan güç alan Amasya ve çevresindeki Kızılbaşlar, gruplar halinde bir araya gelerek şehirleri yakıp yıkmışlardır. Bu Kızılbaş gruplarının başında Kürd Halil, Zeynel ve Şah Ali bulunmaktaydı. Şehzade Ahmed bunların üzerlerine kuvvetler göndererek onları geri çekilmek zorunda bırakmıştır.²³⁴ Sultan Murad, etrafında toplanan

²³² Yıldırım, "An Ottoman Prince Wearing a Qizilbash Taj", 92-93.

²³³ Musalı, "İsyân ve Hüsrân". 367-368.

²³⁴ Tarihsiz, Ahmed pençeli "Paşayan-ı ızam" başlıklı mektuptan: Bundan evvel Kürd Halil ve Zeynel ve Şah Ali ve Şahkulu bir milkdar Kızılbaş ile Şuşehri nahiyesine gelüb bazı kuraya taarruz ettiklerinde muhibleri Geldigelen âbada bulunub ala'l-fevr bir mikdar irsal olunduğu ve bunlar varduklarında anlar Erzincan'a gitmiş bulunub bunlar anlarla haberleşdikleri ve badehu Halid yerine varub Zeynel Erzincan'da oturub ve Şah Ali Kelkid'e ve Şahkulu gelüb ikisi bir mikdar Kızılbaş gönderüb bir kaç pare köye taarruz edüb..." Bkz. Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 128. TM.SA.e. 566/12 numaralı belgeden alıntıdır.

halifeleri Geldigelen²³⁵ denilen yere toplantıya çağırmış buna iştirak etmeyenleri öldürmüş ve malını yağmalatmıştır. 1512 senesinin Nisan ayında bir araya gelen Kızılbaşlar Alaüddevle Bey'e, Acem Şahına gidiyoruz diye yola çıkmışlar. Sultan Ahmed, oğlu Murad'ı yola getirmek için çok uğraşmış birçok kez emir göndererek yanına çağırmış ama asi Şehzade babasını dinlememiştir.²³⁶ Murad, yerel Kızılbaş liderlerin sadakatının kendisine değil, Şah İsmail'e olduğunu fark ettiğinde²³⁷, artık çok geçti. Bu nedenle Murad'ın Şah İsmail'in himayesine sığınmaktan başka seçeneği kalmamıştı.²³⁸

Sonrasında Anadolu'ya gelen Rumlu Nur Ali Halife ile güçlerini birleştirerek Sivas ve Tokat yöresinde Osmanlı kuvvetlerine karşı savaşmış olan Şehzade Murad 1512 sonbaharında Safevî Devleti'ne sığınmıştır.²³⁹

Bundan sonraki süreçte Şehzade Murad'ın ismi daha çok Osmanlı Devleti'nde baş gösteren Şîlik tehdidinden bahsedilen mevzularda geçmektedir. Şehzade Ahmed'in katli sonrasında İran'a giden Şehzade Murad burada Şah İsmail'e damat olup Şah tarafından Osmanlı tahtına aday gösterilmiştir. Murad burada dirlik alıp sonrasında Şah tarafından bir sancakbeyi görevine getirilmiştir.²⁴⁰ Selim'in daha Trabzon valisi olduğu sıralarda Şah İsmail ile arası açıldığından, Şah İsmail kendisine iltica eden Şehzade Murad'dan faydalanmaya çalışmış ve emrine on bin kişilik bir kuvvet vererek Osmanlı'nın doğu sınırına göndermiştir. Doğu sınırından içeri giren Şehzade Murad Amasya ve Sivas'ı talan etmiştir.²⁴¹ Amasya valisi Hemdem Paşa bu hali İstanbul'a bildirdiği için Sultan Selim

²³⁵ "Eğerki bu diyarın ahvalinden istifsa buyrulursa şimdiki halde harabe müteveccih oldu. Sultan Murad etraf-ı âleme ulak salub kande Kızılbaş var ise yanına cem'eyledi (Muharrem ayının aharında) haber olundu, beş altı güne değin Geldigelen ovasına on bin vardır, derler cem olundu ..." Bkz. Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 129-130. TS.MA.e. 816/12 numaralı belgeden alıntıdır.

²³⁶ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 129.

²³⁷ "...Sultan Murad Hazretleri Zülkadırlı üzerine varmağa niyet idüb Rum'da olan Kızılbaşları cem' idüb on biñden ziyâde âdem ile Hüseyin ordan göçüb Kızılırmak kenarın sayırub ve Hüsrev Beg ve Haydar Beg üzerlerine hücum idüb anlar mukâbele idemeyüb kaçub Kızılırmak'ı geçüb köprüleri yakub yıkub dahi Alaüddevle cânibine müteveccih oldılar Sultan Murad dahi Şahruh Beg köprüsüne gelüb anda birkaç gün mukim olub vilâyetleri odlayub yakub harâb eyledi ve ol mevzi'de otururken Sultan Ahmed beg tâle bakâhu hazretlerinden çasnigir başı Mirza Begler gelüb istihsân idüb cem' eyledüğün askeri al gel bizüm ile mülâkât ol deyicek Sultan Murad dahi Kızılbaşlar ile danışuk idüb gelün gidelüm deyu teklif idüb Kızılbaş tâyifesi râzi olmayub Zülkadırlı'ye giderseñ giderüz yoluñda ölüürüz amma devletlü Hüdâvendigâr ile Selim Beg üzerine giderseñ gitmezüz deyu cevâb verdiler...". TS.MA.e.851/43.

²³⁸ Yıldırım, "An Ottoman Prince Wearing a Qizilbash Taj", 99.

²³⁹ Musalı, "İsyân ve Hüsrân", 365-376.

²⁴⁰ Tokmakçioğlu, *Katledilen Şehzadeler*, 157; Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 212; Cezar, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 721. Ayrıca bkz. TSMA. E. 758/22.

²⁴¹ İran'a iltica eden Şehzade Murad'ın 1516 ve 1519 yıllarında İran üzerinden gizli bir şekilde Amasya'ya geldiğine dair Hoca Sadettin'in *Tacü't-Tevarih* ve Hüseyin Hüsameddin'e ait olan Amasya Tarihi'nde bazı kayıt ve mülahazalara rastlanmış ise de bu meselenin kesinliğine dair şüpheler ortadan kalkmamıştır. Bkz. Cezar, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 721.

bir an önce İran'a sefer düzenleme lüzumu hissetmiştir. Şah İsmail, 1514 Çaldıran yenilgisinin ardından Şehzade Murad'ı artık göreve sevk etmemiştir.²⁴² Şehzade Murad, Şah İsmail'in yanında üç sene²⁴³ kaldıktan sonra H 927 (1520-1521) senesinde Kâşân şehrinde²⁴⁴ vefat etmiş²⁴⁵ ve Şeyh Safî türbesine gömülmüştür.²⁴⁶

Namig Musalı Şehzade Murad'ın Şah İsmail'in yanında bulunduğu sırada Sultan Selim tarafından Şehzadenin yanına sokulan casuslar tarafından zehirletildiği ihtimaline vurgu yapmaktadır. Resmi kaynakların bu konudaki suskunluğunu ise Safevilere sığınmış bir şehzadenin şahın ordugahında dahi emniyetinin sağlanamayarak Osmanlı casuslarınca öldürülmesinin Safevilerin itibarını sarsmasından kaynaklanan endişelere bağlamaktadır.²⁴⁷

Şehzade Murad'ın Safevilere ilticası sırasında Lalası Hüseyin Bey yanında bulunmakta idi. Kayıtlarda İran'a gidişinden sonra 1513 senesinde Şah İsmail'in kızı olan Begim Hatun ile evlendiği bilgisi vardır.²⁴⁸ Begim Hatun dışında Tayyib Gökbilgin Şahnuvaz adında bir cariyesinden bahsetmektedir.²⁴⁹ Uluçay Şehzade Murad'ın Mustafa ve Mehmed adında iki²⁵⁰ oğlu olduğunu yazmaktadır. Şehzade Mustafa, Sultan Selim'in tahta çıkışı sonrasında amcası Şehzade Osman ile 14 Mayıs 1513'te boğdurulmuştur. Şehzade Mustafa, Çelebi Mehmed'in oğlu Şehzade Kasım türbesine, Şehzade Osman da Amasya II. Bayezid camii avlusuna gömülmüştür.²⁵¹ Şehzade Mustafa'nın mezar taşında ilmiklenmiş ip sembolü göze çarpmaktadır. 1514 tarihli bu mezar taşında bulunan bu işaret Şehzade'nin boğdurularak öldürüldüğünü göstermektedir.²⁵² Uzunçarşılı, Amasya

²⁴² Uzunçarşılı, *Saray Teşkilatı*, 138-139.

²⁴³ Solakzade Tarihi'ne göre Şah İsmail yanında dört yıl kaldıktan sonra vefat etmiştir. Bkz. Lokmacı, *Solak-zâde Tarihi'nin Tahlili*, 514.

²⁴⁴ Roger, Savory, *Safeviler Devrinde İran*, çev. Özgür Kolçak (İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yay., 2021), 43.

²⁴⁵ Lütfi Paşa, *Tevarih-i Al-i Osman* adlı eserinde Şehzade Murad'ın Şah İsmail tarafından öldürüldüğünü yazmaktadır. Namig Musalı ise "Târih-i Âlemârâ-yı İsmâ'il" adlı eserden yararlanarak şunları yazmıştır: Şehzadenin genç yaşta, ansızın esrarengiz bir şekilde vefat etmesi onun için büyük umutlar besleyen Şah İsmail'i çok üzmüştür ve onun emriyle bir tahkikat başlatılmıştır. Tahikat sonucunda Sultan Selim'in bir casusunu Murad'ın yakınına sokmayı başardığı ve bu casusun bazı mülazımları kandırarak şehzadenin yemeğine zehir koymak sureti ile onu zehirlettiğini yazmaktadır. Bkz. Kayhan Atik, *Lütfi Paşa ve Tevarih-i Al-i Osman* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yay, 2001), 207; Musalı, "İsyân ve Hüsrân", 373.

²⁴⁶ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, 30; Uzunçarşılı, *Saray Teşkilatı*, 130.

²⁴⁷ Musalı, "İsyân ve Hüsrân", 373-374.

²⁴⁸ Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 212.

²⁴⁹ Gökbilgin, *Edirne ve Paşa Livası*, 473.

²⁵⁰ Yılmaz Öztuna, Şehzade Murad'ın Mustafa, Mehmed ve Osman adında üç oğlu olduğunu yazmaktadır. Bkz. Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 212.

²⁵¹ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 8/11/12, 99; Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 212.

²⁵² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Kitâbeler* (İstanbul: Milli Matbaa, 1927), 135-136.

şehzade mezarlarından Şehzade Murad'ın İran'a kaçıışı sonrasında Mehmed Çelebi adında bir oğlunun daha olduğunu ve 918 senesinin recep ayında (Eylül 1512) eceli ile öldüğü bilgisini vermektedir.²⁵³ Bu şehzade Amasya'da "Şehzadeler Türbesi" içinde yer alan, tarih sırasına göre (1512) üçüncü sıradaki mezarda yatmaktadır.²⁵⁴

Çağatay Uluçay, Murad'ın oğlu Mehmed Çelebi'nin Sultan Selim'in ilk kurbanlarından biri olabileceğini çünkü Yavuz tarafından tayin edilen Davud Paşazade Mustafa'nın 19 Mayıs 1512'de Amasya'da göreve başladığı yazmaktadır.²⁵⁵ Şehzade Ahmed Malatya'ya giderken Amasya'yı alamadığı için, burayı kasımda (Ramazan) ani bir baskınla almıştı bu nedenle Mehmed Çelebi'nin öldüğü Recep ayında padişahın sancak beyi ve kuvvetleri burada bulunmaktaydı. Bundan kaynaklı olarak Şehzade Murat tarafından ne şekilde geride bırakıldığı tespit edilemeyen şehzadenin Yavuz'un emriyle öldürülen ilk şehzade olabileceğini kuvvetli bir ihtimal dahilindedir.²⁵⁶

Şehzade'nin İran'a kaçıışı sonrasında Sultan Selim Murad'ın peşini bırakmamıştı. Çünkü Osmanlı soyundan bir şehzadenin düşman illerindeki varlığı saltanat için büyük tehlike yaratıyordu. Şehzade Murad hakkında çıkan şayialar ve düşmanın elinde bir koz olması Sultan Selim'in zihnini uzun süre meşgul etmiş olmalıdır. Bu şayialar şunlardır:

İran'a firar etmiş olan Şehzade Murad, H 922 (1516-1517) senesinde derviş kıyafetleri ile Amasya'ya gelerek bir müddet buranın zenginlerinden Sabuncuoğlu İbrahim Çelebi'nin evinde kalmıştır. Şehzade o anki durumu itibarı ile gayet hasta, zayıf olarak tarif edilmiştir. Burada Sultan Ahmedlilerle (Ahmed taraftarları) ile görüşüp hayli müzakerelerde bulunmuş ve sonra gizli bir şekilde çekip gitmiştir.²⁵⁷ H 924 safer (1518 Şubat- Mart) ayında Sultan Ahmed'in Şehzadesi Sultan Murad'ın İran'dan gelip Karahisar-ı Şarkî civarında saltanatını ilan ettiği ve halktan çok kimsenin ona biat ettiği şayiyesi dolaşmaya başladı.²⁵⁸ Bu şayia nedeni ile Sultan Selim hayli telaşlanmıştır ve aynı yılın şubat-mart (H Rebiulevvel 924) ayında Amasya beylerbeyi Şadi Paşa'yı bu haberin

²⁵³ بوقبرده مدفون اولان چوجوق آماسيه واليسى شهزاده احمدك اوغلى مرادك مخدوميدر . (٩١٨) ، Bu kabirde medfun olan çocuk Amasya Valisi Şehzade Ahmed'in oğlu Murad'ın mahdumudur" (H 918- M.1512-1513). Bkz. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, 137.

²⁵⁴ Muzaffer Doğanbaş, *Amasya Türbeleri* (Amasya: Amasya Belediyesi Kültür Yay.,2018), 81.

²⁵⁵ M. Çağatay Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 8/11/12, (1956), 199.

²⁵⁶ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 200.

²⁵⁷ Lokmacı, *Solak-zâde Tarihi'nin Tahlili*, 514; Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 142

²⁵⁸ Lokmacı, *Solak-zâde Tarihi'nin Tahlili*, 514.

doğruluğunu araştırmak üzere bizzat gitmesini emretti. Şadi Paşa Şehzade Murad'ı çok iyi tanıyan Sofi-zade Mehmed Ağa'yı²⁵⁹ yanına alarak Karahisar-i Şarkî beyi Kasım Bey'in yanına gitti. Hüseyin Hüsameddin, Şadi Paşa'nın birçok eşkiyayı yakalayıp Mehmed Ağa'ya gösterdiğini ve Murad'ın bir benzerini bulup başını kestikten sonra kesik başı İstanbul'a gönderdiğini anlatmaktadır. Şadi Paşa muhtemelen çok sert bir karaktere sahip olan Sultan Selim'den ve yaptırımlarından korktuğu için bu yola başvurmuş olacaktır. Sultan Selim, kesik başı Şehzade Murad'ı görüp tanıyanlardan sordurup emin olduktan sonra Üsküdar'da bulunan Karaca Ahmed mezarlığına defnettirmiştir. Ancak Şehzade Murad'ın kesik başının İstanbul'a kadar getirilmesine rağmen Şehzadenin hayatta olduğu şayiası her tarafta söylenmeye devam ediyordu. Solakzade tarihine göre: Şehzade Murad, İran'a firarından 4 yıl sonra derviş kıyafetinde Amasya'ya gelmiş ve burada hastalanmıştır. Bir nalbant aracılığı ile Şehzade Ahmed taraftarları ve Sabuncuoğlu İbrahim'in evinde şifa bulmuş sonrasında Üsküdar'a gidip burada vefat etmiştir. Sultan Selim bu şayiadan da rahatsız olmuş olacak ki, şehzadenin kabrini bilenleri bulup kabrinden kesik başı çıkarttı. O nalbantı bulup gösterdi ve nalbantta padişahı tatmin için kesik başın Şehzade Murad'a ait olduğunu onayladı ve bu suretle Sofi-zade Mehmed Paşa da kurtulmuş oldu.²⁶⁰

1.2.5.2. Şehzade Alaeddin

Şehzade Alaeddin, Sultan Ahmed'in Murad'dan sonra yaş itibarı ile ikinci büyük oğludur.²⁶¹ Alaeddin, Şahkulu İsyanının bastırılması için görevlendirilen Osmanlı ordusunda yer almıştır ve Hadım Ali Paşa'nın şehit düştüğü bu savaşta ok isabet etmesi sonucu yaralanmıştır. Alaeddin, babasının isyanı sonrasında yanında Dulkadir, Ramazan ve Turgut beyleri ile Bursa'yı işgal etmiş ve burada babası adına hutbe okutmuştur. Yavuz'un Bursa üzerine yürümesi üzerine buradan ayrılmış ve Afyon'da babası ile buluşmuştur. Sonrasında babası tarafından Konya sancak beyi olarak görevlendirilmiştir. Babasının ölümü sonrasında Darend- Kudüs yolu üzerinde Kahire'ye kaçmıştır. Şehzade Alaeddin kardeşi Süleyman'ın ardından Mısır'a gitmiştir. Alaeddin buraya gelmeden önce kardeşi ile gelmek yerine önce Kudüs'e gitmiş sonrasında Mısır'a

²⁵⁹ Sofi-zade Mehmed Ağa Şehzade Ahmed'in çavuşbaşısı olan Abdi Ağa'nın oğlu, diğer yandan Şehzade Murad'ın da hemdemi (yakın arkadaş sırdaş) idi. Bkz. Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 144.

²⁶⁰ Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, 350-351; Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 144.

²⁶¹ Uzunçarşılı, "Memlûk Sultanları Yanına İltica Etmiş Şehzadeler", 531.

gelmiştir. Alaeddin geldiğinde Mısır Sultan'ı, Feyyum şehrine gittiğinden sultan gelene kadar Atabek Temnaz'ın evinde misafir edilmiştir.²⁶² Şehzade Aleddin Kahire'de bulunduğu sırada çıkan Taun (veba) salgınından ölmüş²⁶³ (1514) ve Becâsî Türbesi²⁶⁴ ne gömülmüştür.²⁶⁵

Alaeddin, halası olan Sultan Bayezid'in kızı Aynışah Sultan'ın Göde Ahmed Bey'den olan ismini tespit edemediğimiz kızı ile evlenmiştir.²⁶⁶ Yine Şehzade Alaeddin'in bir kızı olduğu ve eşine maaş ve tayinat bağlandığı tespit edilmiştir.²⁶⁷

1.2.5.3. Şehzade Süleyman

Şehzade Ahmed'in oğullarından Kocakayası²⁶⁸ Bey'i olan Şehzade Süleyman 1486 senesinde Amasya sarayında dünyaya gelmiş, H 896 (1490-1491) senesinde sünnet edilmiştir. H 912 (1506-1507) senesinde Sivas sancakbeyi olarak görevlendirilmiştir.²⁶⁹ Süleyman Çelebi amcasının tahta çıkışı sonrasında babasını desteklediğinden Mısır'a kaçmak zorunda kalmıştır.²⁷⁰ Evliya Çelebi, Şehzade Ahmed'in ölümü sonrasında iki oğlu için cümle ulemanın affedilmeleri için Sultan Selim'den ricada bulunduğunu ifade etmektedir.²⁷¹

²⁶² İbn İyas, *Memluk Devleti'nin Son Yılları*, 294.

²⁶³ Adana havalisindeki Türkmen beyliği emiri Ramazanoğlu Mahmud Bey'in Karaman Beylerbeyisi Hemdem Paşa'ya verdiği bilgiler; Suriye ve Mısır'a gönderdiği oğlunun gelerek, Mısır'da taun çıktığı, evvelce Şehzade Ahmed'in oğlu Selim ve Alaeddin'in vefat ettiği hakkında mektup. TS.MA.e. 748/17.

²⁶⁴ Evliya Çelebi şehzadelerin naaşlarının önce İstanbul'a getirildiği sonrasında naaşlarının Bursa'ya götürülüp Orhan ve Osman Gazi kabirlerinde defnedildiğini yazmaktadır. Bkz. Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, 30.

²⁶⁵ Uzunçarşılı, "Memlûk Sultanları Yanına İltica Etmiş Şehzadeler", 531; Uluçay, "Bayezid II'nin Ailesi", 110; Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 212.

²⁶⁶ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, I. Cilt, 6; Uluçay, *Padişahların Kadın ve Kızları*, 25; Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 220-223.

²⁶⁷ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 218'deki TS.MA.d. 2938 numaralı belgeden alıntıdır.

²⁶⁸ Samsun'un güneybatısında bulunan Vezirköprü, 15 ve 16. Yüzyıllarda Kocakayası ve Gedegra adlı nahiye-kazalardan oluşmaktaydı. 1485 tarihinde bu kazaların Amasya şehzade sancağına bağlı oldukları anlaşılmaktadır. Bkz. Mehmet Öz, "Tahrir Defterlerine Göre Vezirköprü Yöresinde Malikâne-Divanî Sistemi", *Vakıflar Dergisi*, 23, (1994), 231.

²⁶⁹ Hüseyin Hüsameddin, Şehzade Süleyman'ın Mustafa Çelebi adında bir oğlu olduğunu ve Darende beyliğine atandığını bu şehzadenin amcasının tahta çıkışı sonrasında Amasya'da kemendi kaza'ya uğradığı yani boğdurulduğunu yazmaktadır. Ancak burada boğdurulan şehzade Mustafa, Süleyman'ın değil Murad'ın oğludur. Çağatay Uluçay'da Sultan Selim'in Şehzade Süleyman'ın iki kızına ve karısına tayinat ve maaş bağlattığı bilgisini verirken oğullarından bahsetmemiştir. Bkz. Hüseyin Hüsameddin Yasar, *Amasya Tarihi*, C.10 (Amasya: Amasya Belediyesi Kültür Yay., 2013), 142; Uluçay, "Bayezid II'nin Ailesi", 110.

²⁷⁰ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.10, 142.

²⁷¹ Burada şehzadelerden Süleyman isminin Ali ile karıştırılmış olması muhtemeldir. Bkz. Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, 30.

İki kızı olan şehzade Süleyman'ın kızlarının isimleri bilinmemektedir.²⁷² İbn İyas, Süleyman Çelebi'nin 13 Ocak 1513 tarihinde Mısır sultanının sarayına geldiğini²⁷³, sultanın ona ikramda bulunduğunu, kendi elbiselerinden samur kürkü seları giydirdiğine değinir. Anlatıldığına göre Şehzade Süleyman babasının da kardeşi Selim'den kaçarak sultanın yanına gelmek istediğini ancak sonradan Şah İsmail tarafına gittiğini söylemiştir. Mısır Sultanı, yaratacağı tehlikeden dolayı şehzadenin gelişinden mutlu olmamıştır.²⁷⁴ Mısır'da bu dönemde veba çok şiddetlenmiş özellikle köleler, cariyeler, çocuklar ve kimsesizler bundan çok etkilenmişlerdir. 1503 senesindeki veba çok fazla kayıp yaşanmaz iken 1504 senesindeki vebada günde 100 kişi ölmekte idi. 1513 senesinde ortaya çıkan vebada ise ölenlerin sayısı 365 kişiyi bulmaktaydı. Vebadan ölümler artınca sultan, tıpkı 1504 senesinde olduğu gibi hekimlerin kapılarında müracaat yerlerini kaldırılmasını emretmiş ayrıca emirlerin ve görevlilerin kapılarındaki temsilcileri çalışmaktan menetmiştir. Mısırdaki şartların bu durumda olduğu böyle bir dönemde Şehzade Süleyman 25 Nisan 1513 tarihinde vebadan vefat etmiştir.²⁷⁵ Amcası Selim'den kaçarak Mısır'a gelen Şehzade Süleyman'ın ölümünü duyan Sultan bu duruma çok üzülmüştü. Şehzade, Bulak şehrinde misafir kaldığı yerde ölmüş, şehzadenin cenazesi de buradan kaldırılmıştır. Cenaze töreninde bir Osmanlı âdeti olarak, şehzadenin cenazesinin önünde atların kuyrukları kesik ve eyerleri ters olarak yürütülmüştür. Sarığını ve yaylarını kırıp cenazesi üzerine koymuşlar. Sultan kaleden inerek şehzadenin namazını bizzat kıldırıldığı gibi törende cenazenin önünden yürümeyen emirleri de tenkit etmiştir. Sonrasında şehzadenin cenazesi şehir dışına götürülerek Bücâsî'nin türbesine defnedilmiştir.²⁷⁶

1.2.5.4. Şehzade Osman

II. Bayezid'in torunu, Şehzade Sultan Ahmed'in oğlu olan Şehzade Osman, Amasya'da doğmuştur. Baliğ-i rüşd çağına geldiğinde yanında lalası Ahmed Bey ile

²⁷² Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 213.

²⁷³ Yılmaz Öztuna, Şehzade Süleyman'ın kardeşi Alaeddin ve lalaları Hüseyin Bey ile Mısır'a geldiği ve kendilerine Bulak Sarayının tahsis edildiği bilgisini vermektedir. Bkz. Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 212.

²⁷⁴ İbn İyas, *Memluk Devleti'nin Son Yılları*, 292.

²⁷⁵ Uluçay, "Bayezid II'nin Ailesi", 110 (M. Cevdet yaz. 0.71. 333(21 Zilkade 915) alıntısıdır.); Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, I. Cilt, 42; İbn İyas, *Memluk Devleti'nin Son Yılları*, 304-305

²⁷⁶ İbn İyas, *Memluk Devleti'nin Son Yılları*, 305.

Çorum²⁷⁷ Sancağı'na Bey olarak gönderilmiştir. Dedesi Sultan Bayezid ve babası Şehzade Ahmed gibi âlim, kâmil ve ulemaya kıymet veren bir yapıya sahipti. Kuyud-vakfiye'de ismi “Şehzade Osman bin Sultan Ahmed” olarak geçmektedir.²⁷⁸ Bursa kadı sicillerinden Şehzade Osman'ın annesinin Şah Hatun binti Abdussamed olduğu anlaşılmaktadır.²⁷⁹ Şehzade Ahmed Amasya'dan iki sefer ayrılmak durumunda kalmıştır. Şahkulu üzerine gittiği dönemde Amasya yönetimini büyük oğlu Sultan Murad'a bırakmıştır.²⁸⁰ Şehzade Murad'ın Safevîler'e sığınmasının ardından Selim kuvvetlerinin eline geçen Amasya, sonrasında Şehzade Ahmed'in baskını ile yeniden alınmıştır.²⁸¹ Sultan Ahmed'in Sultan Selim üzerine gitmek üzere Amasya'dan ayrılması sonrasında (20 Şevval 918- 29 Ocak 1512) ise sancağın yönetimi Şehzade Osman'ın kontrolüne bırakılmıştır.²⁸²

Amasya Şehzade Osman'ın kontrolünde iken padişah kuvvetlerinden olan Sinop mutasarrıfı Ahmed Bey kendi kuvvetleri ile İskilip Çeribaşısı Mehmed Ağa'yı da yanına alarak Amasya üzerine yürümüştür. Burada uzun süren bir savaş olmuştur ve Sultan Osman yenilerek kuvvetleri ile şehre girmiş ve kapıları kapatmıştır. Şehzade Osman yanında kalan az sayıdaki kuvvetlerle Amasya'yı koruyamayacağını anlayarak kaçmıştır. Şehzadenin kaçtığını duyan Çeribaşı Mehmed Ağa peşine düşmüş ve onu yakalayarak Ahmed Bey'e teslim etmiştir. Kamil Kepecioğlu 26 numaralı Bursa kadı sicilinden yola çıkarak şehzadenin H 920 Muharrem ayı öncesinde²⁸³ (1513) öldüğü bilgisini verirken Uluçay net bir tarihle Şehzade Osman'ın, Sultan Selim'in gönderdiği hükümle kardeşi Şehzade Murad'ın oğlu Şehzade Mustafa ile birlikte 14 Mayıs 1513 tarihinde boğdurulduğunu ifade etmiştir.²⁸⁴ Şehzade Osman'ın öldürülmesi ile Amasya'da Sultan Selim tam olarak kontrol sağlayabilmiştir.

²⁷⁷ Yılmaz Öztuna, Şehzade Ahmed'in oğlunu yine aynı ismi taşıyan ve 1506 senesinde Çankırı'ya (Kangırı) atanan Şehzade Alemşah'ın oğlu Osman Çelebi ile karıştırmış olacak ki Çankırı Sancakbeyi olarak atandığını yazmaktadır. Bkz. Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 213; Ayrıca Alemşah'ın oğlu Şehzade Osman için bkz. Uluçay, “Bayezid II'nin Ailesi”, 112.

²⁷⁸ Hüseyin Hüsameddin Yasar, *Amasya Tarihi*, C.12 (Amasya: Amasya Belediyesi Kültür Yay., 2013), 58.

²⁷⁹ Kepecioğlu, “Muradiye Türbeleri”, 38, (26- 470).

²⁸⁰ Musalı, “İsyan ve Hüsrân”, 365-376.

²⁸¹ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 98-99.

²⁸² Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 8./11-12, 192.

²⁸³ Kepecioğlu, “Muradiye Türbeleri”, 38, (26-31)

²⁸⁴ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 98-99.

Selim tarafından boğdurulan Şehzade Osman, Amasya’da Osman Çelebi Türbesi’nde yatmaktadır.²⁸⁵ Osman Çelebi Türbesi²⁸⁶ II. Bayezid külliyesi içinde bulunmakta olup cami ve imaret arasında yer almaktadır. Daha öncesinde 1513 tarihli bir kitabesinin ve sandukasının olduğunu ancak şu an ikisinin de olmadığı görülmektedir.²⁸⁷ Sultan Bayezid Camii’nin güney doğusunda bulunan türbe tamamen taştan ve kubbesi kargir olarak inşa edilmiştir.²⁸⁸ Kare planlı olarak bir sıra düzgün kesme taştan ve üç sıra tuğladan almalı tarzda yapılmıştır. Türbenin diğer bölümlerden ayrı olarak mermerden yapılmış, basık kemerli bir giriş kapısı vardır.²⁸⁹

1.2.5.5. Şehzade Kasım

Sultan Selim, abisi Şehzade Ahmed’in soyundan gelenlerin tamamını ortadan kaldıramamıştı. Selim’in uğraşlarına rağmen Ahmed’in en küçük oğlu²⁹⁰ Kasım²⁹¹ hayatta kalmayı başarmıştı.²⁹² Şehzade Kasım lalası tarafından H 922 Cemaziyülevvelde (Haziran 1516) Halep’e kaçırılmıştır. Halep şehrine gelen Kasım buradan Sultan Kansu Gavri tarafından Mısır’a (Kahire) getirilmiş ve Şam’a gidene kadar burada kalmıştır.²⁹³ Kansu Gavri, Mısır’da bir Osmanlı şehzadesi olduğu haberinin yayılmasını ve henüz on üç yaşında²⁹⁴ olan şehzadeden faydalanmak istemiştir. Osmanlı askerlerinin bu durumdan haberleri olursa Sultan Selim’e karşı gelerek henüz çocuk yaştaki şehzadeye

²⁸⁵ Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, 135; Uluçay, “Bayezid II’nin Ailesi”, 110.

²⁸⁶ Hüseyin Hüsameddin, bu türbenin Amasya valisi Şehzade Ahmed’in oğlu Şehzade Osman’a ait olduğunun kapısının üzerinde bulunan kitabesinden anlaşıldığını yazmaktadır. Mehmed Süreyya ve Yılmaz Öztuna, Şehzade Osman’ın Bursa’ya defnedildiğini yazmaktadır. Bkz. Yasar, *Amasya Tarihi*, C.1, 111; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, I. Cilt, 34; Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 213.

²⁸⁷ Semavi Eyice, “Beyazıt II Camii ve Külliyesi”, *DİA*, (Ankara: TDV Yay.,1992) 6/42; Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 99; Doğanbaş, *Amasya Türbeleri*, 82.

²⁸⁸ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.1, 111.

²⁸⁹ <https://kulturenvanteri.com/tr/yer/sehzade-osman-turbesi-amasya/#17.5/40.650181/35.827328..> Kültür envanteri kaynağı s.168

²⁹⁰ Mehmed Süreyya, Şehzade Kasım’ın Şehzade Ahmed’in torunu (Alâeddin’in oğlu) olduğunu ileri sürmektedir. Bkz. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, I. Cilt, 20.

²⁹¹ Şehzade Kasım hakkında yazılmış eserlerin temel kaynağı Memluklar devri Mısır tarihçilerinden İbn İyas’ın Arapça yazmış olduğu I. cildi iki bölüm olmak üzere beş ciltten oluşan *Bedâyi’ü’z-Zühûr fî Vekayi’i’l-Duhur* adlı eserdir. Şehzade Kasım ile ilgili olarak kaynak gösterdiğimiz müellifler de ağırlıklı olarak çalışmalarında temel kaynak olarak bu eseri kullanmışlardır. Çalışmamızda Şehzade Ahmed’in Mısır’a iltica eden oğullarından Şehzade Süleyman ve Alaeddin için H 906-921 (1501-1516) senelerini kapsayan IV. cildi kullanılmışken, Şehzade Kasım için de H 922-928 (5 Şubat 1516- 19 Kasım 1522) yıllarını kapsayan V. Cildinin Türkçe tercümesi kullanılmıştır. 4. cilt için bkz. İbn İyas, *Memluk Devleti’nin Son Yılları – Kansu Gavri ve Osmanlılar (1501-1516)*, çev. Ramazan Şeşen, İstanbul: Yeditepe Yay., 2021. 5. Cilt için bkz. İbn İyas, *Yavuz’un Mısır’ı Fethi ve Mısırdaki Osmanlı İdaresi*, çev. Ramazan Şeşen, İstanbul: Yeditepe Yay., 2016.

²⁹² Eroğlu, “Osmanlı’ya Karşı Savaşan Osmanlı Şehzadesi”, 231.

²⁹³ Uzunçarşılı, “Memlûk Sultanları Yanına İltica Etmiş Şehzadeler”, 533.

²⁹⁴ Uzunçarşılı, *Saray Teşkilatı*, 139

katılacaklarını düşünmüştür. Şehzade bu amaçla yanında bir alayla Kahire’de dolaştırılmıştır.²⁹⁵

Mısır Sultanı Kansu Gavri, Şehzade Kasım’ı Osmanlı’ya karşı kullanmak düşüncesini, I. Selim ile 1516 senesinin Kasım ayında yaptığı savaşta hayata geçirmiştir.²⁹⁶ Gavri, 20 Ağustos 1516 tarihinde Mercidabık yönüne harekete geçmiş, 24 Ağustos’a kadar burada kalmış ve o gün Sultan Selim’in gelmesiyle birlikte savaş başlamıştır. Bu savaşta Gavri’nin ordusunda, halifenin yanı sıra Şehzade Ahmed’in oğlu Kasım’da yer almaktaydı. Şehzade Kasım başının üzerinde dalgalanan ipekten kırmızı²⁹⁷ bir sancakla halifenin yanında hizalanmıştı.²⁹⁸

Şehzade Kasım bu savaşta Memluklu ordusunda yer alarak Osmanlı ordusuna karşı aktif rol oynamıştır. Ancak Kansu Gavri’nin bu planı işe yaramamış, Şehzade Kasım’ında katılmış olduğu bu savaş kaybedildiği gibi Kansu Gavri de bu savaşta maktul düşmüştür. Yenilen Mısır ordusunun emirleri geri dönerken Şehzade Kasım da onlarla Mısır’a dönmüştür.²⁹⁹

Kansu Gavri, Mercidabık Savaşı’nda ölünce yerine Mısır’daki Türk hükümdarların kırk yedincisi ve Çerkes hükümdarlarının yirmi birincisi olan Tomanbay geçmiştir.³⁰⁰ Tomanbay da Şehzade Kasım ile ilgilenmiş kaybedilen sefer dönüşü bazı emirlerin kendisine suikast düzenlemesinden korktuğu için Şehzade ile Kal’at-ül Cebel’e (Cebel Kalesi)³⁰¹ çıkmıştır. Sonrasında onu Bahra denilen yere yerleştirmiş, ona ve adamlarına yetecek kadar iaşe yardımında bulunmuştur.³⁰²

İbn İyas eserinde Kasım’ın hayatta olmasının Sultan Selim’de büyük endişe yarattığını ve Sultanın sıkıntılı bir ruh hali içinde olduğuna değinmektedir. İbn İyas’a göre bunun nedeni, Selim’in ordusunda büyük oranda Kasım’ın taraftarının bulunmasıydı.

²⁹⁵ İbn İyas eserinde Şehzade Kasım’ı: “Başında bir bir Türkmen sarığı ve belinde bir hançer vardı. Bazıları kulağında değerli taştan küpe olduğunu söylerler” şeklinde tarif etmiştir. Bkz. İbn İyas, *Yavuz’un Mısır’ı Fethi*, 52.

²⁹⁶ Eroğlu, “Osmanlı’ya Karşı Savaşan Osmanlı Şehzadesi”, 232.

²⁹⁷ Kaynaklarda belirtildiği üzere, Osmanlı şehzadelerinin sancaklarının renginin yeşil olduğu ve hükümete alâmet olarak bir vezîr-i âzam elinden tabl-ü alem (davul ve bayrak) aldıkları bilinmektedir. Bkz. Uzunçarşılı, *Saray Teşkilatı*, 130.

²⁹⁸ İbn İyas, *Yavuz’un Mısır’ı Fethi*, 67-68; Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 213.

²⁹⁹ Eroğlu, “Osmanlı’ya Karşı Savaşan Osmanlı Şehzadesi”, 232.

³⁰⁰ İbn İyas, *Yavuz’un Mısır’ı Fethi*, 97.

³⁰¹ Uzunçarşılı, *Saray Teşkilatı*, 139.

³⁰² İbn İyas, *Yavuz’un Mısır’ı Fethi*, 109.

Osmanlı askerleri, yapılacak bir savaşta Osmanlı ordusunun yenilme ihtimaline karşı Şehzade Kasım dışında yanlarına gidebilecekleri kimse olmadığı düşünüyorlardı. Sultan Selim, askerler Ahmed'in oğlu Kasım'ın tahta geçmesini arzuladıklarından, Osmanlı ordusunun Şehzade Kasım'ın etrafında toplanarak kendisini tahttan indirmesinden korkuyordu.³⁰³

Sultan Selim, Mercidabık Savaşı sonrasında Mısır üzerine yürümüştür. Sultan Tomanbay 21 Zilhicce çarşamba günü savaş hazırlıklarına başlamış yanında Şehzade Kasım olmak üzere kaleden çıkmıştır. Şehzadeye kıymetli hediyeler vermiş ve savaş sırasında Mısır ordusu ile hareket etmesini ve kendi sancağının altında durmasını emretmiştir. Bu arada Sultan Selim'in kendi askerlerinden kuşkulandığını ve askerlerinin çoğunun Şehzade Kasım'ın tarafını tuttuğu söylenmiştir. Askerler “Selimşah yenilirse bu bizim efendimiz olur, onun etrafında toplanırız” diyerek Selim'in yerine onu sultan yapacakları söylenmiştir.³⁰⁴

29 Zilhiccesinde Tomanbay askerleriyle Ridaniye'ye gelmiş Osmanlı ordusu ile Mercidabık'tan daha şiddetli bir savaş yaşanmış. Ancak Osmanlı ordusu galip gelince Tomanbay kaçmak zorunda kalmıştır.³⁰⁵ Böylece Selimşah Mısır hükümdarlarının kırk sekizincisi olmuştur.³⁰⁶ Yenilen Tomanbay kaçtıktan sonra yeniden toparlanmaya çalışmış yeni kuvvetler toplamıştır. 13 Nisan 1517 (10 Rebiüevvel) tarihinde Sultan Selim, Verdan ya da bir söylentiye göre Manavât denilen yerde Tomanbay'ı bir kere daha yenmiş ve Tomanbay bir kez daha kaçmak zorunda kalmış ancak daha sonra yakalanarak idam edilmiştir.³⁰⁷ Bu arada Sultan Selim, Mısır'a daha önce naib olarak Yunus Paşa'yı atamışken 12 Şaban 923'te Hayır Bey'i Melikü'l-ümera olarak onun yerine görevlendirmiştir.³⁰⁸ Şehzade Kasım'ın yakalanması da Sultan Selim tarafından atanmış olan Hayır Bey döneminde olacaktır.

Şehzade Kasım, Ridaniye savaşında yenilen Tomanbay ile önce Yukarı Mısır'a kaçmıştır. Tomanbay, Selim ile yaptığı ikinci savaşta yenilip idam edilince şehzade

³⁰³ İbn İyas, *Yavuz'un Mısır'ı Fethi*, 215.

³⁰⁴ İbn İyas, *Yavuz'un Mısır'ı Fethi*, 129.

³⁰⁵ İbn İyas, *Yavuz'un Mısır'ı Fethi*, 135.

³⁰⁶ İbn İyas, *Yavuz'un Mısır'ı Fethi*, 142.

³⁰⁷ İbn İyas, *Yavuz'un Mısır'ı Fethi*, 160.

³⁰⁸ İbn İyas, *Yavuz'un Mısır'ı Fethi*, 186.

Kasım uzun süre izini kaybettirmiştir. Anlatılanlara göre Şehzad Kasım, Tomanbay'ın ölümü sonrasında Araplarla bugünkü Libya sınırlarında olan Cebel el-Ahdar³⁰⁹ bölgesine gitmiş ve orada gizlenmiştir. Kasım burada da defalarca düzenlenen suikastlardan kurtulmayı başarmıştır.³¹⁰ Ahmed'in oğlunun her seferinde hayatta kalması Selim'in büyük endişe duymasına neden oluyor ve öldürülmesi için büyük çaba sarf ediyordu. Kasım'ın mutlak suretle yakalanmasını isteyen Selim, Kahire'den ayrılmadan önce komutanlarına yakalanmasına dair emirler vermiştir.³¹¹

17 muharrem cuma günü Kasım'ın uşaklarından (Gulam) birisinin ihbarı üzerine Kahire Valisi Gümüşboğa ile Hayır Bey'in adamlarından olan Şâdd el-Sûun Cânım el-Hamzavî onu yakalamışlardır. Osmanlı askerlerinin onu tanımasından korkan Gümüşboğa ile el-Hamzavi, şehzadeyi yakaladıktan sonra sarığını alıp elbiselerini çıkarmışlar ve ona siyah bir elbise giydirip yüzünü kapatmışlardır.³¹² Bunun sebebi şehzade kaleye çıkarılırken Osmanlı askerleri tarafından tanınması durumunda askerler arasında çıkabilecek bir ihtilaf³¹³ ile Sultan Selim'in tahttan indirilmesi ihtimalinin ortaya çıkmasıydı.³¹⁴ Hayır Bey, Şehzade Kasım'ın yakalanmasından sonra onun Huş'taki Arkane hapisanesine kapatılmasını emretmiştir.³¹⁵ Sonrasında Hayır Bey, Kayıtbay ve Mısır'da bulunan Osmanlı emirleri Faik Bey, Sinan Bey, Mustafa Bey ve Kale Naibi Hayrettin Bey aralarında Şehzade Kasım'ın akıbeti hakkında tartışmışlardır. Hayır Bey'in "Biz bu haberi Osmanogullarına yani I. Selim'e haber vermeliyiz" fikrine, Osmanlı emiri Faik Bey karşı çıkıyordu. Faik Bey, şehzadenin hemen öldürülmesi gerektiğini aksi takdirde Türkmenlerin onu kurtarmak için harekete geçeceğini hatta kendilerini öldürebileceklerini ve bu durumun Mısır'da fitneye sebep olabileceğini söylüyordu. Uzun

³⁰⁹ Haldun Eroğlu makalesinde burayı Mısır'ın Yeşiladağ bölgesi olarak yazmaktadır. Bkz. Eroğlu, "Osmanlı'ya Karşı Savaşan Osmanlı Şehzadesi", 233.

³¹⁰ İbn İyas, *Yavuz'un Mısır'ı Fethi*, 216.

³¹¹ Akman, *Osmanlı Devletinde Kardeş Katli*, 77.

³¹² İbn İyas, *Yavuz'un Mısır'ı Fethi*, 215.

³¹³ İbn İyas'ın eserinde bu ihtilafın kaynağı olarak zorlu geçen Mısır seferinin askerler üzerindeki yıpratıcı etkisine vurgu yapılmaktadır. Selim'in Mısır seferinde Şam'ı ele geçirdikten sonra askerlerin yaşadığı sıkıntılardan bahsetmektedir. Osmanlıların Şam'a geldiklerinden beri durumlarının kötüleştiği, çıkan hastalıktan dolayı askerlerin öldüğü, bedevilerin arpa, buğday ve saman sevkiyatını engellediklerinden yiyecek ve yem sıkıntısı çekildiğini, askerlerin atlarının ağaç yaprakları yiyerek hayatta kaldıklarından bahsetmektedir. Ayıca Şam'a girişten itibaren ordunun eski görkemini kaybettiğini ifade etmektedir. Bkz. İbn İyas, *Yavuz'un Mısır'ı Fethi*, 105-106.

³¹⁴ İbn İyas, *Yavuz'un Mısır'ı Fethi*, 216.

³¹⁵ Uzunçarşılı, "Memlûk Sultanları Yanına İltica Etmiş Şehzadeler", 534.

tartışmalar sonucunda Şehzade Kasım'ın boğdurulmasına karar verildi.³¹⁶ Alınan karar üzerine çağrılan cellat Kasım'ı boğarak öldürdü (29 Ocak 1518).³¹⁷ Şehzadenin cenazesi ertesi gün yani 18 Muharrem 924'te (30 Ocak 1518) kaleden indirildi. O gün Kahirede “Genç şehid Kasım Bey İbn-i Osman kaleden indirilecektir namazına hazır olunuz” diye ilan edilmiştir.³¹⁸ Kahire'deki Osmanlılar çağırılarak cesedin Kasım'a ait olduğuna şahitlik etmeleri istendi. “Bu Kasım Bey bin Ahmed bin Ebî Yezid bin Muhammed mi?” diye sordular. Osmanlılar, onun cesedini incelediler sonra aralarından çoğu cesedin Şehzade Kasım'a ait olduğunu şahitlik ettiler. Bunun üzerine Hayır Bey tarafından çağrılan Şafî Başkadısı ve Şii başkadısı Kasım hakkındaki tutanağı tasdik ettiler. Sonrasında Şafî başkadısı tarafından cenaze namazı kıldırıldı ve şehzadenin cenazesi omuzlarda taşınarak ağabeylerinin de bulunduğu Bücaşi (Becusi) türbesine defnedildi.³¹⁹

Şehzade Kasım'ın ölüm haberi Sultan Selim'e ulaştığında bu habere Tomanbay'ın ölümünden daha fazla sevinmiştir.³²⁰ Şehzade Kasım öldürüldüğü vakit 17 yaşındaydı ve şehzadenin kesik başı³²¹ o sırada Şam'da bulunan Sultan Selim'e gönderilmiştir. Mısır'da bulunan Osmanlı tebaası bu durumdan büyük üzüntü duymuştur.³²² Neticede Sultan Ahmed'in şehzadelerinden tek sağ kalanı da öldürülmüş ve böylece Sultan Selim tahtını ve oğlu Süleyman'ın saltanatını güvenceye almıştır.

Şehzade Ahmed'in oğlu Şehzade Kasım'ı sürgündeki diğer hanedan mensuplarından ayıran yanı Osmanlı ve Memlukler arasında yaşanan Mercidabık ve

³¹⁶ Haldun Eroğlu, Şehzade Kasım'ın, I. Selim'in emri olmadan öldürülmüş olamayacağı ifade etmektedir. Çünkü Osmanlı da hanedan üyelerinin padişahın bilgisi dışında öldürülmeleri kabul edilemezdi. Zira bu bakımdan Selim'in zımnen vermiş olduğu kararın Mısırda bulunan Osmanlı Emirlerince yerine getirilmiş olduğu görülmektedir. Bkz. Eroğlu, “Osmanlı'ya Karşı Savaşan Osmanlı Şehzadesi”, 234-235.

³¹⁷ Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı*, 65; Mehmed Süreyya, Kasım'ın ölüm tarihini 1520 olarak vermektedir. Bkz. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, I. Cilt, 20.

³¹⁸ Uzunçarşılı, “Memlûk Sultanları Yanına İltica Etmiş Şehzadeler”, 535.

³¹⁹ İbn İyas, *Yavuz'un Mısır'ı Fethi*, 216; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, I. Cilt, 20; Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 213.

³²⁰ Sultan Selim'e Kasım'ın ölüm haberine çok sevinmiş haberi getiren Canım el-Hamzavî'ye İskenderiye naipliğini vermiş ve Kahire'ye dönmesini emretmiştir. Hamzavi ile Hayır Bey'e naipliğini sürdürmesi için hilat göndermiştir. Bunun yanında Kasım'ın yakalanmasına yardımcı olan Kayıtbay el-Davâdar ile Kahire Valisi Gümüşboğa'ya da hilatlar göndermiştir. Bkz. İbn İyas, *Yavuz'un Mısır'ı Fethi*, 221.

³²¹ Hatta rivayete göre Kasım'ın öldüğüne kesin olarak inanması için şehzadenin başı gömülmeden hemen önce kesilerek Sultana gönderilmiştir. Şehzade'nin ölümü hem Mısır hem de Osmanlı halkı tarafından büyük üzüntüyle karşılanmıştır. Bkz. Eroğlu, “Osmanlı'ya Karşı Savaşan Osmanlı Şehzadesi”, 235.

³²² Uzunçarşılı, “Memlûk Sultanları Yanına İltica Etmiş Şehzadeler”, 534-535.

Ridaniye savaşlarında Memluklu ordusu saflarında yer alarak Osmanlı'ya karşı savaşmak sureti ile bir ilki gerçekleştirmiş olmasıdır.³²³

1.2.6. Kız Evlatları

Şehzade Ahmed'in soyundan gelenler iktidar mücadelesinin kaybeden tarafı olarak doğal olarak ikinci plana itilmiş oluyorlardı. Dedeleri Sultan Bayezid'in iktidarı süresince şehzadeler ve aile efradı olarak nispeten eşit hatta namzed şehzade olarak daha önemli bir konuma sahipken iktidar mücadelesi sonucunda diğer şehzade çocukları- özellikle şehzade kızları- geri planda kalmışlardır. Şehzade Ahmed'in kızları hakkında da hanedanın geri plana düşen kadın üyelerinden oldukları için tafsilatlı bilgiler edinmek şu an için mümkün olmamıştır. İnceleme imkânı bulduğumuz kaynaklar dahilinde Şehzade Ahmed'in üç kızı bulunmaktadır. Bu hanım sultanların babalarının sağlığında (1508) Midilli sancak beyi İskender Paşazade Mustafa Bey, Sersilahdar Süleyman Bey ve Serulufeciyan Davut oğlu Mehmed Beyler ile evlendirilmişlerdir.³²⁴ Hüseyin Hüsameddin ise Şehzade Ahmed'in iki damadı olduğunu bunların Nasuh Bey-zade Süleyman Bey ile Sinan Paşa-zade Mustafa Bey olduğunu yazmaktadır.³²⁵

Kamer Sultan

Kamer Sultan, Dâmâd Mehmed Çelebi bin Mustafa Bey (1508 senesinde Midilli Sancak Beyi) bin İskender Paşa ile evlendirilmiştir. Bu evlilikten ismine ulaşamadığımız bir kızı bulunan Kamer Sultan, Bursa'da babası Şehzade Ahmed'in yanına gömülmüştür.³²⁶

Fatma Sultan

Şehzade Ahmed'in kızlarından birisi olan Fatma Sultan hakkında fazla bir bilgi yoktur. Fatma Sultan, 1508 senesinde Dâmâd Mehmed bin Sadrazam Koca Davud Paşa ile evlendirilmiştir.³²⁷

³²³ Eroğlu, "Osmanlı'ya Karşı Savaşan Osmanlı Şehzadesi", 236.

³²⁴ Uluçay, "Bayezid II'nin Ailesi" 110-111

³²⁵ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 139

³²⁶ Uluçay, "Bayezid II'nin Ailesi", 111, TS.MA.d. 8380 numaralı belgeden alıntıdır; Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 213.

³²⁷ Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 214.

Hanzade Sultan

H 916 (1519-1520) senesine ait bir belgeye göre Şehzade Ahmed'in kızı olduğu anlaşılan Hanzade Sultan, Sultan Mahmud'un (muhtemelen amcası) validesine bir mektup yazmak sureti ile yardım talep etmektedir. Mektupta; kapıya göndermiş olduğu adamını Şami Hatun'un güveyisi Cafer'in karşılayarak paşa ile görüştürmediğini, bey hazretlerinden kendisini himaye etmesini, hanedanın diğer varisleri gibi tutmasını ve destek olunmasının tembihlenmesini istemektedir.³²⁸ Yukarıda verilen bilgilerde diğer hanım sultanların kimle evlendirildiği belli olduğundan, Hanzade Sultanın da Sersilahdar Süleyman Bey ile evlendirildiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

³²⁸ TM.SA.e. 583/21.

BÖLÜM II

2. ŞEHZADE AHMED'İN AMASYA SANCAK BEYLİĞİ

Şehzade Ahmed'in neredeyse hayatının tamamının geçtiği Amasya, 14. yüzyılın ikinci yarısından 16. yüzyılın sonlarına kadar, şehzadelerin idari deneyim kazanmalarını sağlamak amacıyla sancakbeyliği göreviyle atandıkları sancaklar arasında öne çıkmıştır. Bu dönemde, on iki şehzadenin sancakbeyi olarak hizmet verdiği bölge en ihtişamlı dönemini yaşamıştır. Ancak 16. yüzyılın sonlarından itibaren, İstanbul'a yakın sancakların artan önemi nedeniyle Amasya'nın bu özel statüsü kayboldu ve bu değişimle birlikte eski siyasi, sosyal, kültürel ve ticari karakterini yavaşça yitirmeye başlamıştır.³²⁹

II. Bayezid, Fatih'in İstanbul'u fethi sonrasında -1454 senesinde- henüz yedi yaşında iken Amasya sancakbeyliğine atanmıştır. Burada sancakbeyi iken Fatih'in Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan ile 1473 senesinde yaptığı Otlukbeli savaşına katılmıştır. Sefer dönüşü şehzadesi ile bir ay Amasya'da kalmıştır. Bayezid babası Fatih'in 1481'de ölümü üzerine tahta çıkmak üzere Amasya'dan ayrılmış ve buraya büyük şehzadesi Ahmed'i vali olarak bırakmıştır.³³⁰ Şehzade Ahmed 11 Mayıs 1481 senesinde Amasya valisi olarak görevlendirilmiştir.³³¹

Sancak veya vilayette görevlendirilmiş olan şehzadeye “Çelebi Sultan” unvanı verilmekle birlikte bu şehzadenin tuğrası ülkeyi idare eden padişahın tuğrası ile tam olarak aynı idi.³³² Aşağıda Şekil 1'de Şehzade Ahmed³³³ ve babası Sultan II. Bayezid'in³³⁴ tuğraları gösterilmiştir.

³²⁹ Özcan, Amasya'da Sancak Beyliği Yapan Şehzadeler, 69.

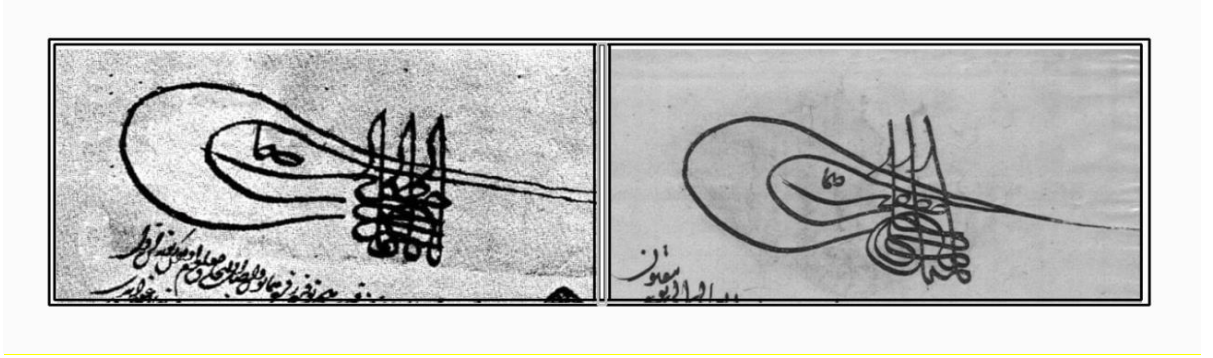
³³⁰ Mehmed Arslan, *Mihri Hatun Divanı*, (Ankara: Amasya Valiliği Yay., 2018), 5; Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 118.

³³¹ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 119.

³³² Robert Withers, *Büyük Efendinin Sarayı*, çev. Cahit Kayra, (İstanbul: Pera Yay., 1996), 99; Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı*, 46-47.

³³³ TS.MA.e. 566/19.

³³⁴ TS.MA.e. 746/85.

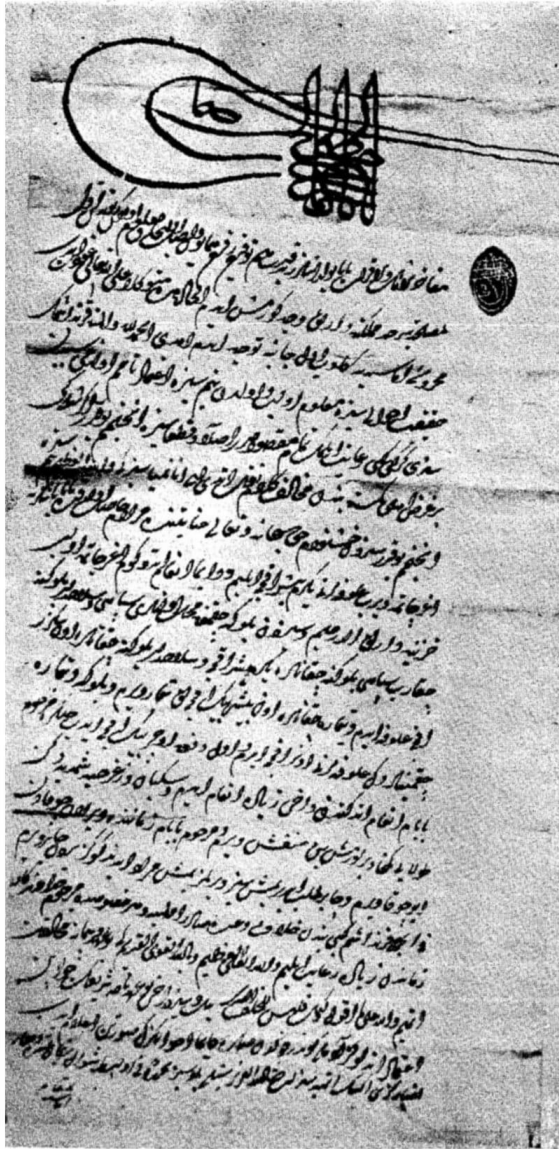


Şekil 1. Şehzade Ahmed ve Babası Sultan II. Bayezid'in Tuğraları

Görüldüğü üzere okunuşu “Bayezid bin Mehmed Han Muzaffer” *Daima* olan Şehzade Ahmed'in tuğrası, Sultan II. Bayezid'in tuğrası ile aynıdır.

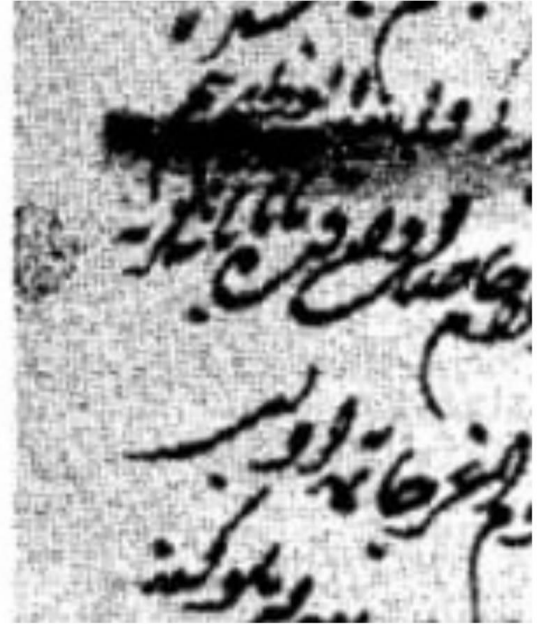
Şehzadeler, isimleri ile tuğra çekmek, hüküm yazmak sureti ile kendi idareleri altındaki bölgede bir hükümdar gibi hüküm sürerlerdi. Hutbe okutmak ve para bastırmak ise hükümdarlık alameti olduğundan bunu yapmaları padişaha isyan etmeleri manasına gelmekteydi. Belgelerde şehzadelerin tuğra örnekleri arasında II. Bayezid'in şehzadelerinden Şehinşah'in çektiği H 915 (1509-1510) tarihli tuğra ile H 918 (1512) senesinde Amasya valisi olan Şehzade Ahmed'in bir tuğrası yer almaktadır.³³⁵ Şehzade Ahmed'in kardeşi Selim'e karşı harekete geçtiği sıralarda (1512) yayalara hitaben yazılmış ahitnameyi gösterir bu belgenin içeriği şöyledir: Burada Şehzade Ahmed, yayaları kendi tarafına çekmek amacıyla birçok vaatte bulunmuş kardeşi Selim'in hatta babasının vaat ettiğinden fazlasını vereceğini, askerlerin bütün isteklerini yerine getireceğini yemin ederek taahhüt etmektedir. Saltanat hırsı ile yazıldığı açık olan ve aşağıda Şekil 2'de gösterilen bu belgenin diğer önemli yanı da Şehzade Ahmed'in tuğrasını ve mührünü taşımasıdır.

³³⁵ Uzunçarşılı, *Saray Teşkilatı*, 123-124.



Şehzade Ahmed'in Yayalara verdiği ahitname
(1512)

Tarih Vesikaları Dergisi, IX.



Şekil 2. Şehzade Ahmed'in Tuğrasını ve Mührünü Taşıyan Yayalara Verdiği Ahitnameyi Gösteren Belge.

Solda belgenin tamamı gösterilmişken, sağdaki görsellerde bu belgede geçen Şehzade Ahmed'e ait mühürler yakın planda gösterilmiştir.³³⁶

³³⁶ Orgun, "Şehzade Ahmed'in Yayalara Verdiği Ahidname", 166.

Belgenin sağ kenarında bulunan beyzî³³⁷ mühürde aynı tuğrayı içermektedir. Belgedeki bu mühür dışında sol tarafta biraz silik görünen yuvarlak kıtada aynı şekilde tuğralı bir mührü daha vardır.³³⁸

Belgenin aslı ise şöyledir:

“Mefahir-ül-emsaili vel-akran yaya yoldaşlar zide kadruhum tevkî-i refî-i hümayun vasıl olıcak malum ola ki bundan evvel limaslahatin serhadd-i memlekete varmak vecih görmüş idim El-haletü hazihi mütevekkilen alâllâhi teâlâ avdet idüb mahruse-i Amasya'dan gelüb ol canibe teveccüh itdüm İmdi el-hamdü lillahi vel-minne karındaşımın hakikat-i ahvali size malûm olub ve evvelden benüm size i'timad-ı tammım olduğu sebebden sizi gereği gibi riayet eylemek tamam maksudumdur Aslâ ve kat'â size incinmem yokdur Eğer şöyle ki bir garaz ehli kimesne benden muhalif kelâm naklitdi ise inanmıyasız ki vallâh-il-azîm benüm size incinmem yokdur sizden hoşnudum Hak subhanehu ve teâlâ inayetinde muradum hasıl oldukda yaya başlarına ağır çatma virüb alûfelerini yiğirmi beşer akça eyliyem ve daima in'am itdüğüm ağır çatma olub hazinedarlık aldirmayam ve sizden bölüğe çıkmağa mahal olanları sipâhi ve silâhdar bölüğüne çıkarub sipâhî bölüğüne çıkanlara yiğirmişer akça ve silahdar bölüğüne çıkanlara on sekizer akça alûfe idem ve timara çıkanlara on beşer bin akçalık timar virem ve bölüğe ve timara çıkmayanların alûfelerini onar akça idem ve evvel def'a üçer bin akça idüb sonra merhum babam in'am itdüğünden dahi ziyade in'am idem ve sekban ve zağarcıya şimdiye değin tolayı kemha virilürmüş ben munakkaş virem ve merhum babam zamanında virilen çukadan eyü çuka virem ve çayır taleb iderimişsiz virilmezimiş murad idindüğünüz yerden çayır virem fil-cümle karındaşım gibi benden hilâf-ı va'de sadır olmaya ve her hususda merhum Hüdavendigâr zamanından ziyade riayet eyliyem Vallah-il-aliyy-il-azim ve billah-il-kaviyy-il kadim ki bu ahd ü peymanı muhalefet itmeyem Vallahü âlâ mâ akulu vekil feleyse lil-hulfi ileyhi sebîl ve siz dahi bu ahid-nâme-i şerifin cevabın itimad itdüğünüz âdemle gönderdükden sonra daima ahvalinizün suretin i'lâm idüb ahbarımızı eksik itmeyesiz inşa'-allâh-ül-aziz şöyle bilesiz tahriren fi evasıtı şevval seneti semâni aşere ve tis'a mie (şevval 918 ortalrı = Birincikanun 1512 sonları)

Bimakamı Amasya (Orgun, “Şehzade Ahmed'in Yayalara Verdiği Ahidname”, 167).

³³⁷ Mühürler; Mühr-i hümayûn, vakıf mühürleri ve resmi mühürler ile şahsi kullanılan mühürler olarak kullanım amacı ve kullanan kişiye göre farklılık göstermektedir. Örneğin Padişaha ait biri zümrüt, üçü de altın olmak üzere dört mührü bulunmaktaydı. Bunların birisi padişahın kendisinde, diğerleri sadrazam, has odabaşı ve harem hazinedarında bulunurdu. Mühürler genelde şekil olarak birbirine benzer ancak mühr-i hümayûnlar küçük beyzî (Oval), daire, kare veya köşeleri kesik kare (sekizgen) şeklinde; vezir ve beylerbeyi gibi üst düzey yöneticilere ait mühürler ise beyzî veya yuvarlak olmaktaydı. Bkz. Semra Tunç-Emine Yeniterzi, “Osmanlı Mühür Sanatı ve Klasik Türk Şiirinde Mühür”, *Turkish Studies*, Cilt 8/1 (Kış 2013), 2637.

³³⁸ Zarfı Orgun, “Şehzade Ahmed'in Yayalara Verdiği Ahidname”, *Tarih Vesikaları Dergisi*, II/ 9, (1942), 166.

Şehzade Ahmed hayatının neredeyse tamamını Amasya’da geçirmiştir. Babasının tahta çıkışından sonra Amasya’nın yönetimi kendisine verilmiş ve ölünceye kadar da bu görevinde kalmıştır. Şehzade Ahmed’in Amasya’da kaldığı süre zarfında ulaşabildiğimiz ikametgâhlarından birisi “Beyler Sarayı” olarak adlandırılan yerdir. Selçuklu döneminde "Beyler Sarayı" olarak adlandırılan ve Osmanlılar tarafından "Şehzadeler Sarayı" olarak anılan iç kalede, Amasya'ya gelen şehzadelerin konakladığı alan bulunmaktaydı. Halk arasında ise bu yer "Saraydüzü Kışlası" ve “Pir İlyas” gibi farklı isimlerle ünlenmiştir. Danişmendliler döneminden itibaren sultanların ve komutanların ikamet ettiği bir yer olarak kullanılan Amasya, asıl şeklini Çelebi Sultan Mehmed'in 1396'da Amasya sancakbeyi iken Gümüşlü-zâde Hoca Celaleddin Çelebi'den satın alınan Gümüşlü-zâde köşkü üzerine büyük bir saray inşa edilmesiyle kazanmıştır. Bu dönemden itibaren burası Beyler Sarayı veya Saraydüzü olarak anılmaya başlanmıştır ve Osmanlı döneminde 350 yıl boyunca saray olarak hizmet vermiştir. Sultan II. Murad'ın oğlu Ahmed Çelebi burada vefat edip yine buraya gömülmüştür. Burası II. Bayezid'in şehzadelerinden Ahmed ve Selim'in dünyaya geldiği yer olarak da tarihi bir öneme sahiptir. Padişahlardan, Çelebi Mehmed bu sarayda 16 sene, II. Murad 20 sene, I. Bayezid 26 sene ikamet etmişlerdir. Sonrasında ise II. Murad’ın şehzadelerinden Ahmed ve Alaeddin de yine burada ikamet etmiştir. II. Bayezid’in oğlu Şehzade Ahmed sonrasında ise, Kanuni’nin şehzadesi Mustafa ve Bayezid Çelebiler de burada oturmuşlardır.³³⁹

Şehzade Ahmed’in kaldığı bu büyük sarayın geniş bir harem dairesi, selamlık bölümü, kapısının önünde ağalar için tasarlanmış üç büyük daire, iki hamam, iki mutfak, iki geniş bahçe ve bu bahçelerin ortasında yer alan mermer havuzları bulunuyordu; ayrıca güneybatı tarafında başka bir saray daha mevcuttu. Tüm bu yapılar büyük bir kargir duvarla çevrilmişti.³⁴⁰ Selçuklu döneminde “Beyler Sarayı” olarak Osmanlılar döneminde “Şehzadeler Sarayı” olarak anılan yapı iç Kale’de bulunmaktadır. Bu saray dışında iç kalenin arkasında mağara hizasında “Kızlar Sarayı”³⁴¹ olarak anılan bir harabe

³³⁹ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.1, 36-37.

³⁴⁰ 1734 tarihine kadar defalarca deprem ve doğal afetlere maruz kalan bu büyük saray, birçok defa tamir görmüştür. Ancak bu tarihte meydana gelen şiddetli depremde yıkılmış, sonrasındaki İran savaşlarında dolayı tamir edilememiş ve harabe olarak kalmıştır. 1825-26 depreminde var olan yapılar tamamen yıkılmış ve boş bir arsa haline gelmiş, pek çok değerli taşlar yer altında kalmıştır. Bkz. Yasar, *Amasya Tarihi*, C.1, 37.

³⁴¹ Sarayın kitabesinden anlaşıldığı kadarıyla, bu yapıda iki kapı, bahçe, iki hamam, mutfak ile iç ve dış avlular bulunuyordu; ancak bunların tamamı şu an toprak altında yer alıyor. Dış avlu duvarı ve kapısı ise hala ayakta durmaktadır. Bkz. Yasar, *Amasya Tarihi*, C.1, 2013, 36.

daha tespit edilmiş olsa da bunlardan sadece ilki işlevini koruyarak Osmanlı şehzadelerinin ve sancakbeylerinin ikametgâhı olma özelliğini sürdürmüştür.³⁴²

2.1. Şehzade Ahmed'in Amasya Sancakbeyliği Dönemindeki Askerî Faaliyetleri

Şehzade Ahmed, taht mücadelesi öncesinde önemli askeri faaliyetler içinde yer almış ve Osmanlı Devleti'nin çeşitli bölgelerinde görevlendirilmiştir. Larende saldırısının savuşturulmasından Yahya Paşa'ya katılmasına kadar pek çok cephede yer almıştır. Alaüddevle üzerine gönderilmesi ile yine Kilikya ve Mora üzerine yapılan seferlerde de görevlendirildiği belirtilmekle birlikte seferlerin ayrıntılarına yer verilmemiştir.

Şehzade Ahmed'in Alaüddevle üzerine Gönderilmesi: 1498 senesinde Osmanlılar ve Venedikliler arasında çıkan anlaşmazlıklar neticesinde Osmanlılar deniz kuvvetlerini güçlendirmeye çalışıyorlardı. Açıkça yapılan bu hazırlıkların tam olarak kime karşı yapıldığı belli olmasa da bu durumdan rahatsız olan Rodos şövalyeleri Sultan Bayezid'e elçi göndermiş ancak görüşme imkânı elde edememişlerdir. Bunun üzerine Fransa ve Venedik'e top ve savaş malzemesi sipariş etmişler ayrıca ada dışındaki şövalyeleri adaya çağırmışlardı. Osmanlıların yaptığı bu hazırlıklardan Memluk sultanı da rahatsız olmuş, Akdeniz'de çıkacak bir savaşın Mısır'ın iktisadi hayatını olumsuz etkileyeceğini düşündüğünden Osmanlılarla Venedikliler arasındaki anlaşmazlığın sürmesine karşı memnuniyetsizlik göstermiştir. Mısır Sultanı bu memnuniyetsizliğini 1498 mayısında Osmanlı hacılarını Mekke'ye götürmek için Mısır'a gelmiş olan Kemal Reis'ten İtalyanların ve Rodosluların incitilmemesi ricasında bulunarak göstermiştir. Memluk sultanının bu ve belki daha ileri giden hareketleri üzerine Osmanlılar güney sınırı üzerine harekete geçtiler. Adana ve Tarsus'u ele geçirmek aynı zamanda Alaüddevle üzerine hücum etmek üzere Şehzade Ahmed on beş bin kişilik bir kuvvetle Silifke'ye gönderilmiştir. Ancak bu saldırının sonucu hakkında bilgi verilmemiştir.³⁴³

Larende Saldırısının Savuşturulması: Solakzade Tarihinde, Modon ve Koron'un fethi (1500) sırasında Turgud ve Varsak taifesinden olanların Larende (Karaman) üzerine

³⁴² Adnan Gürbüz, *Toprak-Vakıf İlişkileri Çerçevesinde XVI. Yüzyılda Amasya Sancağı*, (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1993), 40; Yasar, *Amasya Tarihi*, C.1, 39.

³⁴³ Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 183.

yaptıkları bir saldırıdan bahsetmektedir.³⁴⁴ Turgud ve Varsak kuvvetleri Larend civarını yakıp yıkıp kalesini muhasara etmişlerdi. Bu saldırı haberi üzerine Sultan Bayezid, Amasya Sancak Beyi Şehzade Ahmed'e ulaklar göndererek düşman üzerine gitmesini emretmiştir. Şehzade Ahmed aldığı emirle birlikte kuvvetlerini toparlayıp Karaman yönüne ilerlemiştir. Ancak bu sırada bölgeye daha yakın olan Beyşehir sancağında görevli olan Şehinşah'ın oğlu Şehzade Mehmed, kapıkulları ile harekete geçince düşmanlar korkarak Taşili'ne kaçmışlardır. Şehzade Ahmed'in yetişmesi birlikte iki şehzadenin kuvvetleri birleşmiş ve o gürhün çekildikleri mekân olan “Hocendibeli” üzerine yönelmişlerdir. Şehzadelerin daha güçlü bir şekilde üzerlerine geldiğini öğrenen o guruh Taşili'nin dağlık yerlerine kaçarak ortadan kaybolmuşlardır. Sultan Bayezid'in emrinin yerine getirilmesinin ardından şehzadeler kış mevsiminin de yaklaşması nedeni ile sancaklarına dönmüşlerdir.³⁴⁵

Yahya Paşa'ya katılması: İnsan kaynağını büyük oranda Osmanlı tebaası olan Anadolu Türkmenlerinden sağlayan Şah İsmail, Anadolu'ya halife ve daileri aracılığıyla nameler göndererek taraftar topluyordu. Bu dönemde kendisi de taraftar toplamak için Erdebil'den çıkıp Anadolu sınırından Azerbaycan üzerine gelmişti. Sultan Bayezid ılımlı bir politika sürdürse de İran sınırında yaşanan gelişmelerden rahatsızlık³⁴⁶ duyuyordu. Bu amaçla Yahya Paşa'yı Anadolu askeri ile Engüriyye (Ankara) taraflarına göndermiş burada Karaman askerleri Aksaray'da toplanmış ve bütün kuvvetler buradan Amasya'ya geçerek Şehzade Ahmed'in yanında toplanmışlardır. Solakzade tarihinde bu olayın sonrası verilmemiştir ancak Sultan Bayezid her ne kadar barışçı bir politika izlese de Şehzade Ahmed'in sancağında böyle bir orduyu toplamış olması Şah İsmail'e gözdağı vermek amacı taşıyordu.³⁴⁷

³⁴⁴ “Lârende etrâfını yakub yıkdıktan sonra hisârını muhâsara kıldılar. Bu haber sultân-ı cihâna vasil olıcak Amasyada taht-ı nişin olan şehzâde süreyyâ mekân Sultân Ahmed Hana fi-l-hâl sabâ refât ulâklar irsal olundı ki cem-i sipâh idüb def-i fitne için Karamana revâne ola...” Bkz. Lokmacı, *Solak-zâde Tarihi'nin Tahlili*, 405.

³⁴⁵ İdris-i Bitlisî, *Heşt Bihişt*, Sa'di Tercümesi, vrk. 233a-233b; İdris-i Bitlisi, *Heşt Bihişt (II. Mehmed ve II. Bayezid Dönemi)*, C. 3, 515-516; Lokmacı, *Solak-zâde Tarihi'nin Tahlili*, 405-406.

³⁴⁶ Şehzade Ahmed, Mahmud, Alemşah ve Selim'e gönderilen aynı içerikli hükümde Safevilere gidip gelen sufilere ilgili talimat verilerek: “Erdebilolu'na varup gelen fitne ve fesâda sebep olan sufilerden yolda ve izde, varışda ve gelişde dutulan sufinün soygunu dutanun olup kendüsi siyâseten salb oluna” ifadeleri kullanılmıştır. Bkz. Emecen - Şahin, *II. Bayezid Dönemi Ahkâm Defterleri*, 177. (281 numaralı hüküm)

³⁴⁷ Reindl, *II. Bayezid ve Çevresi*, 77; Lokmacı, *Solak-zâde Tarihi'nin Tahlili*, 411.

Anthony Dolphin Alderson, “Bütün Yönleriyle Osmanlı Hanedanı” adlı eserinde Şehzade Ahmed’in 1500 senesinde Mora, 1501 senesinde de Kilikya üzerine yapılan seferlerde görevlendirildiğine değinirken bu seferlerin detayları hakkında bilgi vermemiştir.³⁴⁸

2.2. Sancak Beyliği Esnasındaki Maiyeti

Şehzadeler genel olarak on dört veya on beş yaşına geldiklerinde bir sancağa idareci olarak gönderilirdi. Şehzadeleri normal bir sancak beyinden ayrıcalıklı kılan taraf ise yanında hukuki kontrolü sağlayan veziriazamı konumunda bulunan lalasının yer almasıydı. Diğer idari kadro ise şehzade sarayı merkezli olmak üzere payitahtta bulunan büro ve memuriyetlerle aynı adı taşıyıp, merkezi idareyi temsil eden yapılanmalardı.³⁴⁹ Şehzadeler bu şekilde gönderildikleri sancakta merkezi idarenin bir minyatürü diyebileceğimiz türden kendine ait bir yönetim kurarlardı. Genel olarak lala dışında, şehzadenin annesi de gittiği yerde kendisine refakat eder ve şehzadenin hareminde kendisine danışmanlık yapardı.³⁵⁰

Şehzadelerin maiyetleri arasında lalaları, kapı halkı, solak, peyk³⁵¹ gibi görevliler bulunmakta idi. Şehzade Ahmed’in Amasya sancakbeyliği süresince maiyeti arasında birçok kişiyi saymak mümkündür. Şehzadenin etrafında farklı görevlere farklı zamanlarda -Yularkısdı (Yularkasdı) Sinan Paşa gibi- aynı kişilerin getirildiği de olmuştur. Şehzade Ahmed’in maiyeti arasında öncelikle olarak lalalığını ve muallimliğini yapmış kişilere değinmekteyiz.

Aşağıda Şehzade Ahmed’in maiyetinde bulunan kişilerle ilgili tablolar, ağırlıklı olarak Hüseyin Hüsameddin Yasar’ın “Amasya Tarihi” adlı eserinden³⁵² faydalanılarak yapılmış ve Şehzade Ahmed’in maiyeti arasında bulunan kişiler kronolojik olarak sıralanmıştır.

³⁴⁸ Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı*, 55.

³⁴⁹ Emecen, *Osmanlı Klasik Çağında*, 71-72.

³⁵⁰ Robert Withers, *Büyük Efendinin Sarayı*, çev. Cahit Kayra, (İstanbul: Pera Yay., 1996), 99; Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı*, 46-47.

³⁵¹ Farsça bir kelime olup haber getiren, hademe, maiyyet anlamlarına gelmektedir. Osmanlı’da peykler yaya bir postacı sınıfı olup çok iyi koşmakla ön plana çıkmışlardır. İlk önceleri padişah iradesini tebliğ için sonrasında ise giydikleri süslü elbise, başlarındaki tas ve sorguçla saltanat gücünü yansıtmaları itibarı ile gösteriş ve debdebe maksadıyla kullanılmışlardır. Bkz. Uzunçarşılı, *Saray Teşkilatı*, 439.

³⁵² Bu tablo ağırlıklı olarak Hüseyin Hüsameddin Yasar’ın Amasya Tarihi adlı eserinin 1,3,7,9,10,11,12 numaralı ciltlerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda şehzadelerin yetiştirilmesi ve devlet yönetimine hazırlanmaları büyük önem taşırdı. Bu süreçte, şehzadelerin yanında bulunan lalalar, onların eğitiminden sorumlu olmanın yanı sıra yerel yönetim deneyimi kazanmalarına da yardımcı olurdu. Lalalar, genellikle Enderun'da yetişmiş, devlet tecrübesi yüksek, güvenilir kişiler arasından dikkatle seçilir ve merkezin onayıyla atanırdı. Şehzadenin bulunduğu bölgenin idaresinden de sorumlu olan lalalar hem şehzadenin eğitiminde hem de taşra yönetiminde en üst düzeyde görev alırlardı.³⁵³

İncelemiş olduğumuz çalışmalardan Şehzade Ahmed'in maiyeti içinde bulunup ona rehberlik eden ve eğitiminde önemli rol oynayan sekiz lalasının isimlerine ulaşmaktayız. Aşağıda Tablo 1'de Şehzade Ahmed'in lalaları gösterilmektedir.

Tablo 1. Şehzade Ahmed'in Lalaları

Tarih	İsim	Unvan	Sayfa
1481- (H 885-86)	Yörgüç Paşazâde Süleyman Paşa- Bayezid'in tahta çıkışı ile Şehzade Ahmed'in lalası ve müdebbir-i umuru oldu	Lala	C. 10- s.140
11 Mayıs 1481- (H 886)	Halil Paşa-zade İbrahim Paşa	Lala	C. 3- s. 119
15 Mayıs 1481- (H 886)	Abdullah Paşa (Bağdadî-zâde)	Lalası ve müşteşâr-ı umûru olarak beglerbegilik pâyesi aldı	C. 12- s. 3
1482-1483- (H 887)	El-hac Sinan Bey-zade Abdullah Paşa (Halil Paşa-zade İbrahim Paşa'nın yerine)	Lala ve müdebbir-i umûru	C. 3- s. 119
1483-84- (H 888 Zilhicce)	Hızır Paşa-zâde Mehmed Paşa	Lala	C. 3- s. 119
1501- (H Zilhicce 906)	<u>Bâli</u> ³⁵⁴	Lala	
1501- (H Zilhicce 906)	Yusuf ³⁵⁵	Lala	
1510 (H 915-915)- 1513 (H 918-919)	Yularkısdı Sinan Paşa	Lala	C.3- s.137

³⁵³ Tuncer Baykara, "Lala", *DİA*, (Ankara: TDV Yay., 2003), 27/70-71.

³⁵⁴ Emecen - Şahin, *II. Bayezid Dönemi Ahkâm Defterleri*, 165. (232 numaralı hüküm)

³⁵⁵ Emecen- Şahin, *II. Bayezid Dönemi Ahkâm Defterleri*, 211. (411 numaralı hüküm)

Şehzade Ahmed 11 Mayıs 1481 senesinde Amasya valisi olduktan sonra Halil Paşa-zade İbrahim Paşa lalası olarak görevlendirilmiş aynı dönemde Süleyman Paşa ise Amasya muhafızlığına getirilmiştir. H 887 (1482) evailinde lala Halil Paşa-zade İbrahim Paşa İstanbul'a çağırılmış yerine el-Hacc Sinan Bey-zade Abdullah Paşa, şehzadenin lalası ve müdebbir-i umûru³⁵⁶ olmuştur. Abdullah Paşa'nın ardından Yörgüç Paşazâde Süleyman Paşa bir süre Şehzâde Ahmed'in lalası olarak Amasya'da bulunmuştur. Süleyman Paşa aynı yıl içerisinde Semendire Beylerbeyi olarak atanarak Amasya'dan ayrılmıştır.³⁵⁷ Süleyman Paşa'nın ardından, 888 Zilhiccesinde (1483 sonlarında) vezaretten azledilen Atabeyzâde Muineddin Abdullah Bey'in soyundan gelen Hayreddin Hızır Paşazâde Mehmed Paşa, Şehzâde Ahmed'in lalası olarak Amasya'ya gelmiştir.³⁵⁸ Mehmed Süreyya, Mehmed Paşa'nın Fatih döneminde vezir ve Rumeli beylerbeyi görevinde bulunduğunu ve bir savaşta Hersekzade Ahmed Paşa'nın neden olduğu bir sebepten esir düştüğünü, esirlikten kurtulduktan sonra 1484 senesinde vezirlikten azledilerek Şehzade Ahmed'e lala olarak görevlendirildiğini yazmaktadır.³⁵⁹ Vezir Hızır Paşazade Mehmed Paşa, 1490 yılından vefat ettiği 1498 yılına kadar Şehzâde Ahmed'in lalası olarak görev yapmıştır.³⁶⁰ "II. Bayezid Dönemi Ahkâm Defterleri" adlı eserde 1501 yılına ait iki hükümde Şehzade Ahmed'in Bâli³⁶¹ ve Yusuf³⁶² isminde iki lalası olduğu yazmaktadır.

Mehmed Süreyya ayrıca tarih vermeden Çandarlı İbrahim Paşa'nın torunu olan İbrahim Paşa'nın bir süre Amasya'da kadılık yaptığını bu sırada burada valilik yapan II.

³⁵⁶ Müdebbir: Tedbir alan, öngörü sahibi kimse. Burada şehzadenin işlerinin takipçisi olan kimse manasında kullanılmıştır.

³⁵⁷ Gözde Birsal Varol, Selim Özcan, "Atabeyzadelerin Amasya'nın Siyasi ve Sosyal Tarihindeki Yeri ve Önemi", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8/4, (2019), 3783.

³⁵⁸ Mehmed Paşa, Sultan II. Murad'ın tahta çıktıktan sonra, Rûmiye-i Suğra valisi olarak Amasya sancağına atadığı lalası Yörgüç Paşa'nın kardeşi olan Hızır Paşa'nın oğludur. Hızır Paşa uzun süre Amasya valiliğinde bulunmuş, oğlu Mehmed Paşa ise Amasya'da 31 yıl görev yapan Şehzade Ahmed'in lalalığına getirilmiştir. Bkz. Bahaeddin Yediyıldız, "Hızır Paşa oğlu Mehmed Paşa Vakfının Mâhiyeti", X.Türk Tarih Kongresi (Ankara 22-26 Eylül 1986)'ne Sunulan Tebliğler, *TTK*, IV, (1993), 1625; Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, III, 116; Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 119; Varol - Özcan, "Atabeyzadelerin ", 3783-3784; Münecimbaşı Ahmed Dede, *Münecimbaşı Tarihi*, 446.

³⁵⁹ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî-Osmanlı Ünlüleri*, IV. Cilt, (haz. Nuri Akbayar), (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1996), 1056.

³⁶⁰ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, IV. Cilt, 1056; Varol-Özcan, "Atabeyzadelerin", 3784.

³⁶¹ "... elinde olan eşküncülü mülkünü sâbika lalan olan Bâli alup âhara vermiş." Bkz. Emecen- Şahin, II. Bayezid Dönemi Ahkâm Defterleri, 165. (232 numaralı hüküm)

³⁶² "El-hâletü hâzihi Dergâh-ı muallama mektup ve adem gönderüp iftihârü'l d-ümerâ'il-kirâm lalan Yusuf dâme ikbâlühunun ..." Bkz. Emecen - Şahin, *II. Bayezid Dönemi Ahkâm Defterleri*, 211. (411 numaralı hüküm)

Bayezid ile yakınlık kurduğunu ve tahta çıkışından sonra Şehzade Ahmed'in lalalığına tayin edildiği bilgisini vermektedir.³⁶³

Şehzade Ahmed'in maiyeti arasında bulunan en önemli kişilerden birisi de Yularkısdı Sinan Paşa'dır. Sinan Paşa ilk olarak H 907 (1501-1502) senesinde evkâf-ı sultaniye mütevellisi olarak görevlendirilmiştir. Şehzade Ahmed'in divan kâtibi olan Kasım Paşa'nın Selim'in yanına kaçmasının ardından Yularkısdı Sinan Paşa, evkaf-ı sultaniye mütevellisi olarak Amasya'ya gelmiş sonrasında Şehzade Ahhmed'e vekili-i saltanatı olarak güçlü bir konuma gelmiştir.³⁶⁴ Sinan Paşa, 1513 senesinde Koyulhisar'da maktul düşene kadar 1510-1513 arasında önce lalalığını sonrasında ise vezirliğini yapmıştır.³⁶⁵ Sultan Ahmed, Amasya'yı ikinci kez ele geçirdiğinde Sinan Paşa'yı vezîr-i âzam, Davud Paşa'nın oğlu Mustafa Bey³⁶⁶'i de ikinci vezir olarak atamıştır.³⁶⁷

Ulaştığımız kaynaklarda, Şehzade Ahmed'in maiyetinde yer alıp ona rehberlik eden ve eğitiminde önemli rol oynayan muallimlerinin isimlerine ulaşmaktayız. Aşağıda, Tablo 2'de Şehzade Ahmed'in muallimleri gösterilmektedir.

Tablo 2. Şehzade Ahmed'in Muallimleri

Tarih	İsim	Unvan	Sayfa
12 Mayıs 1481- (H 886)	Hatib Kıvamüddin Kasım Efendi	Muallim	C. 3- s. 119
13 Mayıs 1481- (H 886)	Hamdullah Çelebi (Şeyhü'l-Hattâtîn)	Muallim-i Hatt	C. 9. s. 88
1489- (H 894)	Birgili-zâde Muslihiddin Mustafa Efendi-Hatib Kıvamüddin Kasım Efendi ölünce yerine geldi	Muallim	C. 3- s.120.
1496 (902)de vefat ediyor	Abdurrahman Efendi (İmamzade)	Muallimi	C. 11- s. 189.
1496-1497- (H 902)	Bedreddin Mahmud Çelebi	Muallim-i Sultânî	C. 3- s. 122

³⁶³ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî-Osmanlı Ünlüleri*, III. Cilt, (haz. Nuri Akbayar), (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1996), 768; Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 210-211.

³⁶⁴ Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 210-211; Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 125.

³⁶⁵ Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 210-211.

³⁶⁶ II. Bayezid'e damat olmuş ve Paşalık unvanı verilmiştir. Mustafa Paşa 1524 senesinde vefat etmiştir. Bkz. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, IV. Cilt, 1181.

³⁶⁷ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 547; Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 137.

1504-1505- (H 910)	Muhyiddin Mehmed Efendi	Muallim-i Sultânî	C. 3- s. 126
1512 (918) öncesi	Pîr Mezid-zâde Mevlânâ Bedreddin Mehmed Çelebi	Muallimi	C. 11- s. 59.
1512 (918) 'den önce	Şemseddin Ahmed Efendi (Molla Bazen) Şemslerin ikincisi	Muallimi	C. 11- s. 59

Şehzade Ahmed'in muallimi Halfetioğullarından Hatib Kıvamüddin Kasım Efendi H 894 (1488-1489) ramazan ayında vefat edince yerine Birgilli-zade Muslihiddin Mustafa Efendi yerine muallim-i sultani olarak İstanbul'dan gelmiştir.³⁶⁸

Sultan Bayezid'in tahta çıkmak için İstanbul'a gittiği zaman (H 886/1481-1482) Şeyhü'l-Hattâtın olarak bilinen Hamdullah Çelebi şehzadeye hatt öğretmeni olarak görevlendirilmiştir. Şehzade Ahmed'in Sancakbeyliği sırasında Molla Hatib Kasım³⁶⁹ ve Molla Müslihiddin Mustafa şehzadenin muallimi olarak görev yapmışlardır. Şehzade Ahmed'in bir diğer hocası da Ebî- Bekr b. Emîr Ali'dir.³⁷⁰ Şehzade Ahmed'in muallimliğini yapan bir diğer kişi de Hatipzâde Muhyiddin Efendi'dir. Muhyiddin Efendi, Hatib Kasım b. Ahmed b. Mehmed b. Ebubekir b. Emir Ali'nin oğludur. 21 Ekim 1481 (27 Şaban 886)'de doğmuş ve H 940 (1533-1534) senesinde vefat etmiştir.³⁷¹

Şehzade Ahmed'in maiyeti içerisinde lalaları ve muallimlerinin yanı sıra, divan kâtibi, doktor, defterdar, hazine kâtibi, müftü, nişancı, kadı, silahdar, matbah emini ve şehremini gibi çeşitli görevlerde bulunan kişiler de yer almaktaydı. Şehzadenin idaresinde ve günlük yaşamında önemli roller üstlenmiş olan bu kişiler aşağıda Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Diğer Görevliler

Tarih	İsim	Unvan	Sayfa
12 Mayıs 1481- (H	Hekim Ahmed Çelebi	Tabib-i Sultani	C. 9-

³⁶⁸ Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 210-211; Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 120.

³⁶⁹ Amasyalı Yakub'un oğlu olan Kasım (Hatib) II. Bayezid Amasya'da iken ona hocalık yapmış tahta çıktıktan sonra (22 Mayıs 1481) ise oğlu Şehzade Ahmed'e Hoca tayin edilmiştir. 1490 senesinde vefat eden Kasım, Süfilere yakın bir kişiydi. Bkz. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, III. Cilt, 872.

³⁷⁰ Muzaffer Doğanbaş, *Amasya'da Sancak Beyliği Yapan Osmanlı Şehzadeleri*, (Amasya: T.C. Amasya Valiliği Yay., 2016), 25; Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 210-211.

³⁷¹ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, IV. Cilt, 1140.

886)			s. 74
14 Mayıs 1481- (H 886)	Sadullah Bey, (Sa'dil Beg)	Defterdar	C. 10. s. 96
1481(886)	Abdül Bey (Ahmed Paşa-zade) - Önce Sultan bayezid sonra Şehzade Ahmed	Hazine Kâtibi	C. 12- s. 52.
15 Mayıs 1481- (H 886)	Abdullah Paşa (Bağdadî-zâde)	Lalası ve müşteşâr-ı umûru olarak beglerbegilik pâyesi aldı	C. 12- s. 3
1485- (H 890)	Defterdar Abdi (Abdülkerim Bey)	Defterdar	C. 1- s. 84
1483-84- (H 888 Zilhicce)	Cemaloğlu Ali Çelebi- Bursa müderisliğinden Amasya müftülüğüne tayin edilmiş-gelmiştir	Müftü	C. 3- s. 119- 120
1491- (H 896)	Taceddin Paşa/ Tâcî Bey	Divan Kâtibi	C.1- s. 190
1492-93- (H 898)	Kudbeddin Ahmed Şirvânî, Şehzâde Sultân Ahmed'e tabîb-i hâss olmuştur	Doktor (Acem)	C. 3- s.121
1493-94- (H 899)	Kazancı-zade Hüseyin Bey. H 899'da Amasya'ya gelmiştir.	Şehzade Ahmed'in maiyetine memuren gelmiştir	C. 9- s. 5
1495- (H 900)	Firuz Ağa	Kızlarağası	C. 1- s. 81
1495- (H 900)	İlyas Ağa	Küçük Kapı Ağası	C. 1- s. 82
1497-98- (H 903)	Mevlâ-ina fâzıl Abdî Efendi	Müftü ve Sultaniye Müderrisi	C. 3- s. 122
1498-99- (H 904)	Ahmed Câmî (Ahmed bin Kutbeddin el-Câmî et-Tevkî)	Nişancı	C. 3- s. 123

1498-99- (H 904)	Hüseyin Ağa	Büyük Kapı Ağası	C. 1- s. 82
1498-99- (H 904)	Ebu's-Su'ud Mehmed Efendi	Kadı	C. 3. s. 124
1499-1500- (H 905)	Muslih-zâde Celaleddin Abdurrahman Efendi	Kadı	C. 3. s. 124
1499-1500- (H 905)	Nişaburlu Fettahi-zade Hattat Şemseddin Ahmed Çelebi	Nişancı	C. 3- s. 124
1500-1501- (H 906)	Hakâleli Abadoğullarından Abdullah Beg-zâde Kasım Paşa	Divan Kâtibi	C. 3- s. 124
1501-1502- (H 907)	Amasyalı Şemseddin Ahmed Mâşî Efendi -Abdi Efendi yerine	Müftü	C. 3- s. 124- 125
1501-1502- (H 907)	Yularkısdı Sinan Paşa	Evkaf-ı sultaniye mütevellisi	C. 3- s. 125
1501-1502- (H 907)	Süleyman Bey	Defterdar	C. 10- s. 142
1504-1505- (H 910)	Münirî Mehmed Çelebi	Nişancı	C. 3- s. 126
1506-1507- (H 912)	Şemseddin Ahmed Efendi (Müeyyed-zade) - Fâzıl, müdebbir, kâmil, edib, şair olub Şems mahlasını kullanırdı.	912'de Amasya Kadi'l-kuzâtı olarak Şehzade Ahmed'in müsteşar ve musahibi oldu.	C. 11- s. 58
1509-1510-(H 915)	Yularkısdı Sinan Paşa	Vezir	C. 3- s. 130
1509-1510- (H 915)	Mahmud Beg bin Abdullah	Silahdar	C. 3- s. 130

1509-1510- (H 915)	Ferruh bin Abdullah	Kapıcıbaşı	C. 3- s. 130
1509-1510- (H 915)	Abdî Aga bin Abdullah	Çavuşbaşı	C. 3- s. 130
1509-1510- (H 915)	Hâce Dede Beg bin İvaz	Azablar Agası	C. 3- s. 130
1509-1510- (H 915)	Hâcî Şâdi Beg bin Abdullah	Sipahiler Ağası	C. 3- s. 130
1509-1510- (H 915)	Mehmed Çelebi bin Hâcî Abdülhayy Çelebi	Defterdar	C. 3- s. 130
1509-1510- (H 915)	Mehmed Çelebi bin Hâce Yusuf Çelebi	Defterdar Emîni	C. 3- s. 130
1509-1510- (H 915)	Bâli Bey	Divan Emiri	C. 3- s. 130
1509-1510- (H 915)	Hamza Bey	Alaybeyi	C. 3- s. 130
1510-1511- (H 916)	Bâli Bey	Amasya Muhafızı	C. 7- s. 131
1511- (H 917)	Haydar Ağa (Boşnak) Selim ile yapılan savaşta ölür	Silahdar	C. 9. s. 184
1511- (H 917)	Mahmud Çelebi	Mimar	C. 1- s. 85
1512- (H 918)	Mustafa Bey	Emir (Ümeradan)	C. 1- s. 49
1512- (H 918)	Yularkısdı Sinan Paşa	Vezir-i azam	C. 3- s. 137
1512- (H 918)	Mustafa Paşa	İkinci Vezir	C. 3- s. 137
1512- (H 918)	Tebrizli Kutbeddin Efendi'yi	Amasya Kadısı	C. 3- s. 137
1512- (H 918)	Şîrâzlı Mir Gıyaseddin Çeleb	Nakibül Eşraf	C. 3- s. 137

1512- (H 918)	Acem Hubbetullah Efendi	Nişancı	C. 3- s. 137
1512- (H 918)	Mustafa Beg	Kale Dizdarı	C. 3- s. 138
1512- (H 918)	Hayreddin Beg (Cebeci-başı)	Bendegan- devlet erkânından	C. 9. s. 194
1512- (H 918)	Sinaneddin Yusuf Çelebi (Ahî-zâde)	Amasya Vilayeti Muharriri	C. 10- s. 169
1512 (H 918)' de azledilip Sivas defterdarı oldu	Sinâneddin Yusuf Beg (Ahmed Paşa-zâde)	Şehzade Ahmed'in divan kâtiplerinden birisi iken Vilayet-i Rumiye muharriri oldu	C. 10- s. 171
1512 (918) öncesi	Sünbül Ahmed Çelebi (Bozacı-zâde)	Divan Kalemi Katibi- şehzâdenin bezm-i sohbetine hânendeliikle duhûl itdi.	C. 10- s. 181.
1512 (918) öncesi	Şahi Ahmed Çelebi (Emin- zade) (edib, şair kâtib)	Matbah (Mutfak) Emini	C. 11- s. 26
1512 (918) 'de vefat ediyor	Durâk Çelebi (Kaya Paşa- zâde)	Şehremini	C. 11- s. 132.
1512 (918) öncesi	Şâşı Mehmed Efendi (Allâme-i Şâşı)	Defter Emini	C. 11- s. 11.
1512 (918) öncesi	Şermî Osman Çelebi	Şehzade Ahmed'in Meddahı	C. 11- s. 78.

1491 senesinde Şehzade Ahmed'in divan kâtibi, Tâceddin Paşa/ Tâcî Beydir.³⁷² H 887 (1482) evailinde Hacı Bey-zade Taci Bey de Bağdad'dan gelerek şehzadenin Nişancısı olmuştur.³⁷³ H 898 (1492) senesinde Kudbeddin Ahmed Şirvânî Şehzade Ahmed'in tabibi olarak Amasya'ya gelmiştir.³⁷⁴ Kazancı-zade Hüseyin Bey ise H 899 (1493-1494) senesinde Şehzade Ahmed'in maiyetine memuren Amasya'ya gelmiş ve H 907 (1501-1502) senesinde vefat edene kadar şehzadenin maiyetinde kalmıştır.³⁷⁵

Şehzade Ahmed, İran ulemâsına özellikle de İran seyyidlerine büyük yakınlık duyuyordu. Hüseyin Hüsameddin, Ahmed'in maiyeti arasında bulunan tabibi Kutb-ı Şirvani ile nişancısı Ahmed Camî'nin Ahmed'in İran edebiyatını, dilini ve ricalini ve milliyetini şehzadenin nazarında pek büyük göstererek onu etkilediklerini yazmaktadır.³⁷⁶ Sonuç olarak, bu iki kişinin, Şehzade Ahmed'in İran kültürüne beslediği ilginin vesilesi olarak görülmesi mümkündür. Amasya'ya gelen İranlılar burada Hubb-i âl-i abâ'dan³⁷⁷ dem vururlar ve İran edebiyat ve dilini yücelterek halkı İraniliğe davet ederler ve birbirlerine destek olurlardı. Bu kişilerden Nişancı Ahmed Camî, inatçılığı ile Taceddin Paşa'yı ve Amasya kadısını öfkelenmişti. Ahmed Camî bunu bildiğinden durumu Şehzade Ahmed'e iletmış ve sonuçta Taceddin Paşa H 905 (1499-1500) senesinde Ahmed'in maiyetinden çıkarak Kefe beylerbeyisi olmuştur. Yine Kadı Ebu's-Suud Efendi de görevinden azledilip yerine Muslih-zade Celaleddin Abdurrahman Efendi Amasya kadılığına gelmiştir. Nişancı Ahmed Camî de sonradan görevinden azledilmiş yerine Nişaburlu Fettahi-zade Hattat Şemseddin Ahmed Çelebi nişancılık görevine getirilmiştir.³⁷⁸ H 910 (1504-1505) senesinde nişancı Şemseddin Ahmed Çelebi'nin vefatı üzerine Münirî Mehmed Çelebi nişancılık görevine getirilmiştir.³⁷⁹

Şehzade Ahmed'in yakın çevresinden eski muallimi Mahmud Çelebi-zade Şemseddin Ahmed Efendi, Müeyyed-zade Şemseddin Ahmed Efendi ile Çakal Kadı-zade

³⁷² Hüseyin Hüsameddin Yasar, *Amasya Tarihi*, C.1, Amasya Belediyesi Kültür Yay., Ankara, 2013, 189.

³⁷³ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 119.

³⁷⁴ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 123.

³⁷⁵ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 5.

³⁷⁶ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 123.

³⁷⁷ "Hubb-i âl-i abâ, Hazreti Ali bin Ebi Talib ile oğulları Hasan, Hüseyin hazerâtına ve bunların evlâd ve ensâline muhabbet, ya'ni Hasan ve Hüseyin evlâdını candan ve gönülden sevmek demektir. Âl-i abâyı sevenlerin günahları mağfûr sayılırdı." Bkz. Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 123.

³⁷⁸ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.9, 124.

³⁷⁹ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 126.

Şemseddin Ahmed Efendi Şehzade Ahmed'e musahip³⁸⁰ olmuşlardır. Bu üçü “Şemsler”, diğer bir isimle “Güneşler” olarak ünlenmişlerdi. Bunlara karşı (“Güneşlere mukabil”) olarak da İranlı olan tabib kutb-i Şirvani, üstadı musiki Hacı Kudbeddin Mahmud Çelebi ile müderrislerden Kudbeddin İsa Çelebi de “Kutublar” olarak anılmaktaydı.³⁸¹

Şehzade Ahmed'in sancakbeyliği sırasında Amasya kadısı olan Müeyyed-zade Şemseddin Ahmed Efendi'nin zevcesi olan Müeyyed-zade Zeyneb Hatun, şehzadenin sarayında haremdeki kadın efendilerin muhasebesini tutmaktaydı.³⁸²

Amasyalı olan Şadgeldi Bey (Bey-zade) II. Bayezid Amasya sancakbeyi iken saraya girmişti. Sultan Bayezid'in cülusu sonrasında Şehzade Ahmed'in maiyet-i ümerası arasına girdi. Otuz yıl kadar Şehzade Ahmed'in yanında saray muhafızı ve emir-i meclis ünvanları ile sadakat gösterdi. 1512'de efendisi ve Sultan Selim muharebesi esnasında Amasya'da sancakbeyi görevinde bulunan Şehzade Murad'ın lalası görevinde bulundu. Şehzade Ahmed'in ölümü sonrasında Şehzade Murad'ın Amasya'yı terk etmesi ile Amasya savunmasına katılarak şehrin Şadi Paşa'ya tesliminde görev aldığı için kendisine dokunulmamıştır.³⁸³

³⁸⁰ Musahip kelimesinin farklı anlamlar taşımaktadır. Mehmet İpşirli “musahip” kelimesini şöyle tarif etmiştir: Sohbet kökünün “muafele” kalıbından türemiş olan musahip kelimesi sohbet ehli, dost, arkadaş manasına gelmektedir. Osmanlı saray teşkilatında ise musahip, saraydaki görevliler arasında vezir ve beylerbeyilerden sultana danışmanlık ve arkadaşlık yapıp, kişiliği ve bilgisi ile ön plana çıkan kimselerdir. Musahip kelimesinin bir diğer anlamı da: Aleviliğin temel kavramlarından birisi olan musahiplik, iki Alevî ailenin dünya ve ahirette kardeş olması manasına gelmektedir. Alevi-Bektaşî inancında Musahiplik, kişinin yerine getirmesi gereken yedi yükümlülükten birisi olarak kabul edilmektedir. Musahipliğin Hz. Muhammed ve Hz. Ali'ye kadar giden mitolojik olarak ifade edebileceğimiz bir boyutu vardır. İrene Melikoff'un ifadeleri ile: “Musahip merasimi, Arş'da zaman dışında, masalsı bir merasimin tekrarlanmasıdır. Âlemin yaratılışında, Cebrail, Ademe'e kuşak kuşandırdı; Musahip oldular. İslamlık döneminde Peygamber, Ali'yi bağrına bastı, Cebrail'in Adem'e yaptığı gibi, Ali'nin bedenine kuşak doladı; musahip oldular.” Sosyal bir yönü olan musahipliğin, musahiplere yüklediği bir sorumluluk vardır. Buna göre musahipler bütün yaşamları boyunca birbirlerine yardım etmekle yükümlüdürler. İran kültürüne yakınlık duyan Şehzade Ahmed'in Sünni ulemadan musahipleri olduğu gibi İran'dan gelen şi'i kültüre sahip Acemlerden de musahipleri olmuştur. Hüseyin Hüsameddin'in eserinde yer alan güya Şâh İsmail'den kaçıp Amasya'ya ilticâ etmek zorunda kalan Mîr Gıyâseddin Mehmed bin Mansûr-ı Şîrâzî ile İran şuarasından Penâhî-i Tebrîzî'yi bu kişilere örnek verebiliriz. Bkz. Mehmet İpşirli, “Musahip”, *DİA*, (İstanbul: TDV Yay., 2020), 31/ 230; Birol Azar, Sözlü Geleneğin Kurumsallaşması: Gelenekten Geleceğe Musahiplik Örneği, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 2/3, (Temmuz 2013), 78; İrene Melikoff, *Uyur İdik Uyardılar, Alevîlik- Bektaşîlik Araştırmaları*, çev. Turan Alptekin, (İstanbul: Cem Yay., 1993), 48; Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 124.

³⁸¹ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 126.

³⁸² Yasar, *Amasya Tarihi*, C.10, 72.

³⁸³ Hüseyin Hüsameddin Yasar, *Amasya Tarihi*, C.11, (Ankara: Amasya Belediyesi Kültür Yay., , 2013), 6-7.

Durâk Çelebi (Kaya Paşa-zade), Amasya ayanından olup babası Durmuş Bey'in ölümü sonrasında Torumtay ve Kaya Paşa Hamamı vakıfları mütevellisi olup şehzade Ahmed'in ümerası arasına girmiştir. Uzun bir süre şehir Emîni görevinde kalmış H 918 (1513) Şehzade Ahmed'in boğdurulmasına müteessiren vefat etmiştir.³⁸⁴

915 senesinde gelindiğinde ise Şehzade Ahmed'in divan erkânı arasında şu isimleri saymak mümkündür:

Vezir Yularkısdı Sinan Paşa, Nişancı Müniri Çelebi bin Yusuf, Silahdâr Mahmud Beg bin Abdullah, Kapucı-başı Ferruh bin Abdullah, Çavuş-başı Abdî Aga bin Abdullah, Azablar agası Hâce Dede Beg bin İvaz, Sipâhiler ağası Hacı Şâdi Beg bin Abdullah, Defterdârı Mehmed Çelebi bin Hacı Abdülhayy Çelebi, Defterdâr emîni Mehmed Çelebi bin Hâce Yusuf Çelebi, Emir-i divan Bâli Bey, Alaybeyi Hamza Bey.³⁸⁵

Şehzade Ahmed'in Selim ile yaptığı savaşı kaybedip boğdurulmasından sonra yakalanan adamlarının defterleri tanzim edilerek padişaha gönderilmiştir. Yakalanan adamları arasında ise şu kişiler bulunmaktadır:

Sultan Ahmed'in sipahiler kethüdası Ca'fer Çelebi, Çavuş İsa Bâli, Elvan Çelebi oğullarından Mehmed Çelebi, Ahmed'in oğlu Sultan Alaeddin'in çeşnigiri İlyas, Sultan Şehinşah'ın sipahiler ağası Piri Ağa, Arpa Emîni Yusuf, Müteferrika Yusuf, Solak Bahşi³⁸⁶, Basirî Çelebi (Nedim).³⁸⁷

2.3. Şehzade Ahmed Zamanında Bir Edebiyat Muhiti Olarak Amasya

Şehzade Ahmed, Amasya sancakbeyliği süresince babası Sultan Bayezid gibi sarayını bilim insanları ve şairlere açmış ve onları desteklemiştir.³⁸⁸ Bu dönemdeki edebi çevre, yeni vali Şehzade Ahmed'in kişiliği ve eğlenceye düşkün yaşam tarzı sayesinde daha da genişlemiştir.³⁸⁹ Şehzade Ahmed'in hatt sanatıyla uğraştığını H 886 (1481-1482) senesinde Sultan Bayezid'in tahta çıkmak için İstanbul'a gittiği zaman Şeyhü'l-Hattâtın

³⁸⁴ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.11, 132.

³⁸⁵ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 130.

³⁸⁶ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 98'deki TS.MA. E. 850/40 numaralı belgeden alıntıdır.

³⁸⁷ Mehmed Süreyya, Horosanlı olan Basirî Çelebi'nin Şehzade Ahmed'in nedimi olduğunu ifade etmektedir. Latifeleriyle ünlü bir şair olan ve Ayasofya'dan ulufesi bulunan Basirî Çelebi 1534 senesinde vefat etmiştir. Bkz. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî-Osmanlı Ünlüleri*, II. Cilt, (haz. Nuri Akbayan), (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1996), 358.

³⁸⁸ Özcan, "Amasya'da Sancak Beyliği Yapan Şehzadeler", 77; Mehmed Arslan, *Mihri Hatun Divanı*, 5.

³⁸⁹ Mehmed Arslan, *Mihri Hatun Divanı*, 5.

olarak bilinen Hamdullah Çelebi'nin şehzadeye hatt öğretmeni olarak görevlendirilmesinden anlıyoruz.³⁹⁰

Yapılan çalışmalarda Sultan Bayezid'in şehzadeleri arasında ilme ve sanata kıymet veren ya da bu yönü yüksek olan şehzadeler olarak Korkud ve Selim ön plan çıkmaktadır. Ancak Sultan Bayezid'in şehzadelerine göndermiş olduğu H 892 Cemaziye'l-Ahir ortalrı (1487 senesine ait) armağan defterlerinden Şehzade Ahmed'in ilme ve kitaplara kıymet veren bir şehzade olarak öne çıktığını görmekteyiz. Bayezid'in şehzadelerinden Şehinşah, Ahmed, Mahmud, Korkud, Alemşah ve Selim'e gönderilen armağanlar çeşitlilik göstermektedir. Armağanlar arasında maddi değeri yüksek olan elmas, zümrüt, nakit akçe gibi kıymetler bulunmakla birlikte çeşitli kumaş türleri, kadeh, tepsi gibi eşyalar da bulunmaktadır. Ayrıca avcılıkta kullanılan Şahin ve Çakır gibi kuşlar da hediye olarak gönderilmiştir.³⁹¹

Armağanlar gönderilirken muhtemelen şehzadelerin ihtiyaçları da göz önüne alındığı için gönderilenlerden şehzadeler hakkında bilgi sahibi de olmaktadır. Şehzadelerin tamamına yukarıda adı geçen hediyeler gönderilmişken Ahmed ve Korkud'a ayrıca hediye olarak kitapların da gönderildiğini görmekteyiz. Toplamda Şehzade Ahmed'e on dört, Şehzade Korkud'a beş cilt kitap gönderilmiştir. Şehzadelere gönderilen armağanların tamamı aşağıda Tablo 1'de³⁹² gösterilmiştir.

Tablo 4. Sultan II. Bayezid'in Şehzadelerine Gönderdiği Armağanlar

D_10017_0001_00_001	
Çelebi sultânlar tavvala'llâhu 'umrahum hazretlerine defa'âtla dergâh-ı mu'allâ'dan irsâl olunan armağanların defteridir Tahrîran fî evâsıt-ı cemâziye'l-âhir sene isnâ ve tis'in ve semâniye mi'e (H 892/M 1487)	
D_10017_0001_00_002 Sahife 1	
Şehenşâh tâle bakâhu hazretlerine defa'âtla gönderilen armağanlardır ki zikr olunur	
Sitt ve semânîn ve semân(iye) mi'e	Sitt ve semânîn ve semân(iye) mi'e

³⁹⁰ Hüseyin Hüsameddin Yasar, *Amasya Tarihi*, C.9, (Amasya: Amasya Belediyesi Kültür Yay., 2013), 88.

³⁹¹ Şehzadelere gönderilen armağanlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Efkân Uzun, "Sultan II. Bayezid'in Şehzadelerine Gönderdiği Armağanlar", *History Studies*, 5/4, (Temmuz 2013), 239.

³⁹² Bu tabloda bulunan veriler TS.MA.d/10017/cemâziye'l-âhir 892 (Mayıs-Haziran 1487) tarihli deftere aittir. Verilerin defterdeki sayfa numaraları tabloda mevcuttur; Tablo içerisinde bulunan Arapça tarihler, Hicri ve Miladi takvimlere göre çevrilip, tarafımızca eklenmiştir.

Şa'bân'ının on birinci gününde (H 11.08.886/M 5.10.1481) Çakırcıbaşı Mahmud elinden gönderilendir. Yigirmi nefer oğlan	şevval'ının beşinci gününde (H 05.10.886/M 27.11.1481) Çaşnigir Mustafa elinden elmas ve la'l ³⁹³ ve yâkût ve zümürüd (zemmered – zümürüd) kaşlu dört yüzük		
Seb' ve semânîn ve semâne mi'e Zi'l-Ka'de'sinin on dokuzuncu gününde (H 19.11.887/M 30.12.1482) Halid nam çaşnigir elinden yedi oğlan, beş câriye, dört Şahin	Semân ve semânîn ve semâne mi'e Cemaziye'l-Evvel'inin yigirmi birinci gününde (H 21.05.888/M 27.06.1483) sipâhî oğlanlarından Hasan nâm kul elinden dört oğlan		
Tis' ve semânîn ve semâne mi'e Ramazan'ının sekizinci gününde (H 08.09.889/M 29.09.1484) Mehter Hızır nâm kul elinden on oğlan, on câriye			
İhdâ ve tis'in ve semâne-mi'e Muharrem'inin üçüncü gününde (H 03.01.891/M 09.01.1486)Hüseyin nâm çaşnigir elinden			
Bir Eğin çukası ³⁹⁴ Frenkî kırmızı ağır altunlu kadifeden	Bir emirahûrî ³⁹⁵ frenğî kırmızı sade kadifeden altun düğmasıyla (düğmesiyle)	On nefer oğlan	Dört memzûc ³⁹⁶ maşraba
Tebsi/ 4	Kadehler/10 10 kıt'a Deve tabanı dört Lazi/6	Brusa'nuñ altunlu kadifesi/6 Çatma ³⁹⁷ /2	Brusa'nuñ alaca kadifesi/4

³⁹³ Kırmızı ve değerli bir süs taşı. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, (Ankara: Aydın Kitabevi, 2010), 646.

³⁹⁴ Yün kumaş, çuha. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, (Ankara: Aydın Kitabevi, 2010), 191.

³⁹⁵ On beşinci asır sonu ile on altıncı asır başlarında İmrahorların geyimi biçiminde yapılarak meşhur olmuş bir kıyafetin adı. Bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sancağa Çıkarılan Osmanlı Şehzadeleri", *Belleten*, XXXVI/ 156, (1975), 694.

³⁹⁶ Karıştırılmış, karışık anlamlarına gelmektedir. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, (Ankara: Aydın Kitabevi, 2010), 730.

³⁹⁷ Bursa ve Bilecik'te ipekle dokunan kabartma çiçekli kadife bir kumaş türü. Bkz. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I, (İstanbul: MEB, 1983), 332.

		Yek-renk kemha ³⁹⁸ /8	
İplik kadife/6	Yezdî kemha/4	Peşûrî ³⁹⁹ kemha/8	Yek renk kemha/8
İhdâ ve tis'în ve semâne mi'e Safer'inin on altıncı gününde kapucı başı Nasuh elinden			
Nakid Yüz biñ akçe		Kotaz-ı bahri ⁴⁰⁰ /10 kıt'a	
D_10017_0001_00_002 Sahife 2			
Sultan Ahmed tavvala'llâhu 'umrahû hazretlerine defa'âtle irsâl olunan armağandır ki zikr olunur(Şehzade Ahmed'e gönderilen armağanların orijinal belgesi için bkz. Ek: 1			
Sitt ve semânîn ve semâne mi'e Şa'bân'ının on yedinci gününde (H 07.08.886/M 01.10.1481) çakırcıbaşı Mahmud elinden Dört nefer oğlan		Seb' ve semânîn Zi'l-Ka'de'sinin on dokuzuncu gününde (H 19.11.887/M 30.12.1482) sipâhî oğlanlarından Hasan Ağa elinden Yedi nefer oğlan, Beş çakır, Dört şahin	
Semân ve semânîn ve semâne mi'e Zi'l-Ka'de'sinin dördüncü gününde (04.11.888/M 04.12.1483) gönderilendür.			
Şehnâme ve Dîvân-ı Kasım der yek cild	ve Dîvân-ı Hafız ve Dîvân kâtibi der yek cild	Küllîyyât-ı İmâd cild	Dîvân-ı Câmî cild
Dîvân-ı Şeyh Kemal cild	Keman-hâ(Kemanbeha) ⁴⁰¹ beş kabza	Oğlan on nefer Üsküflü ⁴⁰² iki nefer Takyalu sekiz nefer	

³⁹⁸ Bir nevi ipekli kumaş, havsız kadife türü. Bkz. Bkz. Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri*, 16.

³⁹⁹ Pişaveri'den bozma bir isim. Pişaver, Hindistan'da Afganistan sınırında bir şehirdir. Buraya nisbet edilen kumaşın adı. Bkz. Uzunçarşılı, "Sancağa Çıkarılan Osmanlı Şehzadeleri", *Belleten*, XXXVI/ 156, (1975), 695.

⁴⁰⁰ Hayvanın başına geçirilen hotoz, Kotas. Bkz. Uzunçarşılı, "Sancağa Çıkarılan Osmanlı Şehzadeleri", *Belleten*, XXXVI/ 156, (1975), 694. Uzunçarşılı, "Sancağa Çıkarılan Osmanlı Şehzadeleri", 694.

⁴⁰¹ Burada ücret mukabilinde bilgi verilmediğinden şehzadeye hediye olarak yay yapımı için gönderilen malzeme olması muhtemeldir. Sözlük anlamı olarak: Yeniçeri ocağı nefer ve zabitlerine, acemi oğlanlarına, bostancılara yay bedeli olarak senede bir defa ödenen paraya verilen isimdir. Bkz. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, II, (İstanbul: MEB, 1983), 239.

⁴⁰² Bir yeniçeri başlığı olup, keçeden bir külahtır. Bu başlığı yayabaşılardan itibaren daha yüksek mevkide bulunan ocak zabitleri giyerdi. Bkz. Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, (İstanbul: Paradigma, 2011), 707.

Tis' ve semânîn ve semâne mi'e Ramazan'ının on sekizinci gününde (H 18.09.889/M 09.10.1484) ahur kethudası Muhammed Çelebi elinden Oğlan on nefer Cevârî on nefer				
İhdâ ve tis'in ve semâne mi'e Muharrem'inin üçüncü gününde (H 03.01.891/M 09.01.1486) çukadar Hüseyin nâm çaşnigir elinden gönderilendür				
Eğîn çukası Frenkî kırmızı ağır altunlu/1	Emirahorî kaftan kırmızı sade kadifeden altunlu düğmesiyle/1	Oğlan on nefer	Maşraba-i memzûc/4	Tebisi/4
Kadehler/10 Deve tabanı/4 Lâzî/6	Brusa'nın nubuk ve çatma altunlu kadifeleri alt donluk Çatma/3 Nubuk/4	Brusa'nın alaca kadifesi/4	İplik kadife/6	
Yezdî kemhâ 4	Peşûrî/8	Yek renk/8		
D_10017_0001_00_003 Sahife 3				
Tetimme-i irsâliyye-i Ahmed Çelebi tâle bakâhu				
İhdâ ve tis'in ve semâne mi'e Safer'inin altıncı gününde (H 06.02.891/M 11.02.1486) Taceddin Beg elinden Envâ'-ı dîvânlardan dokuz cild kitâb	İhdâ ve tis'in ve semâne mi'e Safer'iniñ yigirmi dokuzuncu gününde (H 29.02.891/M 06.03.1486) Taceddin Beg elinden Memzûc maşraba/Bir Tebisi/2			

		Deve tabanı kadehler/4		
Sultân Mahmud tâle bakâhu hazretlerine defa‘âtle irsâl olunan armağanlardır ki zikr olunur				
Tis‘în ve semâne mi‘e Ramazan’ın sekizinci gününde (H 08.09.890/M 18.09.1485) Tavâşî Sinan Ağa ile irsâl olunandır Oğlan altı, Cariye beş				
Tis‘în ve semâne mi‘e Ramazan’ının on beşinci gününde (H 15.09.890/M 25.09.1485) ahur kethudası Muhammed Çelebi ile irsâl olunandır				
Eğîn çukası Frengî kırmızı ağır altunlu kadifeden/1	Emîrâhûrî Frengî kırmızı sade kadifeden altun düğmasıyla/1	Oğlan beş nefer	Maşraba-i memzûc/2	Tebî/2
Akdâh/ 6 Deve tabanı/3 Lâzî/3	Brusa’nuñ nubuk altunlu kadifesi iki donluk	Brusa’nuñ alaca kadifesi/2	Yezdî kemhâ/2	Peşûrî/4
Yek renk kemhâ /4				
İhdâ ve semânîn ve semâne mi‘e Cemaziye’l-Evvel’inin on sekizinci gününde (H 18.05.891/M 22.05.1486) Sinan Ağa elinden irsâl olunandır				
Eğîn çukası ağır altunlu kırmızı kadifeden/1	Emîrâhûrî Frenkî kırmızı sade kadifeden Yezdî kemhâ astarı ile altun düğmasıyla/1	İki oğlan	İki cariye	
Maşraba-i memzûc /2	Tebî/2	Kadehler/6 Deve tabanı/2 Lâzî/4	Brusa’nuñ nubuk altunlu kadifesi iki donluk	Brusa’nuñ alaca kadifesi iki donluk
İplik kadife Dört donluk	Yezdî kemhâ İki donluk	Peşûrî/4	Yek renk/4	

D_10017_0001_00_003 Sahife 4				
Sultan Korkud tavvala'llâhu 'umrahû ya defa'âtle irsâl olunan armağandır ki zikr olunur				
Eğîn çukası Kırmızı Frenkî ağır altunlu kadifeden/1	Emîrâhûrî Brusa'nuñ çatma kadifesinden ki altunludur Yezdî kemhâ astarı ile altun düğması ile/1	Oğlan altı nefer	Maşraba-i memzûc /2 Dört maşraba	
Tebisi/2	Kadehler/10 Deve tabanı/2 Lazi/8	Brusa'nuñ nubuk altunlu kadifesi İki donluk	Brusa'nuñ alaca kadifesi İki donluk İplik kadife Dört donluk	
Yezdî kemhâ/2	Peşûrî/4	Yek renk/4		
Tis'în ve semâne mi'e Zi'l-Ka'de'sinin on üçüncü gününde (H 13.11.891/M 10.11.1486) Korkud Çelebi tâle bakâhuñ kendü nişancısı elinden irsâl olunandır				
Kitâb-ı ısfahânî ve şerh-i 'akâ'id Bir cild	Kitâb-ı şerh-i metâli' Bir cild	Kitâb-ı hâşiye-i metâli' Bir cild	Kitâb-ı Muhtasar Bir cild	Kitâb-ı Hamse-i Nizâmî Bir cild
D_10017_0001_00_004 Sahife 5				
Sultân Alemşah tavvala'llâhu 'umrahû hazretlerine irsâl olunandır Tis'în ve semâne mi'e Şa'bân'unuñ yigirmi dördüncü gününde (H 24.08.890/M 05.09.1485) kapucî İlyas nâm kul elinden irsâl olunandır				
Eğîn çukası Frengî kırmızı ağır altunlu kadifeden/1	Emîrâhûrî Kırmızı Frenkî sade kadifeden altun düğme ile/1	Dülbend-i a'lâ/1	Kotaz-ı siyah/1	
Yezdî altunlu kemhâdan bir kuşak	Altunlu çatma kadifeden bir at abayısı			

D_10017_0001_00_004 Sahife 6			
Selimşah Çelebi tavvala'llâhu 'umrahû hazretlerine defa'âtla irsâl olunan armağandır ki zikir olunur Tis'in ve semâne mi'e Şa'bân'unun yigirmi dördüncü gününde (H 24.08.890/M 05.09.1485) kapucı İlyas ile irsâl olunmuş			
Eğin çukası ağır altunlu kırmızı Frenkî kadifeden/1	Emîrâhûrî Kırmızı Frenkî sade kadifeden altun düğme ile/1	Dülbend-i a'lâ/1	Kotaz-ı siyah/1
Altunlu kemhâdan Bir kuşak	Çatma altunlu kadifeden Bir at abayısı		
İsnâ ve tis'in ve semâne mi'e Rebî'u'l-Evvel ayının onuncu gününde (H 10.03.892/M 06.03.1487) Çırac nâm kapucı ile irsâl olunandır ki zikir olunur			
Brusa'nun çatma altunlu kadifesi iki donluk	Brusa'nun nubuk altunlu kadifesi iki donluk	Frengî altunlu kemhâ Brusa arşunuyla on altı buçuk arşun Çatma iki donluk Nubuk bir donluk	Yezdî kemhâ üç donluk

Şehzade Ahmed'e gönderilen kitaplar şunlardır: Şehnâme⁴⁰³ ve Dîvân-ı Kasım, Dîvân-ı Hafız⁴⁰⁴ ve Dîvân kâtibi⁴⁰⁵, Külliyyât-ı İmâd⁴⁰⁶, Dîvân-ı Câmî⁴⁰⁷, Dîvân-ı Şeyh Kemal, İhdâ ve tis'in ve semâne mi'e Safer'inin altıncı gününde Taceddin Beg elinden Envâ'-ı dîvânlardan dokuz cild kitâb.

⁴⁰³ Şâhnâme, Firdevsi tarafından yazılan ve İran'ın millî destanı olarak kabul edilen, Fars edebiyatının en büyük eserlerinden biridir; dünya edebiyatında da önemli bir yer tutar. Bkz. Mehmet Kanar, "Şâhnâme", *DİA*, (İstanbul: TDV Yay., 2010), 38/289-290.

⁴⁰⁴ İran'ın en tanınmış gazel şairlerinden biri olan Hafız Şemseddin Muhammed Şirazi'nin kaleme aldığı divan. Bkz. H. Ritter, "Hâfiz", *İA*, (İstanbul: MEB, 1997) 5-I/ 65.

⁴⁰⁵ Şemseddin Muhammed b. Abdullah Katibî (ö. 1436), İranlı ünlü şairlerden birisidir. Bkz. CL. Huart, "Kâtibî", *İA*, (İstanbul: MEB, 1977), 6/ 439.

⁴⁰⁶ İmâd-i Fakih, tam ismiyle İmâdüddîn Ali-yi Fakih-i Kirmânî, Ünü Hindistan'a kadar yayılmış İranlı sûfi ve şair (öl. 1371). Bkz. Tahsin Yazıcı, "İmâd-i Fakih", *DİA*, (İstanbul: TDV Yay., 2000), 5/168-169.

⁴⁰⁷ Nûrüddin Abdulrahmân b. Nizâmiddîn Ahmed b. Muhammed el-Câmî, 15.yüzyılda İran'da yetişmiş olan Nakşibendiye tarikatına mensup alim ve şair. II.Bayezid ile mektuplaşmış olup daha çok Molla Câmî ünvanıyla bilinmektedir. Bkz. Ömer Okumuş, "Câmî, Abdurrahman", *DİA*, (İstanbul: TDV Yay., 1993), 7/94-99.

Şehzade Ahmed'e gönderilen kitaplara bakıldığında nerdeyse tamamının edebi nitelikli olduğu görülmektedir. Bu kitaplar, onun edebiyata ve sanata kıymet verdiğini kanıtlar niteliktedir. Şehzade Ahmed, sarayında bilim ve sanat insanlarını bir araya getirerek entelektüel bir ortamın oluşmasını sağlamış, sanatsal çevresini genişletmiş ve Amasya'da bir kültür dairesi kurmuştur. Bu dönemdeki edebi ve kültürel faaliyetler, Ahmed'in kişisel ilgisi ve çabaları sayesinde zenginleşmiştir.

H 911 (1505-1506) senesinde⁴⁰⁸ Sultan Ahmed genç şehzadeleri⁴⁰⁹ için muazzam bir sünnet düğünü tertip ettirmiştir. Bu düğüne o dönem Amasya'nın ünlü Türk şairlerinden Figanî, Çeşmî, Şermî, Kamî, Münirî, Melihî ve Mihri ile Acem şairlerinden Penâhi, Basirî ve Kutbî katılmıştır. Şairler kendilerini göstermek ve Sultan Ahmed'in gözüne girmek için sanatlarını göstermeye çalışmışlar. Bunların içinde en fazılı Müniri Efendi, en dikkat çeken ise Amasyalı kadın şair Mihri Hatundu.⁴¹⁰

İdris-i Bitlisî, Heşt Bihişt adlı eserinde şehzade Ahmed ve oğulları ile bu düğünü anlatan kendi yazdığı bir şiire yer vermiştir. Bu şiir şöyledir:

Arsa-i bağ şüde ravza-i kudsî zı-cihân
Rest gülhâ-yı ez-çimen-i âlem-i cân
Kayser-i 'asr-ı felek-mertebe Sultân Ahmed
Ki bud nûr-ı hilafet zi-recbîneş tâbân
Şeh-i şehzâde Murad an ki zıh-ı ferrûh-ı o
Hest mir'at-ı Skender zi-berây-ı a'yân
Hest mir'ât-ı Skender zı-berâ-yı a'ayân
Vâlidet sidre-sıfât meyve-i ilbâl-i tû
Tavr-ı şâmih be -cihân-ı cedd-i tû sultân-ı zaman
Bâyezid han şeh-i 'âlî ki edâ-yı zafereş
Asl-ı râsıh şüde der-gülşen-i mülk-i eymân
Gerçi der-mülk-i hilafet şüde Yusuf-i vakt
Lakin ihvân-ı safâ küşte türâ ez-a'vân
Kevkeb-i burc-ı 'alâ şâh 'Alaeddin ki zi-hak
Nûr-ı ikbâl şod ez-nûr-ı cünbîş-i tâbân /251/
Dürretü't-tâc-ı hilâfet şeref-i millet ü mülk
Kürsi ism-i Süleymân şode evra 'unvân
V'anki ba cedd-i sa'îd'est u sema vü ceddeş

⁴⁰⁸ Şehzade Ahmed'in şehzadelerinin sünnet edilmesine dair hüküm 1501 senesi temmuz ayında gönderilmiştir: "El-hâletü hâzihî Dergâh-ı muallâma mektûb ve âdem gönderüp şehzadelerün sünnet olmaları bâbındaki arz olunmuş." Bkz. Feridun Emecen-İlhan Şahin, *II. Bayezid Dönemi Ahkâm Defterleri*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., 2021), 210. (407 numaralı hüküm)

⁴⁰⁹ Şehzade Murad ve Alaeddin'in sünnet düğünleri daha önce gerçekleştiğinden bu düğünün Şehzade Süleyman, Osman ile Şehzade Murad'ın oğlu Mehmed, Kasım ile Şehzade Alaeddin'in oğlu Orhan için gerçekleşmiş olması muhtemeldir. Bkz. Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 128.

⁴¹⁰ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 126.

Zinde rûkûşte ve ger zîkr-i şerîf-i ‘Osmân.
 Tâ gülîstân-ı hilâfet b^üd ü fasl-ı bahar
 Bâd ser-sebz-i nihâl tarb-ı Ahmed Han
 Be-fürûğ nazareş bâd fûrûgeş mazbut
 Sâye-i asl refî’ heme der-hıfz û emân (İdris-i Bitlisi, *Heşt Bihişt*
(II.Mehmed ve II.Bayezid Dönemi), C. 3, haz. Mehmet Karataş- Yaşar Baş,
 (İstanbul: İdeal Kültür Yay., 2020), 528.).

Şehzade Ahmed, otuz bir yıl kadar (1481-1512) valilik yaptığı Amasya’da babası gibi bilgin, şair, musikişinas vb. bilim ve sanat erbabına destek olmuş onları çevresinde toplamıştır. Bu bilim ve sanat erbabının sohbetlerinden her zaman büyük mutluluk duymuştur.⁴¹¹ Şehzade Ahmed’in Amasya’da vali olarak geçirmiş olduğu süre zarfında Osmanlı edebiyatına hizmet edenlerin sayısı artmıştır. Bu dönemde Tâci, Figânî, Kutbî, Caferî ve Sa’dî gibi şairler yetişmiştir. Bunlar arasında en şöhretli olanlarından Tâci Beyzâde Caferî ve Sa’dî Çelebi, özellikle İstanbul’da eşsiz şairler olarak tanınmışlardır.⁴¹² Âftâbî, Münîrî, Necâtî gibi birçok İran eserini tercüme etmiş olan saz şairleri de Şehzade Ahmed’in hizmetinde bulunmuşlardır.⁴¹³

Şehzade Ahmed bunların dışında İran’dan gelen üstat musikişinas Zeynelabidin’i sarayda tutmuş ve kendisine maaş bağlamıştır. Aynı zamanda ünlü bir nakkaş olan ve Penahi mahlasından şiirler yazan Şahkulu ile Tebrizli Melek Ahmed ve Hasan b. Mehmed de Şehzade Ahmed’in hizmetindeydiler. Şairler arasında babası II. Bayezid döneminde saray çevresinde olan İbrahim Çelebi, şair ve bestekâr olarak ünlenmiş Makâmi, kadın şairlerden olan Amasyalı Zeyneb ve Mihrî Hatunlar ise dönemin sayılı sanatkârlarından kabul edilmektedir.⁴¹⁴

Amasya sadece "Şehzadeler Şehri" olarak anılmakla kalmaz, aynı zamanda klasik Türk şiirinin ilk kadın şairlerini yetiştirmesiyle de öne çıkar. Özellikle, aynı edebi çevrede yer almış olan Zeynep Hâtun⁴¹⁵ (ö. H 879/M 1474-1475) ve elimizde bulunan divanıyla Mihrî Hâtun bunun en önemli temsilcileridir.⁴¹⁶ Mihri Hatun yazdığı kasidelerinin büyük bir çoğunluğunu Şehzade Ahmed’e sunmuş ve bu vesile ile hem genel olarak sarayda hem

⁴¹¹ Mehmed Arslan, *Mihri Hatun Divanı*, 5.

⁴¹² Yasar, *Amasya Tarihi*, C.1, 116.

⁴¹³ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 543.

⁴¹⁴ Mehmed Arslan, *Mihri Hatun Divanı*, 5-6; Yasar, *Amasya Tarihi*, C.1, 116.

⁴¹⁵ Zeynep Hatun’un Fatih Sultan Mehmed’e sunduğu rivayet edilen divanı günümüze ulaşmadığından Mihri Hatun, elimizde divanı bulunan ilk kadın şair olarak kabul edilir. Bkz. Lütüfî Alıcı, “XVI. Asır Divan Şairlerinden Mihrî Hâtûn ve Redd-i Matla’ Gazelleri”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 2, (2009), 4.

⁴¹⁶ Mehmed Arslan, *Mihri Hatun Divanı*, 5.

de sohbet meclislerindeki yerini güçlendirmiş oluyordu. Divanındaki kasidelerin birçoğunu Şehzade Ahmed'e sunmuş olması bu fikri desteklemektedir. Bunların neredeyse hepsi Ramazan ve Kurban Bayramı tebriği olarak yazılmış kasidelerdir. Divanında bulunan 17 kasidenin 10 tanesi Şehzade Ahmed'e sunulmuştur. Yine muhtevastan anlaşıldığı kadarı ile 3 gazel ve biri bayram tebriği olmak üzere kaside muhtevalı “Tercî’-i Bend” de yine Sultan Ahmed’e sunulmuştur. Mihri Hatun, hem II. Bayezid hem de Şehzade Ahmed döneminde saraydaki sohbet ve eğlence halkalarında bulunuyor, dini ve edebi sohbetlere giriyor, şiir atışmalarında erkeklerden geri kalmıyordu.⁴¹⁷ Mihrî Hâtun, sadeliği, içtenliği ve âşıkane üslubuyla dikkat çeken şiirler yazmıştır. Mihrî Hâtun klasik Türk şiirinde nadir görülen âşığın sevgiliye beddua ettiği bir örnek olan “olasın” redifli şiiriyle tanınmıştır.⁴¹⁸

Mihri Hatun dışında Şehzade Ahmed’in çevresinde olup şehzadeye başka eserler sunanlar da olmuştur.

Şehzade Ahmed döneminde yaşamış olup tasavvuf, tefsir ve hadis alanlarında eserleri bulunan ve aynı zamanda bir şair olan Cemâl-i Halvetî’nin “Şemsiyye” isimli bu eseri H 887 (1482-1483) senesinde yazılmıştır. Mukaddimesinde belirtildiği üzere Şehzade Ahmed’e hediye edilmiş olduğu anlaşılan bu eserde Hazreti Ebubekir’in yüz sözü tasavvufî olarak şerh edilmiştir. Halvetî tarafından Arapça olarak kaleme alınmış bu eserin tahkikli metni Süleymaniye Kütüphanesinde bulunmaktadır.⁴¹⁹

Osmanlı İmparatorluğu'nun ilâhî aşkı vurgulayan tasavvufî bir eserle ilk kez tanışması, kuruluş döneminin ilk yarısında Dâvûd-i Kayserî (ö. H 751/M 1350) aracılığıyla gerçekleşti. Osmanlı medreselerinin ilk baş müderrisi olan Kayserî, ünlü sûfî İbnü'l-Fârız'ın ilâhî aşkı tasvir eden “el-Kasîdetü'l-mîmiyye” adlı eserine Arapça bir şerh yazdı. Daha sonraları bu esere, el-Kasîdetü'l-hamriyye olarak da bilinen el-Kasîdetü'l-mîmiyye için İdris-i Bitlisî (ö. 1520) tarafından Farsça, Şeyhülislam Kemalpaşazâde (ö. 1534) tarafından ise Arapça olarak bir şerh yazıldı. Bitlisî, bu şerhini, Osmanlı sarayından

⁴¹⁷ Mehmed Arslan, *Mihri Hatun Divanı*, 6.

⁴¹⁸ Alıcı, “XVI. Asır Divan Şairlerinden Mihrî Hâtûn”, 4-5.

⁴¹⁹ Cemâl-i Halvetî, *Şemsiyye*, çev. Ömer Çınar- Fakirullah Yıldız- Abdullah Yasir İslamoğlu, (İstanbul: Sufi Kitap, 2022), 10.

gördüğü iyi muameleye teşekkür mahiyetinde mukaddimesinde methettiği Sultan II. Bayezid'in oğlu Şehzade Ahmed'e sunmak üzere kaleme almıştır.⁴²⁰

Hüseyin Hüsameddin'in "Amasya Tarihi" adlı eserinin Şehzade Ahmed dönemi ile ilgili olarak temel kaynağı Münîri'ye ait olan "Tezkiretü'l Vekâyi" adlı eserdir. Yazar bu eseri "Mecmua-i Tarihiyye" olarak adlandırmıştır.⁴²¹ Amasya'da dönemin ricalinden olan Münîri Efendi'nin Şehzade Ahmed dönemine ait bir mecmuası "(Mecmu'a-i Tarihiye)" ile "Münşeat Mecmuası" ⁴²²adlı eserlerinin bulunduğunu ifade eder. Bu eserlerden ilkinin Şeyh Ali-zâde Abdullah Efendi'nin evinde, ikincisini ise İstanbul Veliyüddin Efendi Kütüphanesinde gördüğünü yazmaktadır.⁴²³ Ancak her iki eserin durumu hakkında kataloglarda herhangi bir bilgi yoktur.⁴²⁴

Yine Şehzade Ahmed'e sunulan bir eserde: II. Bayezid'in tıp alimlerinden olan Mehmed bin Lütfullah, eşyanın özelliklerini anlatan "Müfredat-ı Tıp" adlı bir kitap yazıp Şehzade Sultan Ahmed'e hediye etmiştir. Yazar, Osmanlı müelliflerinin bu eserin Ayasofya kütüphanesinde olduğunu bildirdiklerini ayrıca bu tabibin Amasya Dârüşşifâsında tabiplik yaptığını, Arapça yazılmış bu eserin Topkapı'da Revan Kütüphanesinin II. Ahmed bölümünde 1679 numaralı eserler kısmında yer aldığını yazmaktadır.⁴²⁵

2.4. Şehzade Ahmed Döneminde Amasya'da Siyasi ve Dini Çatışmalar

Şehzade Ahmed'in sancakbeyliği sırasında Amasya'da bazı önemli olaylar⁴²⁶ yaşanmıştır. Hüseyin Hüsameddin'in, bu olayları daha çok Amasya'daki Sünni-Şii kutuplaşması üzerinden aktardığı görülmektedir. Bu yaklaşıma göre, Amasya sancakbeyi Şehzade Ahmed İran-Safevi yanlısı olarak anlatılırken, Selim ise Sünni tarafı destekleyen

⁴²⁰ Reşat Öngören, "Osmanlı Klasik Dönemi Tasavvuf Literatürü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 15, Sayı 30, (2017), 38.

⁴²¹ Ersen Ersoy, *II. Bayezid Devri Şairlerinden Münîri Hayatı, Eserleri ve Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin)*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010), 18-19

⁴²² Hüseyin Hüsameddin, bu eserin Münîri tarafından kaleme alındığını ve 1481-1511 seneleri arasında Amasya valisi Şehzade Ahmed'in babası II. Bayezid ile diğer emirlere yazmış olduğu hususi mektuplar ve arz-nameleri içerdiğini ifade etmektedir. Bu eserin İstanbul Veliyüddin Efendi Kütüphanesinde bulunduğunu yazmış olsa da bu esere ulaşamamıştır. Bkz. Yasar, *Amasya Tarihi*, C.1, 169.

⁴²³ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 123'teki 123 numaralı dipnot.

⁴²⁴ Ümrân Ay, *Münîri (Öl. 1521?)'nin Manzum Siyer-i Nebi'si Cilt.1 İnceleme-Metin*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007), 40-41.

⁴²⁵ Osman Fevzi Olcay, *Amasya Şehri*, (Amasya, Amasya Belediyesi Yay., 2010), 101.

⁴²⁶ Bu olayların tamamı Hüseyin Hüsameddin Yasar'ın Amasya Tarihi adlı eserinde geçmektedir.

bir figür olarak öne çıkmaktadır. Diğer bir yaklaşıma göre ise Ahmed'in bölgede izlediği ılımlı politika, Kızılbaşlar için, sadece kırsal kesimde değil, aynı zamanda şehrin yüksek kültürel kademelerinde de bir ölçüde hoşgörülü bir atmosfer yaratmış, bu durum ise bazı devlet adamlarını ve ulemayı rahatsız etmiştir. Bu kişiler, sonunda Ahmed'in yanından ayrıılıp Selim'in tarafına geçmişlerdir.⁴²⁷

Tasaddur Olayı

Tasaddur⁴²⁸, kelime manası olarak öne çıkma, baş sedire geçme, en başa oturma manalarına gelmektedir. H 896 (1490-1491) senesinde de ulema arasında ön plana çıkmaktan kaynaklı bir hadise yaşanmıştır. Sultân Ahmed'in şehzâdelerinden Murad ve Alaeddin Çelebiler için büyük bir sünnet düğünü düzenlenmişti. Bu düğünde ulemâ ve ayân arasında ortaya çıkan ve "tasaddur dâiyesi" olarak adlandırılan önemli bir olay yaşanmıştır. Olay, muallim-i sultani olan genç Birgilioğlu Mustafa Efendi'nin ulema ve ümeraya tasaddur etmesinden çıkmıştır. O dönemin bilge kişilerinden kabul edilen Mevlânâ Abdî-i Amasî'nin taraftarları ile müftü Cemaloğlu Ali Çelebi bu duruma şiddetle itiraz etmişlerdir. Hatta müftü fetvadan dahi istifa etmiş ve orayı terk etmiş ve meclis dağılmıştır. Bu durum Şehzade Ahmed'i fevkaalede üzmüştür.⁴²⁹ Olaylar yalnız bununla da kalmamıştır. Amasya uleması arasında yaşanmış olan bu tatsız olayın, olaya karışanlar açısından birçok sonucu olduğu gibi bu olayda dahli olmayan şehzadelere de etkileri olmuştur. Bu olay sonucunda Birgili-zade azledilerek İstanbul'a gönderilmiş yerine Amasya fuzalâsından Pir İmam Mezidoğlu Şerafeddin Yakub Çelebi muallim-i sultaniliğe getirilmiştir. Müftü Cemaloğlu Ali Çelebi yerine de Horasanlıoğlu es-Seyyid Abdullah Efendi getirilmiştir. Tokad ulemasından Atabeg Medresesi müderris Ahi Yusuf Efendi İstanbul'a gitmiş, Tokadlıoğlu Muhyiddin Mehmed Efendi bin Yusuf Çelebi de Amasya naibi olmuştur. Bu olay yalnız ulema ile sınırlı kalmamış şehzadelerin maiyeti arasına da sıçramıştır. Büyük Kapı ağası Hüseyin Ağa'ya karşı meydan okuyan ve Kemal Paşa-zade Süleyman Bey'e yönelik sert sözler eden kişiler bulunmaktaydı. Beyler ve ağalar arasında yaşanan arbedeler sonucunda çok kimsenin canı yanmıştır. Bu olaydan sona Hüseyin Ağa İstanbul'a sürülmüş, Süleyman Bey de ikinci defa Tokat sancak beyi

⁴²⁷ Yıldırım, "An Ottoman Prince Wearing a Qizilbash Taj", 98.

⁴²⁸ Baş sedire geçme, en başta oturma. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, (Ankara: Aydın Kitabevi, 2010), 1208.

⁴²⁹ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 120-121.

olarak gitmiştir. Hüseyin Hüsameddin'in yazdığına göre bir diğer önemli gelişme de: Bu olaydan sonra Amasya'da bulunan şehzadelerden Selim, Trabzon eyaletine, Şehinşah Karaman'a, Alemşah Menteşe'ye ve son olarak Şehzade Korkud da Saruhan'a sancakbeyi olarak gönderilmişlerdir.⁴³⁰ Bu durumda, Amasya'da tek hâkim güç olarak Şehzade Ahmed kalmış oluyordu.⁴³¹

Muaviye ve Emsaline Lanet Meselesi

Amasya'da bu dönemde Acem ulemasının nüfuzu yerli ulemayı susturacak kadar güçlenmişti. İranlılar'ın "Mu'âviye ve emsâline ta'nü lânet" etmesine Hızır Paşa Medresesi müderrisi ve cami vaizi olarak görev yapan Şeyh Şadili Muhyiddin Mehmed Efendi olanca gücüyle itiraz etmiş ve Şehzade Ahmed'e karşı dokunaklı sözler sarfetmiştir. Bu sebeple görevinden azledilen Mehmed Efendi H 911 (1505-1506) senesi evailinde Amasya'dan çıkarılmıştır. Bu durum Kutublar olarak anılan gurubun Şehzade Ahmed üzerinde ne kadar etkili olduğunu gösteren bir başka vakadır. Şehzade Ahmed bu gibi davranışları ile Amasya'da nüfuzunu kaybederken, ondan kaçanlar Şehzade Selim'in güçlenmesine neden oluyordu.⁴³²

Şehzade Ahmed'in divan kâtibi olan Kasım Paşa⁴³³, Safevî tehlikesinin ve etkisinin arttığı bir dönemde Şehzade Ahmed'in İran'dan gelenlere teveccüh göstermesinden rahatsız olmuş ve uyarmıştır. Ancak İranlılar'ın etkisi altındaki Şehzade Ahmed onu dinlememiştir. Kasım Paşa, H 909 (1503- 1504) senesinde Amasya'dan firar ederek Safevîler'e karşı mücadele eden Şehzade Selim'in yanına kaçmıştır.⁴³⁴

Şehzade Ahmed, Amasya'da zevk-i sefa ile meşgul iken Safevîler Anadolu'da propaganda yapıyor ve halkı Şiiliğe davet ediyorlardı.⁴³⁵ Dikkat çeken bir diğer nokta da

⁴³⁰ Feridun M. Emecen, Selim'in 1487 senesinde Trabzon'a tayin edildiğini ifade etmektedir. Bu tarihe göre şehzadelerin "Tasaddur dâ'iyesi" nedeni ile gönderildikleri bilgisi ihtilaflı gözükmemektedir. Bkz. Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 33.

⁴³¹ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 120-121.

⁴³² Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 126.

⁴³³ Hüseyin Hüsameddin, muhtemelen Çağatay Uluçay'ın Ahmed'in lalası olarak bahsettiği Kaasım'dan bahsetmektedir. Bkz. Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7-10/117.

⁴³⁴ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 125.

⁴³⁵ Rıza Yıldırım, Hüseyin Hüsameddin'in çağdaş gelişmelerin mezhepsel ve etnik-kültürel boyutlarını algılamada eksik kaldığını ifade etmektedir. Ona göre açıkça milliyetçi bir ton taşıyan yaklaşımı, Selim-name tipi tarih yazımını tekrarlamaktan öteye geçememektedir. Sultan Ahmed'in Amasya'daki yönetimini anlattığı uzun bölümde ise, Ahmed'i sert bir şekilde eleştirir ve onu Acem edebiyatçılarının etkisinde kalarak yükselen Şii tehdidini görmezden gelmekle suçlar. Ancak, bu eleştiriler Ahmed'in cehaleti ve zevk düşkünlüğüyle sınırlı kalır. Dikkatli bir okuma, Hüseyin Hüsameddin'in hanedanın adını Kızılbaş

Şah İsmail Türklüğe ne kadar muhabbet gösterip kendi tarafına çekmeye çalışıyorsa Ahmed de İraniliğe muhabbet gösterip, İran edebiyatına ve İran ricaline o kadar ilgi gösteriyordu.⁴³⁶

Figani İshak Çelebi'nin İdamı

Şehzade Ahmed döneminde yaşanan bir diğer önemli gelişme de: Şehzade Ahmed'in oğlu Murad'ın musahibi Torumtay soyundan gelen Figani İshak Çelebi, Şiilerin Amasya'daki hallerini Şehzade Ahmed'e duyurmak amacıyla Şiileri ve Acemleri kötüleyen ve hiciv tarzı bir destan yazmıştır. Şiileri kızdırmak amacıyla yazılmış olan bu destan halk arasında okunur ve Şiiler rahatsız edilmiştir. Sonuçta Acemler bu durumu hazmedememiş ve Figani'nin şehzade Murad'a dair kötü niyetler beslediği iftirasında bulunmuşlar ve buna Sultan Ahmed'i de inandırmışlardır. Figani bu sebepten H 912 (1506- 1507) şevvalinde asılarak idam edilmiştir. Figani olayı Acemleri güçlendirirken Şehzade Ahmed'i Amasya halkı gözünde küçültüp nüfuzunu zayıflatmıştır.⁴³⁷

Sünnî- Şîî Çatışması

915 senesi evâilinde (1509 senesi başlarında) Amasya'da Sünnîler ve Şiîler arasında kanlı bir kavga çıkmıştır. Hüseyin Hüsameddin'in anlatımına göre Şiîler bazı ayan hanelerini yağma etmişler ve iki taraftan da hayli adam ölmüş bir o kadarı da yaralanmıştır. Amasya Muhafızı olan Bali Bey bu arbedeleri güçlükle durdurmuştur. Bu çatışmanın nedeni Mir Gıyaseddin'in kethüdası Halil Ağa'nın, Cemel ve Sıffin ricali hakkında sarf etmiş olduğu sözlerdi. Sünnîler bu hakarete dayanamamış ve kanlı bir arbede çıkmıştır. Ancak Mir Gıyaseddin Çelebi olayı tam tersi şekilde Şehzade Ahmed'e anlatmış bu yolla Sünnîler mağdur edilmiştir. Bunun üzerine Sünnîlerden, Kadızadeler ile azablar ağası olan Hacı Bey, Mir Gıyas'ı yalanlayarak şîîlerin tecavüzatını divanda dile getirmiş ve tahkikat başlatılmıştır. Halil isimli elebaşları ve birkaçı yakalanarak hapsedilmiştir. Halil'in ve yanındakilerin yakalandığını duyan Şiîler köylerde bulunan taraftarlarını tahrik ederek elebaşları kurtarmaya çalışmışlardır. Mir Gıyaseddin, Kutublar olarak bilinen kişilerle birlikte Şehzade Ahmed'i kandırmışlar diğer taraftan Amasya havalisindeki kızılbaşları ayaklandırmışlardı bu nedenle Amasya'da a'yan ve

hareketine ideolojik ve dini bağlılıklardan uzak tutmaya yönelik titiz bir çaba gösterdiğini ortaya koyar. Detaylı bilgi için bkz. Yıldırım, "An Ottoman Prince Wearing a Qizilbash Taj", 93-94

⁴³⁶ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 124.

⁴³⁷ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 128-129.

halk iki tarafa bölünmüştü. Amasya'daki Türkler ile ulema Acemlerin oradan uzaklaştırılmasını istiyorlardı çünkü Türkler arasında Kızılbaşlığın yayılmasını bunlar sağlıyordu. Kızılbaşlık gizli tutuluyor hatta kızılbaşlığı kabul edenler kendilerini sünnî olarak gösteriyordu. Kutublar, Hacı Ahmed, İskender Bey ve Kadızadeleri Şehzade Ahmed'in gözünden düşürmek için uğraşıyorlardı.⁴³⁸ Bu arbede sırasında ayrıca önemli kişilerden Hacı Sultan tekkesi Şeyhi Cemaloğlu Muhyiddin Mehmed Çelebi vefat etmiştir. Onun yerine Çelebi Halife-zâde Şemseddin Ahmed Efendi yeni şeyh olmuştur. Kendilerine iftira atıldığını gören Kadızadeler ve Hacı Bey kaçıp Trabzon'a Şehzade Selim'in yanına gitmişler. Hacı Bey'in yerine de Ferhad Bey azablar ağası olmuştur.⁴³⁹

2.5. Sosyal Hizmetleri ve Eserleri

II. Bayezid 22 Mayıs 1481 tarihinde tahta çıkmış ve Amasya'nın yönetimini şehzade Ahmed'e bırakmıştır. Sultan II. Bayezid'in tahta çıkmasına müteakip Hacı İlyas Mahallesi'nin doğu tarafında bulunan Hacı Bey-zade Hamza ve Hızır beylerin bahçesi olan yeri satın alınmak sureti ile buraya cami-i şerif, medrese, imarethane, misafirhane ve şadırvan yapılmasına yönelik fermanda bulunmuştur⁴⁴⁰ ve Şehzade Ahmed de bu emri derhal yerine getirmiştir.⁴⁴¹ Şehzade Ahmed, 1481 senesinin Nisan ayında caminin temelini atmış ve bütün müstemilatı ile caminin inşasını 1486 senesinde Temmuz/Ağustos (H 891, Recep ayı) ayları civarında bitirmiş ve bu eserin dört bir yanı sur şeklinde duvarla çevrilmiştir. Kuzey tarafı tamamen ırmağa bakan bu surun ikisi güneyde, ikisi kuzeyde birer tanesi de doğu ve batıda olmak üzere altı kapısı bulunmaktaydı. Bu yapının içinde gayet geniş bir avlu olup cami-i şerifin dört tarafı da meyveli meyvesiz ağaçların olduğu bir bahçedir. Cami-i şerif bu avlunun içinde inşa edilmiş olup uzunluğu ve genişliği 180 adımdan oluşmaktaydı. Caminin iç kısmının ortasında iki ve yanlarında üçer kubbesi; doğu, batı ve kuzey yönlerinden birer kapısı;

⁴³⁸ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 130-131.

⁴³⁹ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 131-132.

⁴⁴⁰ Sultan Bayezid, kardeşi Cem Sultan ile girdiği taht mücadelesi sırasında, Cem'in bu isyanının Bayezid'i huzursuz ettiğini gören Amasya'daki Halvetiyye şeyhlerinden olan Gümüşlü-zade Pîr Hayreddin Hızır Çelebi ile Cemâli-zade Pîr Cemâleddin Mehmed Çelebi Halife Hazretleri Sultan Bayezid'i teselli ederek, saltanat kendisinin müyesser olacağı müjdesini vermişler ve Amasya'da bir cami, medrese ve imarethane yapılması ricasında bulunmuşlardır. Bu müjdeden dolayı oldukça duygulanmış olan Bayezid, cülûsu sonrası bu vaadini gerçekleştirmek için oğlu Şehzade Ahmed'e emir vermiştir. Bkz. Yasar, *Amasya Tarihi*, C.1, 72.

⁴⁴¹ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.1, 71; Edip Uzundal, *II. Abdülhamid Döneminde Amasya Sancağı: Sosyal, Ekonomik, İdari ve Demografik Yapı*, (Konya: Kömen Yayınları, 2023), 134.

ortadaki iki kubbenin istinâd-gâh olmakla birlikte sağlam bir kemeri bulunmaktaydı. Yapının dış cephesi ise beş kubbeyle örtülü olup, bu kubbelere ait direkler yekpare yeşil ve siyah mermerlerden oluşmaktaydı. Kuzey yönünde bulunan orta kapısı bal renginde mermerden yapılmış olup üzerinde bulunan çiçek kabartmaları ile heybetli bir görüntü vermektedir. Caminin iki tarafında gayet ölçülü iki minaresi bulunmaktadır.⁴⁴² Sultan II. Bayezid Şehzade Ahmed'in Amasya sancakbeyliği dönemine gelen 1485 senesinde Bayezid Camii'nin doğu tarafında Sultan Bayezid Mektebi'ni yaptırmıştır. Bu mektep o dönem için mükemmel olan eğitim kadrosu ile ön plana çıkmıştır. Emir İmamzâde es-Seyyid Halil Efendi ile oğlu es-Seyyid Mehmed Emin Efendi bu mektepte muallimlik yapan ünlü kişilerdendi.⁴⁴³

Hüseyin Hüsameddin, Şehzade Ahmed'in Amasya Valisi olduğu sıralarda Ladik gölü civarında bir saray (sarây-ı 'âli) binası ve bahçe inşa ettirdiğini yaz mevsimlerinde burada kaldığından bahsetmektedir.⁴⁴⁴

Amasya'nın ünlü kişilerinden birisi olan Alaeddin Şirvani'nin torunlarından olan Taceddin Paşa/Tâcî Bey 1491 senesinde Şehzade Sultan Ahmed'in divan katibi görevine getirilmiştir. Tâcî Bey, Köprü Köyü'nde (sonradan Köprü Kasabası ve Köprü Kazası olarak değişmiştir) bir cami, bir imarethane, bir hamam yaptırmıştır. Tâcî Bey, İstavlaz Çayı kenarında gayet yüksek bir yerde Şehzade Ahmed namına bir saray yaptırarak Sultana Ahmed'in bahar aylarında Köprü'ye gelmesini sağlamıştır. Şehzade Ahmed'in bahar aylarında kullandığı bu saraya devamlı olarak gelmesi neticesinde bazı emirler bu köyde konaklamaya başlamışlar. Böylece Köprülü köyünün şöhreti artmış kısa zamanda kasaba olmuş ve buradan çıkan devlet adamlarına da "Köprülü" denmiştir. Bunlar arasında Köprülü Abdullatif Efendi ile Köprülü Mehmed Paşa'yı⁴⁴⁵ saymak mümkündür. Köprü köyü ile yanında bulunan Kedağra Kasabası'nı içine alan bölgenin ismi Köprülü Mehmed Paşa'nın vezirliği zamanında Vezirköprü adını almıştır. Şehzade Ahmed, bahar aylarında kaldığı sarayı civarında gayet süslü bir çeşme yaptırmıştır ve bu çeşme "Sultan

⁴⁴² Yasar, *Amasya Tarihi*, C.1, 71.

⁴⁴³ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.1, 137-138.

⁴⁴⁴ Hüseyin Hüsameddin Yasar, *Amasya Tarihi*, C.2, (Ankara: Amasya Belediyesi Kültür Yay., 2013), 96.

⁴⁴⁵ Köprülü Mehmed Paşa, Arnavutluk'un Berat sancağına bağlı Rudnik (Ruznik) köyünde doğmuş devşirilerek İstanbul'a getirilmiştir. Mehmed Paşa, sipahi olarak görev yaptığı yıllarda o dönemde Amasya'ya bağlı Köprü (Vezirköprü) kazasından Ayşe Hanım ile evlenmiştir. Burada görev yapması ve hanımının memleketinden dolayı Köprülü adını almıştır. Bkz. Mücteba İlgürel, "Köprülü Mehmed Paşa", *DİA*, (Ankara: TDV Yay., 2002), 26/258.

Pınarı” ismiyle meşhur olmuştur. Sultan Pınarı çeşmesinin adı daha sonra bulunduğu mahallenin adı (Sultan Pınarı Mahallesi) olmuştur.⁴⁴⁶

Şehzade Ahmed döneminde inşa edilen bir başka eserde yine Annesi Bülbül Hatun tarafından Hatuniye Mahallesinde yaptırılmış olan bir cami, imarethane ve mekteptir. Bu yapıların vakfiyeleri 1509 senesinde tanzim ettirilmiştir. Cami, kargir yapıda olup, büyük bir alan içinde dikdörtgen şeklinde inşa edilmiştir. Yanında tek minaresi olan caminin doğu ve kuzey taraflarında bahçe, batı tarafında ise imarethane bulunmaktadır. Kapının üstündeki kitabesine ait tarihi taş sökülmuş olduğundan yapının inşa tarihi eski belgelerden anlaşılabilmektedir. Caminin bulunduğu arsa önceleri Amasya emiri Şadgeldi Paşa’nın mülkü iken, sonrasında Bülbül Hatun’un emlakine dâhil edilerek vakfedilmiştir.⁴⁴⁷ Yine Şehzade Ahmed’in hayatta olduğu sırada annesi tarafından Hatuniye Camii’nin doğu tarafında kalan Hatuniye Mektebi yaptırılmıştır. Hüseyin Hüsameddin, gayet sağlam bir yapıya sahip olan ve kargir olarak inşa edilmiş olan bu eserin vakıflarının da mükemmel olduğuna değinmektedir. Büyük şöhret kazanan bu mektep 1883 senesinde ibtidâi mektebi haline getirilmiştir.⁴⁴⁸ Yine Bülbül Hatun tarafından Ladik Kazasında bulunan Bahşî mahallesinde 1509 senesinde bir cami ve hamam yaptırılmış ve vakıfları tanzim edilmiştir.⁴⁴⁹

Amasya’da Şehzade Ahmed döneminde bozanın yaygınlaştığı sıralarda büyük bir bozahane kurulduğunu (1495) ve bu binanın bulunduğu mahalleye de Bozahane Mahallesi (Şimdilerde “Bozahane Sokak” olarak geçmektedir.) adının verildiğinden bahsetmektedir.⁴⁵⁰ Hüseyin Hüsameddin, Şehzade Ahmed’in Amasya’nın kuzeydoğusunda bulunan eski adı Divzânâvî olup günümüzdeki adı Zana olan köyde vaktiyle bir çiftlik ve camiinin olduğunu kuyûd-ı vakfiye kayıtlarından anlaşıldığını yazmaktadır.⁴⁵¹

⁴⁴⁶ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.1, 189-190.

⁴⁴⁷ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.1, 75.

⁴⁴⁸ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.1, 137.

⁴⁴⁹ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.1, 194.

⁴⁵⁰ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.1, 65.

⁴⁵¹ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 145.

BÖLÜM III

3. ŞEHZADE AHMED'İN SULTAN BAYEZİD'E İSYAN SÜRECİ

Şehzade Ahmed'in isyan süreci, hem babası Sultan II. Bayezid'e hem de kardeşi Sultan Selim'e karşı gerçekleştirdiği iki ayrı isyanla karakterize edilmiştir. İlk isyanında, Ahmed henüz babası hayattayken, yeğeni Şehzade Mehmed'in elinden zorla Konya'yı alarak isyan bayrağını açmıştır. Bu durum, Sultan Bayezid'in Ahmed'i desteklemekten vazgeçmesine ve tahtı küçük oğlu Selim'e bırakmasına yol açmıştır. Bayezid'in Selim lehine tahttan çekilmesinden kısa bir süre sonra ölmesi, Ahmed'in babasına karşı başlattığı bu isyan sürecinin sonu olmuştur.

İkinci isyanında ise Ahmed, artık padişah olan kardeşi Sultan Selim'e karşı mücadeleye devam etmiştir. Ahmed, bu süreçte oğlu Alaeddin'i Bursa'yı ele geçirmek üzere göndermiştir. Alaeddin'in Bursa'yı alması, Ahmed'in Selim'e karşı yürüttüğü isyan hareketinin ilk safhasını oluşturmuş ve Osmanlı tahtı üzerindeki hak iddiasını daha da ileri taşımıştır.

Bu ilk isyan sürecinde, Ahmed'in taht için potansiyel rakipleri olan kardeşleri ve kardeş çocuklarıyla birlikte, onu isyan sürecine götüren Şahkulu İsyanı ve Yeniçeri ayaklanması gibi önemli olaylar ele alınmıştır.

3.1. Şehzade Ahmed'in Rakipleri

1509 tarihine gelindiğinde Bayezid'in hayatta olan dört oğlu vardı. Bunlar Amasya valisi Ahmed, Teke ve Hamid valisi Korkud, Karaman valisi Şehinşah ve kendisine Trabzon valiliği verilen Selim idi. Daha sonra Şehinşah'ın da hayatını kaybetmesiyle tahtın varislerinin sayısı üçe inmiştir.⁴⁵²

II. Bayezid'in son dönemlerinde 8 oğlundan sadece üçü hayatta olmakla birlikte ölen diğer 5 şehzadenin bazılarının çocukları da belirli bölgelerde görev yapmakta idiler. Dolayısıyla namzet şehzade Ahmed'e rakip olarak kardeşleri dışında, yine rakip olma potansiyeline sahip kardeşlerinin çocukları da tehlike arz etmekteydi.

⁴⁵² Danişman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 105.

Hayatta olanlardan en büyüğü Ahmed, ikincisi Korkud ve en küçüğü ise Selim idi.⁴⁵³ Bu dönemde şehzadelerden Ahmed Amasya, Korkud Saruhan (Manisa), Selim ise Trabzon valiliklerinde bulunuyorlardı. Yine bu şehzadelerin çocukları ile ölmüş olanlarından bazılarının çocukları da yine küçük sancakbeyliklerinde görev yapıyorlardı.⁴⁵⁴

Bayezid evlatları arasından yaşça diğerlerinden büyük olan ve daha fazla evlada sahip olan Amasya valisi olan Ahmed'i sevmekte ve tahta uygun görmekte idi. Bununla birlikte Şehzade Selim'in ise Süleyman adında bir tek oğlu varken Korkud'un tek erkek evladının saltanat mücadelesi esnasında öldüğü bilinmektedir.⁴⁵⁵

Daha önce vefat eden şehzadelerden en büyük olan Şehzade Abdullah'ın bir oğlu olmuştu. Manisa'da doğan bu şehzade 1481 senesinde henüz sekiz yaşında iken vefat etmiştir.⁴⁵⁶ Şehzade Mehmed'in de yine Mehmed adında bir oğlu bulunmakla birlikte bu şehzadenin babasının vefatının ardından ölmüştür.⁴⁵⁷ Dolayısıyla Şehzade Abdullah ve Mehmed'in soyundan gelenler saltanat mücadelesinde yer almamışlardır.

Yine diğer şehzadelerden Şehinşah'ın oğlu Mehmed Çelebi, Beyşehir'nde bulunmakta iken babasının ölümü üzerine Konya'ya tayin edilmiştir. Konya sancakbeyi Şehzade Mehmed, amcası Şehzade Ahmed'in isyanı sırasında Konya'yı savunmaya çalışmış ancak başarılı olamamıştır. Şehzade Alemşah'ın oğlu Osman Çelebi de Çankırı sancakbeyliğinde görevlendirilmiştir. Bayezid'in şehzadelerinden en küçük olan Mahmud'un üç oğlundan Orhan babasının Manisa'ya nakli ile Kastamonu'ya Musa ise Sinop'a Bey olmuşlardır. Mahmud'un Emirhan adındaki oğlu ise henüz küçüktü.⁴⁵⁸

Saltanatının sonlarına doğru Sultan Bayezid, yalnızca hastalanmamış aynı zamanda yaşlanmıştı ve bu nedenle her işittiği söze çocuk gibi inanır duruma gelmişti. Çok gizli tutulması gereken düşüncelerini bile açığa vurmakta bir beis görmüyordu. Bir

⁴⁵³ “Ulu oğlu Sultan Ahmed, ortanca oğlu Sultan Korkud... kiçi oğlu Sultan Selim. Cümlesi can u dilden saltanata talib ve râğıblardı.” Bkz.Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 43.

⁴⁵⁴ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 234; Gündüz, *Osmanlı Tarihi El Kitabı*, 125

⁴⁵⁵ Uzunçarşılı, “Bayezid II”, 396. Ayrıca bkz. Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 43'teki TS.MA.e. 867/16 no'lu belgeden alıntıdır; Tokmakçioğlu, *Katledilen Şehzadeler*, 148.

⁴⁵⁶ Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 209.

⁴⁵⁷ Yılmaz Öztuna, Mehmed'in oğlunun, babasının ölümü sonrasında boğdurulduğunu yazmaktadır. Bkz. Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 217-218.

⁴⁵⁸ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 235.

gün vezirlerine ihtiyarlığından şikâyet ederken Selim'in sertliğinden, Ahmed'in ise yumuşak başlılığından ve merhametli oluşundan bahsetmiş ve "evladımdan Sultan Ahmed'i veliaht idüp taht-ı saltanatı ona teslim edeceğim" demiştir. Bu sözleri karşısında sessiz kalan vezirlerden yalnızca Mustafa Paşa, bu hali uygun bulmadığından itiraz etmiştir. Mustafa Paşa, böyle hareket edildiği takdirde daha padişahın sağlığında uygunsuz durumların ortaya çıkabileceğini söyleyerek sultanı uyarmıştır. Gerçekten de saklanması lazım gelen bu düşünceler kısa zamanda duyulmuş ve şehzadelerin her biri "taht ve tac benim hakkımdır dimeğe âğâz ittiler." Çünkü Fatih kanunnamesine göre birinin hükümdarlığı diğerlerinin ölmesi anlamına geliyordu. Can kaygısı ve daha çok saltanat hırsı ile harekete geçen şehzadelerden Ahmed Ankara civarına, Selim ise Kefe'ye gelmiştir.⁴⁵⁹ Şehzade Korkud ise bulunduğu Teke (Antalya) sancağından ayrılarak Saruhan sancağına geçmiştir (1510).⁴⁶⁰ Korkud'un da Selim gibi harekete geçmesi ile Şehzade Ahmed, padişahın oğulları arasında çekişmenin doğru olmadığını ve pederi rızasına aykırı hareket edenleri devlet erkânı yola getirmezse kendisinin yola getireceğine dair Divan-ı hümayuna arizalar göndermiştir.⁴⁶¹

Padişahın durumunu takip eden oğulları padişahın yönetimden çekilmesi durumunda tahtın sahibi olmak için harekete geçmeyi planlıyorlardı. Doğal olarak her şehzade Fatih kanunnamesi gereği taht üzerinde hak iddia etmekteydi. Şehzadelerin daha babaları tahttan çekilmeden başkente hareket etmeleri Osmanlı tarihinde görülmüş bir durum değildi. Şehzadelerin bu hareketlerindeki maksat Sultan Bayezid'in saltanatına son vermek değildi. Asıl amaç, tahtı bırakma niyeti açığa çıkmış olan padişahın tahttan ayrılması durumunda saltanat üzerinde doğal olarak hak sahibi olan şehzadelerin diğer kardeşlerinden önce İstanbul'a ulaşarak tahta oturmasıydı.⁴⁶²

⁴⁵⁹ Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 269

⁴⁶⁰ Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 269; Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 65-66.

⁴⁶¹ "...pâdişâhımız hilâfet-penâhî seâdet-destgâhı sâyir karındaşlarınuñ devletlü hudâvendigâr hullidet hilâfeteñ hazretlerinüñ eyyâm-ı seâdetinde muhâlefet ve mu'ânedet idüb hareket ve hiffet itdüklerine kâbil ve râzî olmayub şimdiye dek nesl-i Osman'dan bizüm âbâ' ve ecdâdımız zamanlarında bunuñ emsâli nâşâyeste harekât vâki' olmamışdur hem olmak dahi lâyük ve sezâdâr degül iken babam sultanuñ zât-ı şerifinüñ iktizâsına muğâyerât ve muhâlefet idenlerüñ def' ve tebbine çünki erkân-ı devlet kâdir ve sâ'î degüllerdür imdi ânuñ emsâli kimesnelerüñ kat' ve kam'ı benüm üzerime vâcib ve lâzımdur deyu cemî'i asâkir-i muzafferesin cem' idüb heman ayağ üzerine gelmek sadedindedür her ne deñlü ki bu emirlerinüñ te'hîr ve terâhîsine ikdâm ve cür'et eyledümse kendü mubârek lafzı dürer-i bârlarından şöyle vârid ve nâzil oldu ki babam sultanuñ rızâsında olmağa ben dahi Allah ma'lûmdur ki üzerime farz-ı 'ayn bilki aynı farz mulâhaza iderin amma babam sultanuñ rızâsına muğâyeret idüb muhâlefet idenleri elbette men' ve def' itmek benüm üzerime vâcib ve lâzımdur bir dürlü dahi olunmaz deyu buyurub ...". TS.MA.e. 745/31.

⁴⁶² Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 74.

Şehzade Ahmed'in mücadelesi ağırlıklı olarak sonradan padişah olacak Selim ile geçmekle birlikte diğer önemli rakibi kardeşi Korkud idi.

Şehzade Ahmed'in kardeşi Korkud ile arasında geçen saltanat mücadelesi en küçük kardeşi Selim ile yaşananla kıyaslandığında dolaylı bir mücadele olarak tarif edilebilir. Çünkü bu süreçte Korkud'un doğrudan abisi Ahmed ile değil, abisini tahta çıkarmak isteyen devlet merkezi ile özellikle o dönem Padişah üzerinde önemli bir etkisi olan ve Şehzade Ahmed taraftarlığı ile bilinen Vezîr-i âzam Hadım Ali Paşa ile arasında yaşanan gelişmeler bu kapsamda değerlendirilebilir. Yine Korkud'un şehzadeler mücadelesi sırasında sancağını terk etmesinin doğurduğu sonuçlar (Şah Kulu İsyanı) taht mücadelesinde Şehzade Ahmed'i geri plana düşürerek Selim'in ön plana çıkmasında etkili olmuştur.

Beyazid'in kardeşi Cem ile yaşadığı mücadelenin bir benzeri de II Bayezid'in oğulları arasında yaşanmıştır. Kardeşleri arasında babasına karşı ilk isyan bayrağını açan Şehzade Korkud olmuştur. Babasının tahta çıkışına kadar naib-i saltanatlık yaptığından uzun süre sarayda yaşamıştır. Kardeşi Şehinşah'ın Karaman'a tayin edilmesi üzerine 1502 yılına kadar kalacağı Saruhan Sancakbeyliğine gönderilmiştir. 1502'de abisi Şehzade Ahmed'in baskısı ile İstanbul yakınından uzaklaştırılarak Antalya Sancakbeyliğine gönderilmiştir. Bu olay iki kardeşin aralarının açılmasına sebep olmuştur. Kendisini tahta en uygun aday olarak gördüğünden o sıralarda Şehzade Ahmed'in padişah yapılacağı şayiasını işitince buna çok üzülmüştü.⁴⁶³

Şehzade Korkud, Bayezid'in son zamanlarında devlet idaresindeki bozukluk ve halkın çektiği ızdıraba yönelik babasına mektuplar göndermiştir. Korkud, babasına vekâlet etmiş olduğundan taht için kendini uygun görmesine rağmen devlet merkezinde Vezîr-i âzam Hadım Ali Paşa ve diğer devlet ricalinin taht için Şehzade Ahmed lehinde çalıştıklarını öğrenmiştir.⁴⁶⁴ İstanbul'dan uzakta olan Korkud'un bu sırada vezîr-i âzam olan Hadım Ali Paşa ile bir "dirlik" meselesinden dolayı⁴⁶⁵ aralarının açık olması da onu

⁴⁶³ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 43-44.

⁴⁶⁴ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 235.

⁴⁶⁵ Bu meselenin sebebi ise: O dönemde vezîr-i âzamların Hass'ı olan bir kısım liman ve arazi, daha ziyade hürmeten şehzadelere terk edilirdi. Ancak Şehzade Ahmed taraftarı olan Hadım Ali Paşa, Korkud'un eyaleti sınırları içinde olan bu hass'ı istirdat etmiş ve bu hass'ın idaresi içinde kendi adamını görevlendirmişti. Bkz. Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 530; Danışman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 106; Aksun, *Osmanlı Tarihi*, I. Cilt, 196; M. Tayyip Gökbilgin ise Ali Paşa ile olan ihtilafı şöyle açıklamaktadır: O

ayrıca endişelendiriyordu.⁴⁶⁶ Korkud, Vezîr-i âzam Ali Paşa'nın Amasya'da bulunan abisi veliaht şehzade Ahmed'i desteklediğini biliyordu. İstanbul'da çıkabilecek herhangi bir olayda hızlı bir şekilde taht merkezine yetişebilmek için kendisine, daha önce olduğu gibi Manisa sancağının verilmesini talep etti ancak bu isteği reddedildi. Talebinin reddedilmesi üzerine babasının gözünü korkutup yeniden Manisa sancağına geçebilmek amacıyla amcası Cem Sultan'ı taklit etti.⁴⁶⁷

Korkud, kendisinin Manisa (Saruhan)'ya nakline dair isteğinin yerine getirilmemesi üzerine ani bir kararla kendisine ait sekiz gemi, 80 mütecaviz kölesi ve 50 nefer maiyeti ile 1509 Nisan'ında Mısır'a gitmiş, babasına gönderdiği arzıda ise hac amacıyla Mısır'a gittiğinin haberini vermiştir.⁴⁶⁸ Şehzade'nin Mısır'a gidişine dair başka bir eserde ise, Şehzade Korkud'un kardeşleri arasında mücadelenin ve saltanat hırsının artmasından dolayı Anadolu'da duramayacağı düşüncesine kapıldığına değinilir. Korkud'un amacı, huzur ve sükûn memleketi olarak hayal ettiği Mısır'a gidip Kudüs veya Şam'a yerleşerek orada hayatını ilim ve ibadetle geçirmektir. Şehzade Korkud, Akbaş adındaki reise beş gemi hazırlatarak, yanında 87 köle ve 50 kadar adamı ile Mısır'a doğru harekete geçmiştir (Nisan 1509- Muharrem 915).⁴⁶⁹ İbn İyas'a göre babası ile aralarında itilaf çıkan Korkud, babası ile aralarını bulması için Mısır Sultanına gelmişti.⁴⁷⁰ Evliya Çelebi eserinde Korkud'un o süreçte yazmış olduğu bir beyite yer vermiştir.

“Tâc-ı kubâyı terk edip uryân olalım bir zaman
Gurbette seyrân eyleyüp mihmân olayım bir zaman.”⁴⁷¹

Bu haberi öğrenen Bayezid, oğlunun da kardeşi gibi düşmanların eline geçmesinden korktu ise de Korkud'un sağ salım Dimyat'a vardığının haberi gelmiştir. Korkud, gelişini öğrenen resmi şahıslara, kendisinin geldiği haberinin sultana bildirilmesini, onun haberi olmadan Mısır topraklarına ayak basmayacağını bildirmiştir.

dönemde Şehzade Korkud'un sancağına yakın olup onun avlandığı bir yer ile bir iskele o zamana kadar Korkud'a verilirken, yeni sadrazamın buraları kendi tasarrufuna almak istemesi şehzadeyi müteessir etmiş ve bu durum şehzadenin Antalya sahilinden bir kısım kapı halkıyla inzivaya çekilmesine neden olmuştur. Bkz. Gökbilgin, “Korkud”, 856.

⁴⁶⁶ Uzunçarşılı, Bayezid II, 395.

⁴⁶⁷ Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 30.

⁴⁶⁸ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 235; Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 531; Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, 1.

⁴⁶⁹ Gökbilgin, “Korkud”, 856.

⁴⁷⁰ İbn İyas, *Memluk Devleti'nin Son Yılları*, 173.

⁴⁷¹ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, 141.

Mısır büyükleri tarafından karşılanan Korkud, maiyeti için gönderilmiş olan at ve develerle birlikte muhteşem bir alay eşliğinde 29 Mayıs'ta Kahire'ye girmiştir.⁴⁷² Amcası Cem Sultan gibi bir maceraya atılan Korkud, Memlûk Sultanı Kayıtbay tarafından memnuniyetle karşılanmış kendisine hediyeler verilip, maaş tahsis edilmiştir. Uzunçarşılı'nın bahsettiği üzere; "Memluk sultanı ile ilk görüşme de sultan, evlâd makamında olarak Korkud'un gözlerinden o da baba makamında olarak Memlûk hükümdarının gerdanından öpmüştür" şeklindeki ifadesi, Korkud'un Memluk sultanı ile olan yakın irtibatını gösterir durumdadır.⁴⁷³ Şehzade Korkud'un Mısır'a gelmesi ve sonrasında hacca gitmek istemesinin Osmanlılar ile aralarını açacağından endişelenen Memluk Sultanı, şehzadenin hacca gitmesine engel olmuştur.

Korkud daha sonra yaptığı bu hareketten pişmanlık duyup, durumu kurtarmak amacıyla, Vezîr-i âzam Hadım Ali Paşa'ya bir mektupla müracaat edip- daha öncesinde haslarına yüksek zam yapıldığını bildiren davet almıştı- aldığı uygun cevap üzerine, affi konusunda Memluk Sultanı'nın da ricası ve aracılığı ile Antalya'ya dönmüştür. Bu arada Rodos Şövalyeleri, şehzadenin Mısır'a gidip oradan avdet edeceğini duymuşlar, onu da amcası Cem Sultan gibi ellerine geçirerek bir koz olarak kullanmayı düşünmüşlerse de bunda başarılı olamamışlardır.⁴⁷⁴ Korkud, Antalya'ya vardıktan sonra, hediyelerle birlikte özrünü bildiren bir mektubu başkente göndermiştir. Çocuklarına karşı sevgi ve hoşgörüsü sınırsız olan Sultan Bayezid, Korkud'un özrünü kabul ederek onu Teke (Antalya) iline bey olarak atamıştır.⁴⁷⁵

Şehzadeler arasında çekişmelerin arttığı bir dönemde Korkud, Menteşe'ye tayin edilmiş olan Selim'e Manisa'nın verildiği haberini alınca babasından izinsiz olarak Antalya'dan ayrılmış ve İstanbul'a yakın olmak amacıyla Manisa'ya gitmiştir. Korkud'un Antalya'dan ayrılarak vilayet merkezini boş bırakması, Padişahın öldüğü kanaatini uyandırmıştır. Böylece Korkud aldığı yanlış bir havadis neticesinde harekete geçmiş, bu hareketi ile bilmeyerek de olsa oluşan otorite boşluğundan faydalanan Teke havalisinde

⁴⁷² Gökbilgin, "Korkud", 856.

⁴⁷³ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 236; Joseph V. Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C. II, Üçdal Yay., İstanbul, 2010, 531; Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, 2.

⁴⁷⁴ İbn İyas, *Memluk Devleti'nin Son Yılları*, 202; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 236; Joseph V. Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C. II, Üçdal Yay., İstanbul, 2010, 531; Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, 2.

⁴⁷⁵ Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, 2.

kesif halde bulunan Safevî taraftarlarının baş kaldırmalarının önünü açıp, Şahkulu adıyla anılan büyük isyanın başlamasına vesile olmuştur.⁴⁷⁶ Şahkulu ve taraftarları Anadolu'nun bir buhran ve felakete sürüklenmesine neden olmuşlardı. Korkud'un Manisa'ya geldiğini haber alan Şehzade Ahmed asi Şehzade Korkud'un hakkından gelmek için izin istediye de bu talebi babasından karşılık bulmadı.⁴⁷⁷ Korkud bu sayede öteden beri hayalini kurduğu Saruhan ve tevabi haslarına zorla da olsa kavuşmuş oldu.⁴⁷⁸ Kısa süre sonra Ege ve Marmara denizine yakın yerleri isteyerek⁴⁷⁹ fırsatını bulduğunda İstanbul'a gelebilmek ve tehlikeli bir durum ortaya çıkarsa da kaçabilmek için şartları hazırlamaya çalıştı.⁴⁸⁰

Şehzade Ahmed'in Anadolu'ya geçişi ve İstanbul'un yönetimi için Selim'in ön plana çıkmaya başlaması Korkud'un da harekete geçmesine neden oldu. İşlerin bu şekilde geliştiğini gören Korkud ilk planda babasının yönetimi kendisine bırakacağını düşündü. Aslında Korkud'un böyle düşünmeye diğer kardeşlerinden daha çok hakkı vardı.⁴⁸¹ Daha öncesinde kısa bir süre de olsa tahtta kalarak saltanat zevkini alan Korkud bunu unutamamıştır.⁴⁸² Ancak işler Korkud'un hayal ettiğinden farklı yönde gelişmişti. Bayezid'in Selim'i Anadolu'ya kumandan olarak atadığından habersizdi.⁴⁸³ Selim taraftarı olan Yeniçeriler, Şehzade Ahmed'in tahta çıkışını karşı durmuşlar ve İstanbul'daki eylemleri sonucunda Bayezid, Selim'i İstanbul'a çağırarak tahtı ona bırakmak istemiştir. Bu durumun önüne geçmek isteyen bazı devlet adamları Korkud'a mektup göndererek padişahın Şehzade Ahmed'den vazgeçerek Selim'i tahta çıkarmak istediği haberini bildirmiş, onu İstanbul'a gelip tahta çıkması konusunda teşvik etmişlerdir. Bunların amacı bir tertiple Korkud'u silaha ve zora başvurmada tahta çıkarmaktı. Korkud mektubu aldıktan sonra üç⁴⁸⁴ arkadaşı ile İstanbul'a hareket etmiş Mihaliç'ten üç gemi ile 30 Mart 1512'de Kumkapı'ya varmıştır. Şehzade Korkud, yeniçerilerin desteğini sağlamak amacıyla onlara misafir olmuş ve özel mekânları olan

⁴⁷⁶ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 45; Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 81; Danışman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 126.

⁴⁷⁷ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 45.

⁴⁷⁸ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 45, TS.MA.e. 750/59 numaralı belgeden alıntıdır.

⁴⁷⁹ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 45, TS.MA.e. 748/5, numaralı belgelerden alıntıdır.

⁴⁸⁰ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 45.

⁴⁸¹ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 131.

⁴⁸² Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 43-44.

⁴⁸³ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 132.

⁴⁸⁴ Haniwaldanus Anonimi'nde Korkud'un İstanbul'a yanında sadece bir arkadaşı ile geldiği yazmaktadır. Bkz. Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 66.

mescide gelmiştir. Korkud'a padişahın izni olmadan İstanbul'a neden geldiği sorulmuş, Şehzade gerçek amacını gizleyerek: Şehzade Ahmed'in Anadolu'yu istila etmeye başladığını, Ahmed'in saldırısına maruz kalmamak için İstanbul'a geldiğini söylemiştir.⁴⁸⁵

Korkud'un tahta çıkma umuduyla geldiğini anlayan Padişah onu teselli ederek hiçbir şeyden şüphelenmesine gerek olmadığını⁴⁸⁶ söyledi. Selim'e müracaat etmesinin nedeni kendisine isyan eden Sultan Ahmed'i cezalandırmaktı. Korkud Ahmed ile Selim'in savaşında her ikisinin de öleceğini düşünüyor böylece işlerin düzeleceğini ve devletin ona kalacağını hayal ediyordu. Bu durum Korkud'u mutlu ediyordu ve umutlandırıyordu bu nedenle Selim gelene kadar İstanbul'da kaldı.⁴⁸⁷ Korkud, on yedi gün süren saltanat naipliği süresince yeniçerilere bol ihsanlarda bulunmuştu ve bu duruma güvenerek onların desteğini sağlayabileceğini düşünmüştür. Ancak Yeniçeriler ona büyük hürmet ve muhabbet göstermelerine karşın, hükümdarlığa getirilmesini belli sebeplerden⁴⁸⁸ kabul etmemişlerdir.⁴⁸⁹

Şehzade Korkud yeniçerilerin Selim'e destek verdiğini görünce tahta dair bir umudu kalmamıştır. Bu nedenle yeniçerilere: artık saltanata talip olmadığını ve Selim'in başa geçmesinin doğru olacağına inandığını söylemiştir. Aslında Korkud burada asıl amacını itiraf ederek, diğer kardeşi Şehzade Ahmed'in babasına halef olmasına elinden geldiği kadar mâni olmak için geldiğini söylemiştir. Bu arada Sultan Bayezid'in Ahmed'e destek olmak için yüklü miktarda para gönderdiği ortaya çıkmıştır. Şehzade Korkud, abisine gönderilen bu paraya yolda el koyarak beraberinde İstanbul'a getirmiştir. Korkud ele geçirdiği bu paralardan yeniçerilere adam başı iki yüz akçe bahşiş vermiştir.⁴⁹⁰

⁴⁸⁵ Söylemez, "Yavuz Sultan Selim, 81; Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 66.

⁴⁸⁶ Menavino'ya göre, Sultan Bayezid, Korkud'a endişelenmemesi için güvence verirken, 7 Nisan 1512 tarihli bir belgeye göre ise Selim'e, kardeşi Ahmed'in isyanını engellemek için İstanbul'dan kapıkulu ve yeniçeri gönderileceğini ve Şehzade Korkut'un ansızın İstanbul'a gelmesinden şüphe duymaması gerektiğine dair bir hüküm göndermiştir. Bkz. TS.MA.e. 749/61.

⁴⁸⁷ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 132.

⁴⁸⁸ "Şehzade Korkud'a Selim ile olan anlaşmalarını bozmayacakların söyleyen yeniçeriler: "Ey Sultan, biz kardeşin Selim'e ulak göndermeden dokuz gün önce gelmiş olsaydın durum başka olurdu. Şimdi ise Selim'le namusumuz ve şerefimiz üzerine ettiğimiz anlaşmayı bozmayız ve sana da yardım edemeyiz", demişlerdir. Bkz. Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 67.

⁴⁸⁹ Kemal, *Osmanlı Tarihi*, II Cilt, 505; Danışman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 127

⁴⁹⁰ Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 67.

Korkud sonuçta, kardeşleri Ahmed ve Selim arasında vuku bulan mücadele sırasında Selim ile İttifak yapmış, bir yönüyle de yapmak zorunda kalmıştır.⁴⁹¹ Bayezid tarafından tahtın Selim'e terk edilmesinin ardından, Selim'in İstanbul'a gelişi sırasında Korkud da devlet erkânıyla birlikte Selim'i karşılayanlar arasındaydı. Selim tahta geçtikten sonra Midilli adası ilavesiyle kendisine verilen Saruhan eyaletine gitmiştir (1512).⁴⁹² Böylelikle Korkud, saltanatı Selim'e terk ederek kendi sonunu da hazırlamıştır.

Gönderilen düzmece mektuplara müspet cevaplar vermesi nedeniyle Korkud'un 13 Mart 1513'te öldürülmesinden sonra taht için mücadelesinde Sultan Selim'in karşısında sadece Şehzade Ahmed ve oğulları kalmış oluyordu.

3.2. Şehzade Ahmed ve Şehzade Selim'in Sultan Bayezid'e İsyanı

Sultan Bayezid'in iktidarının son dönemlerinde yaşlılığı, yorgunluğu ve yönetimdeki otorite kaybı nedeniyle şehzadeler arasındaki rekabet kızıştı ve padişahın tahttan çekilmek üzere olduğunu anlayan Selim ile Ahmed'in isyan etmesine yol açtı.

Sultan Bayezid'in saltanatının sonlarına doğru, devlet adamları daha ılımlı ve mutedil bir karaktere sahip olan Şehzade Ahmed'i desteklemeye yönelmişlerdi. Ahmed, babasına benzeyen bu sakin yapısı nedeniyle öne çıkarken, Selim'in sert ve amansız tavırları askerlerin desteğini alsa da devlet erkânını Ahmed'in arkasında toplanmaya sevk etti.⁴⁹³ Bayezid'in Ahmed'i desteklemesinde de Ahmed'in kendisine benzeyen bu ılımlı karakterinin etkisi olduğu muhakkaktır. Ahmed'in babası üzerindeki etkisi Şehzade Süleyman'ın sancağa atanması sırasında açıkça görülmektedir.⁴⁹⁴

Sultan Bayezid'in desteğini almış olan Şehzade Ahmed, diğer kardeşlerinden daha çok kendi sancağına yakın olan kardeşi Selim'in durumunu ve faaliyetlerini takip ediyor ve Selim'in isteklerinin gerçekleşmesini önlemeye çalışıyordu. 1509'a doğru Selim'in oğlu Süleyman için bir sancak talep etmesi ile iki şehzade arasında gizli olarak süren çekişme aleni hale gelmiştir.⁴⁹⁵ Selim'in sancak talebine Sultanönü'nün ya da

⁴⁹¹ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 236-237.

⁴⁹² Gökbiçgin, "Korkud", 858; Danışman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 127; Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 68.

⁴⁹³ Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, 6.

⁴⁹⁴ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, s.234'te 3 numaralı dipnotta geçen TS.MA e. 752/18 numaralı belgeden alıntıdır.

⁴⁹⁵ Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 46.

oradan daha yakın bir yer istenirse Giresun- Kürtün ve Şiran kesiminin bir sancak haline getirilmek sureti ile kendisine verileceği bildirilmiştir.⁴⁹⁶

Selim bu teklife babasına sert bir cevap yazarak itiraz etmiştir. Sultanönü'nün uzak olduğunu ve şimdiye kadar genelde oğullara babalarına yakın sancaklar verildiğini bu nedenle, oğlu Süleyman'a kendi sancağına yakın olan Şebinkarahisar'ın verilmesi gerektiğini söyledi.⁴⁹⁷ Bunun üzerine Şehzade Süleyman'a Şebinkarahisar verildi ancak Şehzade Ahmed'in itirazı⁴⁹⁸ ile Bolu'ya nakledildi.⁴⁹⁹

Şebinkarahisar o dönemde Şehzade Selim'in bulunduğu Trabzon'a bağlı idi. Bolu sancağının önemi ise, İstanbul-Trabzon deniz yolu üzerinde önemli bir konumda bulunması ve müstakil bir sancak olmasından ileri geliyordu. Süleyman'a Bolu'nun verilmesi Amasya sancakbeyi olan Şehzade Ahmed'i öfkeliendirdi.⁵⁰⁰ Şehzade Ahmed bu sefer de kendisi ve İstanbul arasında rakibi olan Selim'in oğlunun bulunmasından rahatsız olduğundan yeniden itiraz eder⁵⁰¹ ve "Bu oğlan benim yolum üzerinde neyler?" diyerek şehzadenin tayinine karşı çıkmıştır.⁵⁰² Süleyman'a Bolu sancağını vermiş olan Bayezid, Ahmed'in tepkisini dikkate alarak Süleyman'ı Bolu sancağından geri almıştır.⁵⁰³

Selim, abisi Ahmed'le başa çıkamayacağını anlayınca bu seferde oğlu için stratejik öneme sahip olan Kırım'daki Kefe sancağını istemiştir. Kefe sancağı doğrudan İstanbul'dan idare edilen ve Kırım Hanı ile bağlantısı olmayan bir liman idi. Kırım'ın doğusunda, Karadeniz'in karşısında bulunması Kefe'nin stratejik önemini

⁴⁹⁶ Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 259; Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 46.

⁴⁹⁷ Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 46; Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, s. 261-262'deki TS.MA.e. 752/18 numaralı belgeden yapılan alıntıdır.

⁴⁹⁸ Şehzade Ahmed'in lalası Yularkısdı Sinan Paşa, "Düşmanını ya tamamen uzak tutmalı ya da yakınında bulundurmalısın ki onu kontrol edebilesin" diyerek şehzadenin Şebinkarahisar'da kalmasının doğru olacağı yönünde görüşünü bildirmiştir. Ancak Şehzade Ahmed, lalasını dinlemeyerek Süleyman'a başka bir yer verilmesini istemiştir. Bkz. Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, 7-8.

⁴⁹⁹ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 6/9, 77.

⁵⁰⁰ Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 32.

⁵⁰¹ Gelibolulu Mustafa Ali eserinde, Ahmed ve Selim arasındaki anlaşmazlıklarla ilgili olarak: Şebinkarahisar isteği reddedilen Selim'in burayı zorla ele geçirmek için sancak beyini kaçırtması ve onun da gidip durumu padişaha bildirmesi ve bu arada Ahmed ile Selim'in aralarının açılıp bir yaylak üzerinde münakaşa ettiklerini hatta birbirlerinin adamlarını öldürdüklerinden bahsetmektedir. Başka bir sefer de Selim'in ağabeyi üzerine yürümek için harekete geçtiğini ancak araya giren nasihatçilerin buna engel olduğunu yazmaktadır. Bkz. Gelibolulu Mustafa Âli Efendi, *Kitabü't-Târih-i Künhü'l-Ahbâr*, I. Cilt, II. Kısım, 932-933.

⁵⁰² *Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han*, (Emanet Hazinesi,1416), 24a; Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, 7.

⁵⁰³ *Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han*, (Emanet Hazinesi,1416), 24a; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, s.234'te 3 numaralı dipnotta geçen TS.MA.e. 752/18 numaralı belgeden alıntıdır.

arttırmaktaydı.⁵⁰⁴ Sultan Bayezid, Selim'in oğlu Süleyman'ın yakınında bulunmasında ısrar etmesi sonucunda Şehzade Süleyman'a Kefe (Theodosia-Feodosia- Ukrayna) sancağını vermiştir (6 Ağustos 1509).⁵⁰⁵ Kefe'nin Şehzade Süleyman'a verilmesiyle buradaki nüfuz İstanbul'dan (Rumeli) Trabzon'daki Şehzade Selim'in eline geçmiş olacaktı.⁵⁰⁶

Şehzade Selim, babasının bozuk giden devlet işlerinden müteshiren tahtı terk edeceğini⁵⁰⁷ daha önceden bildiği için bu yönde hazırlık yapmaya muvafık olmuştur. Hanedan içinde bir veraset kanunu olmadığı için Fatih kanunnamesi mucibince tahta geçen şehzade diğer kardeşlerini öldürecek; bu nedenle kardeşleri Ahmed ile Korkud'un durumlarını yakından takip ediyordu. Selim, İstanbul'a uzak olduğundan hızlı ve sürekli haber almakta zorlanıyordu.⁵⁰⁸ Daha sonra bu zorluğu aşmak için de Kefe'ye tayin edilen oğlunu kullanmayı düşünecekti.

Süleyman'a Kefe'nin verilmesinden sonra Bolu, Çorum ve Osmancık sancaklarının Ahmed'in şehzadelerinden Alaeddin (ö. 1512), Süleyman (ö. 1513), ve Osman'a (ö. 1513) verilmiştir. Böylece Ahmed'in tahta çıkışını sağlayacak olan İstanbul yolunda kesin bir hakimiyet sağladığı söylenebilir. Bu başarısına rağmen, Ahmed'in öngöremediği durum, Süleyman'ın Kefe'ye tayini ile Selim'e Rumeli yolunun açılması ve onun bu avantajı taht mücadelesinde ağabeyleri Ahmed ve Korkud'a karşı kullanacak olmasıydı.⁵⁰⁹

Kefe'nin oğlu Süleyman'a verilmesinin ardından Selim, ağabeyi Korkud'u taklit ederek 1511 tarihinde ani bir kararla Trabzon'dan maiyeti ile gemiye binerek Kefe'ye gitti. Sözde, kayınpederi Mengli Giray ve oğlu Süleyman'ı görmek maksadıyla yola çıkan

⁵⁰⁴ Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 32-33.

⁵⁰⁵ Celal-zâde Mustafa, *Selimnâme*, (haz. Ahmet Uğur-Mustafa Çuhadar), (İstanbul, ME. Basımevi, 1990), 288; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 234; Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 6/9, 77; Gündüz, *Osmanlı Tarihi El Kitabı*, 125.

⁵⁰⁶ Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 32-33.

⁵⁰⁷ Kantemir, Sultan II. Bayezid'in tahttan çekilmesini sağlığı ile ilgili yaşadığı sıkıntılara dayandırmaktadır: Sultan Bayezid sağladığı barış sürecinde dünya zevklerine daldığı sırada, ellerinde çıkan damla hastalığının verdiği ızdıraptan da olacak yaşlanmaya başladığını hisseder ve dedesi II. Murat'ın yaptığı gibi tahtı kendi isteğiyle terk etmeye karar verir. Kendisi de yaşamının geri kalanını dedesi gibi Manisa'da inzivaya çekilerek geçirmek istediğini söyler. Bkz. Kantemir, *Osmanlı İmparatorluğu*, 181-182

⁵⁰⁸ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 238; Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 533; Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 268.

⁵⁰⁹ Erdem Çıpa, *Yavuz'un Kavgası (I. Selim'in Saltanat Mücadelesi)*, (İstanbul: Yapı Kredi Yay., 2013), 31-32.

Selim'in malum olan asıl amacı, tahta çıkmak için Mengli Giray'la iş birliği yapmak ve oğluna gizli talimat vermektir.⁵¹⁰

Şehzade Ahmed, kardeşinin amacını bildiğinden Kırım hanına bir mektup göndermiştir. Bu mektupta kardeşi Selim'e olan desteğini çekmemesi durumunda padişah olduğunda Kırım tahtından indirileceği yönünde açık bir şekilde tehditte bulunmuştur. Selim, abisinin babasını etkileyerek aynı zamanda kayınpederi olan Kırım hanını azlettireceğinden endişelenerek Kırım'ı terk etmiş ve Rumeli'ye gelmiştir. Şehzade'nin kendi sancağı olan Trabzon'a dönmek yerine Rumeli'ye geçmesi işleri daha da karıştırmıştır.

Yeniçeriler, Bayezid'in yumuşak kişiliğinden rahatsız oldukları için şiir ve musikiyle ilgilenen Korkud'u tahta uygun görmüyordu. Veraset nizamının Ahmed lehine işlemesi, Selim'i tahtı zorla ele geçirme konusunda tahrik etti. Selim, askerlerin desteğini fark edince daha cesur davranmaya başladı.⁵¹¹

Selim'in Kırım'a geçişinin ardından Korkud, babası üzerinde baskısını arttırarak nihayetinde Manisa sancağına atanmıştır. Şu durumda İstanbul'a en yakın olan şehzade Korkud olmuştu. Bu sırada Anadolu'da Safevî propagandası hız kazanmıştı. Anadolu bu durumdayken Bayezid yine de oğullarına karşı askeri bir hareket düşünmüyor ve meseleleri sulh yoluyla çözmeyi düşünüyordu. Bu sırada Şehzade Selim'den, artık Tabzon'a dönmeyeceğini ve kendisine de Rumeli'den⁵¹² bir sancak verilmesi talebi geldi.

Selim, Kefe'de iken babasına ve vezîr-i âzama abisi Ahmed'in tahta geçirilmemesi yönünde mektuplar yazıyordu. Şehzade Ahmed de Selim'in Kefe'ye gittiğini duyunca babası ve Kırım hanına mektuplar yazarak Trabzon'a döndürülmesini istemiştir. Ahmed'in baskısı neticesinde Sultan Bayezid ve Sadrazam Ali Paşa, Selim'in

⁵¹⁰ Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 33.

⁵¹¹ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt IV, 82-83; Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 49.

⁵¹² Şehzadeler daima Anadolu'da bulunan sancaklara tayin edildiklerinden Rumeli'den sancak verilmesi kanuna aykırı idi. Ancak istisna olarak Şehzade Mehmed ile yeğeni Şehzade Süleyman Kefe'ye tayin edilmişlerdi. Şehzadeler daha çok, Amasya, Manisa, Trabzon, Antalya, Konya, Bolu, Aydın, Kastamonu, Şebinkarahisar, Beyşehir ve Balıkesir gibi sancaklara tayin edilirdi. Veliht şehzadeye çoğunlukla Manisa veya Amasya sancakları verilirdi. Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 33.

geri dönmesi için fermanlar göndermişlerdir. Ancak Selim, bu emirleri görmezden gelip Kefe’de kalarak İstanbul’daki gelişmeleri buradan takip etmeyi sürdürmüştür.⁵¹³

Selim, yirmi altı senedir görmediği babasından elini öpmek amacıyla Edirne’ye gitmek için üç sefer müsaade istemişse de Bayezid oğlunun asıl niyetini bildiğinden onu, üç sefer reddettiği gibi Rumeli’nden istediği sancağı da vermemiştir.⁵¹⁴ Selim’in Rumeli’ye geçmek istemesinin Al-i Osman yasalarına aykırı olmasının yanında, başka sakıncaları da bulunmaktaydı. Eğer ki Selim, bu davranışla bir yol açarsa, diğer şehzadeler de bu hakkı kendilerinde görmek suretiyle, bulundukları sancaklardan bu yakaya geçerek kendi istikballeri için önlem alabilirlerdi. Bu sebeplerle ülke, şehzadelerin yol açacağı bir kaos ortamına sürüklenebilirdi. Bu nedenle Selim’in isteği reddedildiği gibi diğer şehzadelerin de kendi sancaklarına dönmeleri emredilmiştir.⁵¹⁵

Babası tarafından sürekli reddedilen Selim, sancağının (Trabzon) değiştirilmesi talebini yerine getirmek amacıyla yanında bir ordu denilebilecek kalabalıktaki maiyetiyle Karadeniz’den geçerek Edirne’ye gitme kararı almıştır. Bayezid, oğlu Selim’e karşı şiddet kullanmadan önce nasihatte bulunmak istemiş ve bu amaçla da Molla Nureddin Sarıgörez (Sarıgürz)’i Kefe’ye göndermiş (29 Ekim 1510). Ancak ondan önce bir mektup göndererek Sarıgörez’in nasihatlerine uyması istenmiştir.⁵¹⁶ Selim kendisinden Trabzon’a dönmesinin istendiğini bu nedenle buna razı olmadığını⁵¹⁷ söylemekte ve “Her taşı cevahir olsa dahi Trabzon’a râzı olmazın” diyerek kendisine verilen sancağın kardeşi Ahmed’e verilene denk olması gerektiğini “Bir akçe ve bir habbe” eksik olsa dahi kabul etmeyeceğini bildirmiştir.⁵¹⁸ Aksi takdirde Rus sınırında bulunan Çerkes-Kerman ve Man-Kerman hisarlarını zapt ederek bu bölgede kendisine bir beylik kurmayı istediği

⁵¹³ Söylemez, “Yavuz Sultan Selim” 66-67.

⁵¹⁴ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 533-534.

⁵¹⁵ *Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han*, (Emanet Hazinesi,1416), 24a-24b; Hoca Sadettin, *Tacü’t-Tevarih*, IV, 15.

⁵¹⁶ Hoca Sadettin, *Tacü’t-Tevarih*, IV, 15; “Mevlâna Nureddin ol cânibe irsal olunmuştur. İnşallah vusul bulup nasihat itdikte kabul idüib anunla amelidesiz”. Bkz. Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 6/9, 82’deki TS.MA.e. 756/47 numaralı belge; *Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han*, (Emanet Hazinesi,1416), 24b.

⁵¹⁷ “.. rızâdan ğaraz Trabuzan’a varmak ise gökden Cebrail inüb ve peygamber dilek iderse kabul eylemazın didi ve sen anda varub âdemüm gelüb cevâb getürünceye degin bunda ancak tahammül iderin didi ve beni şöyle sanmasunlar ki Korkud âmirim gibi bir yire varub yine rucû‘ eylemek ihtimâli ola ben bu husûsda baş virmege râzî olub fikrimden dönmek ihtimâli yokdur didi...”. TS.MA.e. 756/47; Uzunçarşılı’nın eserinde: “Anadolu’da nereyi istersen verelim” teklifine karşın “Babama mülâki olmayınca cevap vermem” ifadeleri geçmektedir. Bkz. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 239.

⁵¹⁸ Tansel, *II. Bayezid’in Siyasi Hayatı*, 273.

anlaşılmaktadır.⁵¹⁹ Bu arada Sarıgörez ikinci defa gönderildiyse de Selim tarafından yeniden kati olarak reddedildi.⁵²⁰

Selim bu arada Kırım hanı Mengli Giray'ın desteğini sağlamaya çalışmıştır ancak daha öncesinde Sultan Bayezid, Kırım Hanına bir mektup⁵²¹ yazarak bunu engellemiştir. Kırım hanı da ona nasihatlerle dolu bir mektup göndermiştir. Mektupta, “benim hazret-i padişah rızâsına muhâlif emre rızam yoktur, şöyle bilesiz” diyerek bir bakıma tehditkâr bir dil kullanarak şehzadeyi uyarmıştır.⁵²²

Sarıgörez'in raporunu inceleyen Padişah ve Paşalar, Selim'e Anadolu'da bir sancak vermenin daha uygun olduğuna karar verdiler ve Menteşe'yi (Muğla) teklif ettiler. Ancak Selim, Anadolu'da yeterince mücadele ettiğini belirterek bu teklifi reddetti.⁵²³ Selim Rumeli'de kalmayı sürdürerek Silistre'yi istedi⁵²⁴ ancak bu talep, Osmanlı kanunlarına aykırı olduğu için reddedildi.⁵²⁵

Selim hakkındaki gelişmeler Şehzade Ahmed'in de kulağına gitmişti. Ahmed'in Vezîr-i âzam Ali Paşa'ya göndermiş olduğu mektupta kardeşinin Trabzon'a dönmediğini, dönüşünü sağlamak için kendi denetiminde olan Şebinkarahisar sancağının verilmesi durumunda sert bir tavır takınacağını bildirmiştir. Ancak Şehzade Ahmed, Şahkulu isyanına odaklandığı için bu mesele geri planda kalacaktır. Padişah, bu zor sürecin atlatılmasında önceliği Selim'e verdi ve Menteşe'yi kabul etmeyen oğluna Anadolu'da istediği bir sancağı verebileceğini bildirdi. Selim bu sefer de farklı bir taktikle, asıl amacının yıllardır karşılaşmadığı babasını görmek ve duasını almak için onunla yüz yüze görüşmek olduğunu söylüyordu.⁵²⁶ Babasıyla görüşmek ve memleketin durumunu

⁵¹⁹ *Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han*, (Emanet Hazinesi,1416), 24a; Şinasi Altundağ, “Selim I”, *İA*, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1979), 10/424.

⁵²⁰ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 239.

⁵²¹ Bu mektup “Mevlânâ-i mumâileyh, bu cânipten her ne kelimat naklidesse benüm kelâm-ı şerifim bilüp sem'-i riza ile isga idesiz” diyordu. Bkz.Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 272'deki TS.MA.e. 756/111 numaralı belgeden alıntıdır.

⁵²² *Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han*, (Emanet Hazinesi,1416), 24b; Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 272-273.

⁵²³ Uluçay, Selim'in bu fikir değişikliğinde Menteşe'nin Korkud'a yakın olması ya da planlarına uygun düşmemesinin etkili olabileceğini, Feridun Emecen ise, Selim'in muhtemelen kendisinin Menteşe gibi bir iç bölgeye çekilerek bertaraf edilmesinin amaçlandığını düşünerek bu harekette bulunduğunu ifade eder. Bkz. Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 6/9, 82; Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 52; Altundağ, “Selim I”, 424.

⁵²⁴ Bu mektup için bkz. Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 6/9, 82'deki TS.MA.e. 745/27 numaralı belge.

⁵²⁵ Altundağ, “Selim I”, *İA*, 424.

⁵²⁶ Feridun Emecen, Şehzade Selim'in Kırım'da bulunduğu sırada, babasına sürekli adamlar yolladığını ve Bayezid'in bunlara çeşitli armağanlar verdiğini ifade eder. 1511 senesinin Nisan ayında Selim'in kapıcılar

anlatmak maksadıyla ani bir kararla 11 Mayıs 1511 tarihinde Kefe'den kapı halkı ve askerlerini 100 gemi ve yedi kayığa bindirerek harekete geçmiştir. 31 Mayıs 1511 tarihinde Kamçı Suyu⁵²⁷ kıyısına varmıştır.⁵²⁸

Edirne yönüne ilerlerken iki yayabaşı ona padişahın cevabını getirmiştir.⁵²⁹ Kendisine Kefe sancağı verilmekle birlikte Kili ve Akkerman'dan salyaneler verildiğine dair hüküm⁵³⁰ gönderilmiştir. Bunu kabul etmeyen Selim, Tuna suyunun ötesine geçmeyeceğine dair Kur'an-ı kerim üzerine ant içerek yoluna devam etmiştir. Kefe tevcihi geldiği vakit Selim, Tuna nehrini geçmişti.⁵³¹ Bütün bu olanlardan sonra Sultan Bayezid, on beş bin kişilik ordusu ile Edirne'ye hareket etmiş ve bu sırada sancak beylerine haber göndererek Edirne'de toplanmalarını emretmiştir.⁵³²

Ertesi gün Padişah harekete geçtiğinde Selim'in kuvvetlerinin Çukurçayırı'nda daha önce konuşlandığını görmüştür.⁵³³

Durumun ciddiyetini gören Sultan Bayezid, Rumeli Beylerbeyi Hasan Paşa ile hayatta olduğu sürece tahtı şehzadelerinden herhangi birine terk etmeyeceğini, öldükten sora Allah'ın istediğinin padişah olabileceğini bildiren bir ahitname⁵³⁴ yollamıştır. Bir diğer görüşe göre ise oğlunun bu uysal halinden memnun olan Bayezid her ne kadar onunla görüşmese de oğluna zengin sancaklar olan Semendire sancağına ek olarak Vidin ve Alacahisar'ı⁵³⁵ da Selim'e tevcih etmiş ve Selim'in Macarlar üzerine akınlar

kethüdasının, sonrasında ise oğlu Süleyman'ın bir adamının Edirne'ye ulaştığını yazmaktadır. Bkz. Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 53'teki MC, nr. O. 71, vr. 221a, 222a, 227b numaralı belgeden alıntıdır. Ayrıca bkz. Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 53.

⁵²⁷ Tansel'in eserinde bu yerin ismi "Falcı" olarak geçmektedir. Bkz. Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 274. 90 numaralı dipnot.

⁵²⁸ TS.MA.e. 756/54; Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 6/9, 83; Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 53; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 238.

⁵²⁹ Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 275.

⁵³⁰ "... Kili ve Akkerman mahsulâtından bir mikdar salyane ilhak oluna deyu emrolunub ve hem Rumeli'de âli Osmana sancak verilmek kanuna muhaliftir deyü emrolunmağın imdi lalam hazretlerinin ilm-i şeriflerinden mahfi değildir ki, dayıma bu muhibbiniz tarafına mütaallik olan mesalih hilaf-ı adet hamlolunub itmamına ikdam olunmayub ihmal olunduğu cihetten ahvalimiz buna müeddi oldu ki, bu kadar zahmete irtikâb olundu. İmdi vallâhi'l-azim ve bi-kelâmi'l-kadim min ba'd Tuna suyun öte geçmek muhal ve mümteni'dir..." Metnin tamamı için bkz. Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 6/9, 84'teki TS.MA.e. 745/27 numaralı belgeden alıntıdır.

⁵³¹ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 6/9, 84.

⁵³² Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 276.

⁵³³ *Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han*, (Emanet Hazinesi, 1416), 25a.

⁵³⁴ Selim'e gönderilen ahitname: "*Kendü ahdinde kimesneyi yerine padişah eylemek sevdasında olmayub ol emr-iradetullah ile tefviz oluna*". Bkz. Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 6/9, 86.

⁵³⁵ Bir diğer eserde ise Semendire ve Vidin'e ek olarak Niğbolu Selim'e tevcih edilmiştir. Bkz. Altundağ, "Selim I", 424.

yapmasına müsaade etmiştir.⁵³⁶ Bu sayede Selim kardeşleri karşısında avantajlı konuma gelmiş oluyordu.⁵³⁷

Bu şartları içeren senet Bayezid'e arz edilmiş tasdik edildikten sonra genç yiğitlerden, atlardan ve paradan müteşekkil hediyeler Selim'e gönderilmiş ardından şehzadenin Semendire'ye doğru harekete geçmesi, Padişahın da İstanbul'a⁵³⁸ dönmesiyle kriz görünüşte de olsa yatışmış oluyordu.⁵³⁹ Böylece Bayezid ve Selim'in Çukurçayır denen yerdeki ilk karşılaşması savaş çıkmadan halledilmiş oluyordu.

Şehzadeler arasında rekabetin iyiden iyiye açığa çıktığı bu dönemde Şehzade Ahmed, saltanat konusunu görüşmek üzere üst düzey adamlarını toplayarak görüşlerini aldı. Ahmed adamlarına: Daha önce kardeşi Korkud'un devlet geleneklerinin dışına çıkarak Mısır sultanından destek almak için Mısır'a gittiğini orada kendisinin saltanata geçeceği hususunda bazı teminatlar aldıktan sonra Anadolu'ya döndüğünü babasının ise bu duruma tepki göstermek yerine sessiz kaldığını söylemiştir. Şimdi ise diğer şehzade Selim'in ise oğlunun yanına gelmeyi bahane ederek Rumeli'ye geldiğini ve padişahın ülkenin içinde bulunduğu durumdan habersiz olduğunu söylemiştir. Şehzade Ahmed durumu bu şekilde ortaya koyduktan sonra Anadolu'ya askeriyle varıp kardeşleri Korkud ve Selim'i tedip ettikten sonra⁵⁴⁰ Rumeli'ye geçerek padişah olmayı planladığını dile getirdiği toplantıda arkadaşlarının desteğini sağlamıştır. Ahmed ertesi gün yola çıkarak Ankara'ya gitmiş ve İstanbul'a bir mektup göndermiş ve müsaade istemiştir. Şehzade Ahmed'in Şahkulu isyanının başlarında tahtı ele geçirmek için yaptığı ilk hamle Sultan Bayezid tarafından isyanının çıktığı dönemde ülke içinde büyük bir karmaşaya neden olabileceğinden reddedilmiştir.⁵⁴¹

⁵³⁶ *Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han*, (Emanet Hazinesi,1416), 25b.

⁵³⁷ Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 34.

⁵³⁸ Ahmet Şimşirgil'e göre ise Edirne'ye dönmüştür. Bkz. Şimşirgil, *KAYI III*, 104.

⁵³⁹ *Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han*, (Emanet Hazinesi,1416), 25b; Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt IV, 84.

⁵⁴⁰ "Karındaşım Korkud Han namus-ı saltanata riayet itmeyüb mahza Mısır sultanı ile ahd ü misak ve münasebet ü ittifak için diyar-ı Araba azimet itdi; ol maslahat tamam olub uhûd u mevasık tamanı müekked olduktan sonra yine sancağına avdet itdi. Ol bir karındaşım Selim Han dahi oğlını görmegi bahane-i şahane idüb Rumilini geçdi. Babam mariz ü bî-mecal olub kendü haline iştigalinden vilayet ahvali kemal mertebede ihtilal bulub-durur. Münasib oldur ki mukaddema varub Korkud'ı tedib eyleyem andan Rumiline geçüb karındaşım Selim'i çıkarub, babam yerine padişah olam." Bkz. Akman, *Osmanlı Devletinde Kardeş Katli*, 82.

⁵⁴¹ Matrakçı Nasuh, *Tarih-i Sultan Bayezid, Sultan II. Bayezid'in Tarihi*, haz. Reha Bilge, (İstanbul: Giza Yay., 2015),109; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 239-240; Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 75.

Ahmed'in babasından gizli olarak kalkıştığı bu hareket babasını ziyadesiyle üzmüştür. Sultan Bayezid hemen bir ferman yazarak Şehzade Ahmed'in sancağına geri dönmesini emretmiştir. Çünkü Şehzade Ahmed'in bulunduğu Amasya sancağı çoğunlukla Kızılbaş Türkmenlerden oluşmaktaydı ve Ahmed'in oradan ayrılması durumunda çıkacak isyanların bastırılmasında zorlanacağı bildiriliyordu. Ankara'da bulunduğu sırada bu hüküm eline geçen Şehzade Ahmed, hükmü okuduktan sonra bir mektup yazarak Kızılbaş tehlikesi ortaya çıkmışken sancağına dönmesinin uygun olmayacağını söylemiş ve Şahkulu eşkıyasını ortadan kaldırmak için görevlendirilmeyi talep etmiştir.⁵⁴²

Ahmed'in Şahkulu üzerine gitme isteği babası tarafından memnuniyetle karşılandı ve istediği görev kendisine verildi. Bu görevle Şehzade Ahmed'e ülkenin huzur ve güvenliğini sağlamadaki çabasını ortaya koyması ve tahta layık gördüğü şehzadesine liyakatini ispatlamak için bir fırsat vermiş oluyordu. Şehzade Ahmed, Şahkulu'nun tenkilinde başarılı olursa halkın zihninde kendisine karşı oluşmuş tereddütler giderilmiş ve tahta çıkmasının önünde engel kalmayacaktı. Ancak Şahkulu isyanının bastırılması tecrübeli bir devlet adamı olan Hadım Ali Paşa'nın Şehzade Ahmed'e destek olmasına bağlıydı. Sultan Bayezid, Ali Paşa'ya Şahkulu ile yaptığı savaşta Ahmed'e destek olması için bir hüküm göndererek gerekli hazırlıkları yapmasını emretti.⁵⁴³ İstanbul'da kararlaştırılan plana göre, Şehzade Ahmed, vezîr-i âzamın karargâhına geldiği vakit bir emr-i vaki ile hükümdar ilan edilecek ve meselede böylece halledilmiş olacaktı.⁵⁴⁴ Bu amaçla Ali Paşa, Şahkulu İsyanını bastırmak ve askerinin desteği sağlanarak Ahmed'in tahta çıkarılmasını temin etmek için büyük bir kuvvetle Anadolu'ya gönderildi. Şehzade Ahmed'e de ona yardımcı olması için haber gönderildi.⁵⁴⁵ Bu arada askeri kuvvetlerinin önemli bir kısmı Anadolu'ya geçince merkezdeki Osmanlı askeri gücü zayıflamıştı.

Çukurçayırı'nda veliaht tayin işini önlemeyi başaran Selim, emri altındaki askerlerle Semendire yerine Rumeli beylerinin kararıyla Eski Zağra ve Filibe taraflarında kalarak Semendire'ye bir vekil göndermiştir.⁵⁴⁶

⁵⁴² Matrakçı Nasuh, *Tarih-i Sultan Bayezid*, 113.

⁵⁴³ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, I. Cilt, 4; Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 76.

⁵⁴⁴ Uzunçarşılı, "Bayezid II", 395-396.

⁵⁴⁵ Uzunçarşılı, "Bayezid II", 395.

⁵⁴⁶ Cezar, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 706.

Şehzade Selim'e Semendire sancağının verilmesi ve padişahın hayattayken şehzadelerden hiçbirini veliaht tayin etmeyeceğine dair verilen sözler daha çok Selim'i Edirne'den uzak tutmak ve Şehzade Ahmed'in Ali Paşa ile İstanbul'a gelinceye kadar onu oyalamak maksadıyla vezirlerin ortaya koyduğu bir oyundu. Ancak bu oyunun farkına varan Selim bu amaçla kendine bağlı kuvvetleri toparlamaya başladı.⁵⁴⁷

Bu oyalanmalar sürerken, Şahkulu ile yapılan muharebede Hadım Ali Paşa'nın şehit düştüğü ve Karaman valisi olan oğlu Şehinşah'ın ölüm haberi ile yıkılan Bayezid, Edirne'den bir an önce ayrılarak Ahmed lehine saltanattan çekilme kararı almıştı.⁵⁴⁸

Bayezid bu gaye ile devlet erkânını toplayarak görüştü.⁵⁴⁹ Devlet erkânı, yeni Vezîr-i âzam Hersekzade Ahmed dışında, ağırlıklı olarak Şehzade Ahmed'in hükümdar olması uygun bulmaktaydı. Hersekzade Selim'in Semendire'de, Ahmed'in ise Amasya'dan Karaman'a nakledilmesini ve Sultan Bayezid'in ise saltanattan çekilmemesi yönünde görüş bildirdiyse de ekseriyet Ahmed'in hükümdarlığından yana olduğu için Şehzade Ahmed'e haber gönderildi.⁵⁵⁰

Bayezid, Rumeli beylerini saraya çağırarak onlardan Ahmed'in saltanatına karşı çıkmayacaklarına dair söz aldı. Sonrasında vezirlerine: "Oğlum Sultan Ahmed'i getirmeye en uygun yol ve en makul usul ne ise onun tedarikinde olunuz. Bundan sonra padişahınız odur" der.⁵⁵¹

Bayezid'in yanı başındaki devlet erkânı arasında Ahmed yanlıları olduğu gibi Selim'in tarafını tutanlar da vardı. Paşalar Selim'e babasının artık yaşlandığını⁵⁵² ve öldüğü takdirde yakında olursa kolayca tahta geçebileceğini bu nedenle merkezden fazla uzaklaşmamasını söylemişlerdi.⁵⁵³

⁵⁴⁷ Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 72.

⁵⁴⁸ Cezar, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 706.

⁵⁴⁹ Rumeli beylerine "Sefer-i hümayun vardır gelip toplanınız" diyerek, saltanat meselesini görüşmek üzere Edirne'de toplanmalarını emretti. Bayezid'in amacı, Rumeli beylerinin onayını alarak Ahmed'i veliaht ilan etmektir. Bkz. Matrakçı Nasuh, *Tarih-i Sultan Bayezid*, 117; Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 76.

⁵⁵⁰ Tokmakçıoğlu, *Katledilen Şehzadeler*, 138; Cezar, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 706.

⁵⁵¹ Şimşirgil, *KAYI III*, 105.

⁵⁵² "Hüdavendigâr hazretlerinin mizâc-i latîfûl imtizaçlarında nev'an tagayyür bulunup muhtaç-i ilaç olmağın birkaç eyyâm taşra çıkmayup zapt-ı memâlikî erkân-ı devlet uhdesine tefviz buyurmuşlardı." Bkz. *Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han*, (Emanet Hazinesi, 1416), 21b.

⁵⁵³ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 125.

Rumeli ve Anadolu beyleri de Ahmed'in tarafına çekilerek gerekli destek sağlanmaya çalışıldığı haberleri Selim'in kulağına gitmiş olduğundan Semendire'ye giderken (Eski Zağra) yollarda oyalanıyor ve olabildiğince yavaş hareket ediyordu.⁵⁵⁴ Bunda babasının Edirne'den İstanbul'a gideceğinden şüphelenmesi etkili olmuştur.⁵⁵⁵

Sultan Bayezid, oğlu Ahmed'i tahta çağırmakla Selim'e verdiği ahitnameye aykırı davranmış oluyordu. Ancak Bayezid'in Ahmed'i tahta çağırmasında, babasına vermiş olduğu söze karşın Selim'in yeni sancağına gitmeyerek yollarda oyalanması, ani bir hücumla İstanbul'a saldırması ihtimali ve bu sırada Ahmed ile Korkud'un da harekete geçmesi durumunda memleketin büyük çapta bir iç savaşa sürüklenme ihtimalini göz önünde bulundurması da etkili olmuştur. Bayezid'in ortaya çıkabilecek bu tehlikeyi önlemek ve işi sükûnetle çözmek adına Selim'e verdiği ahitnamenin hilafına hareket ettiği düşünülebilir.⁵⁵⁶

Olayların Selim'in lehine geliştiğini gören Ahmed taraftarları padişaha Selim'in emirlere uymaması durumunda şehzadenin üzerine gidilmesini söylemişlerdir. Padişah bunun üzerine Selim'e Semendire güvenliğinin önemli olduğunu, korunması gerektiğini bu nedenle o yöne gitmesinin emretti.⁵⁵⁷ Ancak Selim, Şahkulu ile yapılan savaşın sonucunu ve Hadım Ali Paşa'nın muzafferiyet haberini beklediği bahanesini ileri sürüyordu.⁵⁵⁸

Bu sırada Edirne'den gelen haberlerde, Şahkulu ile yapılan savaşta Ali Paşa'nın yenilerek maktul düştüğü ve bu haber üzerine Bayezid'in yanındaki kuvvetlerle İstanbul'a hareket ettiği, Rumeli beylerinden söz alındığı ve yerine Şehzade Ahmed'i getireceği duyulmuştu.⁵⁵⁹ Selim bu durumu babasına yazdığı mektupta dile getirmiştir:

“...Devletlu Hudavendigâr hazretleri Rumeli livalarından Semendire livasını bu bendenize sadaka edup akın etmekçün icazet buyruldukda, ba'zı akıncılardan kimesneler cem' etmek sadedinde iken ba'zı sipahiler ve subaşılar cem' olunup Zara Eskisi'nde sâkin olup tedarikde iken nâgah

⁵⁵⁴ Hammer, Padişah'ın oğlu Selim'in itaatsizliği sebebiyle tahtın bir darbeyle zapt edilmesinden korkmaya başladığı için süratle İstanbul'a döndüğünü ifade etmektedir. Bkz. Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt IV, 85.

⁵⁵⁵ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 66.

⁵⁵⁶ Cezar, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 706.

⁵⁵⁷ “Mahalde birkaç gün ber-karar durusa leşkerlerin ekseri ol tarafa gitmesi mukarrerdir didiler.” Bkz. Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 280.

⁵⁵⁸ Cezar, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 706.

⁵⁵⁹ Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 56-57; Şimşirgil, *KAYI III*, 105; Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 66.

Anadolu tarafından Kızılbaş üzerine Ali Paşa ile gönderilen asker münhezim olup ve Ali Paşa dahi alındığı haberi muhakkak alındukda devletlü Hüdavendigâr yümn ü ikballe İstanbul'a müteveccih oldu, şol kasdla ki emrem Sultan Ahmed'i getirtip memleketi ona ısmarlayup kendular feragat edeler deyü istima olundu..." (Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 6/9, 90'daki 57. dipnot.)

Babasının şiddetli itirazına rağmen Selim sancağına dönmediği gibi Eski Zağra'dan Edirne tarafına geçmiş hatta bu sırada ordusu Edirne'den gözükmekteydi. Selim bu arada çevreye de tahta çıktığına dair haberler gönderiyordu. Sultan Bayezid bütün bunları görerek oğlunu bir kez daha ikaz ettiyse de işe yaramadı. Bu sırada Selim'in kâtiplerinden birisi ismini gizli tutarak padişaha bir mektup göndermiş ve oğlunun kendisini zorla padişah ilan etmek üzere İstanbul'a yaklaştığı haberini vermiştir. Bu haberi alan Sultan Bayezid bütün hazinesini alarak İstanbul'a doğru yola çıkmıştır. Padişah'ın Edirne'yi terk etmesinin ardından Selim burayı ele geçirmiş⁵⁶⁰ ve kendisini Sultan ilan etmiştir.⁵⁶¹ Yanında otuz bin⁵⁶² asker ile gelen Selim, tutukluları serbest bırakmış, kendi adamlarından subaşı ve muhtesip görevlendirmiş sonrasında Çorlu'ya geçmiştir.⁵⁶³

Sultan Bayezid İstanbul'a doğru yol alırken, Selim'in İstanbul'daki taraftarları⁵⁶⁴ padişahın hastalığı sebebiyle iradesinin zayıfladığını ve çevresindekilerin yönlendirmesiyle daha önce Selim ile yaptığı anlaşmayı unutarak "Şehzade Ahmed'i getirip tahta oturtalım" demeye başladığını bildirdiler. Bu haberi alan Selim babasından evvel İstanbul'a varmak için askeriyle İstanbul'a doğru harekete geçti.⁵⁶⁵

⁵⁶⁰ Asker toplanarak ilerleyen Selim, Menavino'nun ifadesiyle: *Bütün suçlulara para vere vere kırk bin kişi toplamıştı*. Bkz. Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 126.

⁵⁶¹ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 126.

⁵⁶² Feridun Emecen bu sayının yirmi bini bulmadığını ifade etmektedir. Mustafa Cezzar'a göre ise bu sayı kırk bindir. Bkz. Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 57; Cezar, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 707.

⁵⁶³ Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, 35; Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt IV, 85; *Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han*, (Emanet Hazinesi, 1416), 26a.

⁵⁶⁴ Selim'in taht için babasına karşı gelerek mücadelecî bir tavır geliştirmesi; bilhassa Sultan Bayezid'in barışçıl yöntemlerinden uzun süreden beri rahatsız olan fetih düşkünü yeniçeriler arasında bir taraftar kitlesi ortaya çıkarmış, hatta Divan'da Selim 'i tahta çıkarmak isteyen nüfuzlu bir grubun desteğini sağlamıştır. Bkz. Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu*, 405.

⁵⁶⁵ "...bad'delyevm seccâde-i ibadet üzere tesbih ve zikre meşgul olmak tedarikinde oldum. Bi-hamdillâh evlâd-ı emcâdımın üçü bile sezâvâr-ı serir-i serveri ve lâyük-ı mesnedi Kayseri'dir. Lâkin Ahmed Han'ımın kesret-i evlâd-ı olup ve sinnu sâl ciheti ile cümleden mukaddem olmağın imdi iktiza hasebiyle anı ihzâr tedarikinde olası ki şimdengirû Padişahınız oldur. Bu hususta ihmâl itmeyesiz..." Bkz. *Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han*, (Emanet Hazinesi, 1416), 29b.

Bayezid oğlunun üzerine geldiği haberini alınca menfur bir suikasta niyeti olduğunu anladı. Sultan Bayezid bu sırada hastalığından dolayı bütün beden gücünü kaybetmiş olduğundan Selim'in bu ani saldırısı onda heyecan ve korku yarattı. Padişahın bir diğer korkusu da o dönemde ordunun esas gücünü teşkil eden askerlerin büyük çoğunluğunun Şahkulu İsyanını bastırmak üzere Ali Paşa ile Anadolu'ya geçmiş olmalarıydı.⁵⁶⁶

Nihayetinde 3 Ağustos 1511 tarihinde Çorlu civarındaki Karışdırın Ovası, Uğraşdere⁵⁶⁷ denilen yerde Padişahın 40 bin kişilik düzenli ordusu Selim'e hücum etmiş ve savaş⁵⁶⁸ başlamıştır.⁵⁶⁹

Selim kendini bir anda hiç istemediği bir savaşın ortasında bulmuştu. Babasının düzenli birlikleri ve ordusunda bulunan topların karşısında bir varlık gösteremeyen Selim, hiç ummadığı müthiş bir bozguna uğradı ve yanındaki beylerin her biri farklı taraflara dağıldı. Selim, önce Vize'ye oradan Aydos'a sonra Burgaz Körfezi'nin kuzeyindeki Ahyolu Limanı'na (Bulgaristan sahilinde bulunan Ahyolu limanı) üzerinden Kefe'ye geçmiştir.⁵⁷⁰ Kefe'ye vardığında Kırım Hanı Mengli Giray tarafından karşılandı.⁵⁷¹ Bu yenilgi ve uğradığı başarısızlık Selim'in şöhretini gölgelemiştir. Selim'i kaçmasının ardından Sultan Bayezid ise İstanbul'a geri döndü ve zaferin kazanılmasında büyük katkısı olan saray adamlarına hediyeler ve para dağıttı.⁵⁷²

⁵⁶⁶ Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 55-56.

⁵⁶⁷ Nicolae Jorga bu yerin ismini Çorlu yakınlarındaki Sırtköy kasabası olarak vermektedir. Mustafa Cezzar ise bu yeri "Uğraş Köyü" olarak ifade etmektedir. Bkz. Niceloe Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi II*, çev. Kemal Beydilli (İstanbul: Yeditepe Yay., 2005), 263; Cezar, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 707.

⁵⁶⁸ Haniwaldanus Anonimde Bayezid ve Selim'in savaşı şu ifadelerle anlatılmaktadır: "Bayezid'in ve Selim'in ordularının muharebe safları, kaldırılmış sancaklarla çarpıştığında güneş günlük yolunun yarısını kat etmişti. Taraflar birbirlerine öylesine şiddetle saldırmışlardı ki kalplerdeki hırsın var gücüyle saldırının böylesine yüksek olduğu bir savaşa tarih kitaplarında rastlanmaz. Bayezid'in savaşçıları davalarının haklılığına ve üstelik Allah'ın lütfuna güvenerek cesaretlendiler. Babaya ait iktidarın ve otoritenin zedelenmesinin intikamını almak kararındaydılar. Buna mukabil Selim'in ordusu ise yaptıklarının haksızlığı karşısında mütereddit kaldılar, eylemlerindeki derin alçaklık ve yüz kızartıcılığın şuurundaydılar." Bkz. Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 56-57.

⁵⁶⁹ Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 73; Cezar, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 707.

⁵⁷⁰ Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, 40; Tokmakçioğlu, *Katledilen Şehzadeler*, 139-140; Danişman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 115; Şimşirgil, *KAYI III*, 106. Ayrıca bkz. Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, s.282-283'teki TS.MA. e. 754/60 numaralı belgeden alıntıdır.

⁵⁷¹ Kırım Hanı Mengli Giray, Selim'i teselli etmiş: "Vezirlerin Şehzade Ahmed'e meykinden ve babanız ile olan harbi kaybetmenizden gam çekmeyiniz. Eğer isterseniz Tatar askerini size katayım. Varınız, size layık olan tahtınızı ele geçiriniz" demiştir. Bkz. Şimşirgil, *KAYI III*, 107.

⁵⁷² Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 127.

Şehzade Ahmed yanlış hareketler yapıyor olsa da yine de babasının gözdesi idi. Bunun en önemli nedeni de Şahkulu İsyanı sırasında kardeşi Selim'in daha önce babasına bayrak açmış olmasıydı. Rumeli'nden sancak isteği reddedilen Selim babasıyla Çukurçayır denen yerde karşı karşıya gelmiş ancak Sultan Bayezid'in sağlığında şehzadelerden hiçbirinin tahta çıkarmayacağına dair söz vermesi ve Rumeli'nden sancak taleplerinin (Semendire ve Niğbolu) karşılanmasıyla savaşın eşliğinden dönülmüştü. Ancak Şahkulu isyanı sonrasında Şehzade Ahmed'in tahta çağırılması ile Şehzade Selim babasıyla ikinci sefer karşı karşıya gelmiş ve Karışdırın (Uğraşderesi) harbinde yenilerek kaçmak zorunda kalmıştı. Bayezid elinden padişahlığı almak isteyen oğlu Selim'i affetmiyor ve sağlığında tahtı büyük oğlu Ahmed'e bırakmayı düşünüyordu.⁵⁷³

Sultan Ahmed, Şahkulu ile uğraştığı sırada Yavuz'un üzerine doğru harekete geçtiğine dair bir haber almıştır. Bunun üzerine Şahkulu meselesini bırakarak Afyon'a gelmiş ve buradan Edirne'deki babası ve kardeşi arasındaki müzakereleri büyük bir dikkatle takibe aldı. Ahmed, babasına ve divan üyelerine mektuplar yazarak Selim'in hakkından gelmek için müsaade istediye de bu isteği kabul edilmedi. Sultan Ahmed Afyon'dan Yenişehir'e geldiğinde, babasının kardeşi Selim'e Rumeli'nde sancak verdiğini öğrenmesi onda büyük üzüntü ve öfke yarattı. Babasına mektuplar yazarak görüşmek ve elini öpmek amacıyla İstanbul'a gelmek için müsaade istemiştir.⁵⁷⁴ Şehzade Ahmed'in o dönemki lalası Kaasım, hükümete karşı isyana hazırlanan şehzadeyi durdurmak için çok uğraşmışsa da bunda başarılı olamamış ve durumu hükümete bildirmek zorunda kalmıştır. Kaasım sonunda korkusundan Ahmed'in yanından kaçmıştı

⁵⁷³ *Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han*, (Emanet Hazinesi,1416), 25b.

⁵⁷⁴ "...karındaşım Selim Beg tarîk-ı isyân üzre Rumili'nden asker çeküb hüdâvendigâr-gerden-iktidâr hullidet hilâfete hû hazretlerinin üzerine geldiği sebebden hark-ı âdet üzre Semendire ve Vidin ve Niğbolı sancakları ile bazı ma'âdin ve harâc ve sair hâssalarıyla kırk beş kerre yüz bin akçe yetiştirilüb virilmiş egerçe zâhiren üç sancak amma ma'nâda Rumili külliye tevcih olunub heman umûr-ı saltanattan bir hutbe ve bir sikke kalmışdur bazı azizler belki âni da vakt-i karîbde tevcih ideler imdi bu muhibbiñiz bunca rûzigâr rızâ(y)-ı şerîf-i sâmi üzre olub asla ve kat'â kavlen ve fi'len hâtır-ı 'âtır derya makâtır-ı şehinşâhî incilü nesne sâdir olmuş degildür mümkün oldukca bu ma'nâ riâyet olunmuşdur hâliyen ol isyânile makbûl vâki' olub bu muhibbiñiz itâ'atle mahrûm kalmış görünüb kazıyye ber-akis vâki' oldı şimdiye dek tevakkufum bu idi düşmen-i mahzûlün emri ber-taraf oldukda varub devletlü hüdâvendigâr hazretlerinin mübârek ellerin öpüb hayır duâların aldıkdan sonra ol âsî üzerine varub irâdetü'llâhdan mukadder ne ise zuhûr bulub Müslümanlar arada rencide olmayub devletlü hüdâvendigâra huzûr-ı kalb hâsıl olaydı böyle degildür ki devletlü hüdâvendigâr mâdemki kayd-ı hayâtda ola saltanata ta'mı ola va'llâhi'l-'aliyyi'l-'azîm ve bi'llâhi'l-kaviyyi'l-kadîm bu sözde hilâfım yokdur hâliyâ dahi murâdım ol dur ve niyetim ânuñ üzerine mukarrerdür bir dürlü dahi degildür tahkîkan şöyle bilasüz imdi bu murâdım müyesser olub varub takbîl-i yed-i tekrîmleri müyesser olub ba'dehû varub ol 'âsî ile haklaşmağa rızâ virilürse fe-bihâ ve ni'me ve illâ beni def' itmek için..".TS.MA. e. 566/16.

ve yerine Yularkısdı Sinan Bey Ahmed'e lala olarak tayin edilmiştir. Bu sırada maiyetinde bulunanlara emirler göndermek sureti ile yanına çağıran Şehzade Ahmed, babasının sancağına dönmesi yönündeki emirlerini de dinlemedi ve babasının elini öpmek üzere yanına gelmekte ısrar etti.⁵⁷⁵

Sultan Bayezid'in zayıf durumda olmasını fırsat bilen Ahmed taraftarları yanlarındaki Rumeli askerlerinin desteğiyle Ahmed'in davet edilerek tahta çıkarılması görüşünü ileri sürdüler. Ancak Vezîr-i âzam Hersekzade Ahmed Paşa ve bir kısım devlet erkânı bu görüşe karşı çıktılar. Onlar Selim'in Semendire'ye, Ahmed'in ise Amasya'ya dönmesini, Ahmed'in dönmek hususunda problem çıkarması durumunda kendisine Karaman Sancağı'nın verilebileceğini söylediler.⁵⁷⁶ Ahmed sancağına dönmesi yönünde aldığı emir karşısında müteessir olmuş ve mutlak surette babasının elini öpmek üzere kendisine müsaade edilmesi için Vezîr-i âzam Hersekzade Ahmed Paşa'ya bir mektup göndermiştir.⁵⁷⁷

Ancak Sultan Bayezid kararını vermişti; saltanat işlerini artık daha fazla yürütemeyeceğini anlamış ve Devlet erkânına Şehzade Ahmed'in tahta çıkması için gereken hazırlıkların yapılması için emir vermiştir. Bu emir üzerine vezirler tarafından Rumeli beyleri padişah huzuruna getirilerek Şehzade Ahmed'in padişahlığı için kendilerinden söz alındı.⁵⁷⁸ O sırada Şehzade Selim babasıyla muharebede yenilerek Kefe'ye kaçmıştı.

⁵⁷⁵ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 117-118.

⁵⁷⁶ Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 78.

⁵⁷⁷ "...Mahfî olmaya ki mezkûr bendeleri avdet edip geldikte bu muhibbiniz Yenişehir civarında olup benim aksay-ı muradım ki varup hayır duaların almaktır; bu miktar yakın yire gelmişken takbil-i eâdi-i kerime-i şehinşahi ile hayır duaların almaktan red olunup halk içinde hacil olmaktan helâk olmak evlâ olmağın mezkûr bendeniz zikrolunan muradın husulî için kemal-i şefekat ve inayetiniz binaen sâniyen irsal olundu. Mezkûr Selim cemi-i ezmanda muhalefet ve ısyân üzere olup bu muhlisiniz otuz bir yıl hânîma tâat ve inkiyad üzere- sülûk edip kavlen ve fiilen muhalefet vaki olmaduğuna fark ne oldu? Haşa kemal-i inayet ve himayetinizden ki bu hacalet caiz görüle..." Mektubun tamamı için bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Şehzade Selim'in Babasına Muhalefet Ederek Muharebe Ettiği Esnada Amasya Valisi Şehzade Ahmed'in vezîr-i âzama Mektubu", *Belleten*, XXV/29, (1960), 596; TS.MA.e. 419/24. Belgenin orijinali için bkz. Ek: 2.

⁵⁷⁸ Haniwaldanus Anonimi'nde ise müşterek karar verilmesinden bahsedilmektedir: Sultan Bayezid bu durum üzerine Ahmed'in tahta çıkmasını sağlamak adına Rumeli beylerini yerlerine göndermedi. Sultan Bayezid oğullarından en büyüğü olan Ahmed'in tahta çıkması gerektiği fikrindeydi. Ancak yine de bütün vezirler, sancak beyleri ve subaşılar haber göndererek Edirne'ye davet etmiş ve kendisi yerine oğullarından hangisinin tahta geçmesinin uygun olacağına ve kendi hastalığı nedeniyle devletin idaresi ve ölümünden sonra yerine gelecek olana biat edilmesi hususunda müşterek karar verileceğini bildirmiştir. Bkz. Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 44.

Padişahın şehzade Ahmed'e olan olumlu tavrını değerlendirmek isteyen vezirler Şehzade Ahmed'i derhal İstanbul'a davet ettiler. Sultan Bayezid el öptürmek bahanesi ile Ahmed'in gelişine izin verdi.⁵⁷⁹ Sultan Ahmed'in kapıkulu askerlerinin dışında, arkasında duran bilhassa aşiretlerden oluşan güvendiği kalabalık adamları vardı. Bunlar arasında Bulgar, Taşel (Taş)⁵⁸⁰ Karaman Beyleri bulunmaktaydı. Ahmed, Şahkulu isyanı sırasında Anadolu'daki kuvvetleri etrafında toplamıştı. Ancak bunlar içinde en çok güvendikleri Mıdık, Reyhan ve Turgud Oğulları idi.⁵⁸¹ Babası tarafından İstanbul'a davet edilen Şehzade Ahmed bu beylere emir gönderdi ve yanına çağırdı. Aynı süre zarfında Ali Paşa'nın yerine sadrazam olan Hersekzade Ahmed Paşa'ya da İstanbul'a geleceğini ve işlere dikkat etmesi hususunda emirler⁵⁸² göndermiştir. Babasının müsaadesini alan Şehzade Ahmed İstanbul'a doğru yola çıktı ve Gebze'ye geldi.⁵⁸³

Şehzade Ahmed Hersekzade Ahmed Paşa ve kendisinin tahta geçmesini isteyen divan üyeleri ile anlaşarak tahta çıkmayı istiyordu. Ancak bu iş için Divan üyelerinin desteği yetmiyordu. Son karar devleti ayakta tutan askeri güç olan yeniçerilerin olacaktı. Şehzade Ahmed'in, Osmanlı ordusunun çekirdeğini oluşturan Yeniçeri ocağıyla arası iyi değildi. II. Bayezid'in oğlu Ahmed'i tahta davet etmesi yeniçerilerde rahatsızlık yaratmış hatta iş divan üyelerine tehdit mektupları göndermeye kadar varmıştır. Divan üyeleri bu mektupları Selim taraftarlarının gönderdiği yanılgısına düşerek bunları dikkate almamışlardır diğer taraftan onlara ağza alınmayacak hakaretler etmişlerdir.⁵⁸⁴ Selim taraftarları bunların ziyadesiyle yeniçerilere ulaşmasını sağladılar. Divan üyelerinin hakaretleri yeniçerilerin çileden çıkmasına yetti.⁵⁸⁵

⁵⁷⁹ Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 78.

⁵⁸⁰ Günümüzde Mersin'in kuzey tarafındaki dağlık kesimlerin o dönemki adı için bkz Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 118.

⁵⁸¹ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 118.

⁵⁸² Yukarıda bahsedildiği üzere, İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın "Şehzade Selim'in Babasına Muhalefet Ederek Muharebe Ettiği Esnada Amasya Valisi Şehzade Ahmed'in vezîr-i âzama Mektubu" adlı çalışmasının dışında Hersekzade Ahmed Paşa'ya gönderilen bir diğer mektuba da Çağatay Uluçay çalışmasında yer vermiştir: "...Hâliyen avn-i inayet-i sübhaniyle teveccühüm ol canibe olub mektub-ı muhabbet üslûb ol canibe irsâl olundu. İmdi vazife-i maahbbet oldur ki, bu canibe meylü mahabbeti olanlar ile buluşub ahd ü peyman edüb devlet maslahatına taalluku olan umurun husulüne mucidd olası. Benim asıl itimadım sizedir. Ve kapu halkı ve Yeniçeri ve gayrisinin meylü mahabbetleri ve fikr-i tedbirleri nedir? Bu cânibe i'lam edesiz. Uhud-ı sâbika had mukarrerdir. Kaabil-i tagyir ve tebdil değildir. Size i'timad ziyade olmağın bu mikdara ihtisar olundu." Bkz. Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 119, TS.MA.e. 566/17.

⁵⁸³ Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 78.

⁵⁸⁴ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 119.

⁵⁸⁵ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 120.

Ahmed taraftarı devlet adamlarının çabalarına rağmen Yeniçeriler Selim'in tarafını tutmaya devam etmekteydi.⁵⁸⁶ Yeniçeriler İstanbul'a gelen Şehzade Ahmed'e karşı olduklarını göstermek için bir isyan çıkardılar ve iş devlet adamlarının evlerinin yağmalanmasına kadar vardı. İstanbul'da çıkan Yeniçeri isyanından fena halde ürken Şehzade Ahmed, bu durumda İstanbul'a girmeyi tehlikeli görerek Anadolu'ya geri dönmüştür.⁵⁸⁷

Şehzade Ahmed geri dönüşünde Karaman valisi iken vefat eden Şehzade Şehinşah'ın oğlu ve kendisinin yeğeni olan Mehmed'in idaresinde bulunan Konya'yı aldı. Böylece babası Sultan Bayezid'e karşı isyan bayrağını açmış oluyordu. Bayezid bu haberi alır almaz şehrin iadesi emrini Ahmed'e gönderdiyse de Şehzade Ahmed buna uymadı ve babasının gönderdiği elçinin burnunu ve kulaklarını keserek⁵⁸⁸ öldürttü. Şehzade Ahmed'in yapmış olduğu bu yersiz hareket Yeniçerilerin Ahmed'e karşı daha da öfkelenmelerine yol açtı. Sultan Bayezid ise taht için uygun gördüğü oğlunun elçisine reva gördüğü bu cinayeti ve dolayısıyla kendisine göstermiş olduğu saygısızlıktan çok müteessir oldu.⁵⁸⁹

Bu yaşanan gelişmeler Ahmed'in babasının kendi hakkındaki düşüncelerini değiştirdiği muhakkaktır. Diğer taraftan bu gelişmeler Selim taraftarı olan yeniçerilerin Ahmed'e duydukları öfkenin artmasına da neden oldu. Belki de babasının desteğine rağmen taht için herkesi karşısına alması gerektiğini anlamıştı. Çünkü bu durum şu an

⁵⁸⁶ Danişman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 117.

⁵⁸⁷ Menevino, Şehzade Ahmed'in İstanbul'a gelişi ve dönüşünü farklı bir şekilde anlatmaktadır: Sultan Bayezid'in Selim'i yenmesinin ardından Şehzade Ahmed, kardeşinin devre dışı kaldığını düşünerek Amasya'dan on beş bin kişilik bir kuvvetle yola çıkmış ve Üsküdar'a gelmiştir. Ahmed, babasının tahtı kendisine vermek için Selim'i devre dışı bıraktığını düşünse de bu durum padişahın aklından bile geçmemişti. Üsküdar'a geldiğinde padişah "silahdar paşa" denilen en önemli kölelerinden birini göndererek: Hiç kimse kendini çağırmadığı halde neden geldiğini sordurmuştur. Ahmed, babasının elini öpmek ve Selim'e karşı kazandığı zaferi tebrik etmek için geldiğini bildirmiştir. Bu arada Şehzade Ahmed, saraydaki adamlarına gizlice mektup göndererek kendisini padişah ilan etmelerini istemiş ve onlara hediyeler göndermiş ancak olumlu bir cevap alamamıştır. Az sonra da Silahdar Paşa babasının cevabı ile gelerek padişahın ona: Kendi öz oğluna darbe vurmanın büyük bir zafer olmadığını şayet kendi sancağına dönmez ise onun da aynı akıbeta uğrayacağını söylemiştir. Ahmed, babasının bu tavrı sonucunda planlarında muvaffak olamayacağını düşünerek büyük bir üzüntüyle geri dönmüştür. Bkz. Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri Üzerine*, 128-129.

⁵⁸⁸ Ahmed, Konya'yı ele geçirdikten sonra kendisine karşı çıkan padişahın birçok görevlisinin boyunlarını vurdurmuş, kellelerini sadarete göndermiştir. Bu duruma Bayezid ve yeniçerileri çok öfkelenmiş öyleki sadece padişah değil yeniçerilerde Ahmed'e elçiler göndererek Konya'yı Mehmed'e teslim edip Amasya'ya geri çekilmesini istemişlerdir. Ahmed bu durumun artık hayat memat meselesi olduğunu bildiğinden elçileri azarladıktan sonra Anadolu'nun efendisi olmak üzere yollara düşmüştür. Bkz. Fisher, *Sultan Bayezid Han*, 135.

⁵⁸⁹ Danişman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 117.

önündeki engellerden en önemlisi konumuna gelmişti. Bu mücadeleye girmediği takdirde zaten tahta çıkması da söz konusu da olamazdı. Yaşanan gelişmeler tahtı kaybedeceğini anlayan Ahmed'i asi konumuna getirirken Selim'i ise tahta daha yakın konuma getirmiştir. Selim nasıl ki tahtın Ahmed'e verileceğini anlayınca harekete geçtiyse Ahmed'de tahtın kendisine verilmeyeceğini anladığı anda harekete geçmiştir.

Ahmed'in Anadolu'ya dönüşte yeğeni Mehmed'den zorla Konya'yı alması ve mütemadiyen bir ilerleyiş göstermesi üzerine Sultan Bayezid bu durumun önüne geçmek amacıyla vezirleriyle istişare de bulundu.⁵⁹⁰ Ahmed ve Selim taraftarı olan devlet adamları kendi istikballerini de düşünerek farklı planlar yapmışlardı. Selim'in saraya çağırılması öncesinde neler yapılması gerektiği hususunda divan tertip edilmişti. Selim karşıtı vezirler onun padişahlığını önlemek adına: Selim'in başkumandan yapılarak Anadolu'daki asilerin cezalandırılması ve Şehzade Ahmed'in isyanın bastırılması ile görevlendirilmesini istemişlerdir. Bu sayede Sultan Bayezid'in saltanatının sürmesini sağlayarak kendi nüfuzlarını koruyabileceklerdi. Memleketteki bu karışıklık halinin hayli ilerlediğini, Korkud ve Ahmed'in bunlarla baş edemediğini, halkın asiler nedeniyle büyük sıkıntı içinde olduğunu söylediler. Sultan Bayezid'in emrinin: Selim'in bütün Müslüman askerlere baş olarak, Anadolu'ya geçip, halkı bu asilerden kurtarması gerektiğini Selim'e bildirdiler.⁵⁹¹

Selim ile anlaşmış olanlar, Sultan Bayezid'e hemen bir ordu hazırlamasını ve bu orduya bir serdar tayin ederek Ahmed'i yakalamak üzere göndermesini tavsiye ettiler. Bu maksatla, sıradan bir devşirme komutan göndermenin doğru olmayacağını çünkü kimsenin Sultanın oğluna karşı harekete geçmeyeceğini fikrini ortaya attılar. Onlara göre Sultan Selim'in başkumandan olarak gönderilmesi en akıllıca olanıydı. Aslında amaçları Ahmed'in üzerine Selim'i komutan olarak göndermekti. Bunun için Selim'in İstanbul'a gelmesi gerekiyordu ve geldiğinde onların planları başarılı olacaktı. Bayezid kelimeler arasında saklı olan bu hilenin farkına varamadı ve bu fikri kendine göre de en iyi çare olarak görüp Selim'i başkumandan ilan ederek orduyla Anadolu'ya gönderme kararı aldı.⁵⁹²

⁵⁹⁰ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 130.

⁵⁹¹ Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, 11; Şimşirgil, *KAYI III*, 113.

⁵⁹² Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 130.

Sultan Bayezid tahtı bırakmayı düşündüğü vakit aklındaki aday Şehzade Ahmed idi. Ancak Ahmed'in Şahkulu isyanı sırasındaki hataları ve sonrasında kendisine isyan ederek Konya'yı alması buna mukabil Selim'in daha liyakatli olduğuna kanaat getirmesi aklında tahtı Selim'e bırakmak yönünde bir düşünce oluşmasına neden oldu. Vezirler Sultan Bayezid'in bu görüşünde samimi olduğunu gördükten sonra tahtı Selim'e terk etmesine karşı çıkamadılar.⁵⁹³

Yeniçeriler de Ahmed'in Konya'yı ele geçirmesini padişahın zayıflığına bağlayarak, ülkeyi idare edemediğini bahane ederek ikinci sefer isyan ettiler. Bayezid'i, Selim'i çağırarak kendilerine serdar yapmaları hususunda zora koştular. Yeniçeri baskısına dayanamayan Bayezid, Selim'in İstanbul'a davet edilmesine ve Ahmed'i tenkile, Yeniçerilerin başına serdar tayin etmeye mecbur kalmıştır (27 Mart 1512- 9 Muharrem 918).⁵⁹⁴ Selim taraftarı olan paşalar durumdan gayet memnun olarak Selim'e haber verdiler ve Selim mutlaka geleceğini paşalara bildirdikten sonra adamlarıyla yola çıktı.⁵⁹⁵

Selim ile İstanbul arasından otuz mil mesafe kalınca yeniçeri ağası Selim'i karşılamaya çıktı (19 Nisan 1512). Şehzade Selim yanında kapı halkı ve muhteşem bir alayla İstanbul'a girdi. Bahçekapı'da vezirler, devlet erkânı ve kardeşi Korkud tarafından karşılandı ve selamlandı.⁵⁹⁶

Şehzade Selim, İstanbul'da Yenibahçe'ye gelmiş burada birkaç gün dinlendikten sonra burada bulunan Rumeli ayanıyla durumu değerlendirmiştir. Rumeli beyleri, kendisinin hemen tahta çıkmaması durumunda memleketin durumunun kötüye gideceğini söylediler.⁵⁹⁷

Selim şehre geldiği vakit ona tahsis edilen yere çadırlarını kurdu. Ertesi gün padişah bir toplantı yaparak onu saraya davet etti. Selim saraya giderek babasının elini

⁵⁹³ Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 82.

⁵⁹⁴ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 125.

⁵⁹⁵ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 244; Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 130.

⁵⁹⁶ Danışman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 118-119; Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 127; Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 82-83.

⁵⁹⁷ Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 68.

öptü.⁵⁹⁸ Aşırı cesaretinden dolayı onu epeyce azarladı ve onu sadece başkumandanı⁵⁹⁹ yapmak için buraya çağırdığını söyledi. Anadolu'ya geçerek Şehzade Ahmed'den intikamı almalıydı. Selim, babasının isteklerini gönül rızasıyla yapacağını söyledi ancak bir şartı vardı: Korkud'un İstanbul'dan gitmesi. Zira kendisi İstanbul'dan çıktığında tahta çıkışı tehlikeye girebilirdi. Sultan Bayezid, bu isteği kabul etti ve Selim hareket etmeden evvel Korkud'u göndereceğini söyledi.⁶⁰⁰ Korkud gönderildikten sonra yapılan toplantıda Selim başkumandan ilan edildi kendisine sırma bir elbise giydirildi ve on bin düka altını verildi ve Anadolu'ya giderek Ahmed ile savaşması emredildi.⁶⁰¹

Bu sırada Selim'in abisi Ahmed, kendisini Anadolu'da sultan ilan etmişti. Selim: "Sultanla harb etmeye sultan gerek! Eğer benim size sultan olmaya liyakatim yok ise söyleyiniz ve başınızın çaresine bakınız. Eğer benim sultan olmaya liyakatim var ise neden ben serasker olarak gönderilmek isteniyorum" dedi.⁶⁰²

II. Bayezid ve oğlu Yavuz arasında şiddetli tartışmalar ve münakaşalar yaşandıysa da yeniçeriler padişaha ağır bir baskı uyguladılar. Sonuçta yeniçerilerin baskısı neticesinde Bayezid, tahttan feragat etmek zorunda kalmış ve Yavuz Sultan Selim 24 Nisan 1512 (H 7 Safer 918) de tahta çıktı.⁶⁰³

Selim, kardeşleri kendi aleyhinde faaliyetlerde bulunmadıkları sürece onlara dokunmayacağına ve onlara görevler vereceğine dair babasına söz verdi.⁶⁰⁴

Bayezid tahttan indikten yirmi gün sonra, doğduğu yer olan Dimetoka'ya gitmek üzere oğlundan müsaade istedi.⁶⁰⁵ Bayezid'in sonra arzusu üzerine yirmi yük yani iki milyon akçe maaş tayini ile ve hizmetinde Rumeli Beylerbeyisi Hasan Paşa ile defterdar

⁵⁹⁸ Uzunçarşılı'nın eserinde: Selim bir suikasta uğramaktan endişe ederek babasıyla at üzerinde görüşmeyi uygun gördüğünü ve ertesi gün devlet erkânının hazır olduğu ayak divanında babasıyla görüştüğünü yazmaktadır. Bkz. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 244.

⁵⁹⁹ Sultan Bayezid ilk başlarda saltanattan çekilmeye yanaşmamış ve Selim'e Şah İsmail üzerine yapılacak olan seferde onu serdar tayin etmeyi teklif etmiştir. Selim'de; seferde orduyu kontrol altında tutmak için ordu başında hükümdarın bulunmasının muvaffakiyeti temin edeceğini söylemiş ve o gün ki görüşmeleri son bulmuştur. Bkz. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 244-245.

⁶⁰⁰ Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 83; Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 132.

⁶⁰¹ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 133; Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 82-83.

⁶⁰² Şimşirgil, *KAYI III*, 113-114.

⁶⁰³ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 127.

⁶⁰⁴ Ömer Faruk Yılmaz, *Belgelerle Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, (İstanbul: Fatih Yay., 1999), 4.

⁶⁰⁵ Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 69.

Kasım Çelebi ve Tabip Ahi Çelebi denilen Mehmet b. Kemal olmak üzere⁶⁰⁶ oğlu tarafından doğduğu yer olan Dimetoka'ya uğurlandı.⁶⁰⁷ Sultan Selim Edirne yoluna çıkıncaya kadar babasına refakat etti ve onun verdiği nasihatleri dinledi.⁶⁰⁸ Fakat Sultan Bayezid Dimetoka'ya varamadan hareketinden üç gün sonra henüz yolda iken vefat etti. (26 Mayıs 1512- 10 Rebiyülevvel 918- Çarşamba).⁶⁰⁹ Padişah öldüğünde altmış dört yaşında idi.⁶¹⁰ Dimetoka yolunda vefat eden sultan Bayezid'in cenazesi İstanbul'a getirilmiş ve kendi yaptırdığı Bayezid Camii yanındaki türbesine defnedilmiştir.⁶¹¹

Danışman, Bayezid'in vefat nedeniyle ilgili olarak da: Genel olarak Osmanlı müelliflerinin Cenabî dışında ihtiyarlık ve hayatının son günlerinde çektiği ızdıraplar nedeniyle vefat ettiğini yazdıklarını belirtir. Cenabî'nin ise zehirlenme⁶¹² ihtimalini sezdirir şeklinde ifadeler kullandığına değinir.⁶¹³

Batılı kronikçilere göre ise Sultan Bayezid, oğlu Selim tarafından tahtını güvene almak için zehirlenmiştir.⁶¹⁴ Menavino, Sultan Bayezid'in oğlu tarafından, Edirne yolunda Usta Rabi isimli hekimi eliyle zehirletildiğini ifade etmektedir.⁶¹⁵ Bunun nedeni de Selim'in babası Rumeli'de hayatta iken Anadolu'ya geçmeye cesaret edememesi idi.⁶¹⁶

Sonuçta Sultan Bayezid'in ölümü sonrasında Osmanlı Devleti'nde Anadolu ve Rumeli olmak üzere iki başlı bir yapı ortaya çıkmış oluyordu. Çünkü Sultan Bayezid'in

⁶⁰⁶ Hammer ve Haniwaldanus Anonimine göre Sultan Bayezid'e Dimetoka yolunda refakat edenler arasında Vezir Yunus Paşa'yı da saymaktadır. Bkz. Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 539; Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 69.

⁶⁰⁷ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 245.

⁶⁰⁸ Haniwaldanus Anoniminde, Bayezid'in bütün vezirler, paşalar ve yeniçerilerce şehrin dışına kadar yolculandığı ancak Sultan Selim'in babası şehirden çıkmazdan evvel babasının şehirden ayrılışına denk gelmemek için Yenibahçe'den Aksaraybazarı'na ve oradan Uzunyol'a gittiğini, sonrasına Atmeydanı'na yönelerek saraya gittiğini yazmaktadır. Bkz. Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 69.

⁶⁰⁹ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 539; Danışman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 122; Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı Hanedanı*, 104; Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 69.

⁶¹⁰ Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 83; Aksun, *Osmanlı Tarihi*, I. Cilt, 200.

⁶¹¹ Danışman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 122.

⁶¹² Babinger, II. Bayezid'in babasını zehirletmiş olabileceği ihtimali üzerinden giderek, sıklıkla kullandığı bir Arap özdeyişi olan "Hükümdarlar arasında acıma olmaz (La arhama beyne'l-müluk) sözünün kendi başına geldiği, otuz bir yıllık saltanatının sonunda oğlu I. Selim emriyle Yahudi bir hekim tarafından zehirlendiğini kesin olarak dile getirmiştir. Bkz. Babinger, *Fatih Sultan Mehmed*, 348.

⁶¹³ Danışman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 122; Babinger, *Fatih Sultan Mehmed*, 348.

⁶¹⁴ Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, XV.

⁶¹⁵ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 134.

⁶¹⁶ Fisher, *Sultan Bayezid Han*, 137.

ölümü sonrasında meşru padişah Sultan Selim Rumeli'ne hakim iken Şehzade Ahmed de Anadolu'daki gücünü muhafaza ediyordu.

3.3. Safevî Destekli Şahkulu İsyanının Taht Mücadelesine Etkisi

Safevî Devleti'nin Anadolu'daki etkileri, Şehzade Ahmed ile Şehzade Selim arasındaki taht mücadelesinde önemli bir rol oynamıştır. Safevîlerin ve Kızılbaş hareketinin bu mücadeledeki etkilerini daha iyi anlamak için, Safevîlerin kökenleri ve faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Bu bilgiler, söz konusu mücadeleye dair arka planı daha iyi kavramamızı sağlayacaktır.

İran'da Şiâ olarak bilinen Hazreti Peygamber evladı ve taraftarlarından oluşan İsnâ-âşeriyye⁶¹⁷ adında bir mezhep bulunmaktadır. Safevî ailesi de bahsi geçen İsnâ-âşeriyye mezhebine mensup aslen bir Türk ailesi iken o dönemde yaşanan siyasi olaylardan yararlanarak şeyhlikten şahlık seviyesine ulaşmıştır.⁶¹⁸ Safevîler adı, tarikatın kurucusu olan Erdebili Safiyüddin'den (1253-1334) gelmektedir.⁶¹⁹ Aslen Türk olan bu ailenin kendi siyasetlerinde kullandıkları silsilenâmelerine göre soyları Hazreti Ali'nin oğlu Hazreti Hüseyin'den (Sâdât-ı Hüseyniyye) gelmektedir.⁶²⁰ Bu aile, başlangıçta daha çok dini bir tarikat olarak faaliyet göstermiş, Safiyüddin'in ölümünden sonra oğlu Sadrüddin Musa ve torunu Alâüddin Ali tarafından tarikat, siyasi bir amaç gözetmeden sürdürülmüştür. Ancak, Şeyh İbrahim'in oğlu olan Şeyh Cüneyd döneminde Safevîler, yaşanan karışıklıklardan yararlanarak şeyhliğe, şahlığı da katmak için çalışmalarda bulunmaya başlamışlardır.⁶²¹

Şeyh Cüneyd, Safevî tarikatını siyasi bir hareket haline getirerek mürit sayısını artırmak amacıyla dervişlerini Anadolu ve İran'daki Safevîye tarikatının hân-kâh ve zaviyelerine göndererek Şiilik ve Rafizilik fikirlerini tarikat salikleri arasında yaymaya

⁶¹⁷ Bu mezhebin dayandığı On iki İmam, Hazreti Muhammed'in aynı zamanda damadı olan Ali B. Ebi Talip ile onun oğulları olan İmam Hasan ve Hüseyin ile Hüseyin'in oğlu Zeynelâbidin ile onun oğlu ve torunları arasında olan İmam Muhammed Bakır, İmam Cafer Sadık, İmam Musa Kazım, İmam Ali Rıza, İmam Muhammed Taki, İmam Muhammed Naki, İmam Hasan Askerî ve İmam Muhammed Mehdi'den oluşmaktadır. Hazret-i Ali ve ehl-i beyte hürmet ve muhabbetten ortaya çıkmış olan şia mezhebi sonradan birçok kola ayrılmıştır. Bu kollar arasında İmamiyye fırkasından bugün İranlılar'ın resmi mezhebi olan İsnâ-âşeriyye fırkası ortaya çıkmıştır. Bkz. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 225.

⁶¹⁸ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 225.

⁶¹⁹ Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 230.

⁶²⁰ Savory, *Safevîler Devrinde İran*, 43.

⁶²¹ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 225-226; Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 230.

çalışmıştır.⁶²² Bu çabaları sonucunda, Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın desteğini kazanmıştır. Ancak Şeyh Cüneyd, 1456⁶²³ senesinde Şirvan hâkimi Sultan Halil ile girdiği çatışmada hayatını kaybetmiş ve yerine oğlu Şeyh Haydar geçmiştir.⁶²⁴

Kızılbaş deyimi de Şah İsmail'in babası olan Şeyh Haydar (1460-1488) zamanında⁶²⁵ ortaya çıkmıştır.⁶²⁶ Safevî tarikatı müritlerine, diğer tarikatlardan ayrılmalrı ve gücünü göstermek amacıyla 12 dilimli kırmızı renkli ve beyaz destarlı bir başlık giydirmesi sonrasında bu tarikatın müritleri “Kızılbaş” olarak anılmaya başlamıştır.⁶²⁷ Osmanlı kronik ve arşiv kaynaklarında Kızılbaşlık, Safevîye tarikatına bağlı mürit anlamına gelirken, bu kelime aynı zamanda Safevî Devleti'ni de temsil etmektedir.⁶²⁸

Şeyh Haydar, 1486 senesinde Demirkapı (Derbend) ötesindeki Kafkas kavimleri üzerine sefere çıkmış ve başarılı olmuştur. Ancak, üçüncü seferinde, Şirvan Şahı Ferruh Yesâr ile yaptığı savaş sırasında, 1488 senesinde Akkoyunlu Yakub Bey'in gönderdiği kuvvetlerle karşılaşmış ve bu savaşta hayatını kaybetmiştir.⁶²⁹

Şeyh Haydar'ın ardından müritleri dağılmayarak oğlu Sultan Ali'nin etrafında toplandılar. Bu tehlikeyi fark eden Yakub Bey, Sultan Ali ve kardeşlerini Fars'daki İstahr kalesine kapatmıştır. Burada dört buçuk yıl kalan Sultan Ali, Yakub Bey'in ölümünden sonra serbest bırakılmış, ancak Eylül 1493'te Rüstem Bey tarafından ortadan kaldırılmıştır.⁶³⁰ Sultan Ali'nin öldürülmesinden sonra Safevî müritleri, Haydar'ın diğer oğulları İsmail ve İbrahim'i saklandıkları yer olan Erdebil'in Anadoluîlular (Rûm) mahallesinden alıp, 1493 yılında Gilan'a kaçırmışlardır. İsmail, Gilan'ın Lahicân şehrinde altı yıl kaldı ve bu süre zarfında müridleri tarafından sürekli destek gördü ve

⁶²² Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 235.

⁶²³ Faruk Sümer, bu tarihi 1460 olarak vermektedir: Sümer, *Safevi Devleti'nin Kuruluşu*, 11.

⁶²⁴ Hinz, *Uzun Hasan ve Şeyh Cüneyd*, 35; Savory, *Safevîler Devrinde İran*, 18; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 226.

⁶²⁵ Şeyh Haydar, 1488'de Şirvan'a yönelik ölümüne sebep olacak sefere çıkmadan önce rüyasında Hz. Ali'yi görmüş ve İmam Ali'den aldığı buyrukla, müritleri için her biri bir Şîî imamını temsil eden on iki dilimli kırmızı başlığı tasarlamıştır. Bu başlık bundan sonra Safevî destekçilerinin bir nişanı olacaktı. Bkz. Savory, *Safevîler Devrinde İran*, 18.

⁶²⁶ Melikoff, *Uyur İdik Uyardılar*, 54.

⁶²⁷ İnalçık, *Klasik Çağ (1300-1600)*, 35; Tufan Gündüz, *Kızılbaşlar Osmanlılar Safevîler*, (İstanbul: Yeditepe Yay., 2015), 107; Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 39.

⁶²⁸ Gündüz, *Kızılbaşlar Osmanlılar Safevîler*, 110, 112.

⁶²⁹ Savory, *Safevîler Devrinde İran*. 20-21; Hinz, *Uzun Hasan ve Şeyh Cüneyd*, 75.

⁶³⁰ Gündüz, *Kızılbaşlar Osmanlılar Safevîler*, 107; Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 39.

ziyaret edildi.⁶³¹ İsmail Azeri lehçesi ile yazdığı ve Hatâî mahlasını kullandığı şiirlerle müritleri üzerindeki nüfuzunu sürdürüyordu.⁶³²

İlerleyen zaman İsmail'in lehine işliyor ve Gilan'dan ayrıldığı vakit on iki yaşını bitirmiş bulunuyordu.⁶³³ Gilan'dan hareket eden İsmail, Kağızman ve Erzurum üzerinden Tercan'a gelmiş oradan Erzincan'a kadar rahatsız edilmeden varmış ve burada Anadolu'daki müritlerini etrafında toplamıştır. Safevî devletinin kuruluşunu sağlayan ve gelişmesine katkı sağlayan bu Anadolu Türkleridir.⁶³⁴ 1501 senesinde Erzincan'dan ayrılan İsmail, emrindeki yedi bin kişilik kuvvetle Ferruh Yesar'ı öldürerek Şirvan'ı ele geçirmiştir.⁶³⁵ İsmail, Şirvan zaferinin ardından Semâhi'ye girmiş ve sonrasında Bakü alınmıştır. Bakü'nün alınışından sonra bu sefer Gülistan kalesinin fethi ile uğraşılırken Akkoyunlu Elvend ile Nahcivan civarındaki Şurûr mevkiinde yapılan savaşı kazanarak Azerbaycan'ı topraklarına katmıştır. Bu gelişmeler neticesinde Safevî Devleti resmen kurulmuş⁶³⁶ ve Şah İsmail, tıpkı ataları gibi Safevî mezhebini devletin resmi dini haline getirmiştir.⁶³⁷

Safevî Devleti'nin kuruluşu, özellikle II. Bayezid döneminde, Osmanlı topraklarındaki Safevî propagandasının yayılmasına ve Kızılbaş hareketinin Osmanlı Devleti için ciddi bir tehdit haline gelmesine yol açmıştır. Safevî propagandası, Anadolu'daki Osmanlı tebaası arasında geniş bir yayılma alanı bulmuş, tımar sisteminden ayrılan sipahilerin Safevîlere katılmasıyla birlikte Safevîlerin gücü artmıştır. Bu durum, Osmanlı taht mücadelesinde Şehzade Ahmed ile Şehzade Selim arasındaki rekabetin seyrini belirleyerek bir taraftan Ahmed'in düşüşüne neden olurken diğer yandan Selim'in yükselişine zemin hazırlamıştır."

⁶³¹ Savory, *Safevîler Devrinde İran*, 24; Hinz, *Uzun Hasan ve Şeyh Cüneyd*, 83.

⁶³² Savory, *Safevîler Devrinde İran*, 24.

⁶³³ Sümer, *Safevi Devleti'nin Kuruluşu*, 16-17.

⁶³⁴ Anadolu'nun her yerinden gelen Türkler arasında: "Ustacalu, Şamlu, Rumlu (Sivas, Amasya, Tokat bölgelerinin yerleşik Türk halkı), Tekelü (Antalya bölgesi), Zülkadr(Dulkadir) ile yine Anadolu'daki Karaman bölgesi halkına (başta Turgutoğulları olmak üzere) ve Varsaklar'a (Tarsus bölgesi Türkmenleri) mensup idiler." İsmail'in yanına gelenlerden, Ustacalu Mirza Beyoğlu Muhammed Bey ile Şamlu Abdi Bey kalabalık maiyetleri ile ön plana çıkmaktaydılar. Bkz. Sümer, *Safevi Devleti'nin Kuruluşu*, 18-19.

⁶³⁵ Gündüz, *Kızılbaşlar Osmanlılar Safeviler*, 72; Savory, *Safevîler Devrinde İran*, 27; Sümer, *Safevi Devleti'nin Kuruluşu*, 19-20.

⁶³⁶ Sümer, *Safevi Devleti'nin Kuruluşu*, 21-22.

⁶³⁷ Gündüz, *Kızılbaşlar Osmanlılar Safeviler*, 73; Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, XVI.

Şahkulu İsyanı, Şehzade Korkud'un sancağını terk etmesi ile başlayan, Şehzade Ahmed'in bu isyan sırasında yenicilerden itaat istemesi ile gözden düşmesine neden olan, isyanı bastırmak için gelen Vezîr-i âzam Ali Paşa'nın ölümüne sebep olarak Şehzade Selim'in önünün açılmasına vesile olmuştur. Bu özellikleri itibarı ile bir domino etkisi yaratarak taht kavgasının önünü açmış ve Osmanlı tahtının kaderini doğrudan etkileyen bir olay olarak ön plana çıkmaktadır.⁶³⁸

13. yüzyılda olduğu gibi 16. yüzyılda da tarikat mensupları yeniden etkinliklerini arttırdılar. Hacı Bektaş-ı Veli'nin tarikatını kurduğu Kırşehir etrafında; Tokat, Amasya, Yozgat, Çorum civarında Kızılbaşlar faaliyete geçmişlerdir. Bu bölge Hacı Bektaş-ı Veli ve dolayısıyla Alevilerin en büyük etki alanlarından biri olmuştur. İlhanlılar döneminde de birçok baba burada etkinliklerini sürdürerek Aleviliğin ve Kızılbaşlığın yaygınlaşmasını sağlamışlardır. Kızılbaşlar, Sünni olan Osmanlı'ya gâsıb gözüyle bakıyorlar ve fırsat buldukça da Âl-i Abâ'nın öcünü alma için isyan ediyorlardı. 16. Yüzyılın başında Şîî Safevî Devleti'nin kurulmasıyla birlikte Şîî- Sünni mücadelesi hız kazanmış ve bu bölge Şîî kesimin ileri karakolu işlevini görmüştür. Anadolu Kızılbaşları, Safevî Devleti'ni kurtarıcı olarak görüp Şah'ın emirlerini yerine getiriyorlardı.⁶³⁹

Bayezid'in başa geçtiği dönemdeki ılımlı yönetim politikası, eski toprak sahipleri, dirliklerini kaybetmiş olan eski askerler ve özellikle göçebelerin büyük çoğunluğunu oluşturduğu Osmanlı'dan memnun olmayan gruplara Osmanlı egemenliğine karşı isyan etme cesareti veriyordu. Bu dönemde Toroslar, Anadolu bozkırları ile Sivas-Tokat arasındaki yaylalarda bulunan Türkmenler, Osmanlı'nın merkezileştirme politikasına karşı çıkıyorlardı. Osmanlı Devleti yerleşik nüfusu korumak ve tarımsal gelirin sürekliliğini sağlamak amacıyla bu aşiretleri kontrol altına almak çabasıyla onları tahrir defterlerine kaydediyor ve düzenli vergiye bağlıyordu. Osmanlı Devleti'nin ilerleyen süreçteki merkezileşme çabası ve değişen siyasi yapısı, göçebelerin ekonomik yapıları ve sürdürdükleri töre hukuku ile uyum sağlamıyordu. Aşiretlerin Osmanlı karşıtı toplumsal ve politik özlemlerinin bir yansıması da heterodoks dini giysilerde kendini gösteriyor, başlarına taktıkları kırmızı başlık nedeniyle "kızılbaş" olarak biliniyorlardı. Bu Türkmen

⁶³⁸ Hamit Şafakçı, "II. Bayezid'in Oğlu Şehzade Şehinşah'ın Hayatı", *BEU Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), (2022), 201-202.

⁶³⁹ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 41.

kitleleri aynı zamanda, Doğu Anadolu'da kurulmuş olan Akkoyunlu devletinin de temelini oluşturmuştur.⁶⁴⁰

Fatih Sultan Mehmed döneminde Gilan ve Erdebil'de hakim olan Cüneyd'in toprakları da Uzun Hasan'ın yüksek idaresi altında idi. Uzun Hasan, Osmanlı'dan her yıl büyük bir para ve çok sayıda insanın Şeyh Cüneyd uğruna ülkesine geldiğini ve halkın ona rağbet etmesinin kendisine şan ve şeref kazandırdığını biliyordu. Bu itibarın inatçı ve mağrur bir padişah olan Fatih Sultan Mehmed yüzünden kısmen de olsa kaybedilmiş olması Uzun Hasan'ı çok öfkeliendirdi ve Sultan Mehmed'e karşı silahlı hücumla geçti. Uzun Hasan ve Fatih arasında gerçekleşen savaşta (Otlukbeli Savaşı- Başkent Muharebesi- 11 Ağustos 1473) Uzun Hasan yenildi ve kaçmak zorunda kaldı.⁶⁴¹

Akkoyunlu Devleti'nin Hükümdarı olan Uzun Hasan bu yenilginin ardından Fatih tarafından büyük baskı görmüştür. Akkoyunlular, Doğu Anadolu, Azerbaycan ve İran bölgesinde politik güce hâkimdiler. 1500 dolaylarında ortaya çıkan Erdebilî bir şeyhin soyundan gelen ve aynı zamanda Uzun Hasan'ın akrabası olan Şah İsmail, bu politik gücü Akkoyunlulardan almıştır. Akkoyunluların otoritesinin zayıflaması Şah İsmail'in yararına oldu ve Şah İsmail heterodoks bir tarikat önderi olarak Anadolu Türkmenleri üzerindeki etkisini yaygınlaştırdı.⁶⁴²

II. Bayezid Kızılbaşlara karşı önlemler almış ancak sıcak çatışmaya girmeyerek pasif bir tutum sergilemiştir. Sergilediği bu tutum onu daha sonra tahtından ederek yerine oğlu Selim'in geçmesine neden olacaktı.⁶⁴³

Osmanlı ve Safevîler arasındaki anlaşmazlıklar çıkmadan önce, Osmanlı hakimiyet sahasında Safevîler'e destek veren büyük bir kitle ortaya çıkmıştı. Şah İsmail, İran'da çıkan karışıklıklardan faydalanarak harekete geçtiği zaman, Teke yöresinden ona yardıma giden bir grup olmuştur.

⁶⁴⁰ İnalçık, *Klâsik Çağ (1300–1600)*, 36-37; Faruk Sümer, *Akkoyunlular, DİA* (İstanbul: TDV Yay., 1989), 2/273.

⁶⁴¹ Sümer, *Akkoyunlular*, 272; Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 36-37.

⁶⁴² İnalçık, *Klâsik Çağ (1300–1600)*, 37.

⁶⁴³ Gülten, *Osmanlı- Safevî Kışkırtıcı Kızılbaşlar*, 18.

Şah İsmail yanına gelenlere büyük kıymet verdiğinden Teke ilindeki Safevî taraftarları her şeylerini satarak Şah İsmail yanına gitmek istiyorlardı. Yine Anadolu'daki Kızılbaşlar İran'a "Nezr" adı verilen bir vergi göndermekteydi.⁶⁴⁴

Gücünü büyük ağırlıkta Anadolu Türkmenlerinden alan Safevîler Devleti, Anadolu'dan gelen insan kaynağını kesebilecek her türlü engeli ortadan kaldırmaya çalışıyordu. Bu nedenle Dulkadirli tehlikesini bertaraf etmek için Erzurum ve Erzincan yolunu seçmişti. Amasya Valisi olan Şehzade Ahmed bundan babasını haberdar etmişti. İsmail'in bu güzergâhı tercih etmesi İstanbul tarafından, İsmail'in Osmanlı Devleti'nde bulunana Kızılbaş kitleleri etrafına toplamak istediği şeklinde kabul görerek bunu önlemeye yönelik sıkı tedbirler alınmıştır.⁶⁴⁵ Bu sayede o dönemde Şah İsmail sınıra yakın bir yerde ikamet etmesine karşın kendisine katılan çok az olmuştur. Şah İsmail, sonrasında Dulkadir ülkesine gitmek için Bayezid'den müsaade istemiş. Bayezid'in izni ile Osmanlı topraklarından geçerek Sarız yolundan Elbistan'a gitmiştir. Alâüddevle, Safevî saldırısı karşısında topraklarını korumaya çalışmıştı. Sarp Turna Dağı'na sığınan Alâüddevle Memlûklüler ve Osmanlı'dan yardım talep etti. Yardım talebine Memlûkler hiç cevap vermezken, II. Bayezid, Yahya Paşa komutasında bir ordu göndermiş ancak bu ordu da Ankara'nın ötesine gidememişti. Ancak ilerleyen süreçte Diyarbakır bölgesi de Safevî devletinin kontrolüne girmiştir.⁶⁴⁶

Dulkadiroğlu Alâüddevle Bey'den sonra Osmanlı Sultanı II. Bayezid de tebaasının İran'a gidişini önlemek amacıyla tedbirler aldı. Bunun nedeni: İran'a gidenlerin ve gitmek isteyenlerin oturdukları bölgelerde toplanan vergilerin devlet hizmetinde bulunanlar ile dini müesseselere tahsis edilmiş olmasıydı. Sürekli hale gelen bu göçler neticesinde hizmet erbabı büyük sıkıntıya düşüyor bu bölgelerde devlet otoritesi zayıflıyordu. Şah İsmail göndermiş olduğu bir mektupta Bayezid'den kendisini ziyarete gelen tarikat mensuplarının engellenmemesini rica edince, Bayezid bahsi geçen nedenlerden dolayı mani olunduğunu, bu yasakların ziyaretini gerçekleştirip geri

⁶⁴⁴ Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 236-237.

⁶⁴⁵ Muhtemelen Safevilere yönelik bir önlem olarak 1502 senesinde Şehzade Ahmed'e bir hüküm gönderilmiştir. Hükümde: "Erdebil sufilerinn oğullarıyla ve kızlarıyla ve ta'allukatlarıyla (akrabalarıyla) Dergâh-ı muallama sürgün edesiz" ifadeleri geçmektedir. Bkz. Emecen-Şahin, *II. Bayezid Dönemi Ahkâm Defterleri*, 233. (11 numaralı hüküm)

⁶⁴⁶ Sümer, *Safevi Devleti'nin Kuruluşu*, 29-30.

dönmeye söz verenlere uygulanmayacağı cevabını vermişti.⁶⁴⁷ Diğer bir tedbir olarak da Teke bölgesi Kızılbaşlarının büyük çoğunluğunu Modon ve Koron'a sürgün etmişlerdir.

Bu yasaklar ile Şah İsmail'in Anadolu'da bulunan taraftarları ile görüşmesi yasaklanmış ve nezr vergisinden de mahrum edilmiş oluyordu. Bu gelişmelerden kaynaklı olarak bu bölgenin idaresi için kuvvetli bir yöneticiye ihtiyaç duyuluyordu. Bundan dolayı Saruhan sancağından ayrılmış olan Şehzade Korkud Antalya'ya tayin edilmiştir. Bu bölge içten içe kaynamakla birlikte Şehzade Korkud'un gelişi ile göstermelikte olsa bir sükûnet ortamına girilmiştir. Bununla birlikte Kızılbaşların Anadolu'daki nüfusu artıyor bir yandan da nüfuz sahibi insanları da aralarına almaya çalışıyorlardı. Kızılbaşlar Amasya valisi olan Şehzade Ahmed'i tesirleri altına almayı, oğlu Murad'ın ise Kızılbaş olmasını sağlamışlardır. II. Bayezid'in diğer oğlu Karaman valisi Şehinşah da Kızılbaşların tarafına geçmişti.⁶⁴⁸

Bayezid döneminde yaşanan düzensizlik Şah İsmail yanlılarının Anadolu'da serbestçe teşkilat ve propaganda yapmalarına imkân sağlamıştır. Amasya'da Şehzade Ahmed'in, Çorum çevresinde oğlu Şehzade Murad'ın ve Antalya civarında ise Şahkulu'nun etrafında toplanan Kızılbaşlar açık ve gizli olarak faaliyetlerini sürdürmekte idiler.⁶⁴⁹ Şah İsmail'in Dâî denilen müritleri Anadolu ve Rumeli'de onun propagandasını yapıyorlardı. Osmanlı uyruğu olan binlercesi İsmail'e uymuş ve İsmail bölgedeki bütün Türkmenlerin politik ve dini önderi olarak güç kazanmıştı. Kızılbaş hareketinin bu denli güç kazanması Osmanlı Devleti için basit bir iç sorun olmanın ötesine geçmişti.⁶⁵⁰

M. Çağatay Uluçay, Şiiliğin yayılmasında, oğullarına Şehinşah, Alemşah, Selimşah gibi isimler veren ve İran kültürüne adeta âşık olan II. Bayezid'in katkısının olduğuna yönelik bir izlenim ortaya çıktığına değinmiştir. Özellikle Amasya Valisi Şehzade Ahmed'in maiyetinde sofuların ileri gelenleri bulunmaktaydı. Şehzade maiyetinin güzideleri arasında bulunan bu kimselere bir dedikleri iki edilmeyecek derecede önem veriliyordu. Şah İsmail, emirlerini bu Kızılbaş zümreye gönderiyor bunlar vasıtasıyla da çevredeki halifelere ulaşıyordu. Bu şekilde Şehzade Ahmed'in himayesi altında Amasya'da aktif bir şii karakolu kurulup faaliyete geçmişti. Uluçay, Osmanlı

⁶⁴⁷ Sümer, *Safevi Devleti'nin Kuruluşu*, 25.

⁶⁴⁸ Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 237-238.

⁶⁴⁹ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 46.

⁶⁵⁰ İnalçık, *Klâsik Çağ (1300-1600)*, 37.

şehzadelerinden tahtın en kuvvetli adayları arasında olan Ahmed şii tarafını, Selim ise Sünni tarafı temsil ettiğini ifade etmiştir. Uluçay ayrıca Kızılbaşların gizli ve açık çalışmalarının Amasya’da bulunan Şiileri kızdırdığını ve zaman zaman sert tartışmalar ve kanlı çatışmaların yaşandığına değinir. Yaşanan bu hadiseler neticesinde birçokları Şehzade Ahmed’in Şiileri koruyucu tedbirlerinden⁶⁵¹ çekinerek Trabzon Sancakbeyi Şehzade Selim’in yanına kaçmışlardır. Anadolu’da bunlar yaşanırken şehzadeler arasında yaşanan taht mücadelesi Osmanlı’yı bir darboğazın içine itmiştir.⁶⁵²

Bu günkü Antalya bölgesine daha önceleri Teke ili ya da sadece Teke⁶⁵³ denilmekte idi. Şahkulu ya da Şeytankulu olarak anılan Kızılbaş Şeyhi, Hasan Halife’nin oğlu olup babası desturunu Şah İsmail’in babası olan Şeyh Haydar’dan almıştır. Uzun yıllar hizmetinde bulunduktan sonra Antalya civarındaki Yalınluköy yakınlarında bulunan bir mağaraya yerleşerek burada inzivaya çekilmiştir. Özellikle Toroslar civarı öteden beri İran ve Horasan’dan gelen göçmenlerin yoğunluk kazandığı bölgeler arasındaydı. Bu bölge ahalisi arasında Alevi, Kızılbaş ve Tahtacılar ağırlıktaydı. Hasan Halife ve oğlu Şahkulu bu kesimi kısa zamanda kendi saflarına kattılar. Bunların dışında yine hükümetten memnun olmayan köylüler, aşiretler, dirlikleri ellerinden alınmış olan tımar erleri ve sipahiler Şahkulu ve babasından destur alarak Kızılbaşlığın sadık üyeleri arasına katılıyorlardı.⁶⁵⁴ Bunların en bilinenlerinden biri Şah Tahmasp döneminde meşhur Ulama (Han) idi. Ordunun geri kalanını da daha çok Teke dağlarının yoksul köylüleri oluşturuyordu.⁶⁵⁵ Hasan Halife’nin ölümünün ardından postuna oğlu Şahkulu oturmuştur.⁶⁵⁶

Haniwaldanus Anonimi’nde- muhtemelen Şahkulu isyanı öncesinde- Sultan Bayezid ve oğlu Korkud’un Şahkulu’na karşı çok farklı bir yaklaşım içinde olduklarını anlatılmaktadır. Şahkulu, Tekeli yöresinde halkın itibarını kazanmış öyle ki Şehzade

⁶⁵¹ Rıza Yıldırım, Hüseyin Hüsameddin’in Selim ile Ahmed arasında geçen mücadeleyi, Türk kültürü ve geleneğinin ile Fars kültürü ve geleneğine karşı mücadelesi olarak tasvir etmeye çalıştığını yazmaktadır. Ortaya çıkan resimde İran kültürünü himaye eden Ahmed’e karşı Selim Türk geleneğinin savunucusu konumunda gösterilmiştir. Daha da ötesi, Hüseyin Hüsameddin, Sünniliği Türk kültürüyle ve Selim ile, Şiiliği ise ona göre Ahmed tarafından desteklendiğini varsaydığı Fars kültürüyle özdeşleştirmiştir. Bkz. Yıldırım, “An Ottoman Prince Wearing a Qizilbash Taj”, 98, 19 numaralı dipnot.

⁶⁵² Hoca Sadettin, *Tacü’l-Tevarih*, IV, 8; Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 42.

⁶⁵³ Bu isim Hamidoğulları Beyliği’nin subaşılarının (kumandan) birinin adından gelmektedir. Bkz. Sümer, *Safevi Devleti’nin Kuruluşu*, 32.

⁶⁵⁴ İncalcık, *Klâsik Çağ (1300–1600)*, 37; Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 46.

⁶⁵⁵ Sümer, *Safevi Devleti’nin Kuruluşu*, 32.

⁶⁵⁶ İncalcık, *Klâsik Çağ (1300–1600)*, 37; Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 46.

Korkud dahi onu ziyaret etmek ve ona sıklıkla hediyeler göndererek onun gönlünü almaktan geri durmamıştır. Şehzade Korkud'dan da öte Sultan Bayezid'in bizzat kendisi birçok odası olan bir zaviye inşa ettirerek, iâşesi için ona her yıl büyük bir meblağ göndermiştir. Bu şeyhin imaretine birçok insan geliyor herkes servetine göre şeyhe başka hediyelerin yanında koyun ve sürü götürmeye de başlamıştı. Hediye olarak götürülen koyunların bir kısmı şeyhe kalırken bir kısmı ise fakirlere dağıtılıyordu. Şahkulu'nun şöhretine kapılarak zaviyeye gelenlerle birlikte büyük bir sayıya ulaşan maiyetinin geçimi için önemli meblağlar gerekiyordu. Şeyhin işleri yolunda giderken ve güçlenmişken bir süre sonra Osmanlılara karşı tavır almıştır. Şahkulu:

“Kaderin Osmanlılara bahşettiği sürenin dolduğunu ve onların daha uzun süre insanlığın başında kalamayacağını, muazzam bir inkılabın yakın olduğunu, kendisine gökten bir kılıç verileceğini, bu kılıçla milletleri itaati altına alacağını, bununla ilgili olarak vuku bulacak genel inkılabı halklara müjdelemenin zamanının geldiğini ilan etti. Bundan sonra da ona katılacak insanların eksilmeyeceğini ve kendi iradeleriyle mutlaka ona itaat edeceklerini” söylemiştir. (Kreutel, Haniwaldanus Anonimine Göre, 48.)

Şahkulu, güzel konuşmayı bilen, faal ve oldukça cesur bir karaktere sahipti. Şahkulu, Şah İsmail'in Safevî Devleti'ni kurup peşi sıra zaferler kazanması ve diğer yanda II. Bayezid'in görülmemiş bir acz içinde Osmanlı'nın merkezi idaresinin zayıfladığı bir dönemde isyan etmiştir. Bunda devlet adamlarının adilane olmayan davranışlarının da etkisi büyüktür.⁶⁵⁷

Şahkulu'nun Osmanlı kuvvetleri karşısında aldığı başarılar ona katılanların sayısının artmasını sağladı. Özellikle Anadolu Beylerbeyi Karagöz Paşa'yı yenilgiye uğratması ününü her tarafa yaymış, onu destekleyenlerin sayısını arttırmıştır.⁶⁵⁸

Şahkulu taraftarları onun Allah, Peygamber ve Mehdî olduğunu iddia ederek memleketi içine düştüğü felaketten ancak onun kurtarabileceğini ileri sürüyorlardı. Şahkulu Anadolu'yu İran ile birleştirmek için zaman zaman Kapulu Kaya ve Döşeme Derbendi'nde ayin ve toplantılar yapıyordu. Şahkulu'nun garip bir hayatı vardı ve kaldığı

⁶⁵⁷ Sümer, *Safevi Devleti'nin Kuruluşu*, 32; İnalçık, *Klâsik Çağ (1300–1600)*, 37; Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 47.

⁶⁵⁸ Sümer, *Safevi Devleti'nin Kuruluşu*, 32.

yerin labirente benzemesi onu halkın gözünde tanrılaştırmıştı. Şahkulu isyanı gelişi güzel tertiplenmiş, basit bir hareket değildi.⁶⁵⁹

Planlı olarak tertiplenen Şahkulu İsyanı Anadolu'yu kızılbaş yapmak amacıyla esaslı surette hazırlanmıştı. Şahkulu tehlikesinin büyümesinde Anadolu Sipahilerinin gelip Şahkulu'na hizmette bulunmasını görmezden gelen Rumeli'dekilerin de etkisi olmuştur. Şahkulu'nun Döşeme Derbendi'nde sıklıkla yaptığı toplantılar Korkud'un Antalya'daki adamları tarafından öğrenilmiş ardından Kızılbaşlara Subaşı Hasan Bey tarafından ani bir baskın yapılmıştır. Bu baskında yirmi kişi yakalanmış fakat Şahkulu kaçmayı başarmıştır. Şahkulu, birkaç gün gözden kaybolduktan sonra müritlerine ve sipahilere haber göndererek yanına çağırmıştır.⁶⁶⁰

Şehzade Korkud vezir-i azam Hadım Ali Paşa ile yaşadığı dirlik sorunun bahane ederek babasının isteği dışında Mısır'a gitmiş ancak geri dönmek durumunda kalmıştır. Geri döndükten sonra Padişah tarafından affedilmiş ve Teke ili yeniden kendisine verilmiştir.⁶⁶¹

Korkud Menteşe'ye tayin edilen Selim'e Manisa sancağının da verildiği haberi üzerine (Selim bunu kabul etmemiştir) babasından izin almadan ve geride sadece hazinesini korumak üzere birkaç yiğidi bırakarak ansızın Teke'den ayrılarak Manisa'ya (Saruhan) doğru yola çıkmıştır.⁶⁶² Böylece Şehzadeler içinde babasına ilk isyan eden şehzade Korkud olmuştur.⁶⁶³ Korkud, kardeşi Selim'in Edirne önlerine geldiğini haber alır almaz babasının daha önceleri kendisine vermekten çekindiği Saruhan eyaletini zapt etmiştir. Korkud, Saruhan eyaletini alarak taht mücadelesinin geçtiği bölgeden uzak kalmayarak meseleyi kendi lehinde halletmeyi amaçlamıştır.⁶⁶⁴

Korkud'ın bu ani hareketi o yöredeki özellikle Kızılıkaya eşkıyası tarafından padişahın öldüğüne şeklinde yorumlanarak bu durum bir fırsat olarak görülerek bir isyana

⁶⁵⁹ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 46.

⁶⁶⁰ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 47.

⁶⁶¹ Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, 42-43.

⁶⁶² Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 45.

⁶⁶³ Matrakçı Nasuh, *Tarih-i Sultan Bayezid*, 94; Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 44-45.

⁶⁶⁴ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 45.

dönüşmüştür. İsyan, bölge halkının 19 Nisan 1510 tarihinde toplanarak Şahkulu denilen zatı kendilerine baş etmeleriyle başlamıştır.⁶⁶⁵

Şahkulu böyle aldatıcı sözlerle bayrağını da açtıktan sonra taraftarlarından silaha sarılarak kendisini takip etmelerini istemiştir. Ona katılanlar arasında Tekeli yöresinin halkı ve sipahiler olduğu gibi en göze çarpanlardan birisi Anadolu Beylerbeyi Karagöz Paşa'nın görevinden azledip tımarını elinden aldığı "Ustacloğlu" adındaki bir subaşı da vardı. Ustacloğlu kendisine haksızlık yapan Karagöz Paşa'dan öcünü almak için bu isyancılara katılmıştı.⁶⁶⁶

Şehzade Korkud'un Antalya'dan ayrılışının ardından etrafına topladığı 400-500 adamıyla Yenice derbendine gelen Şahkulu, Manisa yönüne giden Korkud'un askerlerine saldırıp birçoğunu öldürdü, kadın ve kızlarını esir aldı. Devamında ise Korkud'un otağına ve hazinesine saldırdıysa da bunu başaramadı. Antalya subaşı Hasan Bey ve Korkud'un defterdarı halktan topladığı adamlarla Şahkulu'nun saldırısına karşı koymaya çalıştılar. Kanlı bir çarpışma olduğu bu Sünni- Şii çatışmasında birçok Müslüman öldü ve Hasan Bey'de ağır yaralandı. Bozguna uğrayan kuvvetler Antalya'ya geri çekilip hisarın kapılarını kapatarak şehri savunmaya başladılar (Selh-i Zilhicce 916- 29 Mart 1511).⁶⁶⁷

Antalya kadısının ardından Korkud'un defterdarı da Şehzâde'ye bir mektup göndermiş ve ona durumun vahametini anlatmıştı. Antalya Subaşı Hasan Bey ve Şehzade Korkud'un defterdarının topladığı kuvvetlerin büyük çoğunluğu diğer tarafa geçince Şahkulu'nun askerlerinin sayısı arttı ve Antalya şehrinin önünde fazla kalamayıp Anadolu yönünde harekete geçtiler.⁶⁶⁸

O dönemde Anadolu Beylerbeyiliği görevinde bazı kaynaklara göre "Çeşm-i siyah Paşa" olarak anılan Karagöz Ahmed Paşa bulunmaktaydı.⁶⁶⁹

⁶⁶⁵ Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, 43.

⁶⁶⁶ Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 49.

⁶⁶⁷ Gökbilgin, "Korkud", 858; Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 48.

⁶⁶⁸ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 48- 49.

⁶⁶⁹ İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, I. Cilt, (İstanbul: Türkiye Yay., 1971), 418.

Şehzade Korkud'un durumu hükümete arz etmesinin ardından Şahkulu isyanının bastırılması için Anadolu Beylerbeyi Karagöz Ahmed Paşa⁶⁷⁰, Amasya Sancakbeyi Şehzade Ahmed ve Niğde Sancakbeyi Şehzade Mehmed memur edildiler. Şahkulu Antalya'nın ardından Burdur yönünde kuvvetlerini arttırarak ilerliyordu. Fakir köylüler, halifeler, tımar erleri ve sipahiler Şahkulu'nun kuvvetlerine katılmaya devam ediyordu.

Şahkulu, İstanos, Elmalı ve Gölhisar'ı bu şekilde aldıktan sonra Burdur'a ilerledi ve yolda Karagöz Paşa'nın göndermiş olduğu kuvvetleri perişan ettikten sonra şehre girdi.⁶⁷¹

Şahkulu ele geçirdiği bölgelere idareciler tayin ediyordu. Bu yerlerden Güney ve Batı Anadolu'yu ikiye ayırmış ve Güney ve Batı sahillerine yönetici olarak birer bey göndermiştir. Şahkulu kendini bazen Şah'ın vekili ilan ediyor bazense yanına gelenler arasından vezir ve beylerbeyiler tayin ederek⁶⁷² büyük bir debdebe içinde Burdur'a hâkim olmuştur (17 Muharrem 917-16 Nisan 1511).⁶⁷³

Şahkulu, Karagöz Paşa'nın Şahkulu üzerine gönderdiği ilk kuvvetlerin tamamı kılıçtan geçirerek ilk başarısını alıyor ve Kızılbaşların cesaretini arttırıyordu. Sayıları yirmi bini bulan güçlü bir ordu topladıktan sonra ilk hedefleri Anadolu Beylerbeyi Karagöz Paşa'nın merkezi olan Kütahya olmuştur. İsyancıların saldırısını haber alan Karagöz Paşa, bütün kuvvetleriyle onlara karşı savaşmış olsa da Paşa'nın şansı yaver gitmemiş hem ordusu yenilmiş hem de kendisi isyancıların eline geçmiştir. Bu zafer, Şahkulu'nun Osmanlılara karşı kazandığı ikinci zafer olarak kayıtlara geçmiştir.⁶⁷⁴

Böylece Kütahya'yı ele geçiren isyancılar geçtikleri her yeri yağmalayarak Karahisar'a ulaştılar ve Kaleyi ele geçirmek amacıyla Karagöz Paşa'yı türlü hakaretlerle

⁶⁷⁰ Sultan Bayezid döneminde iki Karagöz Paşa'ya tesadüf edilmektedir. Bunlardan ilki Mısırlılarla olan Kilikya muharebelerindeki başarısızlıklarından dolayı idam edilmiş olan diğeri ise Şahkulu tarafından kazıklanarak öldürülen Karagöz Paşa'dır. Bkz. Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, I. Cilt, 418.

⁶⁷¹ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 49-50.

⁶⁷² "... Ol taife yevmen fe- yevmen mütezayid olub vilâyet-i Teke'nin ekseri sipahileri bile onlara mütabaat edüp zaman-ı kalilde bir iki bin melâ'in cem' olub mezkûr bedbaht ki reisleri Şahkulu'dur, âmirâne hareket edüp kimin beylerbeyi edinüb kimine yer yer subaşılık verüb bu üzere dimağları fesada varub sancak kaldurub evvela vilâyet-i Teke'nin tabi' olmıyan köylerin ve kendilerin garet edüp yakub ve yıkub malın ve mendin alub kendülere yarayan ehlin veiyalin alub esir yaramayanı heman kılıçtan geçirüb bu tarik ile havf ü haşyet bırakuub kimesne önüne durmayub ..." Bkz. Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 50-51'deki TS.MA,e. 551/89 numaralı belgeden alıntıdır.

⁶⁷³ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 50.

⁶⁷⁴ Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, I. Cilt, 418.

hisarın etrafında dolandırdılar.⁶⁷⁵ Fakat Karahisar'dakiler asilerin isteklerini kabul etmeyerek top atışıyla karşılık verdiler. Bunun üzerine daha da hiddetlenen asiler Karagöz Paşa'yı feci şekilde idam ettiler sonrasında ise kaleyi yağmalayıp, tahrip ettiler. Bu yaşanan vahim hadiseler üzerine Sultan Bayezid'e ulaklar gönderildi ve yardım istendi⁶⁷⁶

İsyan edenler başlarında Şahkulu olmak üzere Kütahya kalesini kuşatmış sonrasında şehri yağmalamışlardır. Şahkulu, Bursa yönüne gitmeden önce Padişahın öldüğü haberinin doğruluğunu anlamak için bekledi. Şahkulu, Padişahın ölmediği ve tahtında olduğunu anlayınca korku ve dehşete kapıldı ancak aldığı bilginin yoldaşlarını dağıtacağından endişe duyduğundan bu bilgiyi gizli tuttu ve ilerlemek yerine bir bahane ileri sürerek Alaşehir'e çekildi.⁶⁷⁷

Şahkulu'nun başlattığı hareketin asıl hedefinin Şah İsmail'e destek olmak amacıyla bir isyan çıkarmak ya da İran'a gitmek değil, Osmanlı hâkimiyetine son vermek olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle isyanın başlarında en güvendiği adamlarından birini vezir olarak, diğerlerini de bazı bölgelere beylerbeyi veya sancakbeyi olarak görevlendirmiştir. Yine Rum İlindeki halifelere mektuplar göndererek harekete geçmelerini istemiştir. Faruk Sümer, Şahkulu'nun başarılarından etkilenen II. Bayezid'in Karaman Valisi olan oğlu Şehinşah'ın bile bir ara Kızılbaş olduğuna değinir. Yine Şahkulu ayaklanmasının sebep olduğu ölümler, tahrip ve yağmalama hareketleri nedeniyle 1240 yılında Selçuklu Devleti'nde dehşet veren bir ayaklanma çıkarmış olan Baba İshak ile mukayese edilebileceğini ifade etmektedir.⁶⁷⁸

Şehzadeler arasında taht mücadelesinin yoğunlaştığı dönemde Bayezid ile Selim arasında yapılan anlaşma⁶⁷⁹ Vezîr-i âzam Hadım Ali Paşa ve diğer bazı vezirleri telaşa düşürmüştü. Selim'in İstanbul'a yakın bir eyalete tayini ve tahtı ele geçirmek için fırsat kollaması Hadım Ali Paşa'yı harekete geçirdi. Asker, Selim'i desteklemekteydi buna

⁶⁷⁵ Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 49.

⁶⁷⁶ Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, I. Cilt, 418; Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 50.

⁶⁷⁷ Şahkulu: "Henüz elimizde sığınacağımız bir kale yoktur. Darda kaldığımızda ana kapanavuz. Bursa'ya varacak hemen eteği ele girmeyüb ortada kalavuz. Amaç edindiğimizi derlemek üzere iken ortaya düşevüz. En iyisi oldur ki önce bir dayanak ve de sığınak tedarükünde olavuz. Bu denli kara düşüncelerle dönüp Alaşehir yöresine çekildiler." Bkz. Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, 46-47.

⁶⁷⁸ Sümer, *Safevi Devleti'nin Kuruluşu*, 33-34.

⁶⁷⁹ Sultan Bayezid, Şehzade Selim'e, hayatta olduğu sürece tahtı şehzadelerinden herhangi birine bırakmayacağını, öldükten sonra ise Allah'ın istediğinin padişah olabileceğini belirten bir ahitname göndermiştir. Bkz. Altundağ, "Selim I", 424; Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 279-280;

karşın Ali Paşa padişah olmasını istediği Şehzade Ahmed'in bir zafer kazanarak askerin gözüne girmesini temin etmek istiyordu ve bunun için fırsat doğmuştu. Yine o sırada Şehzade Korkud'dan gelen bir mektuptan, asilerin şehzadenin yedi- sekiz bin kişiden mürekkep ordusunu mağlup ettiklerini, Alaşehir'de Beylerbeyi'nin hazinesini ele geçirip kırk katar deveyi sürüp götördükleri haberi geliyordu. O sırada ortaya çıkan Şahkulu denilen Kızılbaş isyanı, Anadolu'yu harap etmekteydi ve bu sırada Karagöz Paşa da Kızılbaşlarca feci şekilde öldürülmüştü. Şahkulu'na esir düşerek kazığa vurulmak gibi ağır bir hakarete maruz kalarak öldürülen Karagöz Paşa'nın uğradığı hezimet aynı zamanda Selim'in de Edirne'ye geçişine sebep olmuştu. Çünkü Selim, Vezîr-i âzam Ali Paşa'nın üç bin yeniçeri ve dört bin azab ile Anadolu'ya geçmesinin Rumeli askerinin zayıflamasına sebep olacağından, kendisine daha az mukavemet gösterileceğini umuyordu.⁶⁸⁰

Bayezid, asileri yola getirmek için başlarında Ali Paşa olmak üzere dört bin silahlı yeniçeriye silahlandırıp yanlarına da pek çok sipahi bölüğü katarak alelacele Anadolu'ya gönderdi. Sultan Bayezid bu fırsattan istifade edip acil bir istek olarak seferin Şehzade Ahmed'in kuvvetlerinin de katılacağı birleşik bir ordu ile yapılmasını istemiştir. Bayezid bu bahaneyle Ali Paşa'ya şehzadenin ordugâha davet edilerek yeniçerilerin desteğinin kazanılmasını ve bu şekilde Ahmed'in kedisinden sonra saltanatının garanti altına alınması gibi gizli bir görev vermişti. Bayezid Ali Paşa'ya: "Ah keşke benim bu arzumu yerine getirebilsen! Şimdi gayretinle beni bu isteğime kavuştur, görelim!" dedi. Sultan Bayezid ayrıca oğluna da bir mektup göndererek Anadolu'da çıkan isyan için yanında kuvvetlerle Anadolu'ya gönderdiğini, kendisinin de ordusuyla Ali Paşa'nın kuvvetleriyle birleşmesini ve onun silah arkadaşı olarak onun emrinde hareket etmesini uygun gördüğünü yazdı. Böylece Şehzade Ahmed ordunun güvenini kazanarak ordunun idaresini eline alabilecekti. Ali Paşa'nın Anadolu'ya ulaştığı haberini alan Şehzade Ahmed babasının planını gerçekleştirmek için derhal kuvvetleriyle onun yanına gitti.⁶⁸¹

Vezi-i âzam Ali Paşa ve Şehzade Ahmed Germiyan vilayetine bağlı Altıntaş köyü yakınında buluştular.⁶⁸² Onlar, padişahı tahttan feragate ikna etmek suretiyle Ahmed'in

⁶⁸⁰ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 534; Danışman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 112.

⁶⁸¹ Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 50.

⁶⁸² Hüseyin Hüsameddin'e göre; Ali Paşa Anadolu'ya gönderilmeden evvel Şehzade Ahmed *eşkîyâ-yı Celâliyenin* üzerine veziri Sinan Paşa, Amasya muhafızı Bâli Beg, sipâhiler ağası Hâcî Şâdi Beg, yirmi bin neferden oluşan ordusu ile Amasya'dan eşkiya üzerine gitmiştir. Amasya'da Şehzade Murad vekil-i saltanat

padişahlığını ilan etmek istiyorlardı.⁶⁸³ Vezîr-i âzam tarafından büyük bir törenle karşılanan Şehzade Ahmed askere karşı son derece cömert davrandı. Tören sonrasında Ali Paşa'yı çadırına davet eden Şehzade Ahmed, isyanı bastırma işini istişare etmesi gerekirken Ali Paşa ile padişahlık sürecini konuştu. Şehzade, babasına eşkıyayı ortadan kaldırarak ülkedeki bu fitneyi ortadan kaldıracağına dair söz vermişti. Bu yolla kendisini devlet erkânına kabul ettirip askerin desteğini sağlayacaktı. Şehzade Ahmed'in bu aceleci tavrı onu tahttan uzaklaştıran etkenlerden birisiydi.⁶⁸⁴

Ali Paşa da büyük bir sadakat ve gayretle Ahmed'i ordunun merkezine⁶⁸⁵ almaya çalıştı.⁶⁸⁶ Bu maksatla yeniçerilere hitap ederek: "Sultan Ahmed hükümdarımız ve serdarımızdır. Yoldaşlarım bu suretle ecdat geleneğine göre onu ordunun merkezine kabul edin" dedi. Ancak yeniçeriler buna karşılık olarak: Sultan Bayezid'in bizzat sefere serdar olarak Ali Paşa'yı tayin ettiğini ve Bayezid hayatta olduğu sürece sultan olarak başka hiç kimseyi tanımayacaklarını söyleyerek itirazda bulundular ve Sultan'ın tayin ettiği Ali Paşa dışında ordunun merkezine kimseyi almayacaklarını söylediler. O halde yapılması gereken Ali Paşa'nın ordunun merkezinde kalarak yeni bir gelenek icat etmemesiydi. Yeniçerilerin tutumlarının değişmeyeceğini anlayan Şehzade Ahmed çadırını yan tarafa kurmuştur.⁶⁸⁷

Yeniçerileri ikna etmek için bahşişler dağıttılsa da askeri Selim'e olan muhabbet izharından vazgeçiremediler. Bu durum karşısında Şehzade Ahmed ve Hadım Ali Paşa bu planlarını daha sonraya bırakarak, Teke asilerinin üzerine yürümeye karar verdiler. Bu sırada Antalya Şahkulu ve adamları tarafından kuşatılmıştı. Ali Paşa ve Şehzade

olarak, alaybegi Acem Ali-zâde Hamza Bey de muhâfız-ı vilâyet olarak kalmıştır. Ayrıca bu saldırıda Şehzade Ahmed'in yenildiği ve geri çekildiğini bütün ağırlığının yağma edildiğini ifade etmektedir. Bu yenilgi üzerine Anadolu beylerbeyi Mehmed Paşa'nın asilerin üzerine gittiğini fakat onun da yenildiğini yazmaktadır. Bkz. Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 132. Ancak kaynaklarda Ahmed'in Bayezid'den gelen hüküm doğrultusunda kuvvetleriyle birlikte Ali Paşa'nın emrinde onun ordusuna katılması emredilmiştir. Yukarıda da bahşedildiği üzere Altıntaş mevkinde Ali Paşa karşılanmıştır. Yine Sinan Paşa (Yularkısdı) Şahkulu İsyanı sonrasında Ahmed'in hükümdarlığını ilan etmesinin ardından vezirliğe getirilmiştir.

⁶⁸³ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 534; Danışman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 112; Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 77.

⁶⁸⁴ Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 76-77.

⁶⁸⁵ Türk askeri geleneğine göre Sultan ya da ordu Serdarı ordunun merkezinde bulunurdu. Kapıkulu ocaklarının en itibarlı birimi olan yeniçeri ocağı, muharebe sırasında hükümdarın bulunduğu merkez kolunda yer alırdı; savaş esnasında hükümdar, yeniçerilerin arkasında ve ortasında at üzerinde dururdu. Seferler sırasında ve konaklamalarda yeniçeriler, padişahın etrafında bulunarak onu korurlardı. Bkz. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I. Cilt, 510.

⁶⁸⁶ Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 50.

⁶⁸⁷ Reindl, *II. Bayezid ve Çevresi*, 81; Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 51.

Ahmed'in ordusunun üzerlerine geldiği haberini alan Şahkulu asileri Teke'den dik ve sarp kayalıklarla çevrili olan Kızılkaya boğazına doğru çekildiler. Ali Paşa bu dağ bir tarafını Şehzade Ahmed'e, diğer tarafını ise Şehinşah'ın lalası Haydar Bey'e vermiş kalan tarafı ise kendi kuşatmıştır. "Böylece otuz sekiz gün süresince eşkiyayı kuşatma altında tuttular."⁶⁸⁸ Kızılbaşlar Hadım Ali Paşa'nın çemberinden en zayıf halka olarak gördükleri Haydar Bey'in kuvvetleri yönünden saldırdılar.⁶⁸⁹ Şahkulu, bu kadar kuvvetli bir kuşatmadan kayalar arasından yol açarak Haydar Bey ve kuvvetlerini kılıktan geçirerek Kayseri üzerinden Sivas'a kaçtı. Şahkulu'nun bu kaçıışı Şehzade Ahmed'in beceriksizliğine verilerek asker arasındaki itibarının büsbütün zedelenmesine yol açtı.⁶⁹⁰

Şahkulu'nun kaçıışı sırasında, Osmanlı kuvvetleri içinde bulunan Karamanlı liderlerle olan iyi ilişkileri, kaçışını kolaylaştıran önemli bir faktör olmuştur. Nitekim bu Karaman beylerinin çarpışma sırasındaki isteksiz tutumları Şahkulu'na avantaj sağlamıştır.⁶⁹¹

Şahkulu çekilirken kendini Osmanlı birliklerinden gizlemek amacıyla yorgun at ve develeri ile bazı çadırlarını yerinde bırakmıştır. Hadım Ali Paşa bu çekilişten ve Haydar Paşa'nın ölümünden ancak iki gün sonra haberdar olmuştur. Bu duruma çok öfkelenen Hadım Ali Paşa, teşkilatları gereği yaya olan yeniçerileri atlandırmıştır.⁶⁹² Rumeli, Anadolu ve Karaman süvari birliklerinden oluşan askerlerini yanına alarak Şahkulu'nun peşine düşmüştür. Şahkulu'nun peşine kendisiyle gelmek isteyen Şehzade Ahmed'e: "Bir avuç terk-i bi-devletin ardına düşmek sizlere nâ revadır. Henüz ben yakın iken varayın haklarından geleyin dahi emr-i saltanata sizlere mukarrer kılınmıştır, hemen payitahta revane olalım bîmezahim ağıyar verib taht-ı Devlete süvar olun..." demiştir.⁶⁹³ Buradan anlaşıldığı kadarıyla Ali Paşa gelebilecek muhtemel tehlikelerden korumak için

⁶⁸⁸ Celalzade Mustafa, *Selimnâme*, haz. Ahmet Uğur-Mustafa Çuhadar, (Ankara: ME. Basımevi, 1990), 82-83.

⁶⁸⁹ "...Gel gör ki muhasar olunan fırka-i evbaş, dîk-ı maaşdan muzdar olup ittifakla heman bir gice firar niyetiyle Haydar Bey muhafaza itdüğü cânibden râh-ı gürize müteveccih oldular." Bkz. *Vakayî-i Sultan Bayezid ve Selim Han*, (Emanet Hazinesi, 1416), 28a.

⁶⁹⁰ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 535-536; Celalzade Mustafa, *Selimnâme*, 82-83.

⁶⁹¹ Sümer, *Safevi Devleti'nin Kuruluşu*, 33; Şimşirgil, *KAYI III*, 98.

⁶⁹² Hanivaldanus Anonim'nde, Bu şekilde onları yakalayamayacaklarını anlayan Ali Paşa, bir plan yaparak askerleri arasında en cesur, güçlü ve iyi atı olan üç yüz sipahiye ayırdı. Onlara her birinin arasına da üç yüz yeniçeri yerleştirdi. Bu suretle bu altı yüz kişilik kuvvet ile düşmana daha kolay yetiyecekler ve asıl ordu gelene kadar onları durdurup zahmetsizce imha edebileceklerdi, ifadeleri kullanılmıştır. Bkz. Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 51

⁶⁹³ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 6/9, 71.

Şehzade Ahmed'i geride bırakmıştır.⁶⁹⁴ Şehzade Ahmed ile birlikte kendilerine at bulunamayan yeniçerileri de geride bırakmıştır. Şahkulu asilerinin takibi konusunda Şehzade Ahmed'in divan-ı hümayuna göndermiş olduğu mektupta da kendisinin asileri takibine Ali Paşa'nın mâni olduğunu paşanın "Başım gittiğine razıyım sizin gitmenize kail değilim"⁶⁹⁵ dediğini, yeniçerilerin de şehzadenin gitmesini uygun görmediklerini ve bu nedenle oğlu Alaeddin'i Ali Paşa'ya destek olmak için gönderdiğini yazmaktadır.⁶⁹⁶ Ali Paşa Şehzade Ahmed ile kendilerine at bulunamayan yeniçerileri de geride bırakmıştır. Çok geçmeden Şehzade Ahmed, Ali Paşa'nın talimatı ile Afyonkarahisar'a geçmiştir.⁶⁹⁷

Uluçay aynı süreçte Şehzade Ahmed'in Ali Paşa ile gitmeyerek geride kalmasıyla ilgili olarak önemli bir gelişmenin yaşandığından bahsetmektedir: Şehinşah, kardeşlerinin sancaklarını terk ettiği sırada Konya'da kalmış ancak Şahkulu ile mücadele etmek yerine onunla ittifak yapmıştır. Lalası Haydar Paşa, II. Bayezid'e haber göndererek vaktinde yetişmediği takdirde Şehrin ve Şehzade Şehinşah'ın elden çıkacağını bildirmiştir. Bu durum üzerine Şehzade Ahmed ve Sadrazam Hadım Ali Paşa Konya'nın yardımına koştular. Şahkulu, Ali Paşa'nın geldiğini duyunca Karaman'dan ayrılmıştır. Ali Paşa

⁶⁹⁴ Sümer, *Safevi Devleti'nin Kuruluşu*, 33.

⁶⁹⁵ "... Rebi'ü'l-Evvel ayının on sekizinde yekşenbe günü Kızılkaya ki ol düşmen-i dîn ü devlet anı merkez-i şakâvet idinmiş idi anıñ kurbünde nuzûl vâki' olub düşmen-i Mahzûl ne tarafa gitdiği ma'lûm olunca tevakkuf olunub ba'dehû bu muhibbleri anıñ ardınca ılgamak istayüb ol merhûm mâni' olub başım gitdiğine râzıyım siz teveccüh itdügünüze kâil degilüm didigi ve yeniçeri dahi bizümle düşmen arasında dört beş gün mesafet olub kaçan kimesnenüñ yürümesi mamlûmdur bunca mesafeti yayak kat' idüb düşmene yetişmek mümkün degildir ve cümlemüze dahi iş ve birer at bulunmak mute'azzirdür eyle olsa biz gidemayicek size gitmek olmaz elbette bizümle olmak gereksüz didikleri sebebden merhûm ile ferzend-ercümend Ali tâle bakâhu ve yeniçeri ile kapu halkı ve Anadolu askeri ve bazı dahi rum askerinden koşulub mâh-ı mezkûrun yigirmisinde ılgadığı arz olunmuş idi ba'dehû bu muhibbleri Hisardağı demekle mecenne ki su'ûbetle meşhûr ol bî-dînüñ bazı feceresi aña sığınmışlar imiş ve andan ğayrı bir nice mecennelerüñ fethine birkaç gün tevakkuf idüb bi-'inâyettillâhi Te'âlâ Hüdavendigârüñ devletinde feth olunub cümle mecennelerde ve perakende dağlarda dutulan üç biñ mikdar Kızılbaş melâ'in kılıcdan geçirüldükden sonra merhûmun mektûbu gelüb sâbıkan varduğumuz yoldan avdet idüb Karahisar'a gelüb bizim düşmenle bertaraf olunca anda tevakkuf idüb karşı birbirimiz ile mektûblaşub ahvâlden habir olavuz didigi sebebden Karahisar'a gelüb ihtiyâr-ı tevakkuf olunub iş bu Rebi'ü'l-Âhir ayının on ikinci gicesinde yeniçerilerden Sekban Ali ile silahdar ve sipahi oğlanlarından Mustafa gelüb inbâ-i siyasiyle silahdarlar kethudaları ve yayabaşı Sinan'dan bir mektûb getürüb mazmûnunda on dört gün ılgayub mâh-ı mezkûrñ beşinde penşenbe gün Sivas kurbünde Çubuk nâm mevzi'de mülâkât kurbiyyeti vâki olub takdîr-i Rabbânî ile merhûm Paşa lalam mertebe-i şehâdet buldğı ma'lûm oldu hüdâvendigâr sağ olsun ...".TS.MA. e. 566/14. Belgenin orijinali için bkz. Ek: 3

⁶⁹⁶ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 231.

⁶⁹⁷ Reindl, *II. Bayezid ve Çevresi*, 81.

Şehzade Ahmed'i Konya'da bırakarak süratle Şahkulu'nu takibe geçmiştir. Bu sayede şehir düşmemiş ancak Şehzade Ahmed'de Konya'dan ayrılamamıştır. Bu durum belki de Şehzadenin Şahkulu üzerine giden Ali Paşa'ya destek olmasının önüne geçmiştir. Şehzade Şehinşah'ın sebep olduğu bu durum ileriki süreçte Ahmed'in askerlerin gözünden düşerek güç kaybetmesine neden olacaktı. Sadrazam Hadım Ali Paşa'nın Şahkulu ile yapılan savaşta şehit edildiği günün gecesi⁶⁹⁸ (2 Temmuz 1511) Şehzade Şehinşah da ölmüştür. Şehzade'nin sadrazamın şehit edildiği günün gecesi ölmesi, eceliyle mi yoksa Şehzade Ahmed'in bir tertibi ile öldürüldüğü şüphesini ortaya çıkarmıştır.⁶⁹⁹

Selahattin Tansel otuz sekiz gün süren kuşatmada Kızılbaşlara neden hücum edilmediği sorusuna cevap vermenin zor olduğunu söylemektedir. Ancak Ali Paşa'nın kuşatılmış olan asilerin teslim olmaktan başka çareleri olmadığı düşünerek beklediğini ve bu nedenle zaman kaybedildiğini diğer yandan Şehzade Ahmed'in ise bu sırada hükümdarlığını sağlamak üzere askerleri ikna etmekle meşgul olduğunun söylenebileceğini ifade etmektedir.⁷⁰⁰ Şehzade Ahmed saltanatın kesin olarak kendisine verildiğini bu nedenle kendisine daha önce biat edenlerin ihsanına mazhar olacağını söyleyerek askerlerin yaşadığı tereddütü önlemeye çalışmıştır.⁷⁰¹

⁶⁹⁸ Mehmet Akman, Karaman valisi olan Şehinşah'ın Şahkulu ile anlaşmış olduğunu ve bu sebepten öldürülmüş olabileceğine dair bir rivayetten bahseder. Şehinşah'ın lalası Haydar Bey'in padişaha sunduğu bir arizada, Fenayi ve Dellak adı verilen bazı kimselerin şehzadeyi yoldan çıkardıklarını ve Kızılbaşlarla ittifaka gireceğini, eğer müdahale edilmezse Karaman'ın dahi elden çıkacağına bildirmiştir. Bkz. Akman, *Osmanlı Devleti'nde Kardeş Katli*, s. 72'deki TS.MA.e. 747/2 numaralı belgeden yapılan alıntıdır.

⁶⁹⁹ Uluçay, Şehinşah'ın ölümünün insanda, normal yollarla gerçekleşmemiş olduğu kanaatini uyandırdığına, ölümünün zehirle ya da başka bir şekilde olmuş olabileceğini ifade etmektedir. Haniwaldanus Anonimi'ne göre ise: Sultan Bayezid'in hasta ve zayıf olduğu dönemde oğulları ona olan sadakatlerinden ayrılarak isyan etmişlerdir. Bayezid de bu sebeplerden dolayı oğullarından Şehinşah ve Mehmed'i yüreği acılar içinde olsa dahi boğdurmıştır. Yılmaz Öztuna'ya göre ise Şehinşah 2 Temmuz 1511 tarihinde 40 yaşında iken eceli ile ölmüştür. Bkz. Uluçay, *Taht Uğrunda Baş Veren Sultanlar*, 62; Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 123; Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 46; Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 34-35.

⁷⁰⁰ Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 254.

⁷⁰¹ "Sultan Ahmed ise askerde olan sipah ve yeniçerilerden biat hasıl etmiye mucidd ve sâî olup bilâ şüphe saltanat bana mukarrer olmuştur, mukaddem biat ve tebeyyet idenlere ihsanım efzûndur, ne tereddüd mahallidir deyu ikdâm ve ibrâm itmede, asker ise içtinâb idüp mâdâmki Paidişahımız hayattadır, bir birinizden biat itmezüz diyu civap virmede..." Bkz. *Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han*, (Emanet Hazinesi, 1416). 28a.

Ali Paşa on dört gün süren bir takibin sonun da Şahkulu'na 1511 yılı yazında (Haziran- Temmuz) Sarımsaklı köyü ⁷⁰² mevkiinde yetişti. ⁷⁰³ Bu sırada Şahkulu, Osmanlı ordusunun bir kısmının peşlerine düştüğünü ve hiç de uzakta olmadıkları haberini almıştı. Aslında asilerin ilk planı doğrudan Şah İsmail'in yanına kaçmaktı ancak Ali Paşa ve adamları buna fırsat vermediler. ⁷⁰⁴ Dinlenmeden sürekli yol alan Osmanlı askeri birlikleri Sivas'a vardıklarında bitkin düşmüşlerdi. Bir süre dinlenilmesi ve destek kuvvetlerinin beklenilmesi yönündeki fikirleri dikkate almayan Ali Paşa, yanındaki yetersiz kuvvetlerle derhal savaş kararı verdi. ⁷⁰⁵ Şahkulu kaçamayacaklarını anladı ve adamlarına durmalarını ve ordugâhlarını tahkim etmeyi emretti. Bunun üzerine develer otağın etrafına daire oluşturacak şekilde çöktürülmüş, at, katır gibi hayvanlarda yine otağın etrafına bağlanarak bir istihkâm duvarı oluşturulmuş oluyordu. Bu sayede kendilerini muhafazaya alarak Osmanlı hücumundan korunmuş oluyorlardı. Sipahiler var güçleriyle düşmana hücum ettiler, yeniçeriler de silahlarıyla develeri öldürdüler. ⁷⁰⁶

Kızılbaşlar, Ali Paşa'nın kuvvetlerine karşı develerini hisar gibi çember yaparak aralarına girip savaşmaya başladılar. Karaman sipahileri ⁷⁰⁷ daha önceki verilen sözün gereği yine savaştan çekilerek geri döndüler. Ali Paşa yaşanan olumsuz gelişmelere karşın ordusunu toparlayarak yaşanabilecek bir bozgunu önledi. ⁷⁰⁸

Ancak Ali Paşa, burada gaflete düşerek askerin kendisine yetişmesini beklemeden büyük bir öfkeyle düşmana saldırmıştır. Ancak etrafı Şahkulu'nun adamlarınca sarılan Ali Paşa yaklaşık bir saatlik çarpışmadan sonra asilerin attığı okla şehit edilmiştir (Temmuz 1511). Ali Paşa'nın ardından Şahkulu'nun da öldürüldüğü ⁷⁰⁹ haberi

⁷⁰² Hammer Ali Paşa'nın Şahkulu'na Sarımsaklı Köyü (Kayseri) civarında yetiştiğini yazmış olsa da Çağatay Uluçay, Sivas civarında Çubuk mevki (Yıldızeli), Celalzade Mustafa da Gökhanı denilen yerde, Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han adlı eserde yine Gökhanı denilen yerde yetiştiğini yazmaktadır. Bkz. Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 535-536; Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 54; Celalzade Mustafa, *Selimnâme*, 80; *Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han*, (Emanet Hazinesi, 1416), 28a.

⁷⁰³ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 535-536; Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 76-77.

⁷⁰⁴ Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine göre*, 52.

⁷⁰⁵ Sümer, *Safevi Devleti'nin Kuruluşu*, 33; Şimşirgil, *KAYI III*, 98-99.

⁷⁰⁶ Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine göre*, 52.

⁷⁰⁷ Daha öncesinde Şehzade Şehinşah'a bağlı olan Karaman askerleri efendileri Şehinşah'ın ölümündeki muhtemel sorumluluğu nedeniyle intikam peşindeydiler ve bu nedenle de büyük ihtimalle Selim'in cülusu öncesinde ona katılmaya başlamışlardır. Bkz. Şafakçı, "II. Bayezid'in Oğlu Şehzade Şehinşah'ın Hayatı", 196.

⁷⁰⁸ Şimşirgil, *KAYI III*, 99.

⁷⁰⁹ Ancak Haniwaldanus anoniminde farklı olarak, Şahkulu'nun ölmediği ordusuyla birlikte yanında Ustaçioğlu da kendi ordusuyla olmak üzere savaş alanından uzaklaşıp İran sınırını geçerek yine diğer tarihçilerin aksine dostane karşılanacakları İran Şahına ulaştıkları yazmaktadır. Şah İsmail'in özellikle

metbuları Bayezid'e isyan etmelerinin ve müdafaasız kervanlara saldırmalarının çok büyük alçaklık olduğunu söyledi. Asiler beklemedikleri bir tavırla karşılaşınca Şah'ın ayaklarına kapandılarsa da Şah onları affetmedi ve onları bu ziyafette öldürtmüştür.⁷¹⁴

Yazar eserinde Şah'ın ayaklarına yüz sürmek için gelen bu adamları cezalandırmasında kurnazca bir amacının olduğunu ifade eder. Yanına gelenleri şiddetle cezalandırarak bir yandan bu hareketlerde bulunabilecek tebaalarına gözdağı verirken diğer yandan şimdilik hoş geçinmek istediği İkinci Bayezid'e güya samimiyetini göstermiş oluyordu.⁷¹⁵

Hoca Saadettin'in yazdıklarına göre ise Şah İsmail bu asileri öncelikle Bayezid'e duyduğu sevgiyi zedeleyen bir ayaklanma çıkardıklarından, ikinci olarak bu esnada Anadolu'da Türk köylerine zarar verdiklerinden son olarak da İran kervanını soydukları için suçlamaktaydı.

Bir diğer görüşe göre ise: Yeni bir devlet kurmuş olan Şah İsmail'in yakın çevresi arasında kardeşlik mertebesinde bir yakınlık gösterilip, sevgi bağı aranırken kendi emri altındaki bir birliği ağır bir şekilde cezalandırması akla çok yatkın değildi. Şah İsmail, kendi memleketinde, Hammer'in yüzbinlerce insanı boğazlattığı görüşünün aksine, karşı ayaklanmaları önleyebilmek adına bu tavrı göstermeye mecbur kalmıştır. Şah İsmail, Maraş seferindeki başarısızlığını gizlemek adına, Sultan Bayezid'e olan yakınlığını kendi mezhebinden olan birtakım insanları cezalandırarak göstermek istiyordu.⁷¹⁶

Bu sırada Afyon'da bulunan Şehzade Ahmed, Ali Paşa'nın zaferle dönüşünü ve kendisinin tahta çıkışı için gereken tedbirleri alacağı hayal ederken onun şehadetiyle sarsılmıştır.⁷¹⁷

Şehzade Korkud'un sancağını terk etmesiyle başlayan Şahkulu İsyanı, Şehzade Ahmed'in Şahkulu İsyanı sırasında yeniçerilerden itaat istemesi sonucu gözden düşmesiyle devam etmiştir. İsyanı bastırmak için gelen veziriazam Ali Paşa'nın ölümü dengeleri değiştirmiş ve Şehzade Selim'in önünün açılmasına vesile olmuştur. Bu olay, bir domino etkisi yaratarak taht kavgasını şiddetlendirmiş ve Osmanlı tahtının kaderini doğrudan etkileyen önemli bir dönüm noktası olmuştur. Hadım Ali Paşa'nın şehadetinin

⁷¹⁴ Danişman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 113; Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 536.

⁷¹⁵ Danişman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 114

⁷¹⁶ Kemal, *Osmanlı Tarihi*, II Cilt, 502-503.

⁷¹⁷ Celalzade Mustafa, *Selimnâme*, 82.

ardından büyük üzüntü duymuş, Amasya'ya dönerek tahta çıkma planlarını yeniden gözden geçirmeye başlamıştır.

3.4. Yeniçeri Ayaklanmaları ve Taht Mücadelesine Etkisi

Yeniçerilerin saltanat üzerinde söz sahibi olmaları Sultan II. Murad'ın ikinci kez tahta çıkışı sırasında başlamıştı. Maktûl Halil Paşa'nın (Çandarlı Halil Paşa) İstanbul'un fethi sırasında zafiyeti ve ihaneti olarak algılanan bazı tavsiye ve hareketleri, yeniçerilerin devlet otoritesinin zayıfladığı zamanlarda keyfi bir şekilde devlet işlerine karışmasının da önünü açmıştır. Yeniçeriler bu sefer de Şehzade Ahmed'in veliahtlığına karşı çıkıyorlardı.⁷¹⁸

Sultan Bayezid, oğlu Şehzade Ahmed'i davranış ve karakter olarak kendine benzettiği için tahta çıkmasını uygun gördüğü halde, çocuklarının fazlalığı nedeniyle ilerde ortaya çıkabilecek bir saltanat kavgasından da endişe duyuyordu.⁷¹⁹ II. Bayezid hastalığı nedeniyle ülke sorunlarıyla ilgilenemediği için devlet yönetiminde aksamalar olduğunu görerek artık saltanatı bırakması gerektiğini düşünüyordu.⁷²⁰ Karışdırın (Uğraşderesi) harbinde Yavuz'un mağlup edilmesi ve sonuçta İstanbul'dan uzaklaştırılması Bayezid ve vezirlerini memnun etmişti. Bu durumda artık şehzade Ahmed'e tahtın bırakılması daha mümkün görünüyordu.⁷²¹

Sultan Bayezid'in Selim ile yaptığı savaştan sonra tek düşüncesi büyük oğlu Sultan Ahmed'i İstanbul'a getirip bütün hükümdarlık yetkilerini ona devretmektir.⁷²² Selim'in babasına yenilmesi ve Kefe'ye çekilmesi ile Şehzade Ahmed'in tahta çıkışı neredeyse gerçekleşmiş sayılıyordu.⁷²³ Bu nedenlerle Şehzade Ahmed'e bir an evvel İstanbul'a gelmesi için haber gönderildi. Vezîr-i âzam Hersekkade: daha önce verilmiş olan ahitnameye sadık kalınması gerektiğini şehzadelerden hiçbirinin diğerine tercih edilmemesini ve askerin Selim'e meyilli olduğunu padişaha bildirmiştir. Hersekkade ayrıca, Padişah'a Kapıkulu ocaklarının Ahmed tarafına imalesinin ardından Padişah'ın tahtı terk etmesi gerektiğini ve Ahmed'i İstanbul'a getirtmeyerek Karaman'da alıkoyması

⁷¹⁸ Kemal, *Osmanlı Tarihi*, II Cilt, 500.

⁷¹⁹ Kemal, *Osmanlı Tarihi*, II Cilt, 485.

⁷²⁰ *Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han*, (Emanet Hazinesi,1416), 24a.

⁷²¹ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 537; Danışman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 116.

⁷²² Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 57.

⁷²³ Şimşirgil, *KAYI III*, 108.

gerektiğini arz etmişse de sözü dinlenmemiştir.⁷²⁴ Sonuçta Bayezid'in yanında bulunan vezirler, paşalar, beyler ve subaşılar sultanın bu kararına uydular. Bayezid bunların her birine tek tek yemin ettirerek bir yemin kaleme aldırdı. Onlar hem padişaha her konuda olmak üzere, hem de oğlu Ahmed'in saltanata geçmesi hususunda bütün güçleri ile destek olacaklarına dair yemin ettiler. Hepsi herhangi bir tehlike ortaya çıktığında ve sultan hayatta olduğu sürece hiçbir zaman onu yalnız bırakamayacaklarına ve onun uğruna hayatlarını feda edeceklerine dair söz verdiler.⁷²⁵

Böylece Sultan Bayezid, Şehzade Ahmed için devlet erkânın rızasını kazanmıştı. Ancak önemli bir grup olan Kapıkulu askerlerinin (Yeniçeriler) Ahmed'in saltanatına rıza göstermediğini gördü. Bu durum Sultanın canını çok sıktı çünkü kapıkulu askerleri Şehzade Ahmed'in tahta çıkışını asla kabul etmiyordu. Vaat edilen hiçbir mükâfat ve hediye babasının meşru halefi olan Sultan Ahmed'in tahta çıkışı konusunda onları ikna edemedi. Bunun üzerine bu arzusunun önüne çıkan engelleri bertaraf etmek için vezirleri ve divan üyeleri ve diğer ileri gelenlerini durumu müzakere etmek üzere çağırdı ve onlara “Siz, bana karşı şiddetle mukavemet eden kapıkulu askerlerini yatıştırmak ve oğlum Ahmed'in kapıkulu askerlerinin iradesine karşı buraya getirilip tahta çıkarılması için herhangi bir öğüt yahut çare bulmalısınız” dedi. Bu söz üzerine vezirler ve paşalar korkularından cevap veremediler ancak içlerinden en cesaretlisi olan Rumeli Beylerbeyi Hasan Paşa: “Sizin korkmanıza ve ümitsizliğe kapılmanıza şaşırdım” dedi. Hasan Paşa, şimdilik yeniçerilerle hiç ilgilenilmemesini rica etmiş ve bütün yetki ve emir salahiyyetinin kendilerinde olduğunu söyleyerek, “Biz devlet meselelerini yeniçerilere mi danışmalıyız?” demiştir. Hasan Paşa'nın cesareti diğerlerini de yüreklendirmiş ve hepsi bu kararı tasvip etmişlerdi⁷²⁶. Bu amaçla Şehzade Ahmed, İstanbul'a geldiğinde ona silahlı koruma sağlamak ve tahta çıkmasını sağlamak üzere bazı güçlü ve yiğit kişiler görevlendirilmiştir. Bu toplantı gizli bir şekilde yapıp karara bağlandığı halde ihanet eden birisi tarafından ifşa edilmiştir. Yeniçeriler, vezirlerin bu darbesinden haberdar olunca aynı gece kalabalık bir şekilde bir araya gelip silahlanarak isyana

⁷²⁴ Şimşirgil, *KAYI III*, 109; Tokmakçioğlu, *Katledilen Şehzadeler*, 140

⁷²⁵ Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 57.

⁷²⁶ Yavuz Sultan Selim'in hocası Halimi Çelebi'ye yazılan mektup; Şehzade Sultan Ahmed'in Üsküdar'a gelmesi üzerine Hünkarın yeniçeriye ve Hasan Paşa'nın Rumeli beylerini davet ederek Şehzade Sultan Ahmed lehine karar vermelerini istemişlerse de kabul etmedikleri ve yeniçerinin Sultan Selim'i istediklerinin bildirildiği imzasız mektup. TS.MA. e. 578/36.

kalkışmışlardır.⁷²⁷ Ayrıca fırsat bulan bazı ayak takımı da bazı Yahudi evleriyle bir kısım ticarethaneleri de yağmalamışlardır.⁷²⁸

Şehzade Ahmed tahta davet edilir edilmez İstanbul'a hareket etmişti. Ahmed'in Amasya İstanbul arasını olabildiğince hızlı geçerek önce Gebze'ye oradan Maltepe'ye⁷²⁹ gelişi tahtta hareketlenmelere neden oldu. İki yönlü olan bu hareketlerin ilki Ahmed taraftarlarının karşılama hazırlığı idi. Diğerisi ise başta yeniçeriler olmak üzere muhaliflerin karşı hamleleri idi. En güçlü muhalif durumunda olan Yeniçeriler, salahiyyetleri ne olursa olsun devlet mekanizması üzerinde güçlü bir etkiye sahiptiler. Yeniçeriler, Ahmed'e Şahkulu İsyanı sırasında vermiş olduğu yanlış kararlar nedeniyle kırıngındılar ve Selim'den yana tavır almışlardı. Şehzade Ahmed Maltepe'de konakladığı sırada Ahmed taraftarlarının evleri "Ahmed Şehzadeyi istemezük" diyen yeniçeriler tarafından yağmalanmaya başlamıştı bile.⁷³⁰ Vezîr-i âzam Hersekzade Ahmed Paşa da yeniçerilerin kıpırdanmalarına ve Şahkulu olayında başarısızlığı görülen Şehzade Ahmed aleyhinde tavır almalarına engel olamamıştı.⁷³¹

Babasının ve devlet erkânının Ahmed'e olan desteği Ahmed'in tahtı ele geçirmesine yetmedi. Selim ayrıca taraftarları vasıtasıyla taht mücadelesinde önemli bir etken olan yeniçerileri de kendi tarafına çekmeyi başarmıştı.⁷³²

Sydney Nettleton Fisher'a göre Yeniçerilerin Selim'i desteklemesinde, onun Bektaşî tarikatı üyesi olmasından dolayı imparatorluğu büyütüp geliştireceğini ve kendilerine cömert davranacağı düşüncesinin etkili olduğunu yazmaktadır.⁷³³ Yeniçeriler Selim'den yana tavır almışlardı ve Şehzade Ahmed'in saltanatına karşı olduklarını açıkça beyan etmişlerdi. Şehzade Ahmed, yeniçerilerin bu tutumunu değiştirmek ve gönülleri kazanmak için çok uğraştı. Bu maksatla Yularkısdı Sinan Bey'i görevlendirerek bol bahşış vadederek Yeniçeriler'e gönderdi. Ertesi gün İstanbul'a girmek için müsaade

⁷²⁷ Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 58.

⁷²⁸ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 243.

⁷²⁹ "Kendüler makarr-ı izzet-mend-i saltanat cülûs buyurduklarında biraderleri Sultan Ahmed, vüzeradan bazılarının davetlerine binaen güzide asker ile sebûk-bâr ber-vech-i isti-câl ü ılgar İstanbul'a nim menzil yakın ve nihayet mâ-beyninde câri olan derya taribi ile nev'an dûterin olan Maldepe'ye gelmişler idi ve defayin-i künûz-ı memalike malik olmak hatırasıyla anda konmuşlar idi..." Bkz. Gelibolulu Mustafa Âli Efendi, *Kitâbü't-Tarihi Künhü'l-Ahbâr*, I. Cilt, II. Kısım, 1058.

⁷³⁰ Tektaş, *Osmanlı'da Kardeş Katli*, 115; Şimşirgil, *KAYI III*, 109.

⁷³¹ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 537; Danışman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 116.

⁷³² Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 23.

⁷³³ Fisher, *Sultan Bayezid Han*, 130.

istedi.⁷³⁴ Şehzade Ahmed'in şehre girdiğinin ertesi günü saltanata geçirilmesi planlanmıştı.⁷³⁵ Bu girişim⁷³⁶ Yeniçeriler'in Ahmed'e olan tavrını değiştirmedeği gibi onları daha da öfkelenmişti.⁷³⁷

Diğer yandan Şehzade Ahmed taraftarlığı ile bilinen ikinci vezir Mustafa Paşa, Kadıasker Kadızade Abdurrahman Efendi, Emirülümera Hasan Paşa ve Nişancı Tacizâde Cafer Çelebi gibi kişiler yeniçeriler ve Selim taraftarlarının Şehzade Ahmed'in tahta çıkışına engel olamayacaklarını düşünüyorlardı. Söz konusu kişiler bu sorunların konuşulduğu toplantıda yeniçeriler için: "Köpek ağzında kemik tutar, kemik verelim" diyerek onları hafife almışlardı. Yeniçeriler durumu büyük dikkatle takip etmekteydiler ve kendilerine edilen bu sözleri duyduktan sonra büyük bir öfke duyarak adı geçen şahısların kapılarına: "Bize iltifat etmeden Şehzade Ahmed'i getirirsiniz, bizim için köpek ağzında kemik tutar dersiniz. Biliniz ki biz köpek değil, erkek aslanız, bize gıda olarak kelle gerekir. Vallahilazîm hepinizin başını keseriz, bilmiş olun."⁷³⁸ gibi ifadeler içeren kağıtlar astılar. Şehzade Ahmed taraftarlarının yanılgıya düştüğü nokta, bu kâğıtları Şehzade Selim'in yandaşlarının astırdığını düşünmeleri idi. Ahmed taraftarları bu tehditlere aldırış etmeden Şehzade'yi karşılamak üzere gemiler hazırlattılar.⁷³⁹

Şehzade Ahmed'in Maltepe'ye kadar geldiğini, ikinci vezir Mustafa Paşa'nın Şehzade Ahmed'i karşılamak üzere Üsküdar'a geçmeye hazırlandığını ve Divan'da karşılama töreni yapılacağını öğrenen Yeniçeriler çılgına döndü. Ahmed'in Boğaz'ı geçip payitahta ulaşmasını önlemek için 21 Ağustos 1511'de Üsküdar'la İstanbul arasındaki bütün nakil vasıtalarını durdurmuşlardı. Yeniçeriler 21 Eylül 1511'de (27 Cemaziyülahır) kazan kaldırdılar ve farklı kollara ayrılarak sokaklara dağıldılar.⁷⁴⁰

⁷³⁴ Kemal, *Osmanlı Tarihi*, II Cilt, 500; Şimşirgil, *KAYI III*, 109.

⁷³⁵ Şimşirgil, *KAYI III*, 109.

⁷³⁶ Yeniçeriler, Şehzade Ahmed'in geldiği 21 Eylül 1511 gününün gecesi toplantı yapmışlar ve bu toplantıda Şahkulu üzerine yapılan seferde bulunan yeniçeriler de hazır bulunmuştur. Toplantıda Şehzade Ahmed'i yakından görüp tanıyanlar bildiklerini anlattılar. Oradakiler "Birkaç çapulcudan kaçan ne suretle saltanata layık olur?" mealinden sözler söylediler. Şehzade Selim'e tabi olduklarını söyleyerek silahlandılar ve: Allah Allah Sultan Selim'in devletine ve düşmanlarının körlüğüne" diye gülbank çekerek harekete geçtiler. Bkz. Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 79.

⁷³⁷ Kemal, *Osmanlı Tarihi*, II Cilt, 500; Şimşirgil, *KAYI III*, 109.

⁷³⁸ TS.MA. e. 578/36.

⁷³⁹ Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 79.

⁷⁴⁰ Mustafa Cezzar, Şehzade Ahmed'in saltanatına karşı çıkarak isyan eden yeniçerilerin sayısının üç bin olduğuna değinir. Bkz. Cezzar, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 703.

Genelde askeri ayaklanmalarda alışılmış olduğu üzere hükümdara karşı hürmet mukabilinde korku ve çekingenlik olurken bu sefer böyle bir durum hiç oluşmadı ve yeniçeriler çok saldırgan bir tutum sergilediler.⁷⁴¹

Her kol: “Allah Allah, Selim’in devletine ve düşmanlarının körlüğüne” diye naralar atarak Koca Mustafa Paşa’nın konağını yağma etmişler ve Koca Mustafa Paşa bu isyandan canını zor kurtarmıştı. İsyan devam etmiş yeniçeriler Mustafa Paşa’nın konağının ardından Vezîr-i âzam Hersekzade Ahmed Paşa’nın konağına yönelmişler. Hersekzade bol para dağıtarak yeniçerileri sakinleştirmeye çalıştı. Yeniçeriler Hersekzade Ahmed Paşa’nın konağını⁷⁴² sonra da Şehzade Ahmed taraftarı olarak bilinen Rumeli Beylerbeyi Hasan Paşa, Kadıasker Müeyyed-zâde Abdurrahman⁷⁴³ ve Nişancı Cafer Çelebi’nin evlerini basarak yağmaladılar. Ahmed taraftarı bu önemli şahsiyetleri aradılar ancak hiçbirini yakalayamadılar. Bu durum üzerine yeniçeri ağasına padişaha takdim edilmek üzere bir mektup verdiler.⁷⁴⁴ Bu mektup: “Elbet Müeyyed oğlu ve Mustafa Paşa ve Hasan Paşa ve Nişancı ve Mirim ve Ahi Çelebi şehirden gitmek gerekdir. Ve Sultan Ahmed dahi kanden geldiyse anda gerekdir” diyerek ayak directtiler. Bu hareket II. Bayezid ve divan üyelerini etkisiz kılmıştı. Yeniçeriler çok öfkelenmişti öyleki divan üyelerini bulsalar hepsini kılıçtan geçireceklerdi. Kararları kesindi, Sultan Ahmed İstanbul’a girmeyecek ve tahta çıkmayacaktı.⁷⁴⁵

Yaşanan hadiseler Şehzade Ahmed’i üzmüş, babası ile görüşmek ve elini öpmek amacıyla lalası Yularkısdı Sinan Paşa’yı bir kez daha göndermek istemiştir. Yeniçeriler Ahmed’in bu hamlesine İstanbul tarafına kimseyi geçirmeyerek engel olmuşlardır. Yayabaşılardan bazıları Ahmed’e gönderilmiş: “Sultan Ahmed’e babasının elini öpme izninin verilmesi için diğer şehzadelerin de hazır bulunması lazımdır. Bir oğlunu diğerine

⁷⁴¹ Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 59.

⁷⁴² Haniwaldanus anoniminde Hersekzade Ahmed Paşa dışında bütün diğer vezir ve devlet ricalinin evlerinin yağmlandığı ifade edilmektedir. Bkz. Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 59.

⁷⁴³ II. Bayezid’in Amasya valiliği sırasında onun dostluğunu kazanmış, tahta çıkışı sonrasında İstanbul’a gelmiştir. 1494 senesinde Edirne Kadısı ve sonrasında ise Rumeli Kazaskeri olmuştur. Abdurrahman Efendi taht mücadelesi sırasında Şehzade Ahmed’in tarafını tutmasın rağmen Selim tahta çıktıktan sonra izzet-ü ikbalde bulunmuş hatta 1513 senesinde onu eski görevine getirmiştir. Bkz. Yunus Zeyrek, *Amasya’nın Altın Tarihi*, (Amasya: Amasya Valiliği Yay., 2009), 81; Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 59.

⁷⁴⁴ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 537; Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 7/10, 120; Danışman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 116; Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 59; Tokmakçıoğlu, *Katledilen Şehzadeler*, 140; Söylemez, “Yavuz Sultan Selim”, 79-80.

⁷⁴⁵ Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 7/10, 120.

tercih etmek fitneye sebep olur. Şimdilik geri dönsün” denilmiştir.⁷⁴⁶ Yeniçeriler aynı gece Sultan Ahmed’in lalası Yularkısdı Sinan Paşa’yı da aramışlar ancak bulamamışlardır. Ertesi sabah ise Sinan Paşa’yı bulup gemiye kadar kovalamışlar ancak yakalayamamışlardır. Yeniçeri tehlikesini gören Sultan Ahmed, Üsküdar önlerindeki çadırları ve otağını toparlayıp Anadolu yönünde çekilmek zorunda kalmıştır.⁷⁴⁷

Sultan Bayezid isyanın büyümesinden korkuyordu. İsyanın ertesi günü bab-ı hümayun önünde toplanan yeniçeriler padişahın evleri yağma edilenlerin azlini istediler. Yeniçerilerin yatışmasının ardından ortalık sakinleşince Divan’da bazı değişiklikler yapılmıştır. Bayezid askerin isteklerini kabul etti ancak Koca Mustafa Paşa’nın azlinde ısrar etmemelerini askerden rica etti. Bayezid, Koca Mustafa Paşa’ya büyük güven duyduğundan onu askerin elinden kurtarmakla kalmayıp, Ahmed’in İstanbul’a davet edilmesinden sorumlu tutularak azledilen Hersekzade Ahmed Paşa’nın yerine vezîr-i âzam yapmıştır. Padişah, Koca Mustafa Paşa’nın dışında kazaskerliğe Müeyyetzade’nin yerine Molla Halil’i, Nişancı Cafer Çelebi’nin yerine de Çandarlı hanedanından son vezîr-i âzam olan İbrahim Paşa’yı getirmiş, Sinan Paşa’yı vezir, Dukakinoğlu Ahmed Paşa Anadolu beylerbeyi, Yunus Paşa’yı da Rumeli beylerbeyi olarak görevlendirerek yeniçerilerin isteğini yerine getirmiş oluyordu.⁷⁴⁸ Böylelikle Sultan Bayezid, Şehzade Ahmed’in bütün adamlarını görevden almak zorunda kalarak yeniçerilerin ilk isyanını yatıştırmış oluyordu.⁷⁴⁹ Bu sebeple Ahmed’in devlet merkezindeki gücü de zayıflamış oluyordu.

Yeniçeriler Ahmed’in İstanbul dönüşü Konya’yı ele geçirmesinden sonra ona büyük bir darbe vurarak ikinci sefer isyan etmişlerdir (Nisan 1512⁷⁵⁰). Yeniçeriler, sipahiler ve beraberlerindeki büyük halk kalabalığıyla birlikte devlet erkânından kimseler ile vezirleri önlerine katarak sarayın önüne geldiler.⁷⁵¹ Bu isyan nedeni ile Sultan Bayezid ile saraydaki herkes büyük korku içindeydi ve kapıyı açmakta uzun süre tereddüt yaşadılar. Padişah yeniçerileri durdurmak ve öfkelerini dindirmek için başka çare

⁷⁴⁶ Şimşirgil, *KAYI III*, 110.

⁷⁴⁷ Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 7/10, 120.

⁷⁴⁸ Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 7/10, 122; *Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han*, (Emanet Hazinesi, 1416), 30a.

⁷⁴⁹ Fisher, *Sultan Bayezid Han*, 134.

⁷⁵⁰ Namık Kemal, bu tarihi net bir şekilde 25 Nisan 1512 olarak vermiş olsa da I. Selim’in 24 Nisan 1512’de tahta çıktığı bilindiğinden bu tarih ihtilaflı gözükmemektedir. Bkz. Emecen, “Selim I”, 36/408.

⁷⁵¹ Kemal, *Osmanlı Tarihi*, II Cilt, 502-508; Danişman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 121.

olmadığını görünce, taşkınlık halinde daha fena işlere başvurmalarına engel olmak adına kapıları açtırdı. Yeniçeriler kalabalık bir şekilde doğrudan doğruya sultanın kaldığı harem-i hümayuna gittiler.⁷⁵²

Yeniçeriler Sultana: İmparatorluğun kötü durumda olduğunu devleti ve toplumu sadece hak ve hukuka göre idare edecek değil aynı zamanda silahla savunacak güçte bir hükümdara ihtiyaç olduğunu söylediler. Kendilerinin sindirildiğini, reayaya eziyet edildiğini, sancaklarda ve köylerde devlete bağlı valilerin kalmadığını, her şeyin vezirlerin keyfi idaresine bırakıldığını dile getirmişler. Ancak nikris hastalığından muzdarip olan sultanın bütün bu olanlardan haberinin olmadığını, üç dört yıldan beri yatakta yatmak zorunda olduğunu, kimsenin sultanın huzuruna çıkamadığını ve ülkenin kötü durumundan haberdar olmadığını söylemişler. Bunun üzerine Sultan Bayezid, öyleyse ne yapmak istediklerini ne düşündüklerini sordu. Yeniçeriler: “Bizim gerektiğinde önemli savaşlarda arkasında gidebileceğimiz, eli ayağı tutan ve sefer meşakkatini üzerine alabilecek bir serdara ihtiyacımız var, diye bağırdılar. Biz daha ne kadar zaman işsiz güçsüz dolaşacağız? Daha ne kadar zaman tembellik edeceğiz?” dediler.⁷⁵³

Bunun üzerine Bayezid: “Ben size devleti de bizzat idare edecek bir serdar vermek istiyorum. Serdar olarak başınıza kimi istediğinizi söyleyin, bileyim”

Yeniçeriler, hükümdar olarak aslında başkasını istemediklerini ancak orduyu yönetip savaşta önderlik yapacak bir serdarları olmasını istediklerini söylemişler. Bunun üzerine Bayezid benim vezirlerim ve paşalarımın kimi isterseniz veririm demiş. Ancak yeniçeriler bir paşanın emrinde savaşa gitmeyeceklerini söylemişler. Bayezid bunu üzerine eğer onlar için mahsuru yoksa gelecek seferde onları kendisinin idare etmek istediğini ayağından rahatsız olsa da bir araba ile gidebileceğini söylemiş. Yeniçeriler ise savaşa araba ile götürülüp de görevini tam olarak yapabilen bir hükümdar görmediklerini söylemiş. Sultan Bayezid savaşların sadece beden kuvveti ile değil yüksek seviyedeki akıl

⁷⁵² Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 59.

⁷⁵³ Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 60.

gücü ile idare edildiği cevabını verip buna Eflak voyvodası Bessarab⁷⁵⁴’ı örnek göstermiştir.

Bayezid yeniçerilerin oğullarından birini meşru mirasçı olarak saltanata getirmesi taleplerindeki ısrarının görünce eski arzusunu onlara daha yumuşak bir şekilde ortaya atmış ve: “Hüsnüyet sahibi olan oğlum Sultan Ahmed’i ordu serdarlığına kabul ederseniz hem devlete hem de size en iyi şekilde hizmet eder” demiştir.⁷⁵⁵

II. Bayezid her ne kadar birçok başarılı seferde bulunsa da askeri yönü asıl karakteri olan araştırma ve tefekkür yönünün gerisinde kalıyordu. Bu nedenle askerlere kendi liderlik konumuna yönelik bir telkinde bulunmamış ve kendisine en yakın gördüğü oğlu Ahmed’in lehine tahttan çekilme girişiminde bulunmuştur. Bayezid yeniçerileri Ahmed’in iyi bir padişah olacağı yönünde ikna edemedi aksine bu iyi niyetli çabaları Ahmed’in muhaliflerinin güçlenmesine neden oldu. Bayezid’in teveccüh gösterdiği oğlu Ahmed’e karşı diğer oğulları Korkud ve Selim de öfke duyuyorlardı.⁷⁵⁶

Yeniçeriler Sultan Ahmed’in hükümdarlığını kesin olarak istemediklerini bildirdiler. Onun yerine Şehzade Selim’i sultan olarak görmek istediklerini söylemişlerdir. Ancak padişah yeniçerilerin bu isteğinden olabildiğince kaçındı fakat yeniçerilerin ısrarı üzerine ve korkan vezirlerin de etkisiyle ordu serdarlığını Selim’e vermeyi kabul etti. Yeniçeriler bu seferde Sultana orduyu yönetme yetkisini Selim’e devrettiğine dair bir berat vermesini istediler. Bayezid bu beratı verdiği takdirde saltanatın elinden zorla alınacağını bildiğinden bunda diretti. Yeniçeriler berat olmadığı takdirde Selim’in orduda itibarının ve emretme gücünün olmayacağını öne sürerek itiraz ettiler. Bayezid bunu yapamayacağını söylese de yeniçerilerin bu durumda anlaşmanın geçersiz olacağını söylemeleri üzerine ısrarından vazgeçti ve beratı vermeyi kabul etti. Fakat yeniçeriler beratı almakla yetinmeyip askerin ulufesinin ve ordunun masraflarının karşılanması için hazinenin de Selim’e teslim edilmesini istediler. Padişah yeniçeriler tarafından aldatıldığını ve bu durumda zaten saltanatın yeniçeriler tarafından Selim’e verildiğini söyledi. Hazine olmadan tahtı elinde tutması mümkün olmadığından hazineyi

⁷⁵⁴ Sultan Bayezid, bu voyvodanın yaşının çok ileri olmasına karşın tam yedi yıl süresince bir arabayla taşındığı halde Eflak ülkesini başarı ile yönettiğini anlatmıştır ancak bu da etkili olmamıştır. Bkz. Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 62.

⁷⁵⁵ Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 62-62

⁷⁵⁶ Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı*, 110.

kesinlikle Selim’e teslim etmemeye karar verdi. Bunu üzerine yeniçeriler “Bilmiş ol ki ey Sultan, kavga ettiğimiz şu hazine zaten bize aittir. Ordu nerede bulunuyorsa ulufenin ödenebilmesi için hazine de orada muhafaza edilmeli! Sen bize itiraz etmeyi bırak da zaten bize ait olan parayı kendi arzunla ver!” demişler. Bayezid hazineyi ısrarla teslim etmekten kaçınsa da yeniçeriler daha fazla kötülük yapacaklarını söyleyince onu da ordunun serdarı olarak atadığı Sultan Selim’e vermeye söz vermiştir.⁷⁵⁷

Önce ordunun yetkisini beratla sonra da hazinenin yetkisini Sultan Bayezid’in elinden alarak saltanatı zorla Selim’e veren yeniçeriler sevinç çığlıkları eşliğinde “Yaşasın Sultan Selim” diye bağırıyorlardı. Bu sevinçli haberi Sultan Selim’e bildirmek ve hemen gelmesini sağlamak için ulaklar gönderdiler. Yeniçeriler bu haberi Selim’e gitmesi ile ona yaptıkları bu iyilikten ve ona olan sonsuz sadakatlerinden faydalanacaklarını düşünürken Selim’e ulaşan ulaklar onun farklı duygular içinde buldular. Selim yeniçerilerin beklediği gibi hemen düşüncesizce harekete geçmedi. Vaktiyle yeniçeriler tarafından terk edildiğini unutmamıştı. Saltanatı ele geçirmek için kendiliğinden ortaya çıkacak bir fırsatı bekleyeceğini, bu arada yeniçerilerin entrikalarına ve başkaldırmalarına karışmak istemediğini söylemiştir. Yeniçeriler bunun üzerine: “Bu ne demek oluyor ey sultan? Sana tevcih ettiğimiz saltanatı hor mu görüyorsun? Yoksa yeniçerilerin sadakatine mi güvenmiyorsun...?” demişler. Selim bunun üzerine fırsatı kaçırmak ve aynı zamanda tedbirli olmak adına Tatarlardan otuz bin kişilik bir ordu topladı ve bunlara kendi kapıkullarını kattı. Bazı yeniçeri bölükleri ise ona katılma üzere İstanbul’dan yol çıktılar ve kalabalık bir kuvvetle İstanbul’a geldiler.⁷⁵⁸

Sultan Bayezid de oğlu Selim’in hükümdar olmak istediğini, askerinin ve bir kısım devlet ricalinin de desteğini arkasına aldığı görüncel Selim’e “Allah padişahlığını mübarek etsin” diyerek 7 Safer 918 (Nisan1512)’de saltanatı oğlu Selim’e bırakmıştır.⁷⁵⁹

Devlet erkanı ve vezirler Bayezid’in cevabını Selim’e tebliğ ettikten sonra onu sarayın içine götürdüler ve Selim büyük bir hürmetle babasının elini öptü. Askerlerin ve halkın Selim’in padişahlığına olan sevinci Bayezid’i üzmüş olacak ki bir an evvel sarayı terk etmek istedi. Selim babasını eski saraya götüren muhafız kuvvetinin başında

⁷⁵⁷ Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 63-64.

⁷⁵⁸ Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 65-66.

⁷⁵⁹ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 245; İncelik, *Klâsik Çağ (1300–1600)*, çev. 37.

bulunduktan sonra Topkapı sarayına döndü ve devlet erkanı burada yeni padişaha biat etti.⁷⁶⁰

Sultan Bayezid kendinden sonra sultan olarak oğlu Şehzade Ahmed'i görmek istemesine karşın Selim taraftarı olan yeniçeriler bunu engel olmuşlardır. Hasta ve yaşlı olan Bayezid, Ahmed'in tahta geçemeyeceğini anladıktan sonra tahtı bırakmamak adına mücadele verip Selim'in tahta geçmemesi için birçok bahane ileri sürmüştü de başarılı olamamıştır. Böylelikle ordu padişahı ve sarayı dinlemeyerek farklı bir karar vermiş ve Sultan Ahmed'in padişahlığını kabul etmeyip Selim'i yeni Padişah olarak ilan etmiştir.⁷⁶¹

3.5. Konya'yı Ele Geçirmesi ve Padişahlığını İlan Etmesi

Şehzade Selim'e sadakat gösteren yeniçeriler, onun gelmesinde ve veliaht olması yönünde ısrar ettiler. Yeniçerilerin bu yöndeki isteklerini duyan Şehzade Ahmed, Padişah olma hayali gerçekleşmeyince büyük bir üzüntü ve kızgınlıkla İstanbul'dan Anadolu'ya geri döndü ve oğullarından yetişkin olan ikisini huzuruna çağırdı. Bunlar Murad Çelebi ile Alaeddin Çelebilerdi. Oğullarına İstanbul'un efendisi olmayı düşündüğünü ancak talihin ondan yana olmadığını söyledi. Onların da böyle büyük bir iş için yürekli olmaları ve birbirlerinin sözlerini dinlemeleri gerekmektedir. Ahmed'in planı İlk önce Anadolu'da bir hükümet kurmak ve sonra Selim üzerine yürümekti. Zira Sultan Ahmed bütün Anadolu'yu zapt edip hakimiyeti altına almak istiyordu o nedenle şu an için İstanbul onu pek alakadar etmiyordu. Şehzadeler bu durumdan gayet memnun olup sadece hüküm sürmeyi değil aynı zamanda yalnızca babalarına itaat etmeyi de arzuluyorlardı. Bunun üzerine babaları şehzadelerine beşer bin adam verdi. Onlarda Anadolu'da hakimiyet kurmak için savaşa başladılar ve etrafa memleketin efendileri olduğunu ilan ettiler.⁷⁶²

Böylelikle Şehzade Ahmed ve oğlu Alaeddin Konya'da, büyük oğlu Murad ise Amasya'da Sultan Selim'in padişahlığını tanımadılar.⁷⁶³ Selim'in padişahlığını kabul etmedikleri gibi ona kafa tutmaya başladılar.⁷⁶⁴ Ahmed'in oğlu Alaeddin önüne çıkan köy

⁷⁶⁰ Kemal, *Osmanlı Tarihi*, II Cilt, 502-508; Danişman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 121; Yılmaz, *Belgelerle Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 4.

⁷⁶¹ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 120.

⁷⁶² Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 129. Yıldırım, "An Ottoman Prince Wearing a Qizilbash Taj", 102; Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 537.

⁷⁶³ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 77.

⁷⁶⁴ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 132.

ve kasabaları işgal ediyordu. Böylece Şahkulu isyanının bastırılmasının akabinde Anadolu'da daha korkunç bir durum yaşanmaya başlamıştır. Öteden beri rahat yüzü görmeyen Anadolu coğrafyası bu seferde evladın babayı, kardeşin kardeşi kıldığı olaylara sahne olmuştur.⁷⁶⁵

İstanbul'da gerçekleşen yeniçeri isyanı sonrasında ortam sakinleşince divanda bazı değişiklikler olmuştur. 6 Ocak 1511 (16 Şevval 917)'de Ahmed'in İstanbul'a çağırılmasında suçlu görülen Hersekzade Ahmed Paşa'nın yerine ikinci vezir Koca Mustafa Paşa sadrazamlığa getirilmiştir. Yine Sinan Paşa vezirliğe getirilirken Yunus Paşa Rumeli beylerbeyliğine, Dukakinoğlu Ahmed Paşa ise Anadolu beylerbeyliğine getirilmiştir. Aynı tarihte Şehzade Ahmed daha öncesinde kendi yönetiminde olan Amasya sancağının Karaman'a tahvilini istemiştir ancak bu isteği reddedilmiştir.⁷⁶⁶

Ahmed'in İstanbul'dan dönmek zorunda kaldığı sırada Konya, daha önce ölmüş olan Şehzade Şehinşah'ın oğlu Karaman beyi Şehzade Mehmed'in kontrolündeydi. Şehzade Ahmed çeşnigirbaşısını defalarca saraya göndererek Karaman'ı talep etmiş ancak bu isteğine cevap alamamıştır.⁷⁶⁷ Şehzade Ahmed ilk iş olarak Karaman beyi Mehmed'e bir mektup göndererek kendilerine destek olmak için adamlarıyla gelmesini istemişler. Şehzade Mehmed bu mektuba olumsuz cevap verince Sultan Ahmed iki oğlu ile Mehmed'in üzerine yürümüş ve şehri kuşatmıştır.⁷⁶⁸ Şehzade Mehmed amcasının kuşatmasına fazla dayanamamış ve şehri teslim etmek zorunda kalmıştır. Ahmed, babasının buyruklarına hiçe sayarak yeğeninin elinde olan bir şehri zorla ele geçirerek babasına isyan etmiş oluyordu. Bu durum İstanbul'da duyulduğunda özellikle Ahmed taraftarlarının canını sıkmıştı. Yeniçeriler ise fırsattan istifade ederek daha önce İstanbul'a gelişinde olduğu gibi bu seferde Konya'yı alışımda Ahmed'e en büyük darbeyi vurdular ve yeniden isyan ettiler. İsyanın ardından Bayezid'den Ahmed'in hakkından gelmek için de Selim'i kendilerine başbuğ olmasını istediler.⁷⁶⁹ Şehzade Ahmed'in

⁷⁶⁵ Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 46; Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 121-122.

⁷⁶⁶ Tarihsiz, Min ez'afü'l-ibad Hacı imzalı Yavuz'a yazılan mektuptan: "... Ve Sultan Korkud hazretlerine kırk beş kerre yüz bin akçe ile Saruhan, aydın haslarının cem'edüb verildi ve Sultan Ahmed çaşnigir-başısı gelüb giru tâlib-i Karaman suretin tutub elbet ya verin ya hücum ederim, müslimanların kanı dökülür, günahı uhdenüzdedir ..." demiştir. Bkz. Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 122. 11 Numaralı dipnotta geçen TS.MA.e. 754/104 numaralı belgeden alıntıdır.

⁷⁶⁷ Reindl, *II. Bayezid ve Çevresi*, 83.

⁷⁶⁸ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 129.

⁷⁶⁹ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 123.

Konya'yı ele geçirmesinin ardından Yavuz taraftarları yeniçerilerin Ahmed'e duydukları öfkeden faydalanarak yeniçerilerin- özellikle Yayalar olmak üzere- Yavuz'a verdikleri desteği arttırmalarını sağladılar. Yeniçeriler Ahmed'in Konya'yı almasını padişahın güçsüzlüğüne bağlayarak Yavuz'un çağrılarak kendilerine serdar tayin edilmesini istediler. Bu durum nedeniyle Sultan Bayezid, Ahmed'in tenkili için 27 Mart 1512'de Selim'i serdar tayin etmek zorunda kalmıştır. Bu sırada Sultan Bayezid'in, Kapu halkı ile Rumeli askerlerinin Selim'in etrafında toplanmalarını sağlayarak oğluna verdiği desteği arttırdığını görmekteyiz.⁷⁷⁰

Konya'da saltanatını ilan eden Sultan Ahmed, babasının orduya söz geçiremediğini iddia etmiş ve Bayezid bu isyan hareketinin ardından ordu ve ulemanın da kışkırtmasıyla Sultan Selim'e Semendire sancağını yeniden vermiştir. Selim'in hemen harekete geçerek Kefe'den Semendire'ye gelişi de bu döneme denk gelmektedir.⁷⁷¹

Şehzade Ahmed'in Konya'yı ele geçirdikten sonra bölgede hakimiyet sağlamak ve yerini sağlamlaştırmak için tımarlar dağıttığı görülmüştür. Şehzade Ahmed'in 1 Nisan 1512 tarihli beratında⁷⁷², Ahmed'in Konya'ya geldiği sırada Konya, Akşehir ve Niğde civarındaki birçok köyü tımar olarak Mahmud Bey'e verdiği görülmektedir. Aşağıdaki tabloda tevcih edilen yerlerin detayına yer verilmiştir.

Tablo 5. Şehzade Ahmed'in Konya, Akşehir, Niğde Civarındaki Birçok Köyü Tımar Olarak Mahmud Bey'e Verdiğini Gösteren Tablo⁷⁷³

Tımar Olarak Mahmud Bey'e Verilen Köyler				
Karye-i Ovacık tâbi'-i Şucaeddin Hâsıl	Karye-i Çağlayan tâbi'-i m Hâsıl 1534	Karye-i Çat tâbi'-i mezbûr Hâsıl 929	Karye-i Göni tâbi'-i mezbûr Hâsıl 906	Karye-i Gümüş tâbi'-i mezbûr Hâsıl

⁷⁷⁰ "... Karındaşın oğlum Ahmed'in men'i hususunda kapum halkı ve Yeniçeri kullarımı sana koşam, sen dahi teveccüh edüb gelesin, deyu emr eyleyüb mefahirü'l-emacid Yeniçerilerim kethüdası İlyas ile hükm-i şerif irsal etmiş idim ..." Bkz. Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 125, 18. dipnotta yer alan TS.MA. e. 754/102 numaralı belgeden alıntıdır.

⁷⁷¹ Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 38.

⁷⁷² "... Nişân-ı 'âlî şân-ı sultânî ve tuğrâ(y)-ı ğarrâ(y)-ı gîti sitân-i hâkânî nuffize bi'l-'avni'r-rabbânî bi's-savbi's-samedânî hükmü oldur ki cenâb-ı imâret-me'âb eyâlet-nisâb devlet-intisâb saâdet-iktisâb kıdvetu'l-'âmiri'l-kirâm zu'l-kadr-i ve'l-ihirâm ve'l-mecd-i ve'l-ihitâm el-muhtass-u bi'l-lutfi'l-hafî min hasri'llâhi'l-meliki'l-ma'bûd hazret-i uhuvvet- hayrât Mahmud beg dâme ikbâluhûya bu tımarı hâssa? ta'yîn idüb virdüm ki zikr olunur ve beyân kılınur", "Ve buyurdum ki ber- karâr-ı evvel taht-ı yedlerinde olub ol bâbda hiç ferd-i efrâd-ı âferideden bi-vechin mine'l-vucûh, Mâni' ve dâfi' olmaya şöyle bilasüz tahrîran fi 13 Muharremi'l-harâm sene semâne aşera ve tis'a mie, mie, Be-makâm-ı Konya". TS.MA. e. 576/14. Belgenin orijinali için bkz. Ek: 4

⁷⁷³ TS.MA.e. 576-14.

9773				3239
Karye-i Karkıncı tâbi'- i mezbûr Hâsıl 5139	Karye-i Dizdarlu tâbi'- i mezbûr Hâsıl 2905	Karye-i Kozluca tâbi'-i m Hâsıl 2943	Karye-i Tekyeçukurı tâbi'-i m Hâsıl-ı ra'âyâ 3515	Karye-i Begağılı Tâbi'-i m Hâsıl-ı ra'âyâ 2989
Karye-i Tazekışla kışla Tâbi'-i mezbûr Hâsıl 3589	Karye-i Elbaud tâbi'-i m Hâsıl-ı ra'âyâ 4419	Karye-i Avcılar tâbi'-i mezbûr Hâsıl-ı ra'âyâ 500	Karye-i beresnal tâbi'-i m Hâsıl 2200	Karye-i Çeki tâbi'-i mezbûr Hâsıl-ı tamâm 2800
Karye-i Muradi tâbi'-i mezbûr Hâsıl 2500	Karye-i Elmalu tâbi'-i m Hâsıl 2590	Karye-i Göni tâbi'-i mezbûr Hâsıl 1516	Karye-i Degmez nâm-ı diger (...) tâbi'-i m Hâsıl 1200	Karye-i Uluvıran tâbi'- i Anduğu Hâsıl 6500
Karye-i Engü tâbi'-i Ürgüb tamâm Hâsıl 22000	Karye-i Kınık tâbi'-i Anduğu Hâsıl 3600	Karye-i Mekiköyü tâbi'-i Mekiköyü Hâsıl 5455	Karye-i Akşehir tâbi'-i Şamardı (Çamardı) Hâsıl 650	Karye-i Murur tâbi'-i Eskiil Hâsıl-ı tamm 12000
Cemâ'at-i Göni tâbi'-i Kıracdağ Mazuluca Hâsıl 25695	Cemâ'at-i Bereketlü tâbi'-i Migde Hâsıl 12000			
Yekûn-u hâsılât 150000				

Tablodaki kayıtlar Şehzade Ahmed'in Konya'yı aldığı döneme aittir. Şehzade Ahmed'in bu dönemde hükümdar sıfatıyla tımarlar dağıttığı görülmektedir. 1 Nisan 1512 tarihli belgede Şehzade Ahmed'in bir fermanla Konya, Akşehir ve Niğde civarındaki birçok köyü Mahmud Bey'e tımar olarak verdiği görülmektedir. Fermanda Mahmud Bey'e verilen tımarların onaylanması ve yönetimine dair detaylar bulunmaktadır. Fermanda ayrıca Mahmud Bey'in bu tımarı eskisi gibi yönetmeye devam edeceği ve bu konuda herhangi bir müdahaleye maruz kalmaması gerektiği bildirilmektedir.

Belgede Şehzade Ahmed'in Mahmud Bey'e tımar olarak verdiği 24 köy ve 2 cemaatin listesi ile bu yerlerden alınan vergi gelirleri (hasılat) akçe cinsinden belirtilmiştir.

Şehzade Ahmed'in Mahmud Bey'e tımar olarak verdiği köylerin ve cemaatlerin hasılatları toplamda 150,000 akçe olarak değerlendirilmiştir. Köylerin hasılatları arasında önemli farklar gözlenmektedir. Karye-i Engü (Ürgü) gibi bazı köyler yüksek hasılat (22,000 akçe) sağlarken, Karye-i Avcılar gibi köyler nispeten düşük hasılat (500 akçe) sağlamaktadır. Benzer şekilde, cemaatlerden alınan hasılatlar da farklılık göstermektedir; Cemâ'at-i Göni (Kıracdağ Mazuluca) cemaatinden 25,695 akçe gibi yüksek bir hasılat elde edilirken, Cemâ'at-i Bereketlü (Migde) cemaatinden 12,000 akçe hasılat elde edilmiştir.

Babasının öldüğü sıralarda Konya'ya hareket eden Sultan Ahmed, sonrasında saltanatı zorla ele geçirmek için maksadıyla Afyon'a gitmişti. Afyon hem Sultan Selim'e dolayısıyla İstanbul'a hem de Şehzade Korkud'a yakındı. Sultan Ahmed Afyon'dan adamlarını batı, kuzey ve Orta Anadolu'ya göndermiştir. Bu şekilde Anadolu'dan etrafa hükümler göndermek sureti ile salgın salıp para ve asker toplamış⁷⁷⁴, yine adamları vasıtasıyla Kapu halkının ve Rumeli beylerinin kendisinin yanında olduklarına dair propaganda yaptırmış⁷⁷⁵ ve bunda da başarılı olmuştur. Sultan Ahmed, askeri ve idari makamlara kendi adamlarını tayin etmek ve tevcihlerde bulunmak sureti ile adeta devlete karşı çıkıp, devlet içinde devlet oluyordu.⁷⁷⁶ 1512 senesi Nisan ayına ait bir belgede

⁷⁷⁴ Gurre-i Rebiülevvel 918(17 Mayıs 1512) tarihli Kastamoni sancak beyi Sultan Musa'nın arzı: "... Ammim Sultan Ahmed Bey hazretleri canibinden âdemler gönderilüb ve vilayet kadılarına hüküm yazılub on eve bir azeb ve üç yüz akçe ve mühibbinize dahi ol babda mektublar yazılub siz dahi bu babda gereği gibi mucidd ü sâ'l olasız deyü te'kidat ve teşdidat olunmuş. Devletlü Hüdavendigârın rızasına muhalif bir emirdir, eğer imtisal olunmazsa bu canibden muhalefet anlayub adem-i itaat suretini mülâhaza eylerler. Emirlerine imtisal müşkil ve muhalefete dahi iktidarımıza yok..." Bkz. Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 132. 30. dipnotta geçen TS.MA.e. 566/17 numaralı belgeden alıntıdır.

⁷⁷⁵ "... arz-ı bendegi budur ki Yukaru Rum tarafına tecessüsiçün âdemler göndermişdüm hâliyâ gelüb haber ne ise ma'lûm oldukdan soñra kendüleri bi-nefsihî gönderildi ve Sivas sancağı beginüñ dahi mektûbu bile irsâl olındı amma ol diyârlarda şöyle mesâvî çıkarmışlar ki kapu halkı ve Anadolu ve Rumili beglerinüñ ittifâkı bizümledür deyu il (el) içi'nde söz idinüb memlekete bu vechile fitne vü fesâd birağub İl'den bir sûretille harac alub halkı kendülere yakışdırmak fikr iderlerimüş imdi bu memleketüñ vazî'i ve şerifi devletlü hüdâvendigâr hazretlerinden bir hareket umarlar anlara teveccühleri yokdur bâri el-ân hareket olmayacak olursa bir hareket itmek sadâsun çıkarmağa himmet olına hareketüñ vaktini hûd sizler pik bilürsüz amma falan vakit hareket olunur deyüb karîb-i hareket gösterilmeyince olunmaya andan soñra Sultan Ahmed hareket idicek Taşılı içine gelüb girmek ihtimâli vardır deyu mesâvî iderler evet Taşıcı'ne girerse ğaliba devletlü hüdâvendigârüñ devleti maslahatı ânuñ Taş'a girmesidür...". TS.MA. e. 812/10. Ayrıca bkz. Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 136.

⁷⁷⁶ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 136.

Sultan Ahmed'in torunu olan Şehzade Murad'ın oğlu Mehmed'e Bursa Salyanesini⁷⁷⁷ verdiği görülmektedir.⁷⁷⁸

Yine bir başka belge Sultan Ahmed'in padişah unvanıyla beylerbeyi tayin ettiği görülmektedir. Sultan Ahmed'in Anadolu beylerbeyi olarak tayin ettiği Mehmed Paşa'nın alaybeyleri, subaşı, çeribaşı, sipahi ve yayabaşlarının Sultan Ahmed'e katılmaları için yazdığı buyrultu şöyledir:

“Fahru'l-ekâbir ve'l-a'âlî Biga alayı begi ve subaşıları ve çeri başıları karındaşlarım, Zîdet kadruhum ve sipâhîleri ve çavuşları ve yaya başıları ve ehl-i berât olan erbâb-ı tımar şöyle ma'lûm ola ki sultân-ı selâtîn-i zamân pâdişâhımız Sultân Ahmed Hân a'azza'llâh-u ensârahû Hazretleri 'avâtîf-ı husrevânelerinden bu kullarına Anadolu beglerbegiligini sadaka ve 'inâyet buyurdılar imdi gerekdür ki mektûbım size vâsıl olıcak bir an ve bir lahza tevakkuf itmeyüb âlât-ı harb ve esbâb-ı ceysîñüz ile fi'l-cümle muretteb ve mukemmel düşmen yarağıyla nevbetlû nevbetsüz müşterekleriyle 'ale't-ta'cîl gelüb bu Bursa'da bizümle mulâkât olasuz ve berâtlarıñuzu dahi bile getürüb tecdîd-i berât idesüz berâtları getürmeyenler tımarları mahlûl olub âhara virilür ve mubârek Rabî'u'l-Ahîr ayıñuñ beşinci gününe dek benümle mulâkât olmayub emr-i pâdişâhîye itâ'at itmeyenler 'azîm 'itâba mustehakk olub kendüler kapuları önünde celb olunub evleri yağma olur ğâfil olmayalar mektûbı muhakka bilüb i'timâd kılasuz şöyle bilasüz tahrîran fî evâhîr-i şehîr-i Rebî'i'l-Evvel sene semâne aşera ve tis'a mi'e Be-yurd-ı Bursa.” (TS.MA. e. 750/51.)

Şehzade Ahmed Konya'da hükümdarlığını ilan ettiği sıralarda diğer oğlu Alaeddin'de Bursa üzerine göndermişti.

3.6. Sultan Selim'in Tahta Çıkışı: Şehzade İdamları ve Hakimiyetin Tesisi

Sultan Selim tahta çıktıktan sonra, hakimiyetini güçlendirmek için önemli adımlar atmıştır. En büyük tehlike olarak gördüğü Şehzade Ahmed ve oğulları, Selim'in tahtını tehdit eden başlıca unsurlar arasında yer alıyordu. Bu amaçla, kendisi ve ileri de oğlu

⁷⁷⁷ Evahir-i Safer 918 (1512 senesi Nisan sonu) tarihli ve Sultan Ahmed imzalı Konya'dan müteferrika Mehmed'e yazılan hükümden: “...Fahru'l-'umenâ' ve'l-mu'temedîn muteferrikalarım cemâatinden kulum Mehmed tevki'-i humâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki şimdiki halde ferzend-ercümend-erşed nûr-i hudka-i devlet ve nûr-i hadîka-i saltanat el-mahsûs bi'-'inâyeti'l-Melikî's-Samed oğlum Mehmed tâle bakâhuya Mahrûse-i Bursa salyanesinden semâne aşera ve tis'a mie yılında vâki' olan ğurre-i Muhârrem'den yılda dört yüz biñ akçe ta'yîn itdüm meblağ-ı mezkûrden buyurdum ki üç ayda bir ne mikdar akçe olursa varan âdemine teslim idüb gönderesüz bu hususda sipâhîler bölüğü kethudası kulum Bali dahi muâvin ola te'hîr itmeyesüz t ahrîran fî evâhîr-i Safer sene semâne aşera ve tis'a mi'e Be-makâm-ı Konya...” TS.MA. e. 566/19. Belgenin orijinali için bkz. Ek: 5

⁷⁷⁸ Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 7/10, 132.

Şehzade Süleyman için problem yaratabilecek herkesi ortadan kaldırmak için harekete geçmiştir. Vezîr-i âzam Mustafa Paşa'nın öldürülmesinin ardından, Selim'in şüpheleri ve tahtın selameti için başka idamlarda bulunulmuştur. Sultan Selim'in tek amacı, taht için oğlu Süleyman dışında hiçbir şehzadeyi bırakmamaktır.⁷⁷⁹

Şehzadeler gailisinin baş gösterdiği ortamda Sultan Selim, dedesi Fatih Sultan Mehmed'in çıkarmış olduğu kanunname gereği bütün kardeş çocuklarının öldürülmesi emrini verdi. Bu hadise Sultan Ahmed'in firarının ardından Yavuz Bursa'ya döndüğü sırada gerçekleşmiştir. Selim'in saltanatın ilk senesinde (H 918- M 1512 Teşrîn-i sânisinin 27'nci cuma ertesi günü) at üzerinde yapılan bir divanın ardından askerlerine resmi geçit düzenlemiştir. Bu geçidin ardından ayak divanını toplayarak beş yeniçeri ağasına her bir şehzadeyi bertaraf etmekle görevlendirmiştir. Bu şehzadeler bir av bahane edilerek önce şehirden çıkarılmışlardır. Yeniçeri ağaları "ıslah-ı âlem ve nizâm-ı umûr-ı benî için" şehzadelerden ilk olarak Bursa'da bulunan Şehinşah'ın oğlu Mehmed'i sonra ise Mahmud'un oğulları Musa, Orhan, Emir ve Alemşah'ın oğlu Osman'ı öldürmüşlerdir. (7 Şevval 918/ 16 Aralık 1512).⁷⁸⁰ Durumdan üzüntü duyan Bursa halkının kederini gidermek için kurbanlar kesip, altmış bin akçe sadaka dağıtmıştır.⁷⁸¹

Hammer'in eserinde şehzadelerin ölümü şu şekilde anlatılmaktadır:

Cellâdlar içeriye girdikleri zaman biçare çocukların en küçüğü dizüstü çökerek hayatının bağışlanmasını istirham ile günde bir akçe ile Padişah'a hizmet edeceğini söyledi. Alemşah'ın oğlu Osman -ki yirmi yaşındaydı⁷⁸² ve daha o yaşta yüksek hasletlerini gösteriyordu- kendini tutmağa gelen cellâdlara karşı nefsinin cesurca müdafaa etti; mücadele arasında o müthiş takımın reislerinden birinin kolunu kırdı, bir diğeri de öldürücü bir bıçak darbesi aldı. Padişahın kardeş çocukları canilerin çokluğuna takat yetiremeyerek bağlandılar ve zalimce boğuldular. (Joseph V. Hammer, Büyük Osmanlı Tarihi, C. II, Üçdal Yay., İstanbul, 2010, 548; İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, II. Cilt, (İstanbul: Türkiye Yay., 1971), 3.)

Şehzadeler boğdurulduğu sırada amcaları Selim bu manzarayı bitişik bir daireden izlemiş ve sertliği ile ün salmış padişahın taş yürekliliği bir kez daha kendisini

⁷⁷⁹ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 250.

⁷⁸⁰ Gelibolulu Mustafa Âli Efendi, *Kitabü't-Târih-i Künhü'l-Ahbâr*, I. Cilt, II. Kısım, 1062; Bostanzâde Yahya, *Duru Tarih*, 62; Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 142.

⁷⁸¹ Kamil Kepecioğlu, "Tarihi Bilgiler ve Vesikalar", *Vakıflar Dergisi*, 2, (1942), 410; Gelibolulu Mustafa Âli Efendi, *Kitabü't-Târih-i Künhü'l-Ahbâr*, I. Cilt, II. Kısım, 1062; Bostanzâde Yahya, *Duru Tarih*, 62.

⁷⁸² Menavino bu şehzadenin Şehinşah'ın oğlu Şehzade Mehmed olduğunu yazmaktadır. Bkz. Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 136-137.

göstermiştir.⁷⁸³ Bursa'ya nakledilen cenazeler Selim'in emriyle II. Murad'ın yanına defnedildi.⁷⁸⁴

Bu şehzadelerin boğdurulmasının ardından 14 Mayıs 1513 (8 Rebiülrevvle 918) tarihinde de Şehzade Ahmet'in oğullarından Şehzade Osman ile Şehzade Ahmet'in torunu Şehzade Mustafa da (Şehzade Murat'ın oğlu) Selim tarafından öldürülmüştür.⁷⁸⁵

Selim'in tahta çıkışı sonrasında yeniden Manisa'ya sancağına gönderilen Korkud, Manisa'ya varır varmaz Midilli adasını istemiş, maiyetinde bulunan kalabalık askerleri terhis etmemiş ve nihayetinde Yavuz tarafından yazdırılan sahte mektuplara kanarak taht için umuda kapılmıştır. Sultan Selim, kendisini kuşkulandıran bu hareketler üzerine Bursa'dan ansızın Korkud'un bulunduğu Manisa üzerine yürümüştür.⁷⁸⁶ Korkud ilk başlarda kaçmayı başarsa da sonradan gizlendiği yerde yakalanarak Sultan Selim tarafından 17 Mart 1513 tarihinde idam ettirilmiştir.⁷⁸⁷ Tahta çıktıktan sonra beş yeğenini idam ettiren (16 Aralık 1512) Sultan Selim'in Korkud'un da idam edilmesi ile önünde tek engel olarak Sultan Ahmed ile oğulları kalmıştır. Babasını zehirlediği rivayeti de hesaba katıldığında bu tarihe kadar Selim'in kurbanlarının sayısı baba, yeğenler ve kardeş olmak üzere yediyi buluyordu.⁷⁸⁸ Şehzade Korkud'un öldürülmesinden sonra Şehzade Ahmed ve oğulları dışında taht için tehlike yaratacak şehzadelerin büyük çoğunluğu ortadan kaldırılmış oluyordu.

Selim'in saltanatıyla birlikte şu an karşısında en önemli rakibi daha önce Babası Bayezid'in namzedi olan Şehzade Ahmed idi. Şehzade Ahmed Maltepe'den Anadolu'ya döndüğü zaman⁷⁸⁹ kardeşi Şehinşah'ın yerine Karaman'a vali tayin edilen yeğeni Şehzade Mehmed'den Konya'yı almış şehzadeyi yakalamış ancak babasının tazyiki üzerine şehzadeyi serbest bırakmıştı. Şehzade Ahmed Anadolu'da muvaffak olacağını

⁷⁸³ Cezar, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 719; Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 124-136.

⁷⁸⁴ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 548; Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, II. Cilt, 3.

⁷⁸⁵ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 8/11-12, 198.

⁷⁸⁶ Uluçay, "Bayezid II'nin Ailesi", 114.

⁷⁸⁷ Yılmaz Öztuna, *Osmanlı Devleti Tarihi (Siyasi Tarih)*, I. Cilt, Ötüken Yay., İstanbul, 2011, 105

⁷⁸⁸ Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, II. Cilt, 3.

⁷⁸⁹ "...Bila-tevakku'f u aram çekülüb Karaman'a gitti ve ol diyarda bulunan evbaşlardan leşker cem idüp, padişah-ı asrile mukabil olmak tedarükün itdi. Hala ki usfûrın(220b) şehbazile mukabelesi muhal ve aske-i mûrın pılan-ı pîrüzile mukatelesi fasid hayal, şehriyar-ı cihan ise ol tarafa ihtilaf eylemedi ve vüzeraya: Bu ahvalin sonu nereye münker olur? dimesi..." Bkz. Gelibolulu Mustafa Âlî Efendi, *Kitâbü't-Tarihi Künhü'l-Ahbâr*, I. Cilt, II. Kısım, 1059.

düşünerek Selim’e karşı hazırlık yapıyordu.⁷⁹⁰ İki kardeş şehzade arasında başlayan mücadele şimdi bir Sultanla şehzade arasındaki bir savaşa dönüşecekti.

Ahmed’in Anadolu’da güçlendiğini anlayan Selim, gönderdiği fermanlarla Ahmed’in asi olduğunu, kendisine yardım edilmemesini, şayet yardım eden olursa onların da asi olarak muamele göreceğini ilan etti.⁷⁹¹

⁷⁹⁰ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 249.

⁷⁹¹ Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 7/10, 136.

BÖLÜM IV

4. ŞEHZADE AHMED'İN SULTAN SELİM'E İSYANI

4.1. Şehzade Ahmed'in Bursa'yı Zaptı

Bayezid'in tahtı Selim'e terk edişinin ardından Şehzade Ahmed ve Korkud görev yerleri olan Amasya ve Saruhan valiliklerinde bırakılmışlardı. Yeni padişahın oğlu Şehzade Süleyman biat için Kefe'den payitahta çağırıldı. Şehzade Süleyman'ın İstanbul'da bulunduğu sırada yapılan şenliklerde Selim bazı haberler aldı. Bu haberlere göre: Şehzade Ahmed'in oğlu Alaeddin babasının uygun görmesi üzerine Bursa'ya saldırmıştır.⁷⁹² Alaeddin yanında Anadolu beylerbeyi Mustafa Paşa, Turgud oğulları, Ramazan oğulları ve Dulkadir oğullarından destek kuvvetleri ile 19 Haziran 1512'de Bursa'ya girdi.⁷⁹³ Hükümdarlık alameti olarak burada babası adına hutbe okutup⁷⁹⁴ sikke bastırması⁷⁹⁵ ve şehrin subaşısını idam ettirmiştir.⁷⁹⁶ Alaeddin ve yanındaki kuvvetler devlete ait bütün mal ve eşyalara el koyup halkı ağır vergiler vermeye mecbur ettiler.⁷⁹⁷ Sonrasında bazı evlere saldırımları üzerine Bursa halkı bu yapılara dayanamayarak Alaeddin ve kuvvetlerinin üzerine hücum etmiş ve onları şehirden çıkarmıştır.⁷⁹⁸

⁷⁹² Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 547; Gelibolulu Mustafa Âli Efendi, *Kitabü't-Târîh-i Künhü'l-Ahbâr*, I. Cilt, II. Kısım, 1059.

⁷⁹³ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 132.

⁷⁹⁴ Kayhan Atık, *Lütfi Paşa ve Tevarih-i Al-i Osman*, 197.

⁷⁹⁵ İncelediğimiz kaynaklar arasında Sultan Ahmed adına sikke bastırıldığı bilgisine sadece Stanford J. Shaw'ın eserinde yer verilmiştir. Bkz. Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, 111.

⁷⁹⁶ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 547; Gelibolulu Mustafa Âli Efendi, *Kitabü't-Târîh-i Künhü'l-Ahbâr*, I. Cilt, II. Kısım, 1059.

⁷⁹⁷ "...Amma Hazret-i Şehriyar-ı ba-vakar ferzend-i necib-i izzet mendlerini payitaht-ı aliyye mahmiyye-i behiyye-i Konstantiniyye hirasetine ferman-ber-dar idüb kendüler sa'adete Burûsa canibine müteveccih oldular. Biraderleri Sultan Ahmed'in oğlu Sultan Alaeddin Burusa halkını azurde itdüğü ve halkından aman baha diyu celb-i mâl-i mevfur ve Burûsa subaşısı olan şahsı katlile heba-i mensur kıldığı ve ahali ve vilayet kendüden ve pederinden ibavu nefret idüb şikayet-nameler rikab-ı humayuna vusul buldığı bervech-i icmal isti'calle hareketlerine ve Burûsa havalisine azimetlerine sebep oldı..." Bkz Gelibolulu Mustafa Âli Efendi, *Kitabü't-Tarihi Künhü'l-Ahbâr*, I. Cilt, II. Kısım, 1059.

⁷⁹⁸ Muhyi'nin Selimnamesi'nde vermiş olduğu bilgilerden: "...karındaşum Sultan Ahmed oğlu Sultan(46a) Ali'yi Karman'un yumlusıyla Bursa'ya varduğı vaktin, Bursa'nun ulı hocaları ve cihan pehlevan(ı) yiğitleri bir araya cem' olup benüm muhabbetüme ve benüm 'şkima sancaklar kaldurup bir uğurdan el yarağa urup kılıçların'uryan kılup Sultan Selim şah-ı cihanun devam-ı devletine diyüp gülbang çeküp kardaşım oğlunun üzerine yürüyüp benüm yoluma başların ve canların fida kılup Sultan 'Ali ile âşıkane cenk eylediler çerisin sıyup kendüyi kaçurdılar Karaman'un yumlusunu sokaklarda ve hamamlar(da) it öldürür gibi öldürüp helak eylediler" (46b). Bkz. Aköz- Demireğen, *Muhyi'nin Selim-nâmesi*, 39.

Şehirden çıkan kuvvetler orada kamp kurmuşlar, Bursa kadısı tekrar şehre saldıracaklarından endişelenerek İstanbul'dan yardım istemiştir.⁷⁹⁹

Alaeddin adamlarını İznik, İnegöl, Gemlik, Biga ve Sultanönü'ne gönderip vergi ve asker toplattı ve buradan Taşel ve Karaman beyleri ile kardeşi Sultan Murad'a acil bir şekilde gelmeleri için haber gönderdi. Sultan Murad ve diğer beylerin gecikmesi üzerine ve yine o dönemde ortaya çıkan padişahın öldüğü haberi, toplanan askerler üzerinde olumsuz etki yarattı.⁸⁰⁰ Bu nedenle birçokları Sultan Ahmed'i bırakıp kaçtılar. Yine Yavuz'un Anadolu'ya geçeceğine dair gelen haber ise Marmara sahilinde yaşayanları Ahmed'in tarafına geçmekten alıkoyan bir gelişme oldu. Bu gelişmeler üzerine Sultan Alaeddin, Bursa çevresinden babasının bulunduğu Afyon⁸⁰¹'a gitmek zorunda kaldı (Temmuz 1512- 918 Rebiülahir).⁸⁰²

Uzunçarşılı'ya göre ise Sultan Selim, Alaeddin üzerine kuvvet göndererek Bursa'dan uzaklaştırmış şehzade Malatya yoluyla Memlûklere iltica etmiştir. Sultan Selim şehzadelerin Cem sultan gibi Avrupa'ya kaçıp problem çıkarmalarını önlemek için peşlerinden Anadolu sahillerine kadırgalar göndermiştir.⁸⁰³

Sultan Ahmed, üs olarak yerleştiği Karahisar'da 5-6 bin kişilik bir kuvvet topladıktan sonra Karaman Beylerbeyi olarak tayin ettiği Taceddin Bey'i daha fazla asker toplamak üzere⁸⁰⁴ Eskişehir'e gönderdi. Turgudeli sancağı beyi Musa Bey'e⁸⁰⁵ de hüküm

⁷⁹⁹ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 132.

⁸⁰⁰ Tarihsiz, Çeşnigirbaşı Sinan'ın raporundan: "... Sultan Ahmed'in Çavuşbaşı Yenışehir'e haraç devşirmeye geldi. Sizün İznik'e gelüb İznik'de dahi âdemi Sultan Alaeddin'e haber getürdü. Andan sonra yanında olan Karamanîler, Hüdavendigârın fevt olduğunu işidüb soğudular dedi ..." Bkz. Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 133 TS.MA. e. 756/58 numaralı belgeden alıntıdır.

⁸⁰¹ "...şimdiki hinde Sultan Ahmed Karahisar önünde Çapak-Çayırı nâm mevzi'de askerile nuzûl idüb ve Sultan Alaeddin dahi varub Sultan Ahmed 'e karışub ikisinün dahi askerın bir araluk temâşâ idüb üç gün aralarında bilece olub cemî' ahvâllerine ve evzâ'larına vâkıf olub işbu Penşenbe günü aralarında çıkub bu cânibe müteveccih olub Cuma günü gelüb bu bendeye mülâkî olub varaka-i bendegi birle hâk-i âsitân-ı sa'âdet-bahşâ revâne kılındılar..." TS.MA. e. 1177/37.

⁸⁰² Lokmacı, *Solak-zâde Tarihi'nin Tahlili*, 448; Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 133-134; Ayrıca bkz. TS.MA. e. 756/58.

⁸⁰³ Uzunçarşılı'ya göre ise Sultan Selim, Alaeddin üzerine kuvvet göndererek Bursa'dan uzaklaştırmış şehzade Malatya yoluyla Memlûklere iltica etmiştir. Sultan Selim şehzadelerin Cem sultan gibi Avrupa'ya kaçıp problem çıkarmalarını önlemek için peşlerinden Anadolu sahillerine kadırgalar göndermiştir. Bkz. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 250.

⁸⁰⁴ "... Karaman Begler begisi Taceddin Beg dâme ikbâluhü âdem koşub ılğar tarikiyla gönderdim eyle olsa sen dahi yarar âdemlerle gelüb Eskişehir önünde ılğayub mûmâ ileyhe yetişasun fi'l-cümle bu bâbda kat'â te'hîr ve terâhî câyiz degildür gayret demidür yetişmek ardınca olasun olasun şöyle bilasün âlamet-i şerife i'timâd kılasun..." TS.MA. e. 566/5.

⁸⁰⁵ "...Turgudilî sancağı Beg'i Musa dâme 'izzuhû tevki'-i refi'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm olaki bundan evvel ziyâde âdem ile baña yetişasun deyu hükm-i hümayûn göndermiş idim hâliyâ te'hîr idüb

göndererek Taceddin Bey ile Eskişehir’de buluşmasını emretti. Taceddin Bey Eskişehir civarındaki köyleri yakıp yıktı, ahalisini soydu karşı gelenleri de öldürttü. Bölge halkı padişaha arz ve mahzarlar göndererek yardım istedi.⁸⁰⁶

Sultan Selim bunun üzerine, ilk iş olarak Rumeli valisini bütün adamlarıyla İstanbul’a çağırdı ona takviye kuvvetler vererek Anadolu’ya gönderdi.⁸⁰⁷ Sonra kendisi de 29 Temmuz 1512 tarihinde oğlu Süleyman’ı İstanbul’da bırakarak yetmiş bin kişilik kuvvetle Şehzade Ahmed üzerine harekete geçti. Bu sırada şehzadelerin Avrupa’ya kaçması ihtimaline karşılık, tedbir olarak Anadolu sahillerine yirmi beş tane kadirga göndermiştir.⁸⁰⁸ Yavuz’un yanına aldığı kuvvetlerin sayısı mücadelenin büyüklüğünü göstermektedir. Bu süreçte Sultan Ahmed’i büyük oğul olması nedeniyle meşru padişah olarak görenlerin sayısı da az değildi.⁸⁰⁹

Sultan Ahmed bu sırada Afyon’dan ayrılarak Sivrihisar gelmiş kadısının halktan toplamış olduğu salgınları aldıktan sonra Ankara yönünde ilerlemiştir.⁸¹⁰ Ahmed’in 28 Temmuz 1512 (14 Cemaziyelevvel 918) tarihinde Ankara’da olacağı haberi halk arasında heyecan ve korku yaratmıştır.⁸¹¹

Sultan Selim, Alaeddin’in Bursa’yı bırakıp babasının yanında döndüğü haberi üzerine adamlarını ikiye bölerek bir kısmını yanında tutarken diğerlerini Ankara yönüne giden Ahmed’in üzerine gönderdi. Bu kuvvetler meşhur Malkoçoğlu Bali Bey’in oğlu Ali Bey komutasındaydılar.⁸¹² Yavuz Ankara’ya geldiğinde Ahmed’in Amasya’ya geçmiş

gelmediğini ecilden bu hükm-i kudret-vâyei gönderüb buyurdum ki varduğu gibi ne kadar âdemün var ise alub gice ve gündüz dimeyüb yetişasun baña yakın dur cemî’-i ehvâle muttali’ dur deyu sâbikan ziyâde tenbîh olunmadı şimdiye dek senin ile mülâkî olmak gerek idük elbette elbette ziyâde yarar âdemle tizden yetişmek arduca olasun şöyle bilasün..” TS.MA. e. 566/20.

⁸⁰⁶ Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 7/10, 134-135.

⁸⁰⁷ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 135-136.

⁸⁰⁸ Altundağ, “Selim I”, 425; Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 7/10, 135.

⁸⁰⁹ Öztuna, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 105.

⁸¹⁰ Tarihsiz, Tur Ali Bey’den Yavuz’a arıza: “... Sultan Ahmed Bey mahruse-i Seferhisar’dan Angüri’ye müteveccih oldukta, Sultan Ahmed Bey Seferihisar vilayetlerine salgun salub ol memleketlere ziyade taaddiler olunur deyu bu bendenüze naklolunub haliyen ahvale vâkıf olmak için ve mümkün olur ise Salgun salanları dutup getürmek için Hüseyin ağa bendenüze koşulan bölük kullarınızdan yirmi sekiz nefer yoldaş gönderilüb ve mahrusa-i Sivrihisar diyarına ve ol yerin âyanına mektub gönderilüb ahâl-i vilâyet padişahımız hullidet hilafetuhu hazretlerininidir. Ol vilayete taaddi edenlerin hakkından gelesiz. Mümkün olur ise dutup bu canibe gönderesüz deyu enva’ı istimalet olunmuşıdi ...” Bkz. Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 7/10, 135’teki TS.MA.e. 759/51 numaralı belgeden alıntıdır.

⁸¹¹ Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 7/10, 135.

⁸¹² Gelibolulu Mustafa Âli Efendi, *Kitabü’l-Târîh-i Künhü’l-Ahbâr*, I. Cilt, II. Kısım, 1060-1061; Altundağ, “Selim I”, 425; Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 7/10, 135; Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 135-136.

olduğunu öğrendi. Bunun üzerine emrinde bulunan Mirahur Bıyıklı Mehmed Paşa, Malkoçoğlu Tur Ali Bey ve Sinop beyi Karaca Paşa'yı Ahmed'in takibinde görevlendirdi ve Ankara'yı da hareketinin üssü haline getirdi.⁸¹³

Şehzade Ahmed bölgeyi terk edince Yavuz, Ahmed'in daha önce almış olduğu yerleri geri aldı ve buralar yöneticiler tayin etti. Anadolu Beylerbeyiliğine Mustafa Paşa'yı, Karaman beylerbeyi olarak Hemdem Paşa'yı, Davud Paşa oğlu Mustafa Paşa'yı da Amasya Sancakbeyliğine atadı.

Selim'in üzerine geleceği haberini alan Ahmed doğuya doğru gitmeye karar verdi. Çünkü yanında Selim'le baş edecek kadar kuvvet yoktu. Bu amaçla önce Konya yoluyla Çukurova tarafına gideceği haberi geldi. Çünkü o yönde dostu ve müttefiki olan Karaman, Bulgar ve Taş Beyleri vardı ve bu yolu kullanarak Mısır'a gidebilirdi.⁸¹⁴

Ancak Karaman beylerbeyi olarak tayin edilen Hemdem Paşa, Ahmed'in önünde büyük bir engel oluşturuyordu. Ahmed'in bir diğer amacı da lalası ve aynı zamanda veziri Yularkısdı Sinan Paşa'ya ulaşmaktı. Sinan Paşa o dönemde Amasya taraflarında idi. Ona ulaşmak ve Amasya'daki kendine ait olanları alması gerekiyordu. Bu nedenle Ankara üzerinden Konya'ya değil de Amasya'ya gitmeyi tercih etti.⁸¹⁵ Amasya yönüne ilerleyen Sultan Ahmed Amasya'ya geldiğinde Amasya beyi Mustafa Paşa'nın güçlü müdafaası ile karşılaştı. Bu nedenle şehre giremedi ve Samsun yakınlarından doğu yönünde ilerledi. Ahmed para ve asker toplamak üzere adamlarını etrafa yolladı ancak başarılı olamadı.⁸¹⁶

Bu sırada Şehzade Ahmed'in lalası olan Yularkısdı Sinan Paşa Nur Ali Halife'ye yenilmiş ve topladığı kuvvetlerde dağılmıştı. Ahmed, Sinan Paşa'dan gerekli desteği görebilse Yavuz ile savaşabilirdi ancak yanında yeterli kuvvet yoktu. Yavuz'un göndermiş olduğu öncü kuvvetlerden olan Mirahur Bıyıklı Mehmed Ağa komutasındaki askerlerde Ahmed'i takip etmekte idi. Kuvvetlerini bir türlü bir araya getiremeyen Şehzade Ahmed tek yol olarak daha geriye, Anadolu'nun doğu taraflarına çekilmeyi uygun görüyordu. Bu nedenlerle Amasya'ya tarafına giden Ahmed burada bulunan ailesi ve kıymetli eşyalarını alarak doğu yönünde ilerledi.⁸¹⁷

⁸¹³ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 139.

⁸¹⁴ TS.MA. e. 812/7.

⁸¹⁵ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 136-137.

⁸¹⁶ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 139.

⁸¹⁷ Kemal, *Osmanlı Tarihi*, II Cilt, 504; Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 137-138.

Şehzade Ahmed doğu yönünde hızla ilerlerken kendisi ve maiyeti arasında sığınılacak devlet hususunda ihtilaf çıkmıştır. Beylerin bir kısmı Dulkadir oğluna, bir kısmı Mısır'a, bir kısmı da Şah İsmail'e gitmeyi uygun görmüşlerdir. Bu sırada Sivas yakınlarında bulunan oğlu Murad'da babasına mektuplar göndererek Şah İsmail'e iltica etmesi yönünde ısrar etmekteydi.⁸¹⁸ Ancak Sultan Ahmed, Şah İsmail'e değil Memlûk Sultanı Kansu Gavri'ye daha yakın duruyordu.⁸¹⁹

Selim'in harekete geçişi sonrasında⁸²⁰ Ahmed doğuya doğru yönelmiş, Divriği'de bulunduğu sırada oğlu Murad'dan bir mektup almıştır. Mektupta, Şah İsmail tarafından gönderildiğini, yanında Şah İsmail'in kumandanlarından Div (Dev) Ali ile yirmi bin kişilik bir kuvvet bulunduğunu yazmıştır. Yine aynı mektupta babasını Erzincan'a çağırması ve yanındaki bu ordu ile İstanbul'a (Üsküdar) kadar gidebileceklerini yazmıştır. Şehzade Ahmed çok zor bir dönemde olduğu halde oğlunun göndermiş olduğu bu mektuptan ziyadesiyle rahatsız olarak teklifini reddetmiş, mektubu da parçalara ayırmıştır.⁸²¹

Çağatay Uluçay, Sultan Murad'ın daha önce Kızılbaşlarla İran Şahı'na iltica ettiğini veya onlardan ayrı olarak İran'a gittiğini ifade etmektedir. Bazı tarihçilerin⁸²², babası tarafından İran Şahı'na yardım istemek üzere gönderildiğini yazmış olmalarına rağmen vaka ve hadiselerin bu durumu tekzip ettiğini hatta Sultan Murad'ın Sivas civarında babasına gönderdiği mektupta İran Şahı'na beraber gitmeyi teklif ettiğini ancak Ahmed'in bu mektubu yırtarak tepki verdiğini, dolayısıyla oğlunun İran'a iltica etmesine karşı olduğunu ifade etmektedir.⁸²³

⁸¹⁸ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 137.

⁸¹⁹ Şimşirgil, *KAYI III*, 137.

⁸²⁰ Şiar Yalçın, Selim'in harekete geçtiği haberinin ardından Ahmed'in Ermenistan sınırındaki dağlara çekilerek burada asker toplamaya çalıştığından bahsetmektedir. Bkz. Yalçın, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 256-257.

⁸²¹ Sümer, *Safevi Devleti'nin Kuruluşu*, 35.

⁸²² Uluçay'ın bahsettiği yazarlar olan İsmail Hakkı Uzunçarşılı ve Joseph V. Hammer'e göre: Şehzade Ahmed üzerine meşhur Malkoç oğlu Bâli Bey'in oğlu Ali Bey kumandasında ordu gönderilmiş ve bunun üzerine Şehzade Ahmed, yardım istemek üzere iki oğlunu Şah İsmail'e göndermiş ve kendisi Malatya'ya yönüne ilerlemiştir ancak daha sonra durum düzelince tekrar Amasya'ya dönmüştür. Amasya'ya geri dönüşünde devlet erkânından bazılarının özellikle Vezîr-i âzam Koca Mustafa Paşa'nın hala onun tarafında olması ve gizli den irtibat halinde bulunması yine yeniçeri ocağının büyük zabitlerinin onu hükümdar yapmak için mektup gönderip davet etmeleri onu ümitlendiren bir diğer gelişme olmuştur ki Malkoç oğlu bu durumdan Sultan Selim'i haberdar etmiştir. Bkz. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 250; Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 547.

⁸²³ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 131.

Uluçay, Ahmed'in oğlu Murad'ın lalası Hüseyin Bey'i elçi olarak Mısır sultanına gönderdiğini muhtemelen diğer oğulları Alaeddin ve Süleyman'ı da onunla gönderdiğini yazmaktadır.⁸²⁴ Oğullarının Mısır'a gönderen Ahmed'in Dulkadir oğlu Alâüddevle'ye bir elçi yollamıştır. Memlük Sultanı Kansu Gavri, Ahmed'in kendi topraklarına gelmek istemesine, Yavuz ile aralarının bozulacağından endişe ederek sıcak bakmıyordu. Sınıra geldikleri vakit Şehzade Ahmed'in maiyeti arasında nereye sığınacakları hususunda yeniden ihtilaf yaşanmıştır. Karaman beyleri, Şah İsmail'e; Mıdık ve Reyhan oğulları ile Turgud oğulları ise Mısır'a yani Kansu Gavri'ye iltica etmenin doğru olacağına ısrarcıydılar. Ahmed ve maiyetindekiler ilk olarak Kayseri'den Konya'ya geçip orada çarpışmayı düşünürlerken Yavuz'un Ankara'ya ilerlemesi ile bu fikirlerinden vazgeçtiler. Mısır'a gitmeleri durumunda orda hapsolacaklarını inandıkları için en doğru seçenek olarak Dulkadiroğulları'na iltica etmeyi uygun gördüler. Taş beyleri bu bölgeden Çukurova'ya sığınmalarının onlar için daha kolay olduğunu ve gereken askerlerin kendilerince toplanacağına dair Sultan Ahmed'e kesin bir söz verdiler.⁸²⁵ Ahmed bundan sonra Divriği'den sonra Darende'ye gitmiştir.

4.2. Şehzade Ahmed ile Selim'in Karşılıklı İstihbarat Faaliyetleri

Şehzade Ahmed'in taht mücadelesi, sadece askeri stratejilerle değil, aynı zamanda etkili istihbarat faaliyetleriyle de şekillenmiştir. Eski devirlerden itibaren iktidar erki, egemenlik, sömürme ve güç savaşları sırasında gerek haber alma gerekse de yalan haber yayarak karşı tarafı yanlış yönlendirme yöntemini hep kullanmıştır.⁸²⁶

İstihbarat faaliyetlerinin tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. İlk İslam toplumlarında posta ve istihbarat faaliyetleri "berid" bu faaliyetlerin icrasında bulunanlara da "ehl-i berid" denilirdi. Eski Türklerde ise Çinli istihbaratçılara "çaşı" adı verilmiştir. Farklı lisanlar bilen casuslar, güvenilir, dirayetli, ince görüş ve sezgiye sahip, becerikli ve işbilir, gizli işler çevirmeye alışkın olan, her türlü kılığa girebilen, kurnaz kişiler arasından seçilirlerdi. Divan-ı Hümayun Sicillerinin önemli bir kesimini teşkil eden Mühimme defterlerinde geçen "yarar casus" ifadesi ile de muhtemelen hem bu

⁸²⁴ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 138.

⁸²⁵ Şimşirgil, *KAYI III*, 137; Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 139-140.

⁸²⁶ Erdal Şimşek, *Türkiye'de İstihbaratçılık ve Mit* (İstanbul: Kumsaati Yay., 2004), 11.

vasıflara haiz olup bilgiyi temin etmenin yanında düşmana yakalanmadan görevini icra eden yetenekli kişileri kastedilmiştir.⁸²⁷

Türkler daha ilk zamanlarda istihbari faaliyetlere büyük önem vermişlerdir. Osmanlıların tarih sahnesine çıktıkları on dördüncü yüzyıl başları itibarı ile bu faaliyetler sık başvurulan bir yöntem olmuştur. Balkan fetihleri istihbarat faaliyetlerine daha da önem verilmesini sağlamıştır.⁸²⁸

II. Mehmed döneminde fetih hareketleri ve istihbarat çalışmaları birlikte yürütülmüştür. İmparatorluk devrinin vermiş olduğu ihtişam, istihbarat çalışmaları içinde övgü dolu değerlendirmeleri beraberinde getirmiştir. Osmanlılarda kurumsal istihbaratçılığın temelleri II. Mehmed dönemine kadar indirgenebilmektedir.⁸²⁹

Fatih'in ölümü ile II. Bayezid'in tahta çıkması sonrasındaki süreç Osmanlı istihbari faaliyetleri yoğunluk kazandığı dönemlerden birisidir. Bu yoğunluk daha çok o dönemde yaşanan saltanat mücadelesi ekseninde gelişmiş ve varlığını da II. Mehmed'in ölümü (1481) sonrası tahta geçen II. Bayezid'in kardeşi Cem Sultan ile yaşadığı mücadeleye borçludur.⁸³⁰ İlginç olan şudur ki Sultan Bayezid'in saltanatının ilk yıllarında taht mücadelesi etrafında yoğunlaşan Osmanlı istihbaratı, Bayezid'in son dönemlerinde Ahmed ve Selim'in taht mücadelesinde aynı amaca hizmet etmiştir. Amasya Sancakbeyi Şehzade Ahmed veliaht tayin edilmiş ve Trabzon Sancakbeyi Selim buna karşı çıkararak Rumeli'ye geçmiştir. Sultan Bayezid oğlu Selim'in iktidar hırsından kaynaklı eylemlerini kontrol etmek için casuslardan yararlanmıştır.⁸³¹ Sultan Bayezid'in oğulları hakkında araştırma yaptırdığına dair bir örnekte 25 Nisan 1512 (7 Safer 918) tarihli bir belgeden anlaşılmaktadır. Sultana arz edilen bilgiler arasında yeniçerilere salyanelerinin dağıtılmak üzere olduğu, yeniçeriler ve halk arasındaki konuşmaların araştırıldığı bilgisi yanında, Konya, Çorum, Kastamonu ve civarlarında Şehzade Ahmed ve Şehzade Selim hakkındaki düşüncelerin tespit edilerek padişaha arz edildiği yazmaktadır.⁸³²

⁸²⁷ Uğur Ünal, *Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı'da İstihbarat*, (İstanbul: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2017), 5.

⁸²⁸ Eroğlu, *Osmanlılar Yönetim ve Strateji*, 93.

⁸²⁹ Erdal, Şimşek, *Türkiye'de İstihbaratçılık ve Mit*, Kumsaati Yay., İstanbul, 2004, 21.

⁸³⁰ Ahmet Yüksel, *II. Mahmud Devrinde Osmanlı İstihbaratı*, (İstanbul: Kitap Yay, 2013), 63-64.

⁸³¹ Yüksel, *II. Mahmud Devrinde Osmanlı İstihbaratı*, 65.

⁸³² TS.MA.e. 1195/64.

Devlet erkânı tarafından desteklenen Şehzade Ahmed'in istihbaratı gayet güçlü idi. Vezirler kendi ikballerini de düşündüklerinden Sultanın da desteğini almış olan Ahmed'e her türlü istihbaratı sağlıyorlardı. Padişahı da etkilemek adına, Ahmed hakkında sürekli övücü sözler söylenir bütün isteklerinin yerine getirilmesi bir görev olarak addedilirdi. Bu yüzden saray civarında Şehzade Ahmed'in adamları eksik olmuyor, ülkeye ilişkin haber ve kararları öğrenen adamları hemen yola çıkarak namzet şehzadeye bu önemli bilgileri ulaştırıyorlardı. Bu nedenden olacak ki Divan'da tartışılan konular dahil bütün önemli haberlere ulaşan Şehzade Ahmed için uzak bir sancakta görev yapmak bile sorun yaratmıyordu. Özellikle divan üyelerince ülkenin sırlarını dahi içeren mektupların devamlı suretle Şehzade Ahmed'e gönderilmesi, Ahmed'in devlet yönetimindeki gündelik sorunlar hakkında da bilgi sahibi olmasını sağlıyordu. Ahmed'in desteğini sağlayan bey ve sipahilere büyük lütufta bulunulmuş ve bu sayede onun tahta çıkışı onların en büyük arzuları olmuştur.⁸³³

Şehzadelerin maiyetleri içinde onların durum ve hareketlerini kontrol edip padişaha haber veren adamlar bulunduğu gibi aynı şekilde şehzadeleri de devlet merkezindeki gelişmelerden ve durumlardan haberdar eden adamları bulunmaktaydı.⁸³⁴ Bunların dışında, farklı annelerden doğan şehzadelerin İstanbul'da haremde yaşayan kardeşleri ve yakınları bulunmaktaydı. Zaman zaman yapılan ziyaretlerle padişahı görmeye gelen anneleri veya cariyeleri orda olup bitenleri doğrudan ya da dolaylı olarak oğullarına ulaştırıyorlardı. Harem aynı zamanda padişaha tesir edilerek, şehzadelerin tahta çıkışında etkili olabilecek lehte ve aleyhte propaganda ya da lobi faaliyetlerinin döndüğü yerlerdi.⁸³⁵

Selim padişah olmaya karar verdikten sonra, güvendiği adamlarını İstanbul'a veya şehzadeler yanına göndererek istihbarat ağı kurdu. Adamlarından aldığı raporlar⁸³⁶ sayesinde gerekli tedbirleri aldı. Tahta çıkmadan önce kullandığı casuslar, sadece İstanbul, Edirne ve Amasya'dan bilgi akışını sağlamakla kalmadılar aynı zamanda Selim

⁸³³ Hoca Sadettin, Tacü't-Tevarih, IV, 11.

⁸³⁴ Uzunçarşılı, *Saray Teşkilatı*, 127.

⁸³⁵ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 57

⁸³⁶ Sultan Selim'in cülusuna müteakip casusluk için Anadolu'ya gönderilen Emir Ali Mustafa'nın Şehzade Ahmed'in asker topladığına dair gönderdiği raporda şu ifadeler geçmektedir: "...bi'l-âhare Sultan Ahmed çavuş başısı Bali bendeñüzi bu cânibde olan acemi yeniçeri cem' itmege gönderüb ve avâriz düşürmege gönderilicek biz bendeñüz bile muâvin olub bile yürüye deyu bir hüküm gelüb biz bendeñüz dahi çavuş başı ile bile Brusa'ya ve İnégöl'e ve Sultanöñü'ne varub iki yüz mikdâr eyi oğlan cem' olunub gönderildi...". TS.MA.e. 540-3.

hakkında da geniş propaganda yaparak Selim'in nasıl hareket edeceği konusunda fikir verdiler. Selim'in aldığı istihbaratta haremde yaşayanların da katkısı olmuştur.⁸³⁷

Sultan Ahmed'in isyan sürecinin başarısız olmasında Yavuz'un kurmuş olduğu casusluk teşkilatının da büyük etkisi olmuştur. Yavuz tarafından Anadolu'ya gönderilen casuslar Ahmed ve oğullarını adım adım takip ederek Sultan'a raporlar göndermişler ve bu raporlar gailenin nasıl durdurulacağı yönünde Yavuz'a önemli katkılar sağlamıştır. Sultan Ahmed'in ve lalası Yularkısdı Sinan Paşa'nın öldüğüne dair bazı yanlış bilgilerde vermiş olsalar da bu haberleri Sultan Ahmed'in taraftarlarının yaydığı da muhtemeldir. Yavuz'un adamları bir taraftan casusluk faaliyetlerinde bulunarak önemli haberler gönderirken diğer yandan da Anadolu'da Ahmed aleyhinde propaganda faaliyetinde bulunmuşlardır.⁸³⁸

Sultan Ahmed'in Karaman Beylerbeyi tayin ettiği Taceddin Bey'in Eskişehir civarında köyleri yakıp yıkması ve halka eziyet etmesi üzerine halk padişahıtan yardım talep etmişti. Halkın yardım isteği ve casusların Yavuz'un Anadolu'ya geçmesi yönündeki ısrarları Yavuz'u İstanbul'dan Anadolu'ya geçemeye mecbur bıraktı.⁸³⁹

Ahmed ve Selim mücadelesinin sürdüğü tahmini olarak 18 Temmuz 1512 tarihli bir belgeye göre: Ahmed isimli bir görevlinin, kendisi İstanbul'da bulunduğu sırada Şehzade Ahmed tarafına casusluk amacı ile gönderdiği ve Şehzade Ahmed'in ordusuna girerek çavuşluk yapan Çavuş Hoca isimli adamından bilgiler almıştır. Çavuş Hoca, Ramazanoğlu Beyi'nin Şehzade Ahmed'e yalnız olarak Bulgar taraflarına gelmesi durumunda Bulgar Beyleri ile ona yardım edeceklerini ve ona ihanet etmiş olan Karaman beylerini de cezalandırıp itaatlerini sağlayacaklarını bildirmiştir. Belgede ayrıca Şehzade Ahmed'in gerekirse iltica etmek için Şam ve Halep ümerasına adam gönderdiği, ağırlık ve levazimatını beş yüz adamı ile Amasya'ya gönderdiği, sonrasında Ankara'ya geçerek halka 1.200.000 akçe vergi saldığını daha önce istemiş olduğu azepler ve para verilemezse şehri yakıp yıkacağı tehdidinde bulunduğu yazmaktadır.⁸⁴⁰ Yine bir başka

⁸³⁷ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 56

⁸³⁸ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 134.

⁸³⁹ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 135.

⁸⁴⁰ "...Eğer Bulgar cânibine gelürsenüz cemi' ağırıguz bırağup تنها gelmek gerekdür ki Bulgar beğleriyle muavenet idüp Karaman beğlerinin hıyanet idenlerin kılıçdan geçürüp mâ-bâkisin itaat itdürüp arka yardım olalım." "...Evvel sahnan azebi ve zikrolunan mıkâdârı akçayı virmezsenüz şehir, yıkup yakup harap eylerim, demiştir" TS.MA.e. 757/6. Bkz. Uğur Ünal, *Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı'da İstihbarat*, s.43'ten alıntıdır.

belgede Yavuz'un casusları Tokat (Kara Çayır⁸⁴¹) civarında bulunan Ahmed'in Arabistan'a kaçmayı⁸⁴² planladığı yönünde çok da kesinliği olmayan bir haber (belgeden anlaşıldığı kadarıyla) getirdiler.⁸⁴³

Casusluk faaliyetlerinin en göze çarpan örneğini padişahın birinci veziri olup Ahmed'in bir nevi casusu olan Koca Mustafa Paşa'da görmekteyiz. Bir belgeye göre Sultan Selim'in Şehzade Ahmed'in peşine gönderdiği Malkoçoğlu Tur Ali Bey, Şehzade Ahmed'e yaklaştıkça padişaha ne yapması gerektiğini sorduğu bir mektup göndermiştir. Ancak mektup padişahın önce Mustafa Paşa'nın eline geçince, güya padişahın ağzından Şehzade Ahmed'e dokunmaması yönünde bir mektup yazarak Malkoçoğlu Turali Bey'i yanlış yönlendirmiş ve Şehzade Ahmed'in kaçmasına yardımcı olmuştur.⁸⁴⁴

Bir diğer hikâyeye göre ise: Sultan Selim, Şehzade Ahmed'in ailesini ele geçirmek üzere gizli bir talimatla Amasya'ya bir miktar süvari göndermişti.⁸⁴⁵ Mustafa Paşa, o sırada kendi eyalet sınırlarına yakın yerlerde savaşmakta olan Sultan Ahmed'i bu

⁸⁴¹ Bu yer muhtemelen o dönemde Tokat'a bağlı olup şu an Sivas merkez ilçesine bağlı bir köy olarak geçmektedir.

⁸⁴² Samsun naibinin ilamından: "... amma sultan Ahmed tarafından Kul gelüb limanda olan gemilerin yelkenlerin alub hisar kalesinde komuş idi. Amma iltimas ne maslahat için idi; ma'lum olmadı. Mirza Çavuş bendenüz gelüb kaleye girüb dizdar gıybet edüb kaleden yelkenleri alub sahiblerine verüb limandan her birinin bir tarafı giderdiler. Limanı tahlilye ettiler. Mezbur Sultan Ahmed'i şimdiki halde Tokad kurbünde Kara Çayır nam mevzi'de derler. Amsya'da olan etbain ve esbabın mecmu olub gitti derler. Amma teveccühü efvah-ı nasda Arabistan derler..." Bkz. Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 139'daki 47 numaralı dipnotta geçen TS.MA.e. 566/17 numaralı belgeden alıntıdır.

⁸⁴³ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 139.

⁸⁴⁴ "Rum'un cihan pehlevanı payitahtı Tur Ali bin Malkoç'a koşup karındaşı Sultan Ahmed Şah'un ardınca gönderdi Tur Ali bin Malkoç dahi Ahmed Şah'un ardınca on iki bin er ile revane oldu günlerde birgün Tur Ali bin Malkoç Sivaz'a iriştı Ahmed Şah'a bir göç yiri kalıcak Selim Şah-ı cihana name-birle adem gönderdi ne buyurursız devletlü hünkar karadaşın Sultan Ahmed'i tutayın mı yohsa kaçurub bir memlekete düşüreyin mi didi amma nameyi il(e)tenadem toğrı Selim Şah-ı cihana iletmedi ulı veziri Mustafa Paşa'ya ilette meğır ol dahi pinhani Ahmed Şahlı idi Tur Ali'nün namesini okudı (7a) Ahmed Şah tutıla diyu Mustafa Paşa'nun can başına sıçrayup gelen nameyi Selim Şah-ı cihana iletmeyüp Selim Şah-ı cihanın haberi yoğiken Selim Şah-ı cihanun mübarek ağzından Tur Ali Bin Malkoç'a bir name yazup gönderdi dimişki zinhar ve zinhar ya Tur Ali karadaşım Sultan Ahmed'ün üzerine varmayasın bir habbesine ziyan eylemeyesin hatta konduğu yurt yirinde bir devesi kalsa dahi almayasın diyu çünkü Tur Ali bin Malkoç Selim Şah-ı cihandan gelen nameyi okudı acebledi ta'accüb itti banatut getür diyu emr itmişdi gene böyle name gönderüp tutma demek ne'acebdür diyu fikre vardı ma'a'l-kıssa ulı vezir Mustafa Paşa yigirmi kere Tur Ali bin Malkoç'a name gönderdi ki zinhar ve zinhar karadaşım Sultan Ahmed'i incitmeyesin diyu Malkoç dahi gerçek sanup Sultan Ahmed'i tutmağa mukayyed olmadı güz eyyamı yetişdi sovk oldu nagihan Mustafa Paşa vezir Selim Şah-ı cihanun haberi yoğiken Tur Ali bin Malkoç'a name gönderüp Ahmed Şah'ı tutma didüğün Selim Şah-ı cihan tuydı tiz Tur Ali'ye bir name yazup gönderdi ki ya Tur Ali namem varduğı sa'at bir an turmayup karadaşım Ahmed'ün ardunca avrup tutmak cehdin idesin lalam Mustafa vezirün mektubına amel eylemeyesin dimiş"(7b) "çünkü Selim Şah-ı cihanun namesin okudı mevhumunı bildi ve evvel gelen nameler yaaln imiş"(8a). "ol sa'at bild kim kardaşı Sultan Ahmed'ün tutulmadığına sebeb ulı veziri Mustafa Paşa'dan olmuş Selim Şah-ı cihan bildi kim Tur Ali bin Malkoç kendünün toğrı imiş ulı veziri hayin imiş"(8b)." Bkz. Aköz- Demireğen, *Muhyi'nin Selim-nâmesi*, 56.

⁸⁴⁵ Cezar, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 718.

durumdan haberdar etmiştir. Ahmed haberi aldığı vakit kalabalık bir orduyla padişahın süvarilerini hücum etmiş ve dört bir yanı çevrilmiş olan süvariler teslim olmaya mecbur kalmışlardır. Sultan Ahmed kumandanla birlikte esir aldığı bütün askerlere hangi cesaretle evine girdiklerini, eşyalarını ve oğullarını almaya çalıştıklarını sordu. Kumandan özür dileyerek, efendisinin emri ile geldiklerini söylemiştir. Sultan Ahmed bunun üzerine onları öldürmeyip bir kalede hapsedmiştir.⁸⁴⁶

Mustafa Paşa'nın Sultan Selim tarafından öldürülmesi üzerine Şehzade Ahmed de aynısını hapiste tuttuğu Selim'in önemli kumandanlarından birisine⁸⁴⁷ yapmış, diğer askerleri ise serbest bırakmıştır.⁸⁴⁸

Koca Mustafa Paşa'nın öldürülmesinden sonra Sultan Selim'in Bursa'da kalmaya devam ettiğin öğrenen Şehzade Ahmed yirmi otuz bin kişilik ordusu ile baskın yaparak Selim'i yakalamak istiyordu. Ancak Ahmed daha harekete geçmeden iki casus bunun haberini Selim'e ulaştırdı.⁸⁴⁹

Ahmed'in Amasya'yı yeniden ele geçirmesi sürecinde⁸⁵⁰ olduğu gibi Ahmed'in Amasya'dan çıkarak Yenişehir'e vardığı süreçte de padişahın casusları sürekli çalışmaktaydı.⁸⁵¹ Amasya'dan yola çıkan Şehzade Ahmed'in Ankara üzerinden Yavuz kuvvetlerinin peşinden gittiği sırada Sultan Selim'in casusları tarafından kandırılan bir kısım asker de Sultan Selim'in saflarına katılıyordu. Bunlar arasında öteden beri Selim'in yanına gitmek isteyen ve ona birçok şeyi haber veren Ahmed'in çavuşbaşı Bâlî Ağa'da

⁸⁴⁶ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 139.

⁸⁴⁷ Şiar Yalçın bu kişinin (Sultan Selim'in bir cariyesinden doğan oğlu olduğu ileri sürülmektedir.) Üveys Paşa olduğu bilgisini vermektedir. Bursa'ya döndüğünde Üfeghi (Üveys) Paşayı Ahmed'in oğulları Alaadin ve Murad'a baskın yapması için Amasya'ya gönderdi. Fakat Selim'in tahta çıkmasında büyük rolü olan Sadrazam Koca Mustafa Paşa, onun zulmünden nefret ettiği için şehzadelere Üveys'in hangi amaçla gönderildiğini haber verdi. Üveys Paşa, Alaeddin ve Murad'ın tuzağına düşerek adamlarının çoğunu kaybetti ve kendisi de esir alındı. Tutsak Üveys Paşa, Koca Mustafa Paşa'nın ihanetini Selim'e haber verdi. Selim bu haberi alır almaz Koca Mustafa Paşa'yı idam etti. Şehzade Ahmed'de bu haberi alır almaz Üveys'i öldürttü. Bkz. Şiar Yalçın, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* (İstanbul: Kar Yay., 2005), 256-257.

⁸⁴⁸ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 140.

⁸⁴⁹ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 252; Akman, *Osmanlı Devletinde Kardeş Katli*, 82; Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 140.

⁸⁵⁰ Amasya'nın ele geçirilmesine dair Sultan Selim'in casusu tarafından gönderilen mektupta özetle şunlar yazmaktadır: Kayseri Beyi Hacı Kemal'in imza ve mühürüyle, Şehzade Ahmed'in Malatya'ya geçmesinden sonra Amasya'ya casus olarak gönderilen Hacı Kemal Bey'in, Amasya'da beylerbeyinin ele geçirildiği; Geldigelen Çeribaşı ve oğlunun, Çavuşbaşı Arnavut Hamza ve Mirahor'un başının vurulduğu; Horozoğlu ve Niksar Çeribaşı'sının evleri yağmalayıp talan ettirdiği; Şükrullah Bey'in korkusundan kaçıp Malkoçoğlu ile birlikte gittiğini Yavuz Sultan Selim'e arz ettiği mektup. TS.MA. e. 302/81.

⁸⁵¹ Şehzade Ahmed hakkında bilgi toplamak üzere gönderilen, Şehzade Ahmet'in Sivrihisar'dan çıkıp Oğlakçı'ya oradan Mihalli otağına vardığını, sonra Ankara'ya geçtiğini, Yularkasdı'nın Rum vilayeti askerleri ile on-on beş miktar askerle Ankara'ya varıp bir sıkıntı olursa Rum tarafında buluşalım diye haber gönderdiğini bildiren Ahmed isimli casusun Sultan Selim'e gönderdiği mektup için bkz. TS.MA. e. 566/30.

bulunmaktaydı. Padişahın casusları Sultan Ahmed'in kuvvetleri ve izlediği güzergahı günü gününe bildiriyorlardı.⁸⁵² Sultan Selim her ne kadar ilk savaşta padişah olarak abisinin gücünü hafife alıp kayıplar yaşasa da sonuçta abisini yenerek en büyük tehlikeyi ortadan kaldırmasında kullandığı istihbarat ağının büyük faydası olmuştur.

4.3. Şehzade Ahmed'in Diplomatik Temasları

Şehzade Ahmed, taht mücadelesi geniş çaplı diplomatik ilişkiler kurarak stratejik destek arayışına girmiştir. Kırım Hanı Mengli Giray, Mısır Sultan'ı Kansu Gavri ve Şah İsmail ile temaslarda bulunmuştur. Şehzade Ahmed'in diplomatik temasları, Osmanlı tahtı için verdiği mücadelede çeşitli güç odaklarından destek arayışlarını ve stratejik hamlelerini ortaya koymaktadır. Bu temaslar, Ahmed'in tahtı ele geçirme konusundaki kararlılığını ve çabalarını göstermektedir.

4.3.1. Şehzade Ahmed'in Kırım Hanı ile İlişkileri

Ahmed'in taht için verdiği mücadeledeki adımları, sadece Osmanlı içindeki rakipleriyle değil, aynı zamanda Kırım Hanlığı gibi dış destek sağlayabilecek aktörlerle de bağlantılıdır. Şehzade Ahmed, tahta çıkma yolunda birçok zorlukla karşılaşmış, Kırım Hanlığı'nın desteğini elde etmek ve rakipleriyle rekabet etmek için stratejik hamlelerde bulunmuştur. Bu mücadelede, Ahmed'in dış destek arayışları ve yerel ittifakları, taht mücadelesinin karmaşıklığını ve çok boyutlu doğasını ortaya koymaktadır.

Ricaud'a göre, Kırımlıları Osmanlı Devleti'ne bağlı prensliklerden birisi olarak görmek mümkündür. Ancak Avrupa Tatarlarının hepsi Osmanlı'ya bağlı değildir. Kalmuk ve Astrahan tatarları Müslüman olmalarına karşın Moskova Düküne bağlıdırlar. Osmanlı'ya bağlı olan Tatarlar ise Kırım'da oturmaktadırlar. Kefe şehri Kırımlıların itaat ve sadakatının bir teminatı olarak Osmanlı toprağı sayılmıştır. Kırım hanları seçimle göreve gelmekle birlikte padişah onayı ile görevde kalabilmektedirler. Kırım Hanı savaş zamanında padişahın istediği sayıda askeri temin etmez ya da saygıda kusur ederse padişah tarafından görevden alınabilir veyahut yerine oğlu ya da başka bir akrabasını tahta çıkarabilirdi. Kırımlılar padişaha öz tebaası kadar bağlıdırlar.⁸⁵³ Kırım'da bulunan

⁸⁵² Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 8/11-12, 196.

⁸⁵³ Paul Ricaud, *Türklerin Siyasî Düsturları*, haz. M. Reşat Uzmen (İstanbul: Tercüman, 1978) 103-104.

Giray Han ailesinin Moğol Cengiz Han'ın soyundan gelmeleri ve Altınordu'nun bir kolu olmaları hasebiyle Osmanlılar nezdinde büyük hürmet görüyorlardı.⁸⁵⁴

Şehzade Süleyman'a Karadeniz'in karşı kıyısında Kırım'a yakın Kefe'nin verilmesi ve Kırım hanının Selim'i desteklemesi Şehzade Ahmed'i Kırım hanını engellemek üzere adımlar atmaya zorlamıştır.

Kendi istekleri göz ardı edilirken, Şehzade Ahmed'in bütün isteklerinin yerine getirilmesi diğer iki şehzadede tahta Şehzade Ahmed'in geçirileceği kanaatini uyandırmıştı. Bunun üzerine şehzadeler payitahta yakın olmak amacıyla izin almadan sancaklarından ayrılmışlar, Korkud Manisa'ya Selim ise oğlunun sancağı Kefe'ye geçmiştir.

Anadolu'nun orta kesimi Şehzade Ahmed'in batı kesiminde ise Korkud'un hakimiyetinde olduğundan Selim'in bu yönlerden tahta erişmesi mümkün gözüküyordu. Halbuki Rumeli yakası ve oradaki kuvvetler taht için daha elverişli konumdaydı. Kefe Sancağının oğlu Süleyman'a verilmesi bu nedenle Selim için büyük avantaj sağlamıştır ve burası ilerde Selim'in faaliyetlerinin merkezi konumuna gelecekti.

Şehzade Ahmed'in baskılarıyla Bayezid, Selim'e Trabzon'a dönmesi için emirler göndermiş ve Mevlâna Nureddin Sarıgörez'i onu ikna etmesi için görevlendirmişti. Sarıgörez'in çabaları sonuçsuz kalınca, Bayezid, Selim'e yakın olan Kırım Hanı Mengli Giray'ın desteğini sağlamıştı. Selim, kendisine verilen sancak konusunda Ahmed'le eşit şartlar talep etmiş ve nihayet Semendire sancağını kabul etmişti. Bayezid, Selim'e güvence vererek muhtemel bir savaşı önlese de Ahmed'i yeniden tahta çıkarmak isteyince Bayezid ile Selim arasında Uğraşderesi'nde yapılan savaşta Selim yenilerek Kefe'ye kaçmak zorunda kalmıştı.

“Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han” adlı eserde bahsettiği üzere, Selim Bayezid'e yenildikten sonra Kefe'ye gitmek üzere Kırım serhaddine vardığında Kırım Hanı tarafından karşılanmıştır. Kırım hanı Selim'i teskin ederek bu yenilginin bir öneminin olmadığını bu yüzden vezirlerin ve ümeranın Şehzade Ahmed'e meyledeceklerini düşünmemesini eğer isterse ona tahtı almak için asker desteği

⁸⁵⁴ Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı*, 43.

verebileceğini söylemiştir. Ancak Selim kendi ikbalini ön plana çıkarmadan niyetinin tahta çıkmak olmadığını, babasının yaşlandığını devlet işlerinin vezirlerin eline geçtiğini, bu durumun memlekette karışıklığa neden olduğu, kardeşlerinin ise bu sıkıntıları çözecek güçte olmadıklarını bu nedenle amacının babasının elini öpüp bir miktar asker alarak bu karışıklığa son vermek olduğunu söylemiştir. Yine eserde Tatar hanının kızını Selim’e vermek istediğini ancak Selim’in bunu kabul etmediğini yazmaktadır.⁸⁵⁵ Bu sebeplerle Kırım Hanının her ne kadar padişaha bağlılığını bildirmiş olsa da taht mücadelesi sırasında Selim’in yanında yer aldığı görülmektedir.

Selim babası ve devlet adamlarını ikna edemeyince Rumeli’deki beyler ve askerlerle muhaberede bulunmuştu. Bu bölgede Anadolu’daki gibi Selim’in adamlarına ve ulaklarına engel olacak diğer şehzadelerin adamları yoktu. Bu rahatlıktan faydalanarak bir kısım beylerle anlaşmıştır.⁸⁵⁶ Selim’in Kefe’ye geçişi, Kırım Hanı Mengli Giray gibi önemli bir gücün desteğini almasını sağlayacaktı. Bu nedenle Şehzade Ahmed, Selim’in Kefe’ye geçtiğini öğrendikten sonra harekete geçti ve stratejik diyebileceğimiz bazı girişimlerde bulundu. Bir yandan babasına diğer yandan da Kırım hanına mektup ve elçiler göndererek Selim’in yeniden Trabzon’a dönmesini sağlamaya çalışmıştır. Selahattin Tansel, Hüseyin Efendi’nin “Bedayi-ül Vekayi” adlı eserinden aktararak Şehzade Ahmed’in Kırım Hanına bir mektup yazdığını ve bu mektupta Selim’in Rumeli’ye bırakılmamasını rica ettiğini yazmaktadır. Ahmed’in bunun karşılığında Kefe sancağına ait kasabalardan birçoğunu Han’a terk etmeyi vaat ettiğini⁸⁵⁷ yazmaktadır.⁸⁵⁸

⁸⁵⁵ “... Selim Han gemiler ile Kefe’ye doğru revân olup Kırım serhaddine vardıklarında Tatar Han askeri ile karşı çıkup hin-i mülâkatta şehzade hazretlerini tesliyeye müteallik nice kelimât eyledi. Ve güne inhizâmdan ve vüzerâ ve ümerânın Sultan Ahmed cânibine meylinden hatırınıza gam gelmesün. Eğer dilermeniz Tatar askerini size koşayım, varın kuvvet-i kahire ile milk-i mevrusınıza mâlik olun diye hayli söyledi. Şehzade çokluk ikbal suretin göstermeyüp buyurdular ki biz sevdâ-yı saltanat veyahut taleb-i memleket için ol tarafa varmamış idik. Belki babamız Pir, zaif ve bi-mecal ve ok nahîf olmağın cümleten umuru vüzeraya tevfiz itmekle a’dâ-yı dinü develt her cânibden baş kaldırdı bâis-i ihtilâl ve reâyâ pâ-y-mâl olmuştur. Ve sâir karındaşlarımız kendü hevâlarına tâbi olup nâz u naimle perveriş bulmuştur...” Bkz. Tansel, *II. Bayezid’in Siyasi Hayatı*, 282, 146 numaralı dipnottan alıntıdır. Ayrıca bkz. *Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han*, (Emanet Hazinesi,1416), 27b.

⁸⁵⁶ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 59.

⁸⁵⁷ “Kardeşim Selim sizin tarafınıza sığındı. Arzu ve isteği Rumeli taraflarına geçmektir. Han hazretlerinin yardımı olmayınca gücü yoktur. İşte Han hazretlerine fakirce hediyeimiz olsun diye şerefli bir berat yazarlar ki, genellikle Kefe vilayetinde bulunan memleketler, bütün şehirleri ve kasabaları, özellikle, namılı ve şöhrətli birkaç parça hisarlarıyla hepsi sizin olsun. Malımız gibi kullanın. Yalnız kardeşimi o tarafa geçirmeyin diyerek yalvarıp yakarmış ve ayrıca adam göndermiştir.” Bkz. Celal-zâde Mustafa, *Selimnâme*, 291.

⁸⁵⁸ Tansel, *II. Bayezid’in Siyasi Hayatı*, s. 283. 147 numaralı dipnottan alıntıdır.

Celal-zâde Mustafa'nın Selimnâme adlı eserinde, Selim ve Ahmed mücadelesi sırasında Kırım hanının oğullarından Muhammed Giray'ın Ahmed'i, Saadet Giray'ın ise Selim'i desteklediğini yazmaktadır. Ahmed'in vaatlerinden etkilenen Muhammed, babası ve kardeşi karşı çıkmasına rağmen Ahmed'i desteklemeyi sürdürmüştür. Celal-zâde Mustafa, Selim ve Mengli Giray'ın buluştukları sırada tesadüfen Sultan Ahmed'in adamının da orada bulunduğunu yazmaktadır. Sultan Ahmed'in mülk namesi(beratı) hanın eline geçince hanın kalbine korku düşmüş ve aklı karışmıştır. Selim buradan ayrılarak otağını kurduğu yere geçmiştir. Hanın oğullarından Muhammed (Mehmed) Giray, Ahmed'in vaat ettiklerine sevinerek Selim'in engellenmesini savunmuştur. Muhammed Giray, Ahmed'in padişah olacağı fikrine sahipken Mengli Giray ve diğer oğlu Saadet Giray ise Selim'in tarafını tutmakta ve Selim'in tahtı ele geçireceğine inanmaktaydılar. Ancak Muhammed, Selim'i yakalamak amacıyla harekete geçer ve askerlerini toplamaya gider. Giray Han, oğlu Saadet Giray'a Selim'in Özi denen suyun kenarında konakladığını, ona destek olmasını, Muhammed onu gafil avlamadan Akkirman'a geçmesini söylemek üzere gönderir. Saadet Giray bu haberi Selim'e ulaştırır ve Selim bütün tebaası ve destekçileriyle oradan ayrılır. Muhammed Giray otuz bin kişilik ordusu ile Selim'e baskın yapmaya geldiğinde Selim oradan ayrılmış ve Akkirman'a geçerek⁸⁵⁹ kurtulmuştur. Selim bu durum karşısında Mengli Giray'a sonsuz teşekkürlerini iletmiştir.⁸⁶⁰

Ahmed taraftarı Muhammed'in bu saldırısı başarısızlıkla sonuçlanınca Selim güçlenmeye devam etmiştir. Saltanatı elde etmek için Şehzade Selim de iki kardeşi gibi hazırlık yapmıştı. Selim Trabzon'da bulunan kendine ait kuvvetlerin yanında Kırım'ın askeri kuvvetlerinden de yararlanmayı planlıyordu. Saltanatı ele geçirmek amacıyla Rumeli'ye geçtiği vakit yanında Kırım Hanı'nın oğlunun komutasında bulunan 35 bin Tatar askerinden oluşan yardımcı kuvvetlerde bulunmaktaydı.⁸⁶¹ Yine Ahmed ile olan Yenişehir Savaşı'nda da Tatar kuvvetleri büyük yararlılık göstermişlerdir

⁸⁵⁹ Babası Bayezid'den Semendire'ye gitme yönünde emir almasının öncesinde yarısı Tatarlardan oluşan üç bin atlı askeri ile Kefe'den yola çıkarak Akkirman yolundan buz tutan tuna nehri üzerinden ilerlemiş ve bu esnada birçok askeri donarak ölmüştür. Bkz. Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 538.

⁸⁶⁰ Celal-zâde Mustafa, *Selimnâme*, 292-293.

⁸⁶¹ Tokmakçioğlu, *Katledilen Şehzadeler*, 136-137.

4.3.2. Şehzade Ahmed'in Memluk Sultanı ile İlişkileri

Şehzade Alaeddin'in Bursa'yı işgal etmesi ve sonrasında Selim'in gelmesi üzerine kaçması, Padişahın sevk ettiği kuvvetlerin Amasya'yı işgal etmeleri üzerine Şehzade Ahmed önce Memluk Devleti'ne ait olan Darende sınırına gelmiş buradan Memluk Sultanı Kansu Gavri'ye mektup yazmıştır. Bu mektupta kardeşi Selim'in saltanatı babasından zorla aldığını ve babasının Dimetoka'ya giderken Sazlıdere'de vefat ettiğini bir şayiaya göre babasının ölümünde Selim'in sorumlu olduğunu ve babası rahmetli olduğundan bir babasının da Sultan Gavri olup bunları bildirmek üzere Gazanfer⁸⁶² adındaki adamını gönderdiğini arz etmiştir.⁸⁶³

Babasının öldüğü ve yerine kendisinin hak sahibi olduğunu yazdığı bu mektupta Mısır Sultan'ı Kansu Gavri'ye "babam" diye hitap etmesi dikkat çekmektedir.⁸⁶⁴

Malatya naibinin Vezîr-i âzam Mustafa Paşa'ya gönderdiği mektupta Ahmed'in üç bin adamla Darende'ye kadar geldiğini ve sultana elçi göndererek kardeşiyle barışmak için aracılık yapmasını istediğini⁸⁶⁵ yazmaktadır.⁸⁶⁶

Ahmed, Memlûk ve Dulkadir desteği ile saltanatı ele geçirebileceğini düşünüyordu. Oğulları Alaeddin ve Süleyman'ı Mısır Sultanına gönderen Sultan Ahmed Divriği'ye gelip Dulkadiroğlu Alâüddevle'ye elçiler göndererek müzakereler yapmıştır. Hatta Süleyman'ın Kahire'ye geldiğinde babasının da geleceğini söylemesi Sultanı zor durumda bırakmıştır. Kansu Gavri, Ahmed'in topraklarına gelmesi durumunda Selim ile ihtilafa düşeceğini düşündüğünden Ahmed'in teklifini reddetmiştir.⁸⁶⁷

Gavri'den beklediği desteği alamayan Şehzade Ahmed bunun üzerine o dönem Şah İsmail'in elinde olan Doğu Anadolu'ya geçmiştir.⁸⁶⁸

⁸⁶² Uluçay, Şehzade Ahmed'in oğlu Murad'ın lalası Hüseyin Bey'in bir nâme ile ona elçi olarak gönderildiğini yazmaktadır. Bkz. Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 138.

⁸⁶³ Uzunçarşılı, "Memlûk Sultanları Yanına İltica Etmiş Şehzadeler", s. 531'deki TS.MA. e. 813/61 numaralı belgeden alıntıdır; Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 138.

⁸⁶⁴ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 138.

⁸⁶⁵ Uzunçarşılı'nın eserinde bahsettiği üzere: "bir vesikaya göre biraderiyle barıştırılması için Sultan'ın tavassutunu rica etmişti." Bkz. Uzunçarşılı, "Memlûk Sultanları Yanına İltica Etmiş Şehzadeler", 531.

⁸⁶⁶ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, s. 250, 2. Numaralı dipnotta bulunan TS.MA.e. 967/20 numaralı belgeden alıntıdır.

⁸⁶⁷ Şimşirgil, *KAYI III*, 137; Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 138; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, s.250, 2. Numaralı dipnot.

⁸⁶⁸ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 138.

4.3.3. Şehzade Ahmed'in Safevî Hükümdarı ile ilişkileri

Selim'in padişah olduktan sonra Anadolu'da yaygınlaşan Şiilik hareketlerine büyük ilgi göstermesinde dini kaygılardan ziyade bu grubun taht için en önemli rakibi konumundaki kardeşi Ahmed ve Ahmed'in Amasya'daki çevresi ile kurduğu ilişki vardı.⁸⁶⁹

Şehzade Ahmed'in Şah İsmail ile olan ilişkisi daha çok oğlu Şehzade Murad üzerinde ilerlemektedir. Amasya yöresinin kırsal kesimindeki halk daha çok Alevi ağırlıkta iken şehir merkezindekiler genel olarak Sünni mezhebinde idi. Şehir merkezindeki halk Murad'ı taht iddiasında bulunan bir şehzade olarak gördükleri süre zarfında olaylara kayıtsız kalarak bir hanedan üyesi olduğu için saygı duymuşlardır. Ancak Murad ne zaman Şii mezhepli Safevi Devleti ile temasa geçip iş birliği yaptıktan sonra şehir halkının tutumu değişmiş ve asi şehzade muamelesi görmüştür. Nitekim resmi Osmanlı propagandasında Şehzade Murad haramzade ve nâ-Murad olarak geçmiştir.⁸⁷⁰

Şehzade Murad, Amasya'dan Şah İsmail'e gönderdiği mektupta kendisini "şahı seven" olarak tanıtip eğer Şah İsmail kendisine yardım etmeyi kabul ederse, Rum vilayetini ona armağan etmeyi ve ona bağlı olmayı taahhüt etmiştir. Ayrıca: "Zira benim babam, Şeyh Safiyeddin İshak ocağının sufilerindendi. Ben de bu ocağın dostlarından ve saf itikatlî sufilerinden biri olmuşum ve böyle olmaya devam ediyorum" demiştir.⁸⁷¹ Şah İsmail'de bu mektup üzerine Nur Ali Halife'yi Anadolu'ya göndermiştir. Şehzade Murad sonradan Sultan Selim tarafından gönderilen Mustafa Paşa'nın ordusuna yenilerek Amasya'yı terk etmek zorunda kalmıştır.⁸⁷²

Şehzade Ahmed'in oğlu Murad'ın Kızılbaşlarla iş birliği başlarda Ahmed tarafından Selim'e karşı güç toplamak için siyasi bir strateji olarak onaylandı ve desteklendi. Sultan Selim'e giderek artan yeniçeri, sipahi ve akıncı desteği karşısında, Şehzade Ahmed'in en güvenilir askeri destekçileri, Kızılbaş hareketiyle bağlantılı olan Orta ve Güney Anadolu'daki aşiret kuvvetleriydi. Ahmed'in Turgutoğlu ve Varsak gibi Türkmen aşiretleriyle en gözde şehzade iken koalisyon kurduğuna dair kanıtlar vardır.

⁸⁶⁹ Fisher, *Sultan Bayezid Han*, s.135'teki 56 numaralı dipnot.

⁸⁷⁰ Musalı, "İsyân ve Hüsrân", 369.

⁸⁷¹ Musalı, "İsyân ve Hüsrân", 367-368.

⁸⁷² Biz Rumlu Nur Ali Halife'yi muzaffer bir ordu ile o tarafa göndereceğiz ki, keskin kılıç darbesi ile sizin haznınızın damarını koparsın. Bkz. Musalı, "İsyân ve Hüsrân", 368.

Selim tahta çıktıktan sonra, Ahmed'in Osmanlı rejimine karşı Kızılbaş isyancılarıyla iş birliğini daha da genişlettiği görülmektedir. Ancak kısa süre sonra, Murad ve Ahmed Kızılbaş desteği konusunda anlaşmazlık yaşadı. Ahmed, Kızılbaşların Osmanlı idaresine Anadolu'da büyük sorunlar çıkaracağını fark ederek ittifakı sonlandırdı. Ahmed bu hamle ile Osmanlı otoritesini koruma konusunda kararlı bir duruş göstererek bu unsurlardan uzak durma kararı aldı.⁸⁷³

Buna yönelik olarak da henüz Konya'da (Karaman) bulunduğu sırada ve padişah olan kardeşine isyan etmiş iken Kızılbaşlara karşı kendisinden yardım isteyen Anadolu halkının isteğini geri çevirmemiştir. Konya'dan lalası Yularkısdı Sinan Paşa'yı büyük bir kuvvetle yardıma göndermiştir.⁸⁷⁴

Sonraki süreçte ise padişah olan Selim'in harekete geçmesinin ardından, Ahmed doğuya yönelmiş ve Divriği'deyken oğlu Murad'dan bir mektup almıştır. Mektupta, Şah İsmail tarafından gönderildiğini, yanında Şah İsmail'in kumandanlarından Div Ali ve yirmi bin kişilik bir kuvvet olduğunu belirtiyordu. Murad, aynı mektupta babasını Erzincan'a çağırıp bu orduyla İstanbul'a kadar gidebileceklerini yazdı. Ahmed, içinde bulunduğu zor duruma rağmen, bu tekliften rahatsız olup mektubu parçalara ayırmıştı.⁸⁷⁵

Şah İsmail ilk başlarda hukuki veliaht olan Ahmed'i desteklerken Ahmed'in ölümü sonrasında Ahmed'in oğlu Murad'ı desteklemiştir.⁸⁷⁶

Şah İsmail kızını Ahmed'in büyük oğlu Murad ile evlendirmekle⁸⁷⁷ Osmanlı'nın saltanat çizgisinden menfaat temin etmeyi amaçlamıştır ancak bunda başarılı olamamıştır.⁸⁷⁸ İsmail, Murad'ı Selim'in karşısına çıkması için teşvik etmiş ancak Murad'ın etrafında gereken kenetlenmeyi sağlayamayınca bundan da vazgeçmiştir.

⁸⁷³ Yıldırım, "An Ottoman Prince Wearing a Qizilbash Taj", 92,93,102

⁸⁷⁴ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim" 7/10, 129-130; Şimşirgil, *KAYI III*, 111; Yıldırım, "An Ottoman Prince Wearing a Qizilbash Taj", 106.

⁸⁷⁵ TS.MA.e. 752-1.

⁸⁷⁶ Savory, *Safevîler Devrinde İran*, 43.

⁸⁷⁷ Fisher, Ahmed'in bu amaçla Şah İsmail'in kızlarından birisiyle evlendiğini oğullarından birisinin de Rafîzi tacı giydiğini yazmaktadır. Burada muhtemelen çeviriden kaynaklı olarak Ahmed, Şah İsmail'in kızı ile evlenen oğlu Murad ile karıştırılmış olmalıdır. Ayrıca bu mücadelede Selim'in Kırım hanının desteği ile Rumeli'ni kontrol ettiğini, Ahmed'in ise Anadolu'yu ele geçirdiğini ve İran şahından yardım görmekte olduğu yazmıştır. Bkz. Fisher, *Sultan Bayezid Han*, 135-136. Fisher'in aynı eserinin 1948 yılında farklı bir isimle yayınlanmış baskısında ise Ahmed'in kızlarından birisini Şah İsmail'e verdiği bilgisi yer almaktadır. Bkz. Fisher, *The Foreign Relations of Turkey*, 110.

⁸⁷⁸ Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı*, 43.

Sonrasında İran'a sığınmış olan Murad'ın Kâşân şehrinde vefat etmesiyle süreç Sultan Selim'in lehine sonlanmıştır.⁸⁷⁹

Ahmed'in "ılımlı" politikası ve safevi kültürüne sempati beslemesi kendi bölgesi olan Amasya'da Kızılbaş faaliyetlerine kısmen hoşgörülü bir atmosfer yaratmışsa da kesin olarak söylenebilecek şey, onun özellikle Anadolu'daki Kızılbaşlarla pragmatik bir ilişki kurduğudur. Kızılbaş gruplara olan ilgisinin Selim'e karşı askeri olarak avantaj sağlamak amacıyla olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, ideolojik olarak Ahmed'in Kızılbaş hareketine yakınlık duyduğu söylenemez.⁸⁸⁰

4.4. Nur Ali Halife İsyanı ve Taht Mücadelesine Etkisi

Sultan Bayezid henüz tahtta iken Şahkulu ile başlayan Kızılbaş isyanları, I. Selim tahta geçtikten sonra da sürmüştür. Şehzade Ahmed, Selim'in padişahlığından sonra Anadolu'ya dönüp güç topladıktan sonra kardeşinden tahtı geri almayı amaçlamıştır. Ancak Şah İsmail'in halifelerinden Şahkulu'nun çıkarmış olduğu isyanda Vezir-i azam Ali Paşa gibi önemli bir hamisini kaybeden Ahmed, yeğeni Mehmed'den Konya'yı aldığı dönemde bu sefer de yine Şah İsmail'in halifelerinden olan Nur Ali Halife'nin (1512) öncülük ettiği isyan ile uğraşmak durumunda kalmıştır.

Sultan II. Bayezid'in tahtı Selim'e bıraktığı, şehzadeler arasındaki mücadelenin sürdüğü dönemde Safevîlerin Anadolu'ya müdahale edebilecekleri şartlar oluşmuştur. Özellikle Şehzade Ahmed'in oğlu Murad tarafından Çorum ve Amasya taraflarında başlatılan kalkışma hareketi Safevîlerin ilgisini çekmişti. Tam da bu kaotik dönemde Şah İsmail halifelerinden Nur Ali'yi Erzincan'a vali olarak atayarak Osmanlı topraklarına girmesini emretmiştir. Böylece 1511 yılında Teke ilinde başlayan Şahkulu isyanından sonra henüz bir yıl bile geçmeden Orta Anadolu ve Orta Karadeniz taraflarını etkisi altına alan bir isyan hareketi ortaya çıkmıştır. Şahkulu İsyanı, Safevî Devleti tarafından resmen desteklenmemiş olsa da Nur Ali Halife İsyanı, Şah İsmail'in bilgisi dahilinde ve doğrudan onun emriyle gerçekleşen bir hareket olarak ön plana çıkmaktadır.⁸⁸¹ Şah İsmail başlarda

⁸⁷⁹ Savory, *Safevîler Devrinde İran*, 43.

⁸⁸⁰ Yıldırım, "An Ottoman Prince Wearing a Qizilbash Taj", 98.

⁸⁸¹ Namig Musalı, "Safevîlerin Erzincan Valisi Nur Ali Halife Rumlu ve Anadolu'daki Faaliyetleri", *Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, Cilt I, (Erzincan: 2019), 729-730.

Selim'e karşı, hukuki veliaht olarak kabul edilen Şehzade Ahmed'i desteklerken, Ahmed'in ölümünden sonra ise desteğini Ahmed'in oğlu Murad'a yönlendirmiştir.⁸⁸²

Batı ve Güney Anadolu taraflarındaki Kızılbaş hareketlerini Şahkulu yönlendirirken Orta Anadolu ve Orta Karadeniz taraflarını ise Nur Ali Halife yönlendirmekteydi.⁸⁸³ Dolayısıyla Nur Ali Halife daha çok Amasya ve Tokat, Çorum ve Bozok gibi merkezlerde Kızılbaşları Osmanlı'ya karşı örgütleyip harekete geçirmek amacıyla Anadolu'ya gönderilmişti.⁸⁸⁴ İsmail, Selim'in halifelerine zarar vermesinden endişeleniyordu ki bunda haklı idi.⁸⁸⁵

Nur Ali Halife, Şehzade Murad'ın isyan ettiği 918 Muharrem ayının sonları (1512 Nisan ortaları) ile Selim'in ordu serdarlığına getirilip, padişahlığına sayılı günler kaldığı sırada Osmanlı topraklarına gönderilmiştir. Dolayısıyla Nur Ali hareketinin Sultan Selim'in iktidarının ilk zamanlarında 1512 yılının ilk bahar- yaz aylarına denk gelen dönemde gerçekleştiği görülmektedir.⁸⁸⁶

Sultan Ahmed'in Amasya'da bulunan en büyük oğlu Murad da bu dönemde belki de onlardan yararlanmak amacıyla Kızılbaş olarak merasimle taç giymiştir.⁸⁸⁷

Rıza Yıldırım, Şehzade Ahmed'in oğlu Murad'ın, Rum vilayetindeki Kızılbaşlarla iş birliğinin başlangıçta tamamen siyasi kaygılarla babası tarafından teşvik edildiğini veya onaylandığını belirtmektedir. Ahmed, bu yolla Selim'in güçlü ordusuna karşı ek bir savaş gücü elde etmeyi amaçlıyordu. Ancak kısa bir süre sonra, Sultan Murad ve babası, silahlı Kızılbaşların hanedan mücadelesinde nasıl kullanılacağı konusunda anlaşmazlığa düştüler. Osmanlı tahtı için güçlü bir aday olan Ahmed, Osmanlı idaresine Anadolu'da sorun yaratan Kızılbaş unsurlardan uzak durması gerektiğini düşünüyordu, çünkü bu unsurların temel amacı, Osmanlı idaresini Anadolu'da rahatsız etmek, hatta tamamen ortadan kaldırmaktı. Bu sebeple, Kızılbaş isyancıları Rum vilayetinde Osmanlı otoritesini sarsmaya başladığında, Ahmed hemen Kızılbaşlarla olan dolaylı ittifakını sonlandırdı ve

⁸⁸² Savory, *Safeviler Devrinde İran*, 43.

⁸⁸³ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 77.

⁸⁸⁴ Gülten, *Osmanlı- Safevi Kışkırtıcı Kızılbaşlar*, 93.

⁸⁸⁵ Sümer, *Safevi Devleti'nin Kuruluşu*, 34-35.

⁸⁸⁶ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 130; Musalı, "Safevilerin Erzincan Valisi Nur Ali Halife", 731-732.

⁸⁸⁷ Sümer, *Safevi Devleti'nin Kuruluşu*, 34-35.

Murad'ı yanına çağırdı. Ancak Murad, amcası Selim'e karşı farklı bir strateji benimsedi; Kızılbaşlarla daha yakın bir ortaklık kurmaya ve onların ruhani lideri Şah İsmail ile iş birliği yapmaya karar verdi. Ne var ki Murad, Osmanlı hanedan mücadelesinde Kızılbaş gücünü etkin bir şekilde kullanamadı ve aksine, Şah İsmail'in Anadolu'da Osmanlı hakimiyetini zayıflatmak için kullandığı bir araç haline gelmiştir.⁸⁸⁸

Ahmed'in Rum vilayetinde olmadığı dönemde, Kızılbaş ayaklanması güç kazanmış ve 1512 yılının baharında doruk noktasına ulaşmıştır.⁸⁸⁹ Şah İsmail tarafından Anadolu'ya gönderilen Nur Ali Halife, Kemah, Erzincan, Niksar ve Tokat civarından yaklaşık 3000 sipahiyi etrafına toplamıştır.⁸⁹⁰ Nur Ali Halife, Koyulhisar'a varana kadar yaklaşık yirmi bin kişilik bir kuvvet toplamıştı. Kızılbaşlar, Nur Ali'nin öncülüğünde, Yörük, Türkmen ve Kürt Alevilerini ayaklandırmakla görevlendirilmişlerdi. Bu teşvikle Kara İskender ve İsa Halife, Çorum ve Amasya bölgelerindeki Kızılbaşların isyanını sağlamışlardı. Şah İsmail adına asker toplayıp başlarına kırmızı başlık taktıkları için bu gruplar "Kızılbaş" veya "Sürhser" olarak adlandırıldılar. Nur Ali Halife'nin birlikleri, Faik Paşa komutasındaki Osmanlı güçlerini Tokat civarında yenilgiye uğratarak hızla Tokat'a ilerlemişlerdi.⁸⁹¹ Şehre girişte sıcak karşılanıp, Şah İsmail adına hutbe okuttukları için şehir halkına zarar vermemişler ve Kazovası'nda (Kaz Çayırı), yanında on bin Kızılbaş bulunan Şehzade Murad ile birleşmişlerdir. Ancak, kısa süre sonra Tokat halkının muhalefet ettiğini öğrenilince geri dönerek şehri yakmışlardır.⁸⁹² Şehzade Murad'ın isyancılarla beraber hareket etmesi Şehzade Ahmed'e zarar vermiş çünkü bir şekilde Safevî destekçisi olan Şehzade Murad, Ahmed'in sancağı olan Amasya ve civarında şehzade Ahmed'e olan desteğin azalmasına neden olmuştur.

Şehzade Ahmed, padişah olan kardeşine isyan etmesine karşın Safevilere karşı bir duruş sergilediği görülmektedir. 1512 yılının Nisan ayında toplanan Kızılbaşlar, Dulkadiroğlu Alâüddevle Bey'e İran Şahı'na gitmek üzere yola çıkacaklarını bildirerek harekete geçmiştir. Bu dönemde Sultan Ahmed, Konya'da bulunmaktaydı. Nur Ali Halife'nin liderliğindeki Kızılbaş tehdidi nedeniyle halk, dağlara ve şehirlere sığınmış ve

⁸⁸⁸ Yıldırım, "An Ottoman Prince Wearing a Qizilbash Taj", 92-93.

⁸⁸⁹ Yıldırım, "An Ottoman Prince Wearing a Qizilbash Taj", 106.

⁸⁹⁰ Gülten, *Osmanlı- Safevi Kışkırtıcılığı Kızılbaşlar*, 93.

⁸⁹¹ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim" 7/10, 128; Sümer, 35; Şimşirgil, *KAYI III*, 111.

⁸⁹² Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 128; Sümer, *Safevi Devleti'nin Kuruluşu*, 35; Şimşirgil, *KAYI III*, 111.

Amasya valisi olan Şehzade Ahmed'den yardım talep etmiştir. Şehzade Ahmed, oğlunun Kızılbaş olmasına karşı çıktığı gibi, Karaman'dan Amasya halkının isteği üzerine lalası Yularkısdı Sinan Paşa komutasında büyük bir kuvveti Kızılbaşlara karşı göndermiştir. O sırada Murad, Şah İsmail'in yanına gitmiş ve Nur Ali Halife de Erzincan'a doğru ilerlemekteydi. Sinan Paşa, Nur Ali'nin liderliğindeki kuvvetlere Kızılhisar'da⁸⁹³ ulaşmış, ancak yapılan çatışmada mağlup olmuş, iki bin asker kaybederek geri çekilmek zorunda kalmıştır (1512). Nur Ali Halife ise bu dönemde Erzincan'a gitmiştir. Sinan Paşa'nın yenilgisinde, Şahkulu'na karşı Ali Paşa'nın savaştığı dönemdekine benzer şekilde, Karaman askerlerinin taraf değiştirmesi⁸⁹⁴ büyük rol oynamıştır.⁸⁹⁵

Kızılbaşlar, Sinan Paşa'yı yenilgiye uğrattıktan sonra Sivas'a saldırıyı planladılar, ancak bu sırada askerler arasında anlaşmazlık çıktı ve bölünme yaşandı. Bir grup İran Şahı'na gitmeyi tercih ederken, diğer grup Dulkadiroğlu Alâüddevle Bey'e katılmak istedi. Bu çatışma, kendi aralarında savaşa yol açtı ve Anadolu'da liderleri Yahya Pehlivan ile Dev Ali'nin öldüğüne dair söylentiler yayıldı. Göksu⁸⁹⁶ civarında, Mehmed Ağa⁸⁹⁷ adlı biri, geride kalan kuvvetlere yetiştirdi ve çıkan kanlı çatışmada, Nur Ali dahil olmak üzere iki taraftan birçok kişi hayatını kaybetti (20 Temmuz 1512). Mehmed Ağa'nın kuvvetlerinden kaçmayı başaran diğer Kızılbaşlar ise, Şahkulu'nun adamları gibi İran'a sığınmayı başardılar.⁸⁹⁸ Nur Ali Halife İsyanının etkili olduğu bölge için bkz. Şekil 4.

⁸⁹³ Namıg Musalı, Koyulhisar civarındaki Eyüyazı denilen yerde savaşıldığını yazmaktadır. Bkz. Musalı, "Safevilerin Erzincan Valisi Nur Ali Halife", 735.

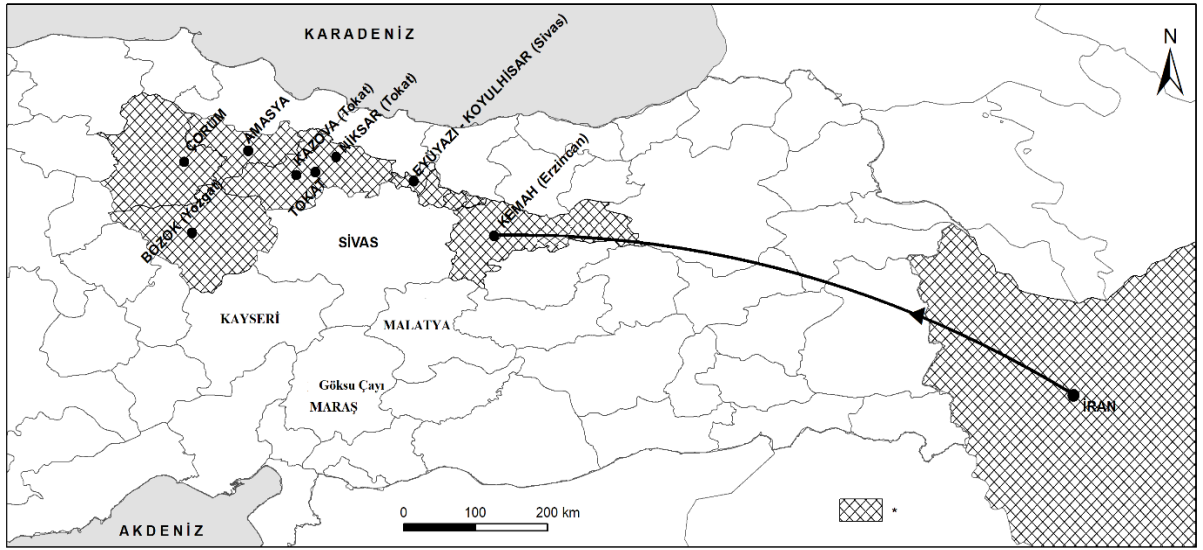
⁸⁹⁴ "...Koyulhisar'da ardından yetüb ikinci vaktinde beraber olunub haylı ceng olub sağ koldan hain Karamanlu kaçub bu sebebdan Sinan Paşa münhezim olub..." Bkz. Uluçay, "Yavuz Sultan Selim" 7/10, 130, 27 numaralı dipnottan alıntıdır.

⁸⁹⁵ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 129-130; Şimşirgil, *KAYI III*, 111; Yıldırım, "An Ottoman Prince Wearing a Qizilbash Taj", 106.

⁸⁹⁶ Uluçay'ın eserinde yer alan Göksu isimli akarsu muhtemelen o dönemde Dulkadiroğulları sınırları içinde bulunan Göksu nehridir (Günümüz Kahramanmaraş- Nurhak İlçesi- Göksu Nehri).

⁸⁹⁷ Çağatay Uluçay bu kişinin muhtemelen Mirahur Bıyıklı Mehmed Ağa olduğunu ifade etmektedir. Bkz. Uluçay, 7/10, İstanbul 1954, 130.

⁸⁹⁸ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 130; Şimşirgil, *KAYI III*, 111.



Şekil 4. Nur Ali Halife İsyanı Haritası

*Taralı alanlar, kaynaklarda geçen yerlerin günümüzde hangi il sınırları içinde ve hangi ülke sınırları içinde bulunduğunu göstermektedir.

Bu isyanda asilerin geliş ve gidiş güzergahları net olmamakla birlikte isyanın etkili olduğu yerler haritada gösterilmiştir.

Ahmed'in veziri Yularkısdı Sinan Paşa, Nur Ali Halife'ye yenildiğinde, bu yenilgi Ahmed'in yeniçeriler arasındaki itibarını tamamen zedelemiştir. Bu olayların ardından yeniçeriler ikinci bir isyan çıkarmıştır. Yeniçeriler, ordunun başarısızlığını öne sürerek, Ahmed'in padişah olamayacağını ve ülkenin kurtuluşunun Selim'in tahta geçmesiyle mümkün olduğunu düşündüklerinden, II. Bayezid'i Selim'i tahta çağırmaya zorlamışlardır (6 Mart 1511).⁸⁹⁹

Şehzade Ahmed, Ali Paşa'nın ardından güvendiği adamlarından biri olan Yularkısdı Sinan Paşa'nın başarısızlığıyla birlikte bir darbe daha almıştır. Sinan Paşa'nın Nur Ali Halife'ye yenilip topladığı kuvvetlerin dağılması, Ahmed'in askeri gücünün zayıflamasına yol açmıştır. Bu durumda, veziri konumundaki Sinan Paşa'nın yaşadığı hezimet Şehzade Ahmed'in durumunu daha da zorlaştırmıştır.

⁸⁹⁹ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 538; Aksun, *Osmanlı Tarihi*, I. Cilt, 199; Tokmakçioğlu, *Katledilen Şehzadeler*, 142; Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, 84-85.

Anadolu'nun güçlü bir konumda olan Şehzade Ahmed, belki de tahta yeni oturan kardeşine karşı saldırılabilecek konumdayken, yaşadığı yenilgiler sonrası askeri olarak zayıflayıp geri çekilmek zorunda kalmıştır. Böylece Şehzade Ahmed, Ali Paşa'dan sonra en yakınında bulunan adamlarından olan Yularkısdı Sinan Paşa'nın başarısızlığı ile önemli bir darbe daha almış oldu. Şehzade Ahmed'in en önemli adamlarının uğradığı hezimetlerin tamamı Şehzade Ahmed'in hanesine yazılıyordu. Ahmed'in geri çekilişi, Selim'in gücünü artırarak devlet içinde Ahmed taraftarlarının moralini bozmuş ve yeni sultanın etki alanını genişletmiştir.

Celalzade Mustafa eserinde, Ahmed'in kendi çevresindeki adamlarının beceriksiz ve yetersizliklerine dair şunları söylediğini yazmaktadır:

Gerçekte kendimizde gurur olup, cihan devletini felaket ve gevşeklikten uzak ve terkedilmiş diye ölçüp biçerek, sarayda kendi yanımızda yetişmiş olup, yerle göğü ayırmayan, gurur deryasına batmış, gerçekten, âlemdeki değişiklikleri ve konuları bilmeyen acemi gurubunu meydana getirip, kendilerini adam sanıp, ileri getirdik. Bizi ötesi karanlık bir çukura çektiler. İşimiz ah vah oldu. İşte bu duruma eriştik. Kardeşim Selim, bunlara dost ve arkadaş olmayıp, nerde bilgili ve olgun bir kimse varsa onları dost ve arkadaş edindi. Sonunda onu bu dereceye ulaştırdılar. Şimdi ben durumumu düşünüyorum. (Celalzade Mustafa, *Selimnâme*, haz. Ahmet Uğur-Mustafa Çuhadar, (Ankara: ME. Basımevi, 1990), 329-330.)

Sonuçta Safevî kaynaklı Anadolu Kızılbaşlarının çıkarmış olduğu isyanlar Osmanlı Devleti için büyük tehlike yaratmış ve bu savaşlarda elli bin kişi hayatını kaybetmiştir. Osmanlı padişahından sonra ikinci adam konumunda bulunan Hadım Ali Paşa da yine bu dönemde hayatını kaybetmiş, köyler yıkılmış ve yağmalanmış ülkede asayiş bozulmuştur. Bu isyanların gelişimine paralel olarak şehzadeler arasında da büyük mücadeleler yaşanmış Sultan II. Bayezid saltanatı bırakmak zorunda kalmıştır. Kızılbaş isyanları neticesinde durum çığırından çıkmış, Şehzade Ahmed'in isyan niteliğindeki hareketleri ve Kızılbaş isyanlarının yeniden alevlenmesi Bayezid'i çaresiz bırakmıştı. Merkezde bulunan Yeniçeriler ise Selim'den yana tavır alarak onu başta görmek istediklerini her fırsatta dile getirmişlerdir. Yaşananlar neticesinde Bayezid divanı toplayarak: “Artık benim saltanat yükünü taşımaya takatim kalmadı. Oğlum Sultan

Selim'i getirmek için ne lazım ise yapınız, dedi. Derhal davet mektubunu yazıp yeniçeri kethüdası Balyemez yanında birkaç yayabaşı ile Selim'e gönderilmiştir.”⁹⁰⁰

Selim'in Osmanlı tahtına çıkmasında, paradoksal olarak⁹⁰¹, zorlu düşmanları Kızılbaşların önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Taht mücadelesi başladığında, Kızılbaş meselesi devletin güç dengelerini derinden etkileyen birincil konu haline geldi. Şehzadelerin Kızılbaş sorununa karşı tutumları ve eylemleri, devlet içindeki müttefiklerini belirlemiştir. Bayezid'in oğullarından Selim, Kızılbaşlara karşı en tutarlı ve saldırgan politikayı benimsemiştir. Trabzon'daki valiliği sırasında kendini Kızılbaşların tam karşısında konumlandıran Selim, 1520'deki ölümüne kadar bu tutumunu sürdürmüştür. Buna karşılık, Ahmed'in Kızılbaş meselesinde tutarlı bir politika geliştiremediği ve tutumunun oldukça muğlak olduğu görülmektedir.⁹⁰²

Ahmed 1511 sonbaharında yeniçeri isyanı sonrası İstanbul'dan dönene kadar kızılbaş hareketine hiç yakın olmamış hatta önde gelen kızılbaşları hapsedtiği de olmuştur.⁹⁰³ Bununla birlikte Anadolu'ya dönmek zorunda kalıp Selim ise tahta davet edildiğinde ise onlara karşı tavrını değiştirmiş ve imparatorluk kuvvetlerine karşı oğlu üzerinden gerçekleşen ittifaka ses çıkarmamıştır. Diğer yandan, Şahkulu ayaklanması ile diğer gelişmeler, Anadolu'daki Kızılbaşların önemli askeri gücü olduğunu ortaya çıkarmıştı. Ahmed, bu önemli milis gücünün desteğini kazanmak istiyordu. Ancak kısa süre sonra Kızılbaşların Osmanlı için yarattığı büyük tehlike nedeniyle ittifaktan vazgeçmiştir. Ancak oğlu Murad bu ittifakı sürdürmüştür.⁹⁰⁴ Sonuçta, Selim'in Kızılbaşlara karşı sert tutumu, ona taht yolunda avantaj sağlarken Şehzade Ahmed'in tutumu onu tahttan uzaklaştıran bir etken olmuştur.

⁹⁰⁰ Şimşirgil, *KAYI III*, 111-112.

⁹⁰¹ Fisher, Selim'in yeniçerilerin desteğini kazanmasında önemli bir etken olarak onun Bektaşî tarikatı üyesi olması ve bu sebeple imparatorluğu genişletip güçlendireceği ve kendilerine cömert davranacağı beklentisinin bulunduğunu belirtmektedir. Bkz. Fisher, *Sultan Bayezid Han*, 130.

⁹⁰² Yıldırım, “An Ottoman Prince Wearing a Qizilbash Taj”, 97-98.

⁹⁰³ “.. Sultan Murad etraf-ı âleme ulak salub kande kızılbaş var ise yanına cem'eyledi. (Muharrem ayının aharında) haber olundu, beş altı güne değin Geldigelen ovasına on bin vardır, derler cem'oldu; meğerki İsa Halife oğlu derlerdi. Çorumlu'da bir oğlan var idi, Sultan Ahmed bu diyardan gittiği vakit Sultan Murad habsetmişti, onu koyuverdi...” TS.MA.e. 816/12.

⁹⁰⁴ Yıldırım, “An Ottoman Prince Wearing a Qizilbash Taj”, 99,102.

4.5. Vezir ve Bağlı Beylerin Taraflaşmaları

4.5.1. Vezirlerin Taraflaşmaları

Ahmed'in siyasi kariyerinde, vezir taraflaşmalarının önemli bir rol oynadığı görülmektedir; özellikle, bu mücadeleler onun Osmanlı tahtındaki konumunu doğrudan etkilemiştir.

Türk-İslam devletlerinde özellikle Selçuklu Devleti'nde var olan başvezirliğin bir devamı olan sadrazamlık (vezîr-i âzam) Osmanlı Devleti'nin teşkilat yapısında başlangıçtan itibaren güçlü bir kurum olarak yer almıştır.⁹⁰⁵ Henüz gelişme safhasında olan Osmanlı Beyliği'nin organizasyonu için gerekli olan bu müessese Orhan Bey tarafından tesis edilmiştir.⁹⁰⁶

Başlangıçtan itibaren 16. yüzyıl sonlarına kadar çoğunlukla vezîr-i âzam tabiri kullanılırken, sadarettten hareketle yukarı ve en üst manalarına gelen “sadr” kelimesinin makam ifade eden şekli olan sadr-ı âlî, sadr-ı a'zam ünvanları da kaynaklarda yer almaya başlamıştır.⁹⁰⁷ Sadrazamlar, 14. yüzyılın ortalarından İstanbul'un fethine kadar birkaç istisna dışında silsile halinde tanınmış bir Türk ailesi olan Çandarlı sülalesinden gelmekteydi. Bu aile üyelerinin yetmiş yıldan fazla bir süre zarfında kazaskerlikten vezirliğe oradan da vezîr-i âzamlığa yükselmeleri “Saltanat Âl-i Osman'a, sadâret Çandarlılar'a ait ve münasiptir” kanaatinin oluşmasına neden olmuştur. Bu suretle Çandarlılarla birlikte vezîr-i âzamlık, ilmiye sınıfından gelen, Türklere ait olup babadan oğula geçen bir kurum özelliği kazanmış oluyordu. Ancak Fatih'in özellikle İstanbul'un fethi sonrasında vezîr-i âzamlık makamını yeniden düzenlemesi ile devşirme kökenliler ön plana çıkmaya başlamıştır. Böylece Osmanlı hanedanına rakip olabilecek ailelerin güçlerini kırmak sureti ile doğrudan kendisine bağlı kullardan müteşekkil bir sistem oluşturmuştur. Bu sistem, kurulduğu andan itibaren iki asır boyunca o kadar etkili ve kalıcı bir hal almıştır ki zaman zaman nadir de olsa Türk kökenli birisinin sadrazamlığa

⁹⁰⁵ Mehmet. İpşirli, “Sadrazam”, *DİA* (İstanbul: TDV Yay., 2008), 35/414-415.

⁹⁰⁶ Aydın Taneri, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Döneminde Vezir-i A'zamlık (1299-1453)* (İzmir: Akademi Kitabevi, 1997), 47.

⁹⁰⁷ İpşirli, “Sadrazam”, 415.

atanması durumunda, makamın devşirmelerin hakkı olduğu iddiasıyla itiraz edildiği dahi olmuştur.⁹⁰⁸

Vezîr-i âzam padişahın fermanı ile göreve atanır ve başlardı. Padişah bu fermanla vezîr-i âzamını vekili olarak, kendi uhdesinde olan yürütme ve kaza-i salahiyetlerin icrasında yetkili kılmaktadır. Bu itibarla vezîr-i âzam, hükümdarın vekili olarak bütün devlet işlerini yöneten en yüksek kademedeki devlet memurudur. İcraatlarından dolayı yalnızca hükümdara karşı sorumlu olup padişah tarafından yetkileri kısıtlanabileceği gibi tamamen ortadan da kaldırılabilirdi. Vezîr-i âzam, törenlerde, yabancı hükümdarlar ve elçilerle olan ilişkilerde yine “mezalim divanında” da hükümdarın vekili görevini üstlenirdi. Ülke içindeki düzen ve huzurun tesisinden sorumlu olan vezîr-i âzam idarî kadroların yönetimini *kalem* ile yürütürken askeri kadrolara da sahip olduğu beylerbeyilik ünvanı ile doğrudan emir verebilirdi. En yukarda bulunan vezirler ve emirler de dahil olmak üzere hükümet, ordu ve yargı kademelerinde bulunan memur ve subayların hepsi onun emri altındadırlar. Vezîr-i âzam, payitaht dışında görevlendirilmesi dışında hükümdarın yakınında bulunur gereken durumlarda sefer ve seyahatlerinde sultana eşlik ederdi. Fatih kanunnamesinde geçen satırlar vezîr-i âzam yetkilerinin genişliği ile ne kadar önemli bir konumda bulunduğunu açık bir şekilde anlatmaktadır: ”Bilgil ki(?) vüzerâ ve ümeranın vezîr-i âzam başıdır, cümleinin ulusudur, cümle umurun vekili mutlakıdır ve malının vekili defterdarıdır ol vezîr-i âzam nâzırıdır ve oturmada ve durmada ve mertebede vezîr-i âzam cümleden mukaddemdir.”⁹⁰⁹

22 Mayıs 1481 tarihinde tahta çıkan II. Bayezid’in vezirliğini yapmış olanlar arasında İshak Paşa⁹¹⁰, Davut Paşa, Hersekzade Ahmed Paşa, Çandarlı İbrahim Paşa, Mesih Paşa, Hadım Ali Paşa, Koca Mustafa Paşa’yı saymak mümkündür.⁹¹¹

Bayezid kardeşi Cem Sultan ile girdiği taht mücadelesinde devşirme paşalardan yardım görmesine karşın kendisini tamamen devşirmelere teslim etme niyetinde değildi. O nedenle saltanatını devşirme tasallutundan kurtarmak için uğraşmıştır. İlk iş olarak

⁹⁰⁸ İpşirli, “Sadrazam”, 415; Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 131.

⁹⁰⁹ Taneri, *Kuruluş Döneminde Vezir-i A’zamlık*, 55-56.

⁹¹⁰ Selahattin Tansel, Bayezid taraftarı olan İshak Paşa’nın Fatih’in ölümü sırasında İstanbul muhafızı olduğundan, aslında o dönemde Karaman’da tahta daha yakın konumda bulunan Cem Sultan’a haber vermeyerek Bayezid’in tahta çıkmasında etkili olduğunu yazmaktadır. Bkz. Tansel, *II. Bayezid’in Siyasi Hayatı*, 24.

⁹¹¹ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, 141.

İshak Paşa'nın yerine Davud Paşa'yı getirmesi devşirme diktatörlüğünün kırılması yönünde atılmış bir adımdı.

Vezirler arasında asıl etkili olanlar Gedik Ahmed Paşa, Hersekzade Ahmed Paşa ve İshak Paşa idi. Gedik Ahmed Paşa Bayezid tarafından idam edilmiş, peşi sıra İshak Paşa da görevinden azledilmiştir. Bu gelişmeler üzerine, Türk devlet adamları ile çoğunluğu Türk olan ulema sınıfının büyük sevinç yaşadığından bahsedilmektedir.⁹¹²

II. Bayezid'in izlemiş olduğu ılımlı politika, doğuda Safevîler gibi Osmanlı için büyük tehlike yaratabilecek bir devletin ortaya çıkmasına sebep olurken, Osmanlı içinde de tek otorite olan padişahın nispeten pasif konuma düşmesine neden olarak vezirlerin güç odağına dönüştüğü bir dönem olmuştur. Bunda padişahın karakteri ve yaşlılığından kaynaklı olan yönetebilme kabiliyetinin zayıflaması da etkili olmuştur. Bayezid'in iktidarının sonlarına doğru şehzadeleri arasında taht kavgalarının yaşandığı dönemde vezirler, kendi ikballerini de düşünerek, tahtın yeni varisi konusunda Sultan Bayezid'i yönlendirmeye çalışmışlardır⁹¹³.

Vezirlerin bütün gelişmelerden saltanat makamını aracısız ve hemen haberdar etmeleri en önemli görevleri arasında idi. Ancak Bayezid'in otoritesinin zayıflamasından kaynaklı olarak bütün sorumluluk onlara kaldığından bu konudaki görevlerini aksatmaktaydılar.⁹¹⁴

Yaşlanmış olan Sultan Bayezid, nikris hastalığından mustarıptı o kadar ki artık sefere çıkmak ona çok zor geliyordu. Bu durum onun sürekli İstanbul'da kalmak zorunda bırakıyordu ve zamanının çoğunu yatakta geçiriyordu. Bu sırada bir taraftan vezirler ve divan üyeleri ile diğer taraftan geri kalan devlet erkânı ve sancak beyleri gelirlere el koyarak pervasızca israfta bulunuyorlardı. Beyler masum halkı haksız yere sömürüyor ve ceza görmeden baskı altına alıyordu. Bu baskı karşısında halkın şikâyetleri de güçlü bir şekilde baskılandığından ne padişah ne de devletin diğer yetkilileri bundan haberdar

⁹¹² Nazım Tektaş, *Sadrzamlar Osmanlı'da İkinci Adam Saltanatı* (İstanbul: Çatı Kitapları, 2002), 70.

⁹¹³ “Anlar dahi umûr-ı saltanatı kendü arzuy-i nefsleri için vaz’ olunmuş sanup cem’-i mâle düşüp tekayyüd-i ahvâl-i mülkiyyede ihmalleri olmağla reâya pay-mal ve memleket ehli perişan olmuşlardı. Memâlik-i mahrûsede peyda olan ihtilale ilm-i icmalleri muhit olıcak renciş hatır ile bir nice günler divan itmeyüb ayân-ı hazreti, huzur-i hümayunlarından dür ve hayyiz-i Itifattan mehcûr ittiler.” Bkz. *Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han*, (Emanet Hazinesi, 1416), 21b.

⁹¹⁴ Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, 12.

oluyordu. Bayezid'in neredeyse sınırsız yetkilere sahip üç veziri vardı. Bunlar: Ali Paşa, Hersekoğlu (Hersezkade) Ahmed Paşa ve Yahya Paşa idi. Bunlar Sultanın düşünce ve duygularını çok iyi bildiklerinden istediklerini yapabiliyorlardı.⁹¹⁵

Şehzadelerin tahta çıkış sürecinde devlet erkânının menfaatleri büyüktü ve buna paralel olarak da mücadele oldukça şiddetli geçmekteydi. Şehzadelerin her biri kendi menfaatlerine en iyi hizmet edecek olan bürokratlar tarafından desteklenmekteydi. Sonuçta iktidar gücü (karar verme yetkisi) dolaylı yoldan da olsa eline geçen bürokratlar, menfaatlerine en çok uyan şehzadeyi tahta geçirmek için haber gönderirlerdi.⁹¹⁶ Ancak bu sefer padişah henüz hayatta iken bir taht değişikliği olduğu için buna gerek kalmamıştır.

Sultan Bayezid aralarında gerginlik yaşanan oğlu Selim'e "Herkes vazifesinin başında bulunsun, bende hayatta kaldıkça vazifemin başında bulunacağım" demiş ancak bu sözünü tutmamıştır. Selim'in hırslı olan kişiliği ve Bayezid'in zayıflığı bu sözlerin değerini ortadan kaldırmaya yetmişti. Selim payitahttaki her gelişmeyi dikkatle takip ediyor, padişaha dair en küçük gelişmeleri dahi kendisine ulaştıran adamları sayesinde babasının asıl niyetinden haberdar oluyordu. Selim, Ahmed'in hükümdarlığı için verilen kararın haberini almıştı. Sultan Bayezid şöyle: "Muaccelen Ahmed Han'ı getirün ve benim fermanımı yerine getirün; mülkü sahibine virem, tahtı sahibine teslim kılam ..." diyordu.⁹¹⁷

Sultan Bayezid bu hareketiyle Selim'e vermiş olduğu ahitnameye aykırı davranmış oluyordu. Mustafa Cezar, Sultan Bayezid'in, Şehzade Selim'in bir türlü yeni sancağına gitmeyerek oyalanması karşısında, ani bir hücumla İstanbul'u ele geçirme olasılığı ve diğer iki şehzadenin de karşı harekete geçmesi ile memlekette geniş çapta dahili bir harbin çıkması ihtimalini göz önünde bulundurarak ahitname hilafında harekette bulunduğunu yazmaktadır. Zaten o sırada Sultan Bayezid Rumeli Beylerinin ileri gelenlerini çağırarak onlardan Şehzade Ahmed'in hükümdarlığına itiraz etmeyeceklerine

⁹¹⁵ Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 34.

⁹¹⁶ Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı*, 29-30.

⁹¹⁷ Gelibolulu Mustafa Âlî Efendi, *Kitabü't-Târih-i Künhü'l-Ahbâr*, I. Cilt, II. Kısım, 943; Tektaş, *Osmanlı'da Kardeş Katli*, 114-115; Lokmacı, *Solak-zâde Tarihi'nin Tahlili*, 425.

dair aldığı söze bakılacak olursa Şehzade Ahmed yanlısı devlet adamlarının padişah üzerinde etkili olmaya çalıştıkları anlaşılıyor.⁹¹⁸

Şehzade Selim, Kefe’de bulunduğu sırada Şehzade Ahmed’in tahta geçirilmemesi için babasına ve vezîr-i âzama mektuplar yazıyordu. Şehzade Selim kendini diğer kardeşlerine göre daha liyakatli görüyordu ancak vezîr-i âzam ve diğer divan üyeleri Ahmed’i tahta geçirmek istediklerinden Selim’in söylediklerini çok da dikkate almıyorlardı. Devletin üst kademesindeki yöneticilerin bu tavırlar şehzadeler arasındaki rekabeti daha da arttırmıştır.⁹¹⁹

Bu dönemde (1508-1509) Sultan Bayezid’in tedavisini üslenen Fransız doktorun onun uzun süre yaşayamayacağını söylemesi⁹²⁰ de şehzadeler arasında rahatsızlık oluşturmuştur. Şehzade Korkud, kardeşi Selim’in kendi bölgesini Kefe’yi de içine alacak şekilde genişlettiğini, diğer kardeşi Ahmed’in arkadaşlarının da yüksek görevlere atandığını görmekteydi. Celalzade Mustafa Çelebi’nin 1509-1513 arası dönemi anlattığı *Selimname*’sinde Ahmed ve kardeşi Selim arasındaki mücadelede devlet adamlarının konumlanışlarını açıklamak için Ahmedî (Ahmed taraftarları)⁹²¹ ve Selimî (Selim taraftarları) paşalar ifadelerini kullanmaktadır. Her ne kadar Şehzade Korkud da bu mücadelede yer almaya çalışsa da saraydaki paşalar Ahmet ve Selim taraftarı olarak iki guruba ayrılmışlardı. Bu hizipleşmede Bayezid’in tutumu ve o dönemde yaşanan doğal afetler etkili olmakla birlikte en önemli sebep padişahın fiziksel sağlığını kaybetmesiydi. Çünkü II. Bayezid ayakta iken devlet işleri ile ilgilenerek olaylara müdahil olurdu. Ancak padişahın akli melekelerinde bir sorun olmasa da bedenen zayıf düşmüştü. Sultan Bayezid’in belki farkında olmadığı belki de farkında olup müdahale etmediği en önemli problem vezirlerin devlet için olan sorumluluklarını unutup kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmeleriydi. Onların rüşvet ve haksızlıkla devleti idare edip reayaya zulmetmeleri Bayezid’in sonunu getiren en önemli etkenlerden birisi olmuştur. Bu süreçte yönetim ve düzende yapılan ihmalkârlıklar en büyük zararı reaya ve tımarlı sipahilere veriyordu.⁹²² Sultan Bayezid Nikris hastalığına tutulmuştu ve devlet işlerinin idaresini daha çok Ali

⁹¹⁸ Cezar, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 706.

⁹¹⁹ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 60.

⁹²⁰ Fisher, *Sultan Bayezid Han*, 130.

⁹²¹ Celal-zâde Mustafa. *Selimnâme*, 89.

⁹²² Kasım Bolat, *Osmanlıda Paşalar ve Padişahlar 1421-1520* (İstanbul: Ötüken Yay., 2020), 469.

Paşa ile Mustafa Paşa'ya bırakmıştı.⁹²³ Bu iki vezirin devlet işlerinin idaresinde doğru davranmamaları halkın nefretini kazanmalarına neden olmuştu. Devlet işlerindeki bu bozulma neticesinde ülke anarşi ve kargaşa ortamına sürüklenmişti.⁹²⁴

Sultan Bayezid'in hastalığının arttığı günlerde İdris-i Bitlisî de sarayda bulunmaktaydı. İdris-i Bitlisî'nin şehzadeler arasında taraf tutmadığı her bir şehzade ile ayrı ayrı irtibata geçtiği görülmektedir. Padişahın hastalığının arttığı dönemlerde İdris-i Bitlisî'ye olan baskı da artmıştır. Bu dönemde Vezîr-i âzam Hadım Ali Paşa, Rumeli Kazaskeri görevindeki Müeyyedzade Abdurrahman Efendi, açık bir şekilde Şehzade Ahmed'i destekleyip onun tahta çıkmasını sağlamaya çalışıyorlardı. Bunların yanında Nişancı Tacizade Cafer Çelebi ile o dönemde ikinci vezir konumunda bulunan Koca Mustafa Paşa'da Şehzade Ahmed'in tarafını tutmaktaydılar. Bu dönemde İdris-i Bitlisî'nin kimseyi karşısına almamak için sarayda tarafını belli etmemesi paşaların dikkatinden kaçmamış ve ona karşı tavrı almışlardır. Saraydan uzaklaşmaya çalışan İdris-i Bitlisî, Bayezid'den yardım istemiş ancak padişah bu dönemde hastalığı, evlatları arasında yaşanan hadiseler ve saraydaki hizipleşmelerle uğraşırken İdris-i Bitlisî'nin bu talebini karşılaması mümkün değildi. İdris-i Bitlisî 1511'de nihayetinde hac bahanesi ile İstanbul'dan uzaklaşarak bu baskıdan kurtulabilmiştir.⁹²⁵

Sultan Bayezid en başından beri büyük oğlu Şehzade Ahmed'in tahta çıkmasını istemekteydi. Vezirler de kendi aralarında ihtilafa düşmüş durumdaydılar. O dönemde padişah üzerinde etki sahibi olup Ahmed ve Selim arasındaki mücadelenin yönünü tayin etmeye çalışan devlet adamları arasında Ahmed taraftarı olan Hadım Ali Paşa ve Koca Mustafa Paşa ile ilk başlarda tarafsız gözüken Hersekzade Ahmed Paşa⁹²⁶ ve Yunus Paşa'yı saymak mümkündür. O dönemde Rumeli kazaskeri olan Amasyalı Müeyyedzade Abdurrahman Efendi Şehzade Ahmed taraftarı iken nişancı Amasyalı Tâcizâde Cafer

⁹²³ Haniwaldanus Anaoniminde hemen hemen sınırsız yetkiye ve güce sahip üç vezir arasında Yahya Paşa'da sayılmaktadır. Bkz. Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 34.

⁹²⁴ Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 64-65.

⁹²⁵ Bolat, *Osmanlıda Paşalar ve Padişahlar*, 536,538.

⁹²⁶ Fisher, Donado Dalezze'ye ait "Historia Turchesca (1300-1514)" adlı eserden faydalanarak Ahmed'in bacanağı olan Hersekzade Ahmed Paşa'nın Ahmed taraftarı olduğunu yazmaktadır. Bkz. Fisher, *Sultan Bayezid Han*, 130. Ancak kaynaklarda Hersekzade'nin Ahmed'in bacanağı değil aynı anneden kız kardeşi Hundi Hatun ile evli olduğu bilgisi mevcuttur. Bkz. "Hersekzade Ahmed Paşa" başlığı.

Çelebi ve defterdâr-ı sâî olan Amasyalı Cumalizâde Pîrî Mehmed Çelebi, Şehzade Selim taraftarı olmuşlardı.⁹²⁷

II. Bayezid'in tahtı oğullarından Şehzade Ahmed'e bırakmak istediği açıktı. Vezirler bu isteği padişahın ağzından duyduklarında, bir yandan kendi taraflarını belli etmemek diğer yandan Bayezid'in zaten Ahmed taraftarı olduğunu bildiklerinden bu duruma olumlu bakmışlardır.⁹²⁸ Sultan Bayezid'in iktidarının son dönemlerine denk gelen Ahmed ve Selim mücadelesinin yaşandığı sırada sarayda güç merkezi konumuna gelerek ön plana çıkan devlet adamlarından bazıları Hadım Ali Paşa, Hersekzade Ahmed Paşa, Koca Mustafa Paşa ve Yunus Paşa'dır.

Hadım Ali Paşa

Saray-Bosna kazasına bağlı olan Drozgometva köyünden olan Ali Paşa'nın babasının adı Radoşin'dir. Devşirme olarak alınmış ve Akağalar odasında yetiştirilmiştir.⁹²⁹ II. Bayezid'in en önemli adamlarından birisi olan Hadım Ali Paşa, Bayezid'in tahta çıkışından sonra önce Cem Sultan ve Karamanoğlu Kasım Bey'in Konya kuşatmasında şehri başarıyla savunmuştur. Bu kuşatmadan sonra ise Semendire valisi olmuş daha sonra ise Rumeli Beylerbeyliği görevine getirilmiş 1491 senesinde ise vezirlik makamına getirilmiştir.⁹³⁰

Sultan II. Bayezid, saltanatının ilk yıllarında Boğdan⁹³¹ meselesi üzerine yoğunlaştı ve 1484 yılında sefere çıktı. 5 Temmuz 1484'te Kili civarına ulaştı.⁹³² Bu sırada Ali Paşa, Rumeli Beyi olarak görev yapıyordu. Sultan Bayezid, Ali Paşa'yı kuvvetlerle donatarak Boğdan üzerine gönderdi. Ali Paşa, kuvvetleriyle Tuna Nehri'ne ulaşp birçok gemi temin ederek nehri aştı ve Kili Kalesi'ni kuşattı. Kale teslim oldu ve

⁹²⁷ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 131.

⁹²⁸ Celal-zâde Mustafa. *Selimnâme*, 62.

⁹²⁹ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 538.

⁹³⁰ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, I. Cilt, 286.

⁹³¹ XIV. yüzyılda Moldava nehrinin iki yakasındaki arazide bir prenslik olarak kurulup, Türkler tarafından alındıktan sonra Osmanlı kaynaklarında "Kara Boğdan" olarak geçmiş ancak sonrasında uzun süre Boğdan olarak anılmıştır. Osmanlıların Moldova'ya vermiş olduğu bu isim XIV. yüzyıl ortalarında Maramureş'te oturup küçük bir asilzade ailesinin Macar krallığına isyan ederek bu bölgeye gelmesinin ardından burada ilk defa müstakil bir devlet kuran voyvoda olan Boğdan'ın isminden gelmektedir. Bkz. Abdülkadir Özcan, "Boğdan", *DİA* (Ankara: TDV Yay., 1992), 6/269.

⁹³² Mihai Maxım, "Kili", *DİA* (Ankara: TDV Yay., 2003), 26/1; Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 14.

Kili, Sultan Bayezid tarafından fethedildi.⁹³³ Ali Paşa göstermiş olduğu başarıyla sultanın iltifatına ve hediyelerine mazhar oldu. Bu başarı ile mertebesi yükseltilerek vezirlik rütbesi ile şereflendirildi.⁹³⁴

II. Bayezid döneminde denizlerde yapılan mücadeleler sonucunda Venediklilerin elinde olan İnebahtı alınmıştır (1499).⁹³⁵ Modon'un fethinin ardından Koron'u almak amacıyla ordunun bir kısmı Ali Paşa komutasında, donanma ise Yakup Paşa komutasında harekete geçti. Ali Paşa, Koron'dan önce Navarin'i almak istiyordu. Sonrasında kale kuşatıldı ve savunmaları zayıf olduğundan hemen teslim oldular (28 Mayıs 1501- 10 Zilkade 906). Navarin'in teslim alınmasından sonra Koron üzerine harekete geçen Osmanlı kuvvetleri 17 Ağustos 1500 tarihinde Koron'u teslim almıştır.⁹³⁶ Koron'un alınmasından sonra Navarin, Venedikliler tarafından yeniden ele geçirilmiş ancak Ali Paşa, Padişah'tan yardım istemiştir. Navarin şehri yardıma gelen Kemal Reis kumandasındaki 22 parçalık filo denizden, karadan ise Ali Paşa kuvvetleriyle kuşatılmış ve Navarin şehri yeniden teslim alınmıştır (28 Mayıs 1501).⁹³⁷

Navarin kalesinin alınmasından sonra Ali Paşa, Mora'nın diğer kalelerini de ele geçirerek bölgede Türk hâkimiyetini sağlamış oldu.⁹³⁸ İyi bir idareci olan Ali Paşa Mora'da kanunların ve adaletin hâkim olmasını sağlayarak güçlü bir idare kurmuştur. Savaşlarda perişan olan Mora halkına iyi davranmış, memlekette imar ve ziraatı geliştirmiştir. Bu gelişmeler neticesinde, tüccarların yolları üzerinde bulunan Mora toprakları büyük bir önem kazanmış ve hatta Endülüs Müslümanlarının sığındıkları yer konumuna gelmiştir.⁹³⁹

Ali Paşa Mora'nın fethi sonrasında ikinci vezir konumuna yükseltilmiştir. H 907 (1501-1502) senesinde sadrazam olup H 909 (1503-1504) senesinde bu görevinden azledilmiştir. H 912 (1506-1507) senesinde ikinci defa sadrazamlığa getirilmiştir. 1511 senesinde Şahkulu savaşında galip gelmiş ancak savaş alanında hayatını kaybetmiştir. Ali

⁹³³ Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 14; Özcan, "Boğdan", 269.

⁹³⁴ Tursun Bey, *Fatih'in Tarihi, Tarih- Ebul Feth*, (İstanbul: Tercüman Gazetesi 101 Temel Eser, ?), 174-175

⁹³⁵ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 217.

⁹³⁶ Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 213; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 218-219.

⁹³⁷ Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 215-216.

⁹³⁸ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 220.

⁹³⁹ Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 216-217.

Paşa, düşüncesi ve tedbirleri kabul gören, cesur ve cömert bir karaktere sahipti. Yazısı güzel olan Ali Paşa'nın Ulemâya ve faziletli insanlara karşı sevgisi sonsuzdu. Hayır işlerine düşkün olan Ali Paşa ölümünün ardından geride Ali Paşa Camii, Kariye Camii ve Silivri Camii eserlerini bırakmıştır.⁹⁴⁰ Ali Paşa- muhtemelen Hadım Ali Paşa- Amasya'da 1510 senesinde Gümüşlü-zade mahallesinde bir mektep yaptırmış ve vakıflarını tanzim etmiştir.⁹⁴¹

Hadım ağaların en akıllılarından birisi olan Ali Paşa adalete olan saygısı ile ve güçsüzlere yardım etmesiyle tanınmış olan Ali Paşa Sultana Bayezid'in en eski ve sadık adamlarından birisiydi.⁹⁴²

Hadım Ali Paşa toplamda 2 dönem olmak üzere 7 yıl vezirlikte kalmıştır. Ali Paşa'nın yerine Hersekzade Ahmed Paşa tayin edilmiş ancak onun yerine de birkaç ay sonra Koca Mustafa Paşa getirilmiştir ve Koca Mustafa Paşa da Sultan Bayezid'in son sadrazamı olmuştur.⁹⁴³

Şehzade Ahmed'in babası üzerindeki etkisi ortadaydı. Bayezid'in Şehzade Ahmed'e olan meyli aşikâr olduğu için devlet adamlarının da bu durumu önemseyip ona göre tavır almaları gerekiyordu. Bu dönemde vezîr-i âzamlık makamında bulunan Hadım Ali Paşa'nın Şehzade Ahmed taraftarı olduğu herkesçe biliniyordu. Devlet adamları Ahmed'i seviyor haşin tabiatı nedeniyle Selim'e fazla itibar göstermiyorlardı. Aslında bu dönemde Şehzade Ahmed ilk başlarda kendisinden beş yaş küçük olan Selim'i çok da dikkate almıyor ancak Korkud'dan biraz çekiniyordu.⁹⁴⁴

O dönemde Manisa sancağına bağlı olan İzmir'de vezîr-i âzamlara ait haslar bulunmaktaydı. Şehzade Korkud kendi sancağı olan Manisa'daki hasların yetersiz olduğunu söylemiş bunun üzerine Vezîr-i âzam Mesih Paşa ölmeden önce (1501) Şehzade Korkud'a duyduğu saygıdan dolayı buradaki hassın şehzadeye verilmesine razı gelmiştir. Ancak Mesih Paşa'nı ölümünün ardında vezîr-i âzamlığa Ali Paşa'nın gelmesi ile durumlar değişmiştir çünkü Ali Paşa ateşli bir Şehzade Ahmed taraftarı idi. Gerek Şehzade Ahmed'in baskısı gerekse de kendisinin telkini ile Şehzade Korkud'a verilmiş

⁹⁴⁰ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, I. Cilt, 286-287.

⁹⁴¹ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.1, 91.

⁹⁴² Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, 117.

⁹⁴³ Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 36.

⁹⁴⁴ Tektaş, *Osmanlı'da Kardeş Katli*, 112.

olan İzmir civarındaki haslar şehzadenin elinden alınarak Ali Paşa'ya verilmiştir. Korkud'un babasına gönderdiği mektuplar ve Ali Paşa'ya gönderdiği adamlar da işe yaramamıştır. Aslında o dönemde Teke sancağında bulunan Korkud'un asıl amacı İzmir'deki haslardan ziyade Manisa sancağına dönmektir. Zira kardeşleri Ahmed ve Selim ile yapacağı taht mücadelesinden geri kalmak istemiyorsa İstanbul'a yakın olmalıydı. Kendisinin Manisa'dan Antalya'ya gelmesi sonrasında Manisa'ya kardeşi Alemşah atanmış onun da 1502'de ölmesi üzerine diğer kardeşi Kastamonu Sancakbeyi Mahmud buraya atanmıştı. Fakat Şehzade Mahmud da 1507'de vefat edince Manisa sancağı boş kalmıştı. Korkud bunu değerlendirmek için babasına yazdığı mektupla Manisa Sancağını talep etti. Bu tarihte Ali Paşa ikinci vezirlikte bulunmaktaydı ve Korkud'un bu talebine karşı çıkmıştır. Şehzade Ahmed ile ortak hareket eden Ali Paşa'nın amacı diğer şehzadelerin elini zayıflatmaktır.⁹⁴⁵

Şehzade Ahmed'in en büyük destekçisi olan Hadım Ali Paşa Şahkulu ile savaşırken şehit düşmüştü. Bu durum Ahmed'in en önemli kalelerinden birinin düşmesi anlamına geliyordu. Mihailoğulları, diğer Rumeli Beyleri ve Rumeli akıncıları bile Şehzade Ahmed'den yana olsalar da Hadım Ali Paşa'nın desteği hepsinden daha önemliydi.⁹⁴⁶

I. Selim'in, oğlu Şehzade Süleyman'a Şebinkarahisar'ın verilmesi hadisesinde de Şehzade Ahmed bütün gelişmelerden Ali Paşa tarafından haberdar ediliyordu. Şehzade Ahmed, Selim'in Anadolu'ya gönderilmesini hem de kendisine yakın olan Şebinkarahisar sancağının verilmesi durumunun ortaya çıktığını öğrenince çılgına dönmüştür. Şehzade Ahmed, Hadım Ali Paşa'ya yazdığı mektupta, şimdiye kadar hiçbir şeye muhalefet etmediğini ancak yanı başındaki bir yerin asi şehzade olan Selim'e verilmesini kabul etmeyeceğini söylemiştir. Şehzade Ahmed kararlı bir tavırla Hadım Ali Paşa'ya durumu açıklamıştır. “Vallahilazim ve Billahil kadim, mademki kayd-ı hayattayım, eyalet-i mezkure değil, andan bir taş verilmek mümkün değildir” şeklinde babasına adeta ultimatoma vererek Selim'i kendi yakınında istemediğini söylemiştir. Aynı dönemde Şehzade Selim'e Menteşe'nin teklif edilmesi de Korkud'un tepkisine neden olmuştur.⁹⁴⁷

⁹⁴⁵ Bolat, *Osmanlıda Paşalar ve Padişahlar*, 473-474.

⁹⁴⁶ Tektaş, *Osmanlı'da Kardeş Katli*, 113.

⁹⁴⁷ Bolat, *Osmanlıda Paşalar ve Padişahlar*, 483-484.

Şehzade Selim'in Kefe'den harekete geçerek babasına karşı Rumeli'ne çıkarma yaptığı dönemde Şehzade Korkud da Selim'e Menteşe'nin verildiği haberini almış ve Manisa tarafına gitmiştir ve Şehzade Korkud'un boşalttığı Antalya yöresinde Şahkulu İsyanı patlak vermiştir. Bu durumda Selim ve Korkud'un asi durumuna düştükleri bu ortamda Şehzade Ahmed'in tahta çağırılması için uygun ortam oluşmuştu. Ancak 2 Temmuz 1511 tarihinde Şahkulu İsyanını bastırmak için takip harekâtı düzenleyen Ali Paşa'nın şehit olduğu haberi gelmiştir. Bu haber bütün hesapları alt üst etmiştir ve o sırada Afyon'da bulunan Şehzade Ahmed için çok önemli bir kayıp olmuştur. Çünkü vekili mutlak olarak Ali Paşa'nın Ahmed'i destekliyor oluşu taht için Ahmed'e mücadele ve güven kaynağı idi fakat artık bu destekten mahrum kalmıştı.⁹⁴⁸ Ali Paşa'nın şehadet haberinin gelmesinin ardından onun yerine teamüller gereği Bayezid'in damadı olup ikinci vezir konumunda olan Hersekzade Ahmed Paşa vezîr-i âzam olmuştur.⁹⁴⁹

Hersekzade Ahmed Paşa

1459 senesinin haziran ayında doğan Hersekzade Ahmed Paşa'nın ismi Osmanlı'ya geçip Müslüman olmadan önce Sityepan idi. Bosna feodal efendilerinden olan babası Hersek bölgesinde yönetici konumundaki Dük Hersek Sityepan Vukçiç Kosaça, annesi ise Alman asıllı ve aristokrat bir aileden olan Barbara'ydı. Babasının topraklarını Osmanlı'ya kaptıracağını anlaması üzerine Fatih Sultan Mehmet'in sempatisini kazanmak ve hiç olmazsa topraklarının bir kısmını kurtarmak için hediyelerle birlikte küçük oğlu Sityepan'ı⁹⁵⁰ da Osmanlı sarayına göndermiştir.⁹⁵¹

Kendisine Ahmed adı verilen Sityepan babasının unvanı nedeni ile Hercegovic olarak bilindiğinden Hersekzade olarak anılmaya başlamıştır. Fatih'in güvenini kazanan Ahmed Paşa onun döneminde miralemlige kadar yükselmiştir. Fatih'in ölümü sonrasında ortaya çıkan Bayezid-Cem mücadelesinde Bayezid'in tarafında yer alan Hersekzade Ahmed Paşa, Anadolu Beylerbeyliği'ne (1484-889) getirilmiştir. Bu görevde bulunduğu

⁹⁴⁸ Bolat, *Osmanlıda Paşalar ve Padişahlar*, 490.

⁹⁴⁹ Bolat, *Osmanlıda Paşalar ve Padişahlar*, 494.

⁹⁵⁰ Ahmed Paşa'nın doğduğu yer itibarı ile aristokrat sınıftan gelmesi, padişahın kızlarından Hundi Hatun ile evli olması sayesinde babasından kalan mirasa ilişkin Fatih Sultan Mehmed'e bir mektup yazdırma imkânı sağlamıştır. Bu nedenle Sityepan'ı, konumu ve ekonomik şartları itibarıyla klasik bir devşirmelerden ayrılmaktadır. Bkz. Salmir Kaplan, *Hersekzade Ahmed Paşa: Hayatı ve Eserleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, İstanbul 2010, 16.

⁹⁵¹ Kaplan, *Hersekzade Ahmed Paşa*, 10-11.

sırada II. Bayezid'in kızlarından birisi olan aynı zamanda Şehzade Ahmed'in aynı anneden olan kardeşi Hundi Hatun ile evlenmiştir.⁹⁵² Ahmed Paşa, hem Bayezid'in hem de yerine geçen I. Selim dönemlerinde dört kez sadrazamlık yapmıştır.⁹⁵³

Hersekzade Ahmed Paşa, 1490 senesinde Memluklerle yapılan savaşta Alâüddeve ve Uzbey'in kuşattığı Kayseri'yi kurtarmak üzere yola çıktı ancak savaş alanına geç ulaşınca⁹⁵⁴ kaçmayı gururuna yediremedi ve yanındaki birkaç yüz askerle savaştı ancak Mısırlılar'a yenildi ve ikinci defa esir düşerek Kahire'ye gönderildi.⁹⁵⁵ Uzbey tarafından zincire vurulan Hersekzade, boynunda zincir, at üstünde teşhir edilmiştir. Memlûk Sultanı Kayıtbay tarafından takdir edilmiş, zorla sultanın ayakları öptürülerek bir kâfir muamelesi gören Ahmed Paşa emîr-i âhur Kansu Hamsemie'ye teslim edilmiştir. 1486 yılının ağustos ayında Kahire'ye getirilen Ahmed Paşa, beş ay sonra diğer esirlerle birlikte serbest bırakılarak⁹⁵⁶ memleketine dönmüştür.⁹⁵⁷ Hersekzade Ahmed Paşa, 2 Temmuz 1511'de (5 Rebîülâhir 917'de) Hadım Ali Paşa'nın şehit olmasıyla boşalan sadrazamlık makamına atanmıştır. Ancak üçüncü sadâreti sadece üç ay sürmüştür.⁹⁵⁸

Hersekzade Ahmed Paşa'nın taht kavgasının yaşandığı dönemde kimden taraf olduğuna dair farklı görüşler ileri sürülmektedir.

Bu görüşlerden ilki Hersekzade, Şehzade Ahmed'in kardeşi olan Hundi Hatun ile evli olduğu için ateşli bir Ahmed taraftarı olduğudur. Fisher, Selim'e Kefe sancağının verildiği dönemde Şehzade Ahmed'in adamlarında biri olarak Ali Paşa ile Hersekzade Ahmed Paşa'nın devlet kademelerinde önemli görevlere getirildiğini yazmaktadır.⁹⁵⁹

Şehzade Ahmed, İstanbul'a çağrıldığı fermanı aldıktan sonra, Ali Paşa'nın yerine sadrazam olan Hersekzade'ye bir mektup yazarak İstanbul'a geleceğini bildirmiş ve devlet

⁹⁵² Şerafettin Turan "Hersekzade Ahmed Paşa", *DİA*, (İstanbul: TDV Yay., 1998), 17/236; Babinger, *Fatih Sultan Mehmed*, 231.

⁹⁵³ Babinger, *Fatih Sultan Mehmed*, 231.

⁹⁵⁴ Bir diğer görüşe göre; emrine verilen Karagöz Paşa ve Hızır Beyzâde'nin kıskançlık sebebiyle kendisine yardım etmemelerinden kaynaklı olarak yaralanıp esir düşmüştür. Bkz. Turan "Hersekzade Ahmed Paşa", 236.

⁹⁵⁵ Tansel, *II. Bayezid'in Siyasi Hayatı*, 101-103; Fisher, *Sultan Bayezid Han*, 48.

⁹⁵⁶ Fisher'a, Ahmed Paşa'nın bir yıllık tutukluluğun ardından iki imparatorluk arasında bir uzlaşma sağlanması umudu ile serbest bırakılarak Bayezid'e gönderildiğini yazmaktadır. Bkz. Fisher, *Sultan Bayezid Han*, 44.

⁹⁵⁷ Fisher, *Sultan Bayezid Han*, 2014, 44; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 192.

⁹⁵⁸ Turan "Hersekzade Ahmed Paşa", 236.

⁹⁵⁹ Fisher, *Sultan Bayezid Han*, 130.

işlerine dikkat edilmesi konusunda talimatlar vermiştir. Böylelikle Şehzade Ahmed, sadrazam Hersekzade ve divan âzaları ile anlaşmak sureti ile tahtı ele geçirmek istemiştir.⁹⁶⁰

İkinci görüşe göre de bu mücadele sırasında saraydaki gelişmelerden Şehzade Selim'i haberdar eden kişi olarak öne çıkmaktadır. Ali Paşa'nın ardından Vezîr-i âzam Hersekzade Ahmed Paşa'nın getirilmesi Şehzade Selim'in lehine olmuştur. Çünkü Ali Paşa ateşli bir Ahmed taraftarı iken Hersekzade Ahmed Paşa'nın da bir o kadar ateşli bir Selim taraftarı olduğu yazılmaktadır. Selim sarayda ve divanda olup bitenlerden ve bütün gelişmelerden Ahmed Paşa aracılığıyla haberdar oluyordu.⁹⁶¹ Ancak, 1511'deki taht mücadeleleri sırasında Hersekzade Ahmed Paşa'nın yeniçerilerin talebi doğrultusunda sadrazamlıktan alınması, Hersekzade Ahmed Paşa'nın o dönemde Şehzade Selim'e bağlılığını net bir şekilde ortaya koymadığını göstermektedir.⁹⁶²

En kuvvetli olan bir diğer görüş ise Hersekzade Ahmed Paşa'nın politik davranıp kendi istikbalini düşünerek Padişahın tarafında durduğudur. Şerafettin Turan, II. Bayezid'in oğulları arasındaki taht kavgalarının ortasında, Hersekzade Ahmed Paşa padişahın yanında durarak tahttan çekilmesine karşı bir duruş sergilediğini yazmaktadır.⁹⁶³ Bu görüşü destekleyen bir diğer eserde ise: II. Bayezid, Vezîr-i âzam Ali Paşa'nın ve Şehzade Şehinşah'ın ölüm haberinin ardından taht meselesini halletmek üzere bir toplantı yapmıştır. Toplantıda Rumeli askeri hazır iken Ahmed'i çağırılıp tahta oturtulması fikri ortaya atılmıştır. Hersekzade Ahmed Paşa bu toplantıda: askerin Selim'den yana olduğunu, Selim'e Semendire Sancağına dönmesinin, Ahmed'e ise Amasya'ya gitmesinin, eğer gitmezse kendisine Konya'nın verilmesi tekliflerinin yapılmasını ileri sürmüştür.⁹⁶⁴ Bu sayede tahtın en kuvvetli iki adayını sancaklarında tutmak sureti ile bir yandan devlet düzenin korunmasını diğer yandan da bulunduğu mevkiyi korumaya çalışmıştır. Ancak Şehzade Ahmed'in tahta çıkarılmak üzere

⁹⁶⁰ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 119, TS.MA.e. 566/17 numaralı belgeden alıntıdır.

⁹⁶¹ Bolat, *Osmanlıda Paşalar ve Padişahlar*, 494.

⁹⁶² Kaplan, *Hersekzade Ahmed Paşa*, 43.

⁹⁶³ Turan "Hersekzade Ahmed Paşa", 236.

⁹⁶⁴ Hamdi Savaş, *İshak Çelebi ve Selim-nâmesi* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1986), 64.

İstanbul'a davet edilmesinde suç Hersekzade Ahmed Paşa'nın üzerine yıkılarak görevinden azledilmiş yerine Koca Mustafa Paşa vezîr-i âzamlığa getirilmiştir.⁹⁶⁵

Hersekzade Ahmed Paşa'nın, Selim'in cülusu sonrasında iki kez vezir-i azamlık makamına getirilmesi, şehzadeler arasındaki taht mücadelesi sırasında doğru bir pozisyon aldığını ve iyi bir siyasetçi olduğunu göstermektedir.⁹⁶⁶

Koca Mustafa Paşa

Mustafa Paşa'nın hayatının ilk yılları hakkında yeterli bilgi olmamakla birlikte Rum asıllı olduğu ve berberlik yaptığı bilgisi mevcuttur. Enderun'da yetişmiş olan Mustafa Paşa, II. Bayezid'in şehzadelik yıllarında itibaren hizmetine girerek onun en yakın adamlarından birisi olmuştur.⁹⁶⁷ Belgelerde yer alan bilgilere göre baba adı devşirme kökenini yansıtacak şekilde "Abdulmuin" olarak geçmektedir. II. Bayezid'in tahta çıkışı sonrasında hazinedarbaşı olmuştur. 1487 senesinde kapıcılar kethüdalığı, 1489 senesinde de kapıcıbaşılık görevlerinde bulunmuştur.⁹⁶⁸

Bu görevde bulunduğu sırada Fransa'dan Roma'ya nakledilen Cem Sultan için ödenmesi gereken parayı Papa VIII. Innocent'e götürmekle görevlendirilmiştir. 1490 senesinde Rodos şövalyelerinin (Sen Jan Şövalyeleri) reisi ile pazarlık yapmış onun tahsis ettiği bir gemi ile İtalya'ya gitmiştir.⁹⁶⁹ 1491 senesinde yeniden İstanbul'a dönen Mustafa Paşa, 1492'de Ohri sancak beyi olmuş, H 903'te (1497-1498) Gelibolu'ya nakledilerek aynı yılın sonbaharında Rumeli beylerbeyi olarak görevlendirilmiştir. 1501 'de Vezîr-i âzam Mesih Paşa'nın vefatı üzerine 22 Ocak 1502 'de vezir olmuştur ertesi sene de ikinci vezirliğe terfi etmiştir. 1504 ve 1505 seneleri arasında vezîr-i âzam olduğuna dair açık bilgiler olmamasına karşın 1506 senesinde vezîr-i âzam olarak görev yaptığı görülmektedir.⁹⁷⁰

Venedik Elçisi Jacomo Cantarini Mustafa Paşa'nın fevkalade akıllı ancak tamahkarlığı ile ön plan çıktığını ayrıca Safevî inancına eğilimli, olduğundan bahsetmiştir. Hatta kaynaklarda tamahkarlığını dile getiren şikayetlerin padişaha iletildiği

⁹⁶⁵ Öztuna, *Yavuz Sultan Selim*, 38.

⁹⁶⁶ Kaplan, *Hersekzade Ahmed Paşa*, 43.

⁹⁶⁷ Reindl, *II. Bayezid ve Çevresi*, 226.

⁹⁶⁸ Feridun M. Emecen, "Koca Mustafa Paşa", *DİA*, (Ankara: TDV Yay., 2002), 26/131.

⁹⁶⁹ Reindl, *II. Bayezid ve Çevresi*, 226-227.

⁹⁷⁰ Emecen, "Koca Mustafa Paşa", 132.

de yazmaktadır. 1506 sonbaharında görevden alınıp yerine Atik (Hadım) Ali Paşa'nın vezîr-i âzamlığa getirilmesinde bu şikayetlerin payı olması ihtimal dahilindedir. Ancak Mustafa Paşa yine de ikinci vezir olarak divandaki yerini korumuştur.⁹⁷¹ Bu durum onun II. Bayezid nezdindeki önemini ve vazgeçilmezliğini ortaya koymaktadır.

Mustafa Paşa, II. Bayezid'in yanından hiç ayrılmamış ve sultanın en mahrem sırlarına aşina bir devlet adamı olarak o sırada en sıcak dönemini yaşayan saltanat mücadelesinde önemli roller üstlenmiştir. Mustafa Paşa bu mücadele sırasında muhtemelen II. Bayezid'in bilgisi dahilinde Şehzade Ahmed'i desteklemiştir. Nitekim Eylül 1511'de Bayezid'in isteği doğrultusunda Şehzade Ahmed'in veliaht yapılması konusunda divandaki vezirlerle mutabakata varmıştır. Fakat bu durum Selim taraftarı yeniçerilerin büyük tepkisine yol açmıştır. Bu süreçte evi yağmalananlar arasında Mustafa Paşa da vardı. Kendi kaçmayı başarmışsa da hanımı ve haremi asilerin eline geçmiştir. Yeniçeriler başta Mustafa Paşa olmak üzere bazı devlet adamlarının İstanbul'dan uzaklaştırılmasını isteseler de Sultan Bayezid Mustafa Paşa'dan vazgeçmedi ve yanında tuttu. Bayezid tarafından 6 Ocak 1512'de (16 Şevval 917) yeniden vezîr-i âzamlık makamına getirmiştir. Bu hadiseler sonrasında Mustafa Paşa'nın Ahmed'i tutmaktan vazgeçerek Selim tarafına geçmiş olması muhtemeldir. Ancak Selim'in padişahlığı ile eski kadroları tasfiye etmesi sürecinde eski Şehzade Ahmed taraftarı olan Mustafa Paşa, zor durumda kalmıştır. Mustafa Paşa'nın Anadolu'da taht iddiasını sürdüren Şehzade Ahmed ile gizlice irtibat kurduğu yolundaki haber ve isnatlar sonunu hazırlamıştır. Mustafa Paşa'nın gizliden Şehzade Ahmed'e haber gönderdiği hatta Amasya'yı yeniden ele geçirmesini sağladığını, amacının İstanbul'u karışıklık içine sokarak Selim'i zor durumda bırakmak olduğu belirtilmektedir.⁹⁷²

Mustafa Paşa'nın bu isnatlar neticesinde Ahmed taraftarı olarak Sultan Selim'e ihanet⁹⁷³ ettiği kesinlik kazanmış olacak ki padişah kendisine ihanet edeninin cezasını vermek için dört vezirini olağanüstü divana çağırmıştır. Vezirler Bâb-ı Hümayuna geldikleri vakit kendilerine hilat giydirilirdi. Vezirlerden sadece Mustafa Paşa siyah bir

⁹⁷¹ Reindil, *II. Bayezid ve Çevresi*, 234-235.

⁹⁷² Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, 160-161; Emecen, "Koca Mustafa Paşa", 132; Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 139.

⁹⁷³ Hüseyin Hüsameddin, diğer kaynakların aksine, Yenişehir Savaşı'nın ardından Sultan Selim'e esir düşen Şehzade Ahmed'in üzerinden sadrazam Koca Mustafa Paşa'nın sadakat mektubu çıktığı için Mustafa Paşa'nın derhal idam edildiğini yazmaktadır. Bkz. Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 138.

elbise (kaftan)⁹⁷⁴ giymiş olarak içeriye sokuldu. Hiçbir tereddüte meydan vermeyen bir işaretle cellâtlar Mustafa Paşa'yı boğarak hayatına son verdiler (23 Kasım 1512-14 Ramazan 918).⁹⁷⁵ Mustafa Paşa'nın cenazesi sokağa bırakılarak köpeklere yem edildi.⁹⁷⁶ Böylece daha sonra devamı gelecek olan vezir idamlarında Koca Mustafa Paşa ilk sırada yer almış oluyordu. Bundan sonra Sultan Selim'e vezirlik yapmak idam sehпасının altında yaşamak anlamına geleceğinden o zamandan beri "Sultan Selim'e vezir olasin" sözü beddua olarak söylenegelmiştir.⁹⁷⁷ Mustafa Paşa'nın ölümün ardından boş kalan vezîr-i âzamlık görevine dördüncü sefer olmak üzere yeniden Hersekzade Ahmed Paşa getirilmiştir.⁹⁷⁸

Yunus Paşa

Dönemin kaynakların göre Yunus Paşa Arnavut kökenli olup devşirme olarak saraya alınmıştır. Enderun'a girip eğitim aldıktan sonra önemli görevlere getirilmiştir. 1501-1505 arasında kapıcıbaşı olarak görev yaptıktan sonra aynı sene yeniçeri ağası olarak görevlendirilmiştir. Muhtemelen kapıcıbaşı olduğu sürede II. Bayezid'in kızı Selçuk Hatun'un Mustafa Paşaoğlu Mehmed Bey ile olan evliliğinden olan kızlarından birisiyle evlenerek saraya damat olmuştur. Şahkulu isyanı sırasında Ali Paşa'ya katılmayarak İstanbul'da kalmış ve Şehzade Selim ile Sultan Bayezid'in Uğraşderesi'nde yaptıkları savaşta yeniçerilerin başında bulunmuştur. Ali Paşa'nın Şahkulu isyanında hayatını kaybetmesi üzerine maiyetindeki yeniçeriler Selim'i desteklemeye başlamıştır

⁹⁷⁴ Eski bir adete göre padişah divan toplantısı sonrasında her bir kumandana veya vezire kimisi yeşil, kimi kırmızı ve kimisi de sarı renkte sırma elbise (hilât) verirdi. Sultan bu görevli hakkında kötü malumat alıpta ölümü hak edecek bir davranışta bulunmuşsa ona siyah kadife bir elbise giydirilirdi. Öyleki herkes o siyah elbiseyi giyenin kesin olarak ölmesi gerektiğini bilirdi. Sultan yemek yendikten sonra herkese gitmeleri için müsaade verir onların gitmesinin ardından siyah giydirilen muhafızlar tarafından salonda tutulurdu. Sultan bütün suçlulara o elbisenin giydirilmemesini emreder çünkü kim ki bu elbiseyi giyerse yapacak bir şey kalmamış demektir. Bu elbisenin giydirildiği kişinin affedilmesi için hiç kimse sultandan ricada bulunamaz böyle bir durumda ricacının da aynı şekilde öldürülmesi tehlikesi ortaya çıkardı. Herkesin gitmesinin ardından Sultan cellâtlara mahkûmu huzura getirmelerini ve ondan hiçbir bahane ileri sürmeksizin suçunu itiraf etmesini ister. Paşa ya da mevki sahibi birisi Sultanın huzurunda suçlunun boynuna ipek bir halat geçirerek onu boğarak öldürür. Sonrasında Sultan ölüyü siyah bir örtü ile örtülü bir at üzerinde evine yollar. Mevta eve varmadan önce bir muhafız o eve gider ve boyu beş karış olan ve ucunda siyah bir mendilin bağlı olduğu çubuğu o evin kapısının üzerine çaktırırdı. Paşa veya büyük mevki sahibi olanlar böyle öldürülürken düşük mevkide olanların ise kafaları kesilip saray dışına götürülerek bir halının üzerine konurdu. Bkz. Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 107-108.

⁹⁷⁵ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 139-140; Emecen, "Koca Mustafa Paşa", 132-133.

⁹⁷⁶ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 140.

⁹⁷⁷ Tektaş, *Osmanlı Tarihi*, I, 222.

⁹⁷⁸ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 548; Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 142; Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 140.

ancak Yunus Paşa'nın bu süreçte nasıl bir tavır ortaya koyduğu bilinmemektedir. 1 Eylül 1511'de Rumeli beylerbeyi olarak atanan Sinan Paşa'nın yerine Anadolu beylerbeyi olarak atanması ile II. Bayezid'in yakın çevresinde yer aldığı düşünülmektedir. 12 Ocak 1512 tarihinde de Sinan Paşa'nın üçüncü vezirliğe getirilmesi ile ondan boşalan Rumeli beylerbeyliğine getirilmiştir.⁹⁷⁹

Yunus Paşa'nın Ahmed ve Selim mücadelesinde daha önceleri tarafsız gözükten tutumu Rumeli beylerbeyliği döneminde (1 Eylül 1511) değişmiştir. Muhtemelen bu sıralarda asker içinde Selim taraftarlarının artması nedeni ile Şehzade Ahmed'e karşı Selim'i destekleyen paşaların tarafına geçmiştir. Hatta Feridun Emecen, Yunus Paşa'nın Selim'in İstanbul'a davet edilmesi fikrini II. Bayezid'e kabul ettirenlerden birisi olduğunu yazmaktadır.⁹⁸⁰

I. Selim'in tahta çıkışı sonrasında Dimetoka'ya giden Sultan Bayezid'e refakat etmiş⁹⁸¹ ancak padişahın yolda vefatının ardından Rumeli beylerbeyliğinden azledilerek merkezden uzaklaştırılmıştır. Sultan Selim'in bu kararında, Yunus Paşa'nın Uğraşdere Muharebesi'nde Sultan Bayezid'in yanında yer almasının verdiği güvensizlik etkili olmuştur.⁹⁸² Çünkü Yunus Paşa bu savaşta yeniçeri ocağının başında olarak Selim'e kılıç çekenler arasında bulunmaktaydı.⁹⁸³

Uğraşderesi savaşı sonrasında yaşanan sancılı süreçler Yunus Paşa'yı çok yormuş olacakki "Vezaretten bizarım" diyerek yorgunluğunu ve bıkkınlığın dile getirmiştir.⁹⁸⁴

Sultan Selim'in Mısır seferi sırasında Ridaniye zaferinde ölen Vezîr-i âzam Hadım Sinan Paşa'nın ölümünden sekiz gün sonra vezîr-i âzamlığa (3 Şubat 1517) getirilmiştir.⁹⁸⁵ Memluk hükümdarı Tomanbay'ın başarılı bir harekâtla yakalanmasının ardından Sultan Selim'in topladığı divanda Yunus Paşa Mısır Beylerbeyi olarak görevlendirilmiştir.⁹⁸⁶ Ancak bu görevi sırasında bazı suistimalleri önleyememiş hatta bunları yapanları koruduğuna dair şayialar çıkmıştır. Bunun üzerine yerine Çerkes

⁹⁷⁹ Feridun M. Emecen, "Yunus Paşa", *DİA* (İstanbul: TDV Yay., 2013), 43/608.

⁹⁸⁰ Emecen, "Yunus Paşa", 608.

⁹⁸¹ Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre*, 68.

⁹⁸² Emecen, "Yunus Paşa", 608.

⁹⁸³ Bolat, *Osmanlıda Paşalar ve Padişahlar*, 549.

⁹⁸⁴ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 6/9. 89, 56. dipnot.

⁹⁸⁵ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 543.

⁹⁸⁶ Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, 336; Emecen, "Yunus Paşa", 608.

ümerasından eski Mısır beylerbeyi Hayır Bey Mısır beylerbeyi görevine getirilmiş Yunus Paşa'da vezîr-i âzamlık görevine devam etmiştir. Mısır dönüşü Bülbis'den geçilirken Sultan Selim, Yunus Paşa ile konuşurken “Mısır arkamızda kalmış” demiştir. Yunus Paşa bu söze, kendisinin Mısır valiliğinden azledilip yerine Hayır Bey'in verilmesinden müteessir olarak “Evet bu kadar zahmet çekildi, ordunun yarısı kumlar içinde mahvoldu. Mısır'ı böyle yine Çerkesler elinde bırakacağınız bilinseydi zahmet çekilip buraya kadar gelinmezdi” diyerek karşılık vermiştir. Yunus Paşa'nın sarf ettiği bu düşüncesiz sözü üzerine padişah derhal solaklar kethüdasına emir vererek Yunus Paşa'nın boynun vurdurmuştur. Hatta hırsını alamayan Sultan Selim, Yunus Paşa'nın başını gövdesinden ayırarak üç gün boyunca teşhir ettirmiş sonrasında Katya'da defnettirmiştir (Eylül 1517. Yunus Paşa'nın yerine Pir Mehmed Paşa vezîr-i âzamlık görevine getirilmiştir.⁹⁸⁷

4.5.2. Bağlı Beylerin Taraflaşmaları

Vezirler dışında bir diğer güç odağı da Osmanlı Devleti'nin özellikle savaş zamanlarında askeri gücüne katkı sağlayan ve sultana sadakatle bağlı olan beylerdir. Bunlar arasında Mihaloğulları, Evrenosoğulları, Turgudoğulları, Taşbeyleri olarak adlandırılan grupları saymak mümkündür.

II. Bayezid'in son dönemlerinde devletin yüksek kademeleri genel olarak Rum ve Levantenlerden çok Slav ve Arnavut kökenli devşirmelerin eline geçmiştir. Bağlı beylerden ise Evrenos Bey'in ailesinin fazla bir nüfuzu kalmamıştı. Mihaloğulları yalnızca Bulgaristan ve Sırbistan'da faaliyet gösteriyorlardı ve devletin diğer iyi güçleri gibi Anadolu savaşlarında büyük kayıplar vermişlerdi. Malkoçoğlu Bâli Bey ise saraydaki makamların hiçbirine getirilmeyerek Tuna Sancağı'nda kalmıştı. Bosna'daki İskender Bey, Arnavutluk'taki Firuz Bey ve Mora'da bulunan Ömer Bey'de aynı durumdalardı.⁹⁸⁸

Şehzade Ahmed'in en samimi destekçilerinden birisi olan Ali Paşa'nın Şahkului müsademesinde ölmesine rağmen, Sultan Bayezid ve devlet ricali dışında Rumeli'de bulunan Mihaloğulları (Mihailoğulları)⁹⁸⁹ ile diğer Rumeli beyleri de Şehzade Ahmed'in

⁹⁸⁷ Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, 337-338; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II, Cilt, 543-544.

⁹⁸⁸ Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, II, 257.

⁹⁸⁹ Osmanlı'nın kuruluşundan başlayarak altı yüz yılı aşkın bir sürenin hemen hemen her döneminde kendilerinden bahsedilen “Mihailoğulları” Türk tarihi ile ilgilenen herkesin özellikle de yabancıların

saltanatını istemekteydiler. Hatta Ahmed'in casusundan alınan bilgilere göre: Rumeli akıncıları "biz sana tâbiyiz ne durursun" diyerek Ahmed'e haber göndermişlerdi.⁹⁹⁰ Yine bir başka belgede Sultan Ahmed'in Karaman'ı zapt ettiği hatta Rumeli'nden dahi Mihallu, Evranuslu, Yahya Paşalı ve nice beylerin on beş bin adamla destek verdiklerinden bahsedilmektedir.⁹⁹¹

Sarayda önde gelen devlet adamları, yeniçeriler dışında Osmanlı yönetimi altında bulunan bağlı beylikler ve aşiretler arasında da Ahmed ve Selim hizipleşmesi olmuştur. Selim'in babası Sultan Bayezid ile karşı karşıya gelmeden önce Akkırman dolaylarında kendisini karşılayanlar arasında şöhretli Rumeli beyleri de bulunmaktaydı. Bunlar arasında Minnetoğlu Kazgan, Turahanbeyoğlu ve Yahyapaşaoğlu Mehmed Bey gibi uç

dikkatini celbetmiştir. Bunun başlıca iki sebebi bulunmaktadır. Bunlardan ilki Mihaloğullarının tarihin her devrinde faal roller üstlenmiş güzide şahsiyetler yetiştirmiş olmaları ile memleketin Plevne, Niğbolu, İhtiman, Tırnova, Edirne, Bursa, Amasya başta olmak üzere birçok yerinde büyük vakıflar te'sis etmek suretiyle büyük kollar halinde varlıklarını sürdürmüş olmalarıdır. İmparatorluğun akıncı teşkilatı ve akıncı ailelerinden birisi olan Mihaloğullarının önemli bir karakter olarak ilk sırada Köse Mihal Bey yer almaktadır. Ailenin cediti olarak kabul edilen Köse Mihal Bey, Bizans'a ait Harmankaya tekfurı iken, Osman Gazi'nin sadık candan bir dostu olmuş ve ona büyük faydaları dokunmuştur. Köse Mihal tahminen 1305-1315 tarihleri arasında ölmüştür. Mezarı Eskişehir'in Söğüt ilçesinin Mihalgazi nahiyesinin Harman Köyü'nde bulunmaktadır. Bkz. Yaşar Gökçek, *Türk İmparatorluk Tarihinde Akıncı Teşkilatı ve Gazi Mihal Oğulları*, (Konya: Alagöz Yay., 1998), 9-10.

⁹⁹⁰ "... Sultan Ahmed Beg'den gelen kimesnenin akvâlin beyân ider. Tehdîd olundukda şöyle cevap virdi ki Rumili beglerinden Mihal oğullarından ve bazı dahi adın bilmedüğüm beglerden Sultan Ahmed Beg'e kâğıd gelmişdir ki sen yürüyasun biz saña tâbi'uz niçün ihmal idersün ta'cıl yürüsan ne durursun ba'dehû sual olundu ki devletlü hüdâvendigâr tahta geçdükden sonra dahi kâğıdları geldi mi denildükden sonra dahi geldi deyu cevap virdi ve hem ve Hersek oğlu Ahmed Paşa'dan dahi kâğıd gelmişdür didi amma hüdâvendigâr almazdan evvel bir sene dahi tehdîd olundukda itdi ki şöyle işidürüz Ahmed Paşa'dan kâğıd gelürdi amma koca Hünkâr oldukdan beri kâğıdı geldi şimden sonra Hakk Te'âlâ devleti çünkü Sultan Selim hân'a virdi heman fâri ğ olmakdan ğayrı çâre yokdur beni saña çâre yokdur öyle bilasüz dimiş ve Paşa oğlundan dahi dâyimâ kâğıd gelürdi ve Mihal oğlu Muhammed Beg'den dahi kâğıd gelürdi ki bu taraftan siz ol cânibden yürüyasun te'hîr itmeyesün denilürdi ..". TS.MA. e. 855/12.

⁹⁹¹ "... bundan evvel Konya'nun fethi haberi İstanbul'a vardukda ba'zı mufsidlerün İlğâ ve idlâliyle Selim'e mâylil olan Yeniçeri tâyifesi aña haber gönderüb Sultan Ahmed Karaman'ı aldı Anadolunun da ekserini zabt idüb çok asker cem' itdi. Rumili'nde dahi Mihallu ve Evrenuslu ve Yahya Paşalı ve nice begler on biş biñ mikdar âdemle (...) oturub Mihal oğlu Mehmed Beg Eflak beg'ini katl idüb kendü dayısını nasb idüb büyük haraclarını hünkâra virdürmeyüb kendü alub bilesince olan beglere olundurub Sultan Ahmed 'i gözedürler imdi ol öte yakada ve bu yakada bu kadar kuvvet ve kudret bulmağla sizün ve bizüm halimiz gayetde müşkil oldı imdi lâzım olan budur ki sen kendü neferünle Rumili cemiyeti üzerine varub anları dağıtmağla cehd idesüz biz dahi bunlara Sultan Ahmed 'ün cemiyeti her ne tarikile olursa dağıtmağla sa'y idelüm deyu i'lâm itmişler amma Selim'in ol begler üzerine varmağla kudreti yokmuş ve kapu halkı alaca olub üç biñ mikdar yeniçeri ile tamam atıslu bu cânibe tâbi'dür ve mahrûse-i Konya feth olunduğı esnada devlet-i âsîtanesinde eger yaya başı gelüb bu cânibiñ ahvâlini müşâhede idüb Selimî oldukları sebebden ...". TS.MA. e. 566/35.

beyi sülalerinden kimseler ile daha öncesinde yanında çeşitli idari görevlerde bulunmuş kimselerde bulunmaktaydı.⁹⁹²

Şehzade Ahmed'in kardeşi Selim'e Kefe sancağının verilmesi ile önceliği tahtı ele geçirmek olmuştu. Tek başına kalan Şehzade Ahmed, kendini destekleyen beyler ile istişare ederek İstanbul önlerine gelmiştir. İstanbul önlerine geldiğinde kapı halkı dışında de kendilerine çok güvendiği onu destekleyen aşiretler de vardı. Bunlardan Bulgar, Taşel ve istiklal peşinde koşan Karaman beyleri Ahmed ile beraber diler. Şehzade Ahmed ayrıca Şahkulu badiresinden yararlanarak Anadolu askerlerini de çevresinde toplamıştı. Ancak bu gruplar asında Ahmed'in en güvendikleri Mıdık, Reyhan ve Turgud oğulları idi. Bunların arasında en göze çarpan beyler:

Taş beylerinden Umur Bey ve oğlu, Turgud oğullarından Musa, Mahmud ve Mehmed Beyler⁹⁹³; Yapa (Yapu) oğlu Şah Bey, Şidillioğlu Ali Bey, Şey'enillillah oğlu Ali Bey, Yörükler beyi Davud Bey, Davud Paşa oğlu Mustafa Paşa, Şehzade Ahmed'in lalası Yularkısdı Sinan Paşa, Tacüddin Bey (Paşa) ve oğulları Şah ve Hasan Beyler idi. (Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 118-119.)

Faruk Sümer bunların yanında Gebelioğlu ve Tatar beylerinden Ali Bey'i de bunlar arasında saymaktadır.⁹⁹⁴ Üsküdar'a kadar gelen Şehzade Ahmed yeniçerilerin isyan etmesi neticesinde Anadolu'ya geri dönmek zorunda kalmıştır. Geri dönüşü sırasında da yine güvendiği adamlarını yanına çağırmıştır.⁹⁹⁵ Sultan Ahmed Konya'da padişahlığını ilan ettikten sonra oğlu Alaeddin'i Bursa üzerine göndermiştir. Bursa üzerine Alaeddin'in ile giden kuvvetler arasında Anadolu beylerbeyi Mustafa Paşa, Dulkadiroğlu ve Ramazanoğulları bulunmaktaydı.⁹⁹⁶

Muhtemelen taht mücadelesinin sonlarına gelindiği dönemde 7 Mart 1513 tarihli Amasya Yörükler Kadısı Mehmed El- Mübteli'nin göndermiş olduğu mektuptan Amasya yöresindeki yörüklerin Ahmed tarafında oldukları anlaşılmaktadır. Yörükler kadısı,

⁹⁹² Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 55.

⁹⁹³ Sultan Ahmed tuğralı Eskişehir'den yazılan buyuruldı, Turgud oğullarından Musa ve Mehmed Bey'e: "... Elhaltü hazihi emr-i âli ile Asitane-i saadete teveccüh edüp sizin gelmeniz lâbüd ve lâzım olmağın... Karındaşınız oğullarıyla ve akvam ve etba' ve size müteallik yarar âdemleriniz ile te'hîr ve tevakkuf etmeyüb isti'cal gelüb orduy-ı humâyunuma mülaki olasız..." Bkz. Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, s.119'daki 5 numaralı dipnotta kullanılan TS.MA.e. 566/17 numaralı belgeden alıntıdır.

⁹⁹⁴ Faruk Sümer, "Turgutlular", *DİA*, (İstanbul, TDV Yay., 2012), 41/421.

⁹⁹⁵ TS.MA.e. 566/17.

⁹⁹⁶ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 132.

padişahın belirlenmesinden sonra canla başla emirlerinin yerine getirileceğini bildirmekle söylemekle birlikte Sultan Ahmed'in yörükler üzerindeki tesirinin bir an evvel ortadan kaldırılması gerektiğini bildirmektedir.⁹⁹⁷ Yine aynı belgeden verilen bilgilerde: Bayram günü Amasya Kalesi erenlerinin gelerek Şehzade Ahmed'in elini öptükleri, Şehzade Ahmed'in askerlerinin sayısının üç bini bulduğu ve giderek artmakta olduğu ile bunun çevreye haber verildiği; Kırşehir subaşısına gümüş ibrik ve tepsiler gönderildiğini ve üç günlük hazırlık yapıldığı bilgisi verilmektedir. Şehzade Ahmed'in Karaman tarafına gittiği haberiyle birlikte oğlu Ali'nin (Alaeddin) ise Taşili'nde olduğu yine Ahmed'in diğer oğlu Murad'ın da Amasya'ya geldiğine dair haberlerin yayıldığı söylenmektedir.⁹⁹⁸

4.6. Şehzade Ahmed'in Amasya'yı Yeniden Ele Geçirmesi

Sultan Ahmed Darende'de bulunduğu sırada Silahdar-başı Mahmud Bey ile kardeşi Selim'e bir mektup göndermiştir. Mektupta kardeşinden Anadolu topraklarının bir kısmının kendisine verilmesini talep ediyordu. Ahmed, yabancı bir devlete sığınmanın padişah için utanç kaynağı olacağının bu nedenle anlaşmaları gerektiğini şu şekilde ifade ediyordu.

“...Zamân-ı Âdemden inkıraz-ı âleme gelince erbab-ı devletin ebnası atalarının makarr-ı devletlerin taleb etmek kanun-ı kadimdir. Binaan alâ hâzâ hazret-i merhum vâlid-i macidim....makarr-ı saltanatını hazretiniz taleb ettiniz. Ben dahi tâlib oldum. Amma ... muhtazasınca iradet-i hak celelt kudretehu cenab-ı şerifinize mütaallik olub, serir-i saltanat hazretinize müyesser oldu. İmdi çünkü hazretiniz sinen asgar iken bu devlet size nasib oldu. Vacib bu idi ki, bu ayiyye-i uzmâ ve mevhibe-i kübrânın şükranesi için ittihad yoluna sülûk edüb bu kadar adavete mübaşeret eylemek ve asker çekmek ve telef-i nefis-ü mal vakı olmayub reaya dahi- ki vedayi'-lhâlîkü'l-berâyadır- mehd-i emn ü âman içinde müreffehü'l-bâl ve mutmainü'l yâl olub dua-i devlete iştigal göstereler idi. İmdi maza ma-maza hâliyen bunca evlâd ve taallukatla varub Şam'a ve Şarka iltica göstermek ne şân ü şerefine layık ve ne bu canibe münasibdir. Blâhire bir fesada müeddi ol, öyle olsa mercu ve mütevekki'-

⁹⁹⁷ TS.MA.e. 438-63.

⁹⁹⁸ “...Amasiyye kal'ası erenleri gelüb Sultan Ahmed 'ün elini öpdüler deyu ahhâr-ı mutevâtir oldı ve şimdiki hinde Sultan Ahmed 'ün askeri üç biñe yetüşdi deyu nice nefer âdemleri haber virdiler hatta Kırşehir Subaşısına gümüş ibrikler ve virmişler ve gümüş tepsiler virmiş ol dahi üç günlük azık hâzır eyledi deyu ahhâr-ı mutevâtire oldı bundan fehm oldı ki Sultan Ahmed Karaman tarafına gider di(r)ler ve hem oğlu Sultan Ali dahi Taş'dadur deyu nice def'a haber geldi lutf olunub Karaman tarafı hâli konulmaya ve hâliyâ şimdi Sultan Ahmed 'ün oğlu Sultan Murad geldi deyu nice kimesneler Amasiyye'den gelüb haber virdiler...” “Sultan Ahmed 'ün askeri çoğalub darb-ı desti halkı kendüye döndürür hatta Karaman'dan Yaman oğlu ve Bozkırlı oğlanları nice nefer askeriyle Yörük içinden geçüb Sultan Ahmed'e getdi ve hâliyâ her gün dört yüz beş yüz âdem varur deyu Amasiyye içinden gelen rencber haber virdi ve iki yüz elli neferini içeri geldi deyu Amasiyye Odunculuk başısı haber virdi...”. TS.MA. e. 438/63.

dir ki gayre ihtiyaç gösterilmeyüb muhalefet ve muanedet vakı' olmiya. Ve bu mühim için silahdar-başı Mahmud Bey bendenüz irsal olunub ve ha'sı kelimat dahi takrirlerine havalke olundu. Ümmidir ki, iltifat ve isgaaya karin olub husulk-i maksudumuza müracaat ide. İnşallahü taala baki ve'd dua, Muhibb-i bî minnet Ahmed" (Musa bin Abdilillahi'l- Katib be-Dergah-ı âli, hüve'l-müstaen li-men istian, yazma, Manisa Muradiye Ktb. No. 2779, vr. 48; Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 140-141. Belgenin orijinali için bkz. Ek: 6)

Yavuz Sultan Selim 1512 ekim ayında Ankara'da bulunduğu sırada Ahmed'e cevap yazdı. Cevabında; Osmanlı ülkesinin parçalanmasının mümkün olmadığını, Ahmed'in İslam ülkelerinden birisine gitmesi durumunda bütün ihtiyaçlarının karşılanacağı yazıyordu. Mektup şöyleydi:

Karındaşıım Sultan Ahmed ... mektub-ı muhabbet mashub âsıl olıcak ma'lum ola ki, şimdiki halde siz Darende'ye varub fahrü'l-emasil âdeminüz silâhdar-başı Muahmud'u mektub-ı şerifinizle bunda göndermişsiz, gelüb vâsıl olub her ne ki, derc olunmuş ise ol nesnenin kabiliyeti mümteni'dir. Şöyleki, ol babda mabeynimizde ittifak dahi olsa kabil değildir. İmdi çünkü takdir-i ilahide böyle imiş. Mü'min olana lâzım ve vacib olan oldur ki hak sübhane ve taalânın rızasına boyun duta. Bu dünyanın sebatı olmayub fâni idiği zâhir ve ma'lumdur. Öyle olsa bu birkaç günlük ömr için memleketin harablığına ve fitne ve fesada sebep olmayub dârü'l islâmda bir emin yerde emnü âman üzere oturayın deyüb husumetden uzlet eyliyecek olursanız cemi' âlem bile ki, hiçbir tarafda ve adavet eseri kamlıya. Ol vakit maaş babında mümkün oldukça gayre ihtiyaç gösterilmeye. Vesair bu tarafda kalan mühimmatınız dahi riayet oluna, ve illâ müfsidler sözün isga edüb bir fesadı müş'ir kaziyeye şüru' olunacak olur ise hak celle zihrehunun iradeti ne ise öyle ola. Tahriren fi evagil-i şehri Şabanü'l-muazzam senete semane aşere ve tis'a mie be-Yurt-ı Ankara. (Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 141. TSMA. E. 12277 numaralı belgeden alıntıdır.)

Selim, Ankara'da iki aydan fazla kalarak sükûneti sağlamaya çalışmış ancak Ahmed'in ortaya çıkmaması ve Vezîr-i âzam Koca Mustafa Paşa'nın kışın yaklaşması⁹⁹⁹ nedeniyle dönmelerinin doğru olacağı yönündeki fikrine uyarak Bursa'ya gitmiştir.¹⁰⁰⁰ Bursa'ya gitmeden önce Şehzade Ahmed'in firarının ardından boşalan Amasya valiliği

⁹⁹⁹ Şiar Yalçın, Sultan Selim'in kışı bu kadar soğuk bir yerde geçirmek istemediğinden Bursa'ya döndüğünü yazmaktadır. Bkz. Yalçın, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 256-257.

¹⁰⁰⁰ Şimşirgil, *KAYI III*, 137; Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 135.

için Davud Paşa'nın oğlu Mustafa Bey¹⁰⁰¹'i görevlendirmiştir (Ramazan 918- Kasım - Aralık 1512).¹⁰⁰²

Sultan Ahmed bu dönemde Dulkadiroğulları'na iltica etmişti ancak Anadolu ile de irtibat halindeydi. Yavuz'un şiddetinden korkan bazı devlet adamları Ahmed'in gelmesi için haber ve mektup gönderdiler. Sultan Ahmed bu haber ve mektuplara güvenerek Niksar üzerinden¹⁰⁰³ Amasya'ya saldırdı ve ani bir baskınla şehri aldı. Yavuz'un sancak-beyi olan Davud Paşa oğlu Mustafa Paşa da dahil olmak üzere kimse kaçamadı ve teslim oldular¹⁰⁰⁴ (Kasım 1512). Sultan Selim'in Ahmed'in Amasya'yı yeniden almasında Ahmed taraftarlığı ile bilinen Mustafa Paşa'nın tahriklerinin katkısı olduğunu kanaat getirerek onu idam ettirmesi ve sonrasında Bursa'da bulunan şehzadelerin ölüm fermanını vermesi bu döneme denk gelmektedir.¹⁰⁰⁵

Ahmed Amasya'yı alır almaz kendini destekleyenlere çeşitli vaatlerde bulunmak sureti ile destek olmaları için haber göndermiştir.¹⁰⁰⁶ Ahmed, Selim'in vali olarak atadığı Mustafa Bey'i vezaret vaadiyle ikna etmiş ve şehri ele geçirdikten sonra da bu sözünün yerine getirerek Mustafa Bey'e vezirlik tevcih etmiştir.¹⁰⁰⁷

Sultan Ahmed, Amasya'yı ele geçirdikten sonra bir biat merasimi gerçekleştirmiştir. Gümüşlü-zade Muhyiddin Mehmed Çelebi'ye dua ettirmiş ve namına hutbe okutmuştur. Yularkısdı Sinan Paşa'yı vezîr-i âzam, kendisine itaat eden Sultan Selim'in beylerbeyi Mustafa Paşa'yı da ikinci vezir olarak atamıştır. Sultan Ahmed saltanatını ilan ettikten sonra Tebrizli Kudbettin Efendi'yi Amasya kadısı, Şirazlı Mir Gıyaseddin Çelebi'yi de nakibül-eşraf olarak tayin etmiş, Acem Hubetullah Efendi'yi de Nişancılığa getirmiştir.¹⁰⁰⁸

¹⁰⁰¹ II. Bayezid'e damat olmuş ve Paşalık unvanı verilmiştir. Mustafa Paşa 1524 senesinde vefat etmiştir. Bkz. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, IV. Cilt, 1181.

¹⁰⁰² Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 547.

¹⁰⁰³ Hammer, Sultan Ahmed'in Kemah üzerinden Niksar'a geçip oradan Amasya'yı ele geçirdiğini yazmaktadır. Bkz. Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 547.

¹⁰⁰⁴ 17 Şubat 1512 tarihli Sinop Sancakbeyi Ahmed'in mektubunda bu olaya yer verilmiştir: "...Sultan Ahmed Amasya'ya geldikde ki Davud Paşa oğlu dutdı biz dahi ânuñla bile idük bile dutulduk biz fırsat bulduk kaçduk ol kaçamadı...". TS.MA.e. 1144/2.

¹⁰⁰⁵ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 142.

¹⁰⁰⁶ Şehzade Ahmed'in, Hayreddin Bey'e Amasya'ya döndüğünü, çevresinde olan haberleri, yeniçerilerin ve ordunun durumlarını kendisine haber vermesini, tahta geçtiğinde ne murad ederse yerine getireceğini anlattığı mektubu için bkz. TS.MA. e. 566/28.

¹⁰⁰⁷ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 547; Gelibolulu Mustafa Âlî Efendi, *Kitabü't-Târîh-i Künhü'l-Ahbâr*, I. Cilt, II. Kısım, 1061.

¹⁰⁰⁸ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 137; Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 8/11/12, 191.

Amasya’da ilk olarak eşkıya tarafından yıkılan saray ve kaleyi imar ettirmiş kendi hizmetinden bulunan Mustafa Bey’i kale dizdarı yapmıştır. Anadolu hükümdarı olduğunu göstermek üzere sancaklara ve vilayetlere mirliya ve beylerbeyi tayin etmiştir.¹⁰⁰⁹

Sultan Selim’in Ahmed’in Amasya’yı yeniden ele geçirmesinin ardından Şehzade Ahmed taraftarlığı ile bilinen ve kendisine ihanet etmekle itham ettiği Koca Mustafa Paşa’yı idam ettirmiş ve onun yerine Hersekzade Ahmed Paşa’yı dördüncü defa vezîr-i âzam yapmıştır.¹⁰¹⁰

4.7. Şehzade Ahmed’in Yanlış Politikaları

Devlet ileri gelenleri arasında taraftarı hayli fazla olan Şehzade Ahmed’in yeniçerilerle arası ise pek de iyi sayılmazdı. Yeniçeriler kendi yanına çekmek için bir hayli uğraşmışsa da bunu başaramamıştır. Aslında ilk başlarda büyük şehzadenin endişesi, babasından sonra tahta ortanca şehzade olan Korkud’un geçmesi ihtimali idi.¹⁰¹¹

Şehzade Ahmed, babası ve devlet erkânının kendisine olan desteğini bildiği için bir an önce hükümdarlığını garanti altına almak istiyordu. Ayrıca Vezîr-i âzam Hadım Ali Paşa’nın da onun hesabına çalışıyor olması onu daha da cesaretlendiriyordu. Buna rağmen Şahkulu olayı sırasında hükümdarlık için aceleci davranması kendi aleyhinde gelişmelerin yaşanmasına neden olmuştur. Hadım Ali Paşa, Şehzade Ahmed’e Şahkulu mücadelesinin sonunda hükümdarlığının garantilenmiş olacağına teminat vermiştir. Bundan cesaret alan Ahmed, hükümdar gibi davranarak etrafındaki komutan ve askerlere ihsanlarda bulunarak yeniçerilerin kendisine biat etmesini sağlamaya çalışmıştır. Ancak yeniçeriler, “Padişahımız hayatta oldukça kimseyi hükümdar tanımayız” cevabını vermişlerdir.¹⁰¹² Ali Paşa’yı çadırına davet eden Şehzade Ahmed, isyanı bastırma işini istişare etmesi gerekirken Ali Paşa ile padişahlık sürecini konuştu. Şehzade, babasına eşkıyayı ortadan kaldırarak ülkedeki bu fitneyi ortadan kaldıracağına dair söz vermişti. Bu yolla kendisini devlet erkânı ve askerinin güvenini kazanarak kendisini kabul ettirecekti. Ahmed’in bu aceleci tavrı askerlerin gözünden düşmesine sebep olarak tahttan uzaklaşmasına neden olan etkenlerden birisi olmuştur.¹⁰¹³

¹⁰⁰⁹ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 138.

¹⁰¹⁰ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 252; Altundağ, “Selim I”, 425.

¹⁰¹¹ Tokmakçioğlu, *Katledilen Şehzadeler*, 135.

¹⁰¹² Cezar, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 702; Tektaş, *Osmanlı’da Kardeş Katli*, 113.

¹⁰¹³ Söylemez, “Yavuz Sultan Selim”, 76-77.

Şehzade Ahmed, Anadolu'ya döndüğü vakit, tahta çıkamadığı ve hayali olan İmparatorluk mirasını ele geçiremediği için çok üzgündü. Bu nedenle artık kimseyi dinlemiyordu ve adeta gözünü kan bürümüştü. Saltanatı kendi hakkı olarak görüyor ve bunun zorla da olsa gerçekleşmesini istiyordu. Bu amaçla Anadolu'da padişah gibi hareket etmeye başlayarak, önce güvendiği beyleri yanına çağırdı ve sancaklara kendi adamlarını tayin etmeye başladı.¹⁰¹⁴

Hoca Saadettin'e göre Şehzade Ahmed'in babasına bayrak açtığını gösteren ilk gelişme: Şehzade Ahmed, Yeniçerilerin kendisinin sefahate düşkünlüğü bahane ederek yüz çevirdiklerini öğrenince bu seferde silah gücünü kullanarak gücünü göstermeye çalışmıştır. Şehzade Ahmed Anadolu'ya dönüşünde Karaman'da bulunan ağabeyi Şehinşah'ın oğlu Mehmed¹⁰¹⁵'in üzerine yürümüştür. Oğlu Ahmed'e büyük yakınlık gösteren Bayezid, bu hareketten üzüntü duymuştur. Şehzade Mehmed, amcasının bu hareketini padişaha arzemiş ve nasıl hareket etmesi gerektiği bilgisini istemiştir. Bayezid, Şehzade Mehmed'e Konya'da savunmaya geçmesini emretmiştir. Ahmed ise babasının Mehmed'e savunma emrini götüren adamını yakalayıp kulağını kesmiş ve Konya kalesi muhasarasını sürdürmüştür. Amcası Şehzade Ahmed'in kuşatması sürerken dedesinden gereken yardımın gelmemesi neticesinde Şehzade Mehmed Konya kalesini amcasına teslim etmek zorunda kalmıştır. Şehzade Ahmed, Kale'nin alınışının ardından Konya beylerinden birçoğunu emrine karşı gelmeleri ve yeğenini teşvik ettikleri için idam ettirmiştir.¹⁰¹⁶ Nicolae Jorga Mehmed'in kardeşi ile Larende'de esir alındığını, Sultan Bayezid'in doğrudan müdahalesine rağmen teslim edilmediğini yazmaktadır.¹⁰¹⁷

Şehzade Ahmed adına yaşanan bir diğer olumsuz gelişme ise: Şehzade Ahmed Konya'yı aldıktan sonra hükümdarlığını ilan etmişti. Bu sırada Kızılbaşlar Anadolu'da yeniden faaliyete geçmişler ve Mir (Nur) Ali Halife, yirmi bin Türkmen ile Amasya, Tokat, Karahisar ve Niksar taraflarını yağma etmekte idiler. Bölge halkı Sultan Ahmed'den yardım isteyince, o dönem veziri konumunda olan Yularkısdı Sinan Paşa'yı yardıma göndermiştir. Ancak Sinan Paşa, Nur Ali Halife'ye mağlup olunca bu mağlubiyet Şehzade Ahmed'in yeniçerilerin gözünden büsbütün düşmesine sebep oldu.

¹⁰¹⁴ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 121.

¹⁰¹⁵ Şehinşah'ın oğlu olan Şehzade Mehmed sonradan Selim tarafından katledilen şehzadeler arasında yer alacaktır. Naaşı Bursa'da defnedilmiştir. Bkz. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmani*, I. Cilt, 25.

¹⁰¹⁶ Kemal, *Osmanlı Tarihi*, II Cilt, 501.

¹⁰¹⁷ Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, II, 264.

Yeniçeriler ordu idaresindeki başarısızlığı nedeniyle Ahmed'in, âlim ve fadıl olmasına rağmen erkek evladı olmayan Korkud'un asla padişah olamayacağını memleketin kurtuluşunu Selim'in padişah olmasında gördüklerinden Padişah'ı Selim'i tahta davet etmeye zorlamışlardır (6 Mart 1511).¹⁰¹⁸

Şehzade Ahmed'in Şahkulu olayındaki hatalarının ardından Nur Ali Halife'ye karşı da başarısız olması tahtı kendisine bırakmayı düşünen Sultan Bayezid'in bu fikrinden vazgeçmesine neden olmuştur.¹⁰¹⁹

4.8. Şehzade Ahmed İçin Sonun Başlangıcı

4.8.1. Ahmed'in Tuzağa Düşürülmesi-Mektuplaşmalar

Sultan Ahmed, Amasya'yı ele geçirdikten sonra dağılan adamlarına ve yayalara¹⁰²⁰ hükümler göndererek Amasya'ya gelmelerini sağlamıştır. Uluçay, Ahmed'in yanında çağırdığı adamların gelmesinin ardından kimseye bir şey söylemeden

¹⁰¹⁸ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 538; Aksun, *Osmanlı Tarihi*, I. Cilt, 199; Tokmakçıoğlu, *Katledilen Şehzadeler*, 142.

¹⁰¹⁹ Söylemez, "Yavuz Sultan Selim", 82.

¹⁰²⁰ Sultan Ahmed'in Amasya'dan yaya yoldaşlara kendisine itaat etmeleri halinde her türlü yardımı yapacağını, tımar vereceğini, maaşlarını yükselteceğini bildirir hüküm "Mefâhiru'l-emâsil ve'l-akrân yaya yoldaşlar zîde kadruhum tevki'-i refi'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm olaki bundan evvel li-maslahatin kimesne ile buluşmayub ser-hadd-i memlekete varmak vech görülmüş idi el-hâlet-u hâzihî mütevekkilen 'ala'llâhi Te'âlâ avdet idüb mahrûse-i Amasya'ya gelüb ol cânibe teveccüh idem imdi el-hamdu li'llâhi ve'l-minne karındaşımnı ahvâli size ma'lûm olub ve evvelden benüm size i'timâd-ı tammım olduğu sebebden sizden geregi gibi ri'âyet eylemek tamm-ı maksûdumdur asla ve kat'â size incinmem yokdur eger şöyleki bir ğaraz-ı aslı kimesne benden muhâlif kelâm nakl itdi ise inanmayasuz ki va'llâhi'l-'azîm benüm size incinmem yokdur sizden hoşnudum Hakk subhânehü ve Te'âlâ 'inâyetinde murâdım hâsıl oldukda sizden sipâhî oğlanları bölüğüne çıkanlara yigirmişer akçe ve silahdar bölüğüne çıkanlara on sekizer akçe ulûfe ta'yîn idem ve tımara çıkanlara on beşer biñ akçelik tımar virem ve bölüğe ve tımara çıkanlara ulûfelerini dörder akçe ziyâde eyleyem ve evvel def'a üçer biñ akçe in'âm eyleyüb karındaşım gibi hilâf-ı va'de sâdır olmaya merhûm hüdvâvendigâr zamanından ziyâde ri'âyet eyleyem va'llâhi'l-'aliyyi'l-'azîm ve bi'llâhi'l-kaviyyi'l-kadîm ki bu ahd u peymâna muhâlefet itmem va'llâh-u 'alâ-mâ-ekûlu vekîl fe-leyse li'l-half-i ileyh-i sebîl ve siz dahi bu ahid-nâme-i şerifiñ cevâbın i'timâd itdügünüz âdemle gönderdükden sonra dâyima ahvâlîñüzün sûretin i'lâm idüb ahbârîñuzı eksük itmeyesüz in şâ'allâhu'l-'azîz şöyle bilasüz alâmet-i şerife i'timâd kılasuz tahrîran fi evâsıt-ı ramazân sene semân aşera ve tis'a mi'e" TS.MA. e.566/23. Ayrıca bkz. TS.MA. e. 566/22, e. 566/26, e. 566/27.

Amasya'dan ayrılıp Divriği'ye geçtiğini oradayken bey, paşa ve kapı kulundan mektuplar alarak padişahlığa da çağrıldığını¹⁰²¹ yazmaktadır.¹⁰²²

Sultan Selim bir Paşa'nın ağzından yazdığı mektupla kardeşi Korkud'u tuzağa düşürmüş aynı yolu Şehzade Ahmed içinde denemiştir. Yine güya paşaların ağzından: Tahtı ele geçirmek için harekete geçmesini istiyor, şehzadelerin ve Koca Mustafa Paşa'nın katledilmelerinin ardından zor durumda kaldıklarını, gelmesi durumunda ilk çarpışmada kendisine iltihak edeceklerini söyleyerek Sultan Ahmed'i inandırmayı başarmıştır. İktidar ateşi gözlerini karartmış olan Şehzade Ahmed bu mektubun cazibesine kapılmıştır.¹⁰²³

Osmanlı kaynaklarına göre bu mektuplar Selim tarafından taktiksel olarak yollanmıştı. Celalzade bu tedbirin daha sonra vezir-i azamlık görevine getireceği Pîri Paşa tarafından düşünüldüğünü yazmaktadır: Ona göre Şehzade Ahmed'in Osmanlı sınırları dışına çıkarak İran, Mısır ya da Batı memleketlerine gitme ihtimalinin devletin geleceği açısından büyük tehlike doğuracağını düşünen padişah bu meseleyi Pîri Paşa ile konuşmuştur. Pîri Paşa, dinde yalan ve ayıp şeylerin yasak olduğunu ancak halkın huzur ve devletin bekası için böyle bir hileye başvurmasını caiz olduğunu söylemiştir. Böylelikle kapı halkının ileri gelenleri, yeniçerileri, yayabaşılar ve kethüdaların isimlerinin yazılı olduğu davet mektupları hazırlanarak Şehzade Ahmed tahta davet edilmiştir. Pîri Paşa bu suretle Ahmed'in kuvvetlerini avlamıştır.¹⁰²⁴

Aslında Sultan Ahmed bu mektupların doğru olacağına inanacak kadar tecrübesiz değildi. İlticadan vazgeçerek yeniden Osmanlı sınırları içinde saltanat davasını sürdürmeye karar vermiş olması da kardeşi üzerine gitmeyi tek seçenek olarak Ahmed'in önüne getirmekteydi. Diğer yandan bu mücadelenin sonunun kötü biteceğini bile bile sürdürmekten başka çaresi de kalmamıştı. Sultan Ahmed son bir gayret göstererek durumu kendi lehine çevirmek için bu sahte mektupları kullanmaya çalıştı. Etraftaki

¹⁰²¹ Evasıt-ı Ramazan 918(Kasım 1512) tarihiyle Ahmed tuğralı, Amasya'dan defeterdar Musluhidden'e yazılan bir hükümde: "...Bundan akdem li-maslaahatin kimesne ile buluşmayub memalik-i mahruse sınırundan çıkmak vech görmüş idim. Ba'dehu Divriği'ye geldüğümde paşalardan ve cümle beyler ve ağalardan ve kapu halkının atlu ve yayasından mektublar gelüb, saltanat sizindir, deyü da'vet ettikleri sebepten..." denildiğini, bu nedenle derhal yanına gelinmesini istediğini ve aynı mealde Yapaoğlu Şah Bey'e ve Hayreddin Bey'e de hükümler yazıldığı görülmektedir. Bkz. Uluçay, "Yavuz Sultan", 8,11/12, 192'deki 67 numaralı dipnotta bulunan TS.MA.e. 566/17 numaralı belgeden alıntıdır.

¹⁰²² Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 8/11-12,191-192.

¹⁰²³ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 252; Akman, *Osmanlı Devletinde Kardeş Katli*, 82.

¹⁰²⁴ Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 82.

beylerin kendine katılması için bu mektupları referans göstererek sarayda herkesin kendisi tarafında olduğunu ve saltanat için beklediği haberini yaymaya çalıştı. Hatta sahte davetçilerden biri olan yayalara gönderdiği bir emirde, yayalardan hoşnut olduğunu, kardeşinin yapmadığı yükseltmeler ile vazife ve tayinleri hemen yapacağını vaat etmiştir. Böylelikle bu sahte mektupları kendi lehine çevirerek kardeşinin hilesinden yararlanmaya çalışmıştır.¹⁰²⁵

Sultan Ahmed'in mektupların gerçekliğinden emin olmasa da artık kararını vermiş olduğu ortadaydı. Anadolu'ya geçişi sırasında kendini destekleyenlerin sığınılacak devlet aramaları -ki seçeneklerden birisi Mısır'dı- diğer yandan oğlu Murad'ın Şah İsmail'e sığınmayı teklif etmesi gibi sebepler artık kaçmanın çözüm olmadığını, bu mücadelenin kardeşi ile savaşarak bir sonuca bağlanması gerektiğini gösteriyordu. Celalzade Mustafa'nın Selim-nâme adlı eserinde Sultan Ahmed'in Çerkes diyerek, bir Çerkes olan Mısır'daki Kansu Gavri'den, Kızılbaş diyerek de Şah İsmail'den dilenci olarak da belki de amcası Cem Sultan'a gönderme yaparak Hristiyanların eline düşmekten korktuğu mektubunda şu sözlerine yer verilmiştir:

Eğer bu kağıtlar doğru ise devlet bizim. Sahih değil ise, Çerkes bendelikden ve Kızılbaş olub dinde efgendelikden ve dilenci olub sâzendelikden, kendi karındaşım elinden şehîd olub, dünya yüzünde çekdiğüm şermendelikden, husûsâ bir hef'a cehâlet ile bunca fitne ve fesâdlara sebep ve bâ'is olduğüm günâhlardan halâs olmak yeğ gelür ki, Ahmed vebâlerinden bir pâre kurtulub, Hakk rahmetine lâyük ve sezâvâr olam.(Celalzade Mustafa, *Selimnâme*, 103-104.)

Şehzade Ahmed Divriği'de olduğu gibi Amasya'da da tahta davet mektupları almıştır. Bunların birçoğu¹⁰²⁶ Yavuz tarafından yazdırılmış olan uydurma mektuplar olsa da kendisi artık taht için uygun zamanın geldiğini düşünüyordu. Çevrede tehlike yaratabilecek padişah kuvvetlerini temizlemek ve o bölgelerden asker ve para toplamak üzere Amasya'dan 29 Ocak 1512 (20 Şevval 918) tarihinde yanında yirmi bin süvari ile

¹⁰²⁵ Orgun, "Şehzade Ahmed'in Yayalara Verdiği Ahidname", 166; Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 84.

¹⁰²⁶ İbn-i Kemal bu mektupların sahte olmadığını ifade etmektedir: Merkezdeki Ahmed taraftarlarının verdiği bilgilere göre Selim Bursa'da olduğu sırada askerleri kışlalara dağıtmış, hatta yeniçerilerin bile İstanbul'a dönmüştür. Bu nedenle etrafında kimse kalmayan Selim'e saldırmak için doğru zamanın geldiğini yazmışlardır. Askerlerin toplanmasının iki ay sürebileceği ayrıca Selim'in hanedandan birçok kimseyi katlettiğini acil bir şekilde yetişmesi gerektiğini bildirmişlerdir. Bkz. Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 83.

ayrılmış yerine¹⁰²⁷ oğlu Şehzade Osman'ı bırakmıştır.¹⁰²⁸ Bu sırada da yine sancaklara beyler tayin etmeyi sürdürmüştür.¹⁰²⁹

İlk önceleri Konya üzerine yürüyeceğine dair söylentiler¹⁰³⁰ çıkmış olsa da sonradan Bıyıklı Mehmed Ağa kuvvetlerinin bulunduğu bölgeye taarruz edeceği kesinlik kazandı. Tosya'da oturan Bıyıklı Mehmed Ağa, kuvvetlerini Sultan Ahmed'in gelebileceği yönlere dağıttı. Şehzade Ahmed kuvvetlerini karşılamak üzere kurulan bu ileri karakollardan birisi Osmancık'ta diğeri de Amasya civarında idi. Sultan Ahmed'in Bıyıklı Mehmed Ağa'ya saldıracağını anlayan Sinop sancak beyi olan Ahmed Bey derhal yardıma koştu. Bıyıklı Mehmed Ağa ve Ahmed Bey, Çankırı sancak beyi Sultan Osman ve Kastamonu sancak beyi Sultan Musa'nın Bursa'ya gönderilmelerini sağlayarak bu bölgenin şehzade oğullarından temizlenmesini sağlamışlardır.¹⁰³¹

Bıyıklı Mehmed Ağa, Şehzade Ahmed'in hareketlerini gözetlemek üzere Ahmed Çavuş komutasındaki 300-500 kişilik birliği Osmancık'a göndermişti. Bu ileri karakolun Hüseyin-âbad'da olduğunu öğrenen Şehzade Ahmed 1500 kişilik bir kuvvetle buraya saldırdı. Sultan Ahmed kuvvetleri ile Ahmet Çavuş kuvvetleri arasında Osmancık Kalesi önünde bazı çarpışmalar oldu ve Ahmed Çavuş ile adamları Osmancık kalesine sığınarak kurtulabildiler. Bu saldırı Sultan Ahmed'in tahtı ele geçirmek amacıyla yaptığı ilk saldırı hareketiydi. Sultan Ahmed 5 Şubat 1513 (29 Zilhicce 918) tarihinde konaklamak üzere buradan Koyun Baba tekkesi civarına geçti. Kale önünde bazı çarpışmalar olduysa da Sultan Ahmed burayı alamadı. Ahmed Çavuş, Bıyıklı Mehmed Ağa'ya acele gelmesi için mektup gönderdi. Şehzade Ahmed'in asıl amacı Bıyıklı Mehmed Ağa'yı tuzağa düşürmekti ancak bunu sezen Mehmed Ağa yanında yeterli kuvvet olmadığı için

¹⁰²⁷ Şehzade Murad'ın Safevîler'e sığınmasının sonrasında Selim kuvvetlerinin eline geçen Amasya, Şehzade Ahmed'in ani baskını ile yeniden alınmıştır. Amasya yönetiminin Şehzade Osman'a verilmesi de muhtemelen bu döneme denk gelmektedir.

¹⁰²⁸ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 549; Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 8/11-12, 192; Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 138.

¹⁰²⁹ "Evâhir-i Zilka'de 918(1513 Şubat başı) tarihli sultan Ahmed tuğralı belgede Orta استغول köyünden yazılan tevcih berâtı mucibince, beş kerre yüz bin akçe ile, Kayseri sancağı Süleyman Bey'e tevcih edilmiştir." Bkz. Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 8/11-12, 193'teki TS.MA.e. 757/3 numaralı belgeden alıntıdır.

¹⁰³⁰ "...Karaman cânibinden Hemdem paşa dahi hâzırdur gelmek arduncadur deyu işitmiş Amasya'dan çıkduğuna sebeb budur didiler niyeti Karaman cânibine gitmekdür zira Cemeloğulları(?) dirlerimiş birkaç âdem ki nihâyet yüz mikdârı ola yanına gelüb bunda oturmak hatâdur Karamanlu seni isterler heman içlerine girmek gerekdür ben kılâğuz olayun illa ben çıkayun dimiş aña uyub gider didiler Osman adlu oğlu ki bi'l-fi'l yanında heman ol kalmışdur Amasya'da koyub..." TS.MA. e. 1144/2.

¹⁰³¹ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 8/11-12, 193.194.

bulunduğu Tosya'yı bırakarak Çankırı- Kalecik yolu üzerinde Ankara'ya geçmek durumunda kaldı.¹⁰³² Sultan Ahmed ilerlerken yalnızca yerel kuvvetlerle yaptığı savaşları kazanmıyor aynı zamanda kendi kuvvetlerini de hatırı sayılır derecede arttırıyordu.¹⁰³³

Bıyıklı Mehmed Ağa Sultan Selim'e yazdığı raporda: kendisine gerekli destek verilirse Osmancık önünde bekleyen Sultan Ahmed'i gafil avlayabileceğini söyledi. Bıyıklı Mehmed Ağa'nın Yavuz'a göndermiş olduğu tarihsiz arızası:

“Bu bende-i mikdarın taleb ettüğü budur ki, devletl^ü hünkârın bu ben kuluna iki bin mikdar âdemle Han hazretlerinin oğlunun âdemlerini ta'cil irsâl buyurur ve Kangırı sancağına ve Ankara sancağına yasaklı itmeğin üzerine bir hüküm dahi sadaka oluna ki, benim üzerime cemi' olanlar Ve Hemdem Paşa yanında olan hüdâvendiîgar kullarına bir hüküm dahi sadaka oluna ki, ta'cil anlar dahi gelüp cem'oluna Ve Sinop sancağı beyi Ahmed'e dahi bir hüküm sadaka oluna ki, Der-i devletten ona koşulan hünkâr kullarından kim var ise gelsün yanıma cem'olalar Sipâhisi ve kendüsü lâzım değil. Bu mikdar âdem ki yanıma cem'ola şimdi yanımda olan âdemle külli bir yere cem'olunup Allah inâyetiyşe ve devletlü hünkârın himmet ve devletiyle Osmancık üzerinde gafil dururken üzerine varup buluşurum...”. (Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 8/11-12, 195'teki 74 numaralı dipnotta geçen TS.MA.e. 566/17 numaralı belgeden alıntıdır)

Şehzade Ahmed, Çankırı ve Tosya ve Kastamonu üzerinden yolda para ve asker toplayarak Ankara'ya ilerleyen Yavuz kuvvetlerinin peşinden gitti. İşin gittikçe daha da ciddileştiğini görenler padişaha arizalar yazarak yardım istediler. Sultan Ahmed Ankara'dan, Eskişehir-Seyidgazi yolu üzerinden İnönü yönünde ilerledi. Bu arada padişahın casusları Sultan Ahmed'in kuvvetleri ve izlediği güzergahı günü gününe bildiriyorlardı. Artık Sultan Ahmed'in asıl maksadının Bursa'da kalan Sultan Selim ile savaşmak olduğu belli olmuştu. Ahmed'in amacının savaşmak olduğuna dair Mustafa imzalı bir rapor¹⁰³⁴ bunu göstermektedir. Bu rapor muhtemelen Anadolu beylerbeyi Mustafa Paşa'ya aittir.¹⁰³⁵

¹⁰³² Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 8/11-12, 194-195.

¹⁰³³ Reindl, II. Bayezid ve Çevresi, 87.

¹⁰³⁴ “... dergâh-ı ‘âli kullarından Külhancı Hayreddin bendeñüze bir mikdar yarar âdem koşılıb Sultan Ahmed tarafına (...) gönderilmişidi hâliyen Seyyid-Gazi'ye Varub askerin kendü gözleriyle görüb kâh önlerince ve kâh kenarından yürüyüb iki şehre kondurub andan göçürüb İnönü'nde Çukurhisar nâm mahalle kondurub bi-nefsihî gelüb haber viren mûsilân-ı varaka-i ubûdiyyetde Kasım ve Yusuf bendelerünüz der-i devlete irsâl olundılar. Lâkin günden güne teveccühü ve azmı bu tarafadur elbette savaş itmek murâd idinürlermiş deyu defa'âtle haber gelüb der-i devlete arz olunmuşdur bâki ferman dergâh-ı felek-iştibâha menût ve mufavvazdur.Ez'afu'l-'ibâd el-fakîr Mustafa”. Bkz.TS.MA. e. 749/57.

¹⁰³⁵ Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 8/11-12, 196-197.

4.8.2. Yenişehir Meydan Muharebesi ve Şehzade Ahmed'in Ölümü

Sultan Ahmed'in ileri harekâtını durdurmak isteyen Selim, Karaman Valisi Hemdem Paşa, Mir-âhûr Bıyıklı Mehmed Paşa ve Anadolu beylerbeyi Mustafa Paşa komutasında olan öncü birlikleri gönderdi. Şehzade Ahmed, 20-30 bini bulan kuvvetleri ile bu öncü birliği karşıladı.¹⁰³⁶ Şehzade Ahmed, Uludağ'ın kenarından geçerek Bursa'ya giden yola hakim olmuştu.¹⁰³⁷ Savaş bayrakları açıldı ve ilk saldırıda Beylerbeyi komutasında on beş bin asker Şehzade Ahmed üzerine gönderildi. Gönderilen pişdar-öncü kuvvetler Şehzade Ahmed tarafından bozguna uğratıldı ve önemli bir zafer kazanıldı. Beylerbeyi yanında kalan sekiz bin askerle Selim'in yanına dönmek zorunda kalmıştır (14 Nisan 1513).¹⁰³⁸ Ahmed'in bu başarısının ardından Sultan Selim'in düzenli kuvvetlerinin sayısı on bine kadar düşüyordu.¹⁰³⁹

Anadolu'dan güçlenerek gelen Sultan Ahmed karşısında Bıyıklı Mehmed Paşa'nın kuvvetleri yenilmiş olsa da bu durumun en büyük faydası zor durumda kalan Sultan Selim'e kuvvetlerini toparlaması için zaman kazandırmış olmasıdır.¹⁰⁴⁰

Sultan Ahmed, büyük bir gaflete düşerek bunları takip etmese de bu ilk zaferin ardından ilerleyişini sürdürdü. Öğleye doğru Ahmed ve Selim'in orduları birbirlerine yarım mil kadar yaklaşmışlardı ve aralarından bir nehir geçiyordu.¹⁰⁴¹

Sultan Selim, kardeşinin bu hatasından faydalandı ve dağılan kuvvetleri topladı ve bir fermanla oğlu Süleyman'ın süratle İstanbul yakınlarına gelmesini sağladı.¹⁰⁴² Sultan Selim yine İstanbul'a Yeniçeri Ağasına haber göndererek üç gün içinde on bin askerin Bursa'ya gelmesini emretti. Yeniçeri ağası İstanbul'dan geldiğinde on bin kişilik bir ordu ile beş yüz de topçuyu beraberinde getirmişti. Sultan Selim Şehzade Ahmed'in Bursa'ya yaklaştığını, yanında az adamı olduğunu ve kendisine zarar veremeyeceğini düşünerek saldırmayı planlıyordu.¹⁰⁴³ Bütün kuvvetlerinin toplanmasının ardından Sultan Selim, 4

¹⁰³⁶ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 8/11/12, 197.

¹⁰³⁷ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 549.

¹⁰³⁸ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 140; Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 549.

¹⁰³⁹ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 549; Tektaş, *Osmanlı Tarihi*, I, 221.

¹⁰⁴⁰ İlhan, Mehdi, "Bıyıklı Mehmed Paşa", *DİA*, (İstanbul: TDV Yay., 1992) 6/116.

¹⁰⁴¹ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 141.

¹⁰⁴² Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 8/11-12, 197.

¹⁰⁴³ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 549; Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 140

Nisan 1513 tarihinde Bursa'dan Ahmed'in bulunduğu Yenişehir Ovası'na doğru harekete geçti.¹⁰⁴⁴

Aynı gün Sultan Selim'in şansı yaver gitti ve Tatar'ın oğlu da beş yüz askeri ile Selim' katıldı. Gelen her bir adamın yanında üç at vardı. Bunun amacı savaş esnasında ölen atların yerine yenilerini hazır bulundurulmasıydı. Gelen Tatar birliği geri planda dağların arkasına giderek tahkimat yaptı. Sabah olduğunda Selim'in ordusu nehri geçti ve Yenişehir Ovası denilen yere geldi ve bütün birliklerini nizama soktu. Geldiğinde Şehzade Ahmed kuvvetleri de hazır konumdaydı.¹⁰⁴⁵

Şayet Şehzade Ahmed eline geçmiş olan fırsatı eğer iyi değerlendirebilseydi Selim'in henüz yeni olan iktidarının yıkılması işten bile değildi. Şehzade Ahmed'in buradaki yanlışı Dukakinoğlu Ahmed Paşa ile Kırım Hanının oğlu Saadet Giray'ın getirdikleri kuvvetlerle Padişah'ın kuvvetlerini güçlendirmesine fırsat vermiş olmasıdır. Bunun sonucunda güçlenen ordusuyla padişah Aksu çayını¹⁰⁴⁶ geçmiştir.¹⁰⁴⁷

Sultan Selim ve Şehzade Ahmed 15 Nisan 1513 (Safer 919)¹⁰⁴⁸ tarihinde Yenişehir Ovasında karşı karşıya geldiler.¹⁰⁴⁹ Şehzade Ahmed savaşa meydanına gelirken moralsizdi çünkü kendisini desteklediğini sandığı devlet adamları tarafından aldatıldığını görmüştü. Bursa yakınlarına geldiğinde: “Gördü ki ümerâ vüzerâdan incâz-ı va'de dâir bir hareket belürmedi ve bir uçar sinek dahi karşı gelmedi, ne idüğün bilüb heman Yenişehir tarafına yürüdüler.”¹⁰⁵⁰ Sultan Ahmed için artık savaşmaktan başka seçenek de kalmadığını biliyordu.

¹⁰⁴⁴ Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 8/11-12, 197; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 252; Gelibolulu Mustafa Âli Efendi, *Kitabü't-Târih-i Künhü'l-Ahbâr*, I. Cilt, II. Kısım, 1066-1067.

¹⁰⁴⁵ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 141.

¹⁰⁴⁶ Menavino'nun isim vermeden, Hammer'in ise “Aksu Çayı” olarak bahsettiği iki orduyu ayıran akarsu muhtemelen günümüz Bursa'nın Kestel ilçesinde yer alan ve Yenişehir ovasına en yakın mevkide bulunan Aksu Deresi'dir.

¹⁰⁴⁷ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 549; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 252; Gelibolulu Mustafa Âli Efendi, *Kitabü't-Târih-i Künhü'l-Ahbâr*, I. Cilt, II. Kısım, 1066-1067.

¹⁰⁴⁸ Hammer, bu tarihi Alfonso Ollua'dan alıntılayarak Uluçay'ın verdiği tarihe yakın olan 24 Nisan 1513 olarak vermekte iken, Uzunçarşılı Ocak 1514 (918 Şevval) olarak yazmıştır. İsmail Hami Danişmend ise Yenişehir Meydan Muharebesi ile aynı tarih olan 24 Nisan 1513'ü (17 Safer 919) vermektedir. Bkz. Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 549; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 252; Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, II. Cilt, 4.

¹⁰⁴⁹ Kepecioğlu, “Tarihi Bilgiler ve Vesikalar”, 411.

¹⁰⁵⁰ Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 8/11-12, 197'de kullanılmış olan TSMA.e. 12263 numaralı belgeden alıntıdır.

İki ordu bayraklarını açarak ve borazanlar çalarak savaşa başlamak üzereydi. Bu esnada Şehzade Ahmed bir adamını Selim'e gönderdi. Gelen kişi sadece efendisi tarafından gönderilmiş bir elçi olduğunu ve hayatının bağışlanmasını istedi. Sultan Ahmed, Sultan Selim ile teke tek çarpışmak istediğini, ikisi yüzünden bu kadar Türk'ün ölmesini istemediğini bildirmiştir. Ancak yine de Selim iki ordunun savaşmasını istiyorsa burada ölecek olanların günahının Selim'e ait olduğunu söylemiştir. Selim, Ahmed'in bu isteğini reddetmiş (Zira Selim bu teklifi kabul etse dahi adamları bunu kabul etmeyecekti) ve elçiye bin akçe verip efendisine geri göndermiştir.¹⁰⁵¹

Elçiden gelen cevabı alan Sultan Ahmed fazla beklemedi. Her iki tarafta da "çarhacılar" olarak bilinen yüzer adam öne çıkarak ilk hücum ile Yenişehir Meydan Muharebesi¹⁰⁵² başlamış oldu. Sultan Selim, Yenişehir'de Şehzade Ahmed'i yenmek için türlü hilelere başvurdu. Şehzade Ahmed savaş meydanının çok hareketli olduğunu görerek on bin adamı ile Selim'e doğru ilerledi. Bunu gören Selim üç bin askerden oluşan birliği ileri çıkardı. Böylece ikinci hücum yapılmış oldu ve Sultan Ahmed bu saldırıda Sultan Selim'in bu kuvvetlerini de yendi.¹⁰⁵³

Şehzade Ahmed, Selim'in Anadolu kuvvetlerinin geri çekilişini gördüğünde Selim'i yendiğini sanarak sevindi. Fakat Dukakinoğlu'nun yettiğini görünce bunun bir tuzak olduğunu anladı.¹⁰⁵⁴

Bunu gören Selim topçularını savaşa alanına soktu ve Ahmed'in kuvvetlerini topa tuttu. Top saldırısından etkilenen Ahmed'in kuvvetleri dağa doğru çekildiler. Ancak burada Selim'e desteğe gelen Tatar kuvvetleri konuşlanmıştı. Ahmed'in kuvvetleri zor

¹⁰⁵¹ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 550; Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 2011, 141.

¹⁰⁵² "Meydan Muharebesi (Savaşı): "Bir savaşta, kesin sonuç almak için düşmana karşı bütün güçlerle yüklenilen ölüm kalım savaşı" anlamına gelmektedir. Bkz. <https://sozluk.gov.tr/?ara=meydan%20sava%C5%9F%C4%B1>. Bu dönemde Osmanlı kuvvetleri Sultan Selim ve Sultan Ahmed arasında bölünmüş durumdaydılar. Ahmed her ne kadar önceleri Sultan Selim'den kaçmak zorunda kalsa da toparlandıktan ve aldığı mektuplardan sonra saldırıya geçen taraf olmuştur. Ahmed için bir ölüm kalım savaşı olduğu için Amasya'yı bir baskınla ele geçirdikten sonra etrafına topladığı kuvvetlerle güçlenerek ilerlemiş ve Selim'in öncü kuvvetlerini yenerek bütün kuvvetleri ile Yenişehir'e kardeşinin karşısına gelmiştir. Sultan Selim öncesinde abisini ciddiye almayarak öncü kuvvetlerle işi halledeceğini düşünse de durum umduğu gibi olmamıştır. Durumun ciddiyetini anlayan Sultan Selim, oğlu Süleyman ve Tatarlar dahil olmak üzere bütün kuvvetlerini savaşa dahil etmek zorunda kalmıştır.

¹⁰⁵³ Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, IV, 163; Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 141.

¹⁰⁵⁴ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 8/11/12, 197.

dururumda kaldı ve dağılmaya başladı.¹⁰⁵⁵ Ahmed savaşı kaybettiğini anlayınca canını kurtarmak için adamlarıyla İzmit'e doğru kaçmaya çalıştı.¹⁰⁵⁶

Ancak Selim'in adamları tarafından takip ediliyordu. Ahmed bu şekilde kaçarak az önce yağın yağmurunda etkisiyle suyu artan dereye vardı. Atıyla giderken derenin kenarının çökmesi ile atıyla birlikte derenin içine yuvarlandı. Selim'in askerleri¹⁰⁵⁷ hemen oraya varıp Sultan Ahmed'i canlı olarak yakaladılar.¹⁰⁵⁸

Sultan Ahmed, Yenişehir muharebesinin ardından esir düştükten sonra Selim'in huzuruna getirilmiş ve kardeşinden kendisinin öldürülmeyip bir yerde oturtulması için ricada bulunmuştur. Bu ricasını anlatan hikâyeye Gelibolulu Mustafa Âlî Efendi'nin *Kitabü't-Târîh-i Künhü'l-Ahbâr* adlı eserinde değinilmektedir.

Hikayet: Ol asırda divan-ı hümayun katiplerinden husûsa bu makûle din ü devlet erinin rağıblarından semd-i te'lif ü salık ve musannıf-ı “Kitabu Tabakati'l a'ni muvakk-ı divan-ı sultan, Celal-Zade Mir Mustafa-i Nişani bu hakire takrir ve Sultan Ahmed'in sebep-i katlinin bu yüzden ta'bir kıldılar ki, ol zaman me'hûz ve merbût getirilmiş ve izz-i huzûr-ı şehriyariye yetürilmiş, pençe-i siyasetden reha kılınmasını ve bir mikdar teka'udle bir kûşede geçirmesini reca idüb, hezar tazarru ve niyaz ile bir name göndermiş:”Ve bi-hasebi'ş-şer bize katl ü siyaset lazım gelmez iken, mücerred izdiyad-ı devlet ve inhisar-ı saltanat içün bu fi'l-i mezmûmı irtikab ider misiniz ve ben hakk-ı verasetden fariğ ve bir dilim nan-ı huşke kani olmak caiz iken yine beni katlile na-yab ider misiz?” diyû minnetler itmiş.(Gelibolulu Mustafa Âlî Efendi, *Kitabü't-Târîh-i Künhü'l-Ahbâr*, I. Cilt, II. Kısım, 1069-1070.)

Sultan Selim'in kardeşinin affedilmesi için ricada bulunmasına verdiği yanıt da şu şekildedir:

“Senin vücûdını izale ve sinan-ı can-sitan-ı kahrımızı itale, mahza hiraseti hudûd-ı memleket için değildir ve izz-i huzûrımızda adem-i vücûdın ale's seviyedir ve böyle idüğü zahir u bahirdir. Faraza bu kadar kar u bariyle ve cemiyet-i bi-şûmariyle gelmiş iken inhizam u inkisar ki, binayeti'llahi Ta'ala arz-ı kudret ve iktidarımız mukarrer olub ve senin kûşe-i kanaati ihtiyar ve bir mikdar tekaudle fariğ-ı rûzgar olasın. Böyle olan şahsın tekrar gûşiş-i şematatından üşenmek ve bunun vücûd

¹⁰⁵⁵ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 142.

¹⁰⁵⁶ Uluçay, “Yavuz Sultan Selim”, 8/11-12, 197.

¹⁰⁵⁷ Şehzade Ahmed'in ölümüne dair muhtelif rivayetlerden birisi de: Kaçtığı sırada Dukakinoğlu tarafından yakalanarak esir edildiği şeklindedir. Bkz. Gelibolulu Mustafa Âlî Efendi, *Kitabü't-Târîh-i Künhü'l-Ahbâr*, I. Cilt, II. Kısım, 1067; Tektaş, *Osmanlı'da Kardeş Katli*, 119.

¹⁰⁵⁸ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 2011, 142; Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı*, 64

swermaye-i fitne ve fesaddır diyû havf eylemek hatırası hutûr idenlerden değildir. Fe-amma çünkü hüccet-i katlini reca ve kendüni bi-günah add idüb, tafsilini beyan iktiza itmiş, ba isi budur ki, sen taht-ı Yunan'da sakın şehzade ve asakir-i bi-giranla her an alat-ı harb ü remze hazır ve amade iken Şeytan Kulı nam Harici gelüb karibinden geçe ve memalik-i mahrûseden Kütahiyye'ye girüb, padişah-ı asrın bir beğlerbeğisini katl ide ve niçe Müslümanları nehb ü garet ve katlile hasaret idüb, salimin ü ganimin Kızılbaş'a toğrı çekile gide, sen ana karşı varmayasın ve havza-i hükümeti ol makûle Harici zararından kurtarmayasın, mücerred iş u nûşinde olub, alem haraba varduğundan ığmazı ayn edesin. Pes ne vechile şehzade-i seza ve husûsa serir-i saltanata reva olabilir misin? Pençe-i siyasetden reha buldığın takdirce bunca nüfûs-ı bi-günah zayi olmağla beyne'n-nas bizi dahi hicaba düşürürsin. İmdi evla olan budur ki, hakkından geline ve safha-i rûzgardan vücûdın pençesi hakk oluna" diyû buyurulmuş. (Gelibolulu Mustafa Âlî Efendi, *Kitabü't-Târîh-i Künhü'l-Ahbâr*, I. Cilt, II. Kısım, 1070-1071.)

Hammer ise Sultan Selim'in esir düşen Sultan Ahmed,'in kendisiyle görüşme isteğini reddettiği ve ona "bir Osmanlı şehzadesine layık bir sancak verileceğini" imalı yolla dile getirdiğini yazmaktadır.¹⁰⁵⁹

Hammer ayrıca Sultan Ahmed'in öldürülmeden önce çok kıymetli bir yüzüğü parmağından çıkarıp hatıra olmak üzere kardeşine verilmesini istediğini yazmaktadır.¹⁰⁶⁰ Sonuçta, Şehzade Korkud'u öldüren kapıcıbaşı Sinan Ağa bu seferde Sultan Ahmed'i boğarak öldürmüştür.¹⁰⁶¹ Sinan Ağa şehzadeyi boğup öldürdükten sonra Selim'in ordugahına gitmiş ve şöyle demiştir: "Devletlüm !. Nizâm-ı âlem için kavâid-i âl-i Osman üzre kaydı görülmüştür!"¹⁰⁶²

Şehzade Ahmed'in ölüm tarihi ile ilgili olarak farklı tarihler verilmektedir. Kamil Kepecioğlu ve Çağatay Uluçay, Yenişehir Muharebesi ile aynı tarih olarak 15 Nisan 1513'ü (8 Safer 918) vermektedir.¹⁰⁶³ İsmail Hami Danişmend, Yılmaz Öztuna ve Anthony Dolphin Alderson'a göre ölüm tarihi 24 Nisan 1513'tür (17 Safer 919).¹⁰⁶⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı ise Şehzade Ahmed'in Sinan Ağa tarafından boğdurulduğunu, şehzadeler gailisinin de Ocak 1514 (918 Şevval) tarihinde son bulduğu bilgisini

¹⁰⁵⁹ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 550; Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı*, 64.

¹⁰⁶⁰ Hammer eserinde abartılı bir ifade ile Ahmed'i yüzüğünün kıymeti için "Rumeli'nin bir yıllık vergisine denk" ifadesini kullanmaktadır. Bkz. Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, 550.

¹⁰⁶¹ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 142.

¹⁰⁶² Tokmakçioğlu, *Katledilen Şehzadeler*, 150.

¹⁰⁶³ Kepecioğlu, "Tarihi Bilgiler ve Vesikalar", 411; Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 8/11-12, 197.

¹⁰⁶⁴ Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, II. Cilt, 4; Öztuna, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 105; Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı*, 64.

vermektedir.¹⁰⁶⁵ Bu bilgiler Ahmed'in 1513 senesi Nisan ayı içinde öldüğüne işaret etmektedir. Şehzade Ahmed gailenin sona erdiği, Selim'in hocasına gönderilen bir mektupta dile getirilmiştir.¹⁰⁶⁶

Rivayete göre Yavuz Sultan Selim, Korkud ve diğer şehzade çocuklarının ölümünün ardından bir kere de ağabeyi Ahmed için gözyaşı dökmüş ve "Neslümüzde bu bidatı çıkaran rahmeti Hak'dan baid olsun" demiştir.¹⁰⁶⁷

Ahmed'in ölüsü bir halının içine sarılmış şekilde Sultan Selim'in önüne getirilmiştir. Padişah ölünün tahnit edilip Bursa'ya gönderilmesini emretmiştir. Sonrasında Ahmed'in bütün hazinesine ve eşyaları ele geçirilmiştir.¹⁰⁶⁸ Şehzade Ahmed'in cenazesi ertesi gün Bursa'ya getirilmiş ve 16 Nisan 1513 tarihinde kardeşi Şehinşah'ın yanına gömülmüştür.¹⁰⁶⁹

Yavuz, Korkud'un ölümünde olduğu gibi Ahmed'in ölümü sonrasında da Bursa'da esen matem havasını dağıtmak için 1000 koyun kesilmesini ve 700 bin akçe dağıtılmasını emretti.¹⁰⁷⁰

Gelibolulu Mustafa Âlî Efendi'nin, Kitabü't-Târîh-i Künhü'l-Ahbâr adlı eserinde Şehzade Ahmed'in ölümü üzerine nazım ve nesir şeklinde yazılan belagat örneklerine yer verilmiştir. Dönemin önemli şairlerinden olan Mevlâna Sadeddin b. Hasan Can tarafından Sultan Ahmed'in ölümü üzerin yazılan bir şiir örneği aşağıda verilmiştir.

Sinân Ağa idüb emre itaat
Varub şehzadei itdi izaat
Cihanda gırre olmak yanlış işdir
Ki gerden bendi bir karış kırıdır
Niçün çaha kişi söyle girişe
Ki boynı akıbet gire kırışe.
Kabûl-i amme gibi came olmaz

¹⁰⁶⁵ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 252.

¹⁰⁶⁶ Sinob Beyi Ahmed'in, Yavuz'un hocasına gönderdiği mektupta, Küçük Ağa'nın tutulduğuna, kefaletle rabtedildiğine, "Eğer nâgâh kızılbaşta olan Murad Bey cânibine meyli olmak istimâli verilüp bu tarafta konulmamak münâsib görülürse zâhir budur ki, emr-i âli sâdır olur onunla amel..." olunacağına dâir kayıtlar vardır. Ayrıca Sultan Ahmed gailenin sona erdiği, kendisini ve adamlarının bu hususta çok çalıştığı, terfih ve taltifleri hususunda padişaha söyleyivermesi de yazılıdır. Bkz. Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 198'deki TS.MA.e. 850/40 numaralı belgeden alıntıdır.

¹⁰⁶⁷ Akman, *Osmanlı Devletinde Kardeş Katli*, 80; Tektaş, *Osmanlı Tarihi*, I, 221.

¹⁰⁶⁸ Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri Üzerine*, 142.

¹⁰⁶⁹ Kepecioğlu, "Tarihi Bilgiler ve Vesikalar", 411; Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 8/11-12, 197'deki TS.MA.e. 12263 numaralı belgeden alıntıdır.

¹⁰⁷⁰ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 8/11-12, 198.

Veli her şahs-ı geç endame olmaz.
 Huda virmek gerekdir taht u bahtı
 Virür mi meyve bağın her dırahtı. (Gelibolulu Mustafa Âlî Efendi, *Kitabü't-Târih-i Künhü'l-Ahbâr*, I. Cilt, II. Kısım, 1068.)

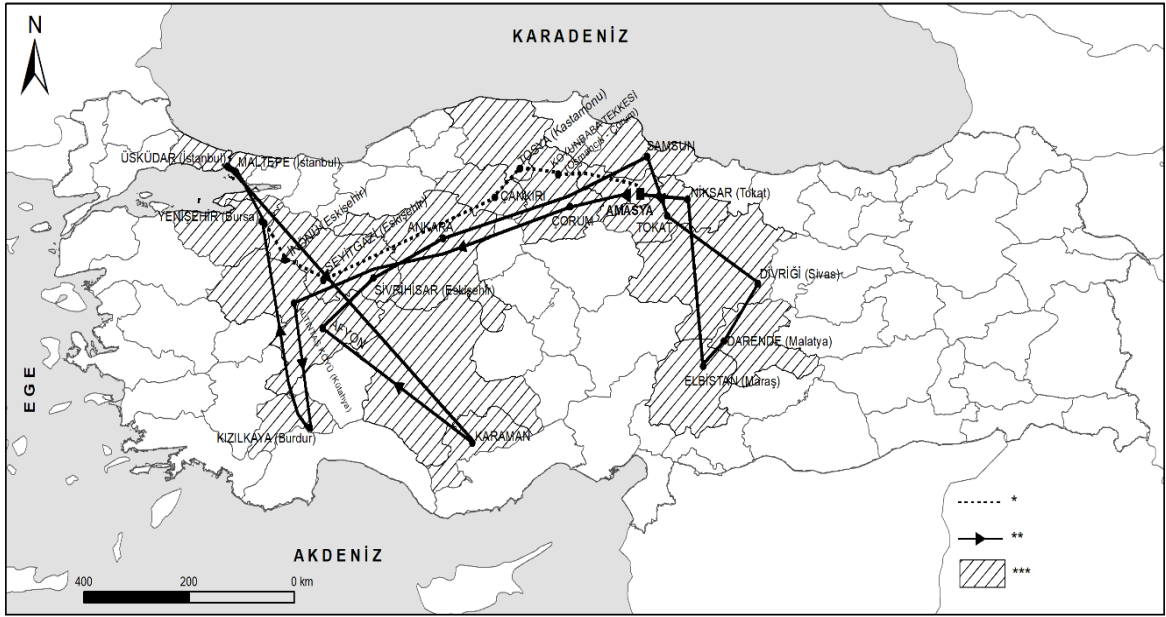
Yine Sultan Ahmed'in ölümü üzerine yazılan bir nesir örneğine de aşağıda yer verilmiştir.

Bu tarikla Sultan Ahmed'in mihr-i tali'i ekall ü garib ve havass-ı tevabi giriftar-ı Şiran-ı muharib oldukta cümlesi afv-i cemil buyruldu. İnsafen ve adaleten birine siyasetreva görilmedi. Lakin Sultan Murad nam oğlu firar ile Şah İsmail-i Erdebili vilayetine gûzar idüb, ü.-dört yıl cefa-yı çarh-ı gaddara siper olduktan sonra na-muradlıkla vefat eyledi ve diğer oğlu Sultan Alaeddin bir biraderi ile Mısır sultanına iltica idüb, kuvvet-i kahire-i padişahi havfinden "Üdhulu Mısra in şaa'llahu aminin" mazmûnına masadak olmak hatırasıyle vardılar. Az zaman geçmedin nefis-i Kahire'de Kahhar-ı Mutlak meşiiyeti ile taun marazından vefat eylediler. Bağ u rağ-ı milk bi'l-küllîye nebatat-ı ecnebiyyeden pak oldu ve mirat-ı pak-nak-i memleket jeng-i kıtal buldı. (Gelibolulu Mustafa Âlî Efendi, *Kitabü't-Târih-i Künhü'l-Ahbâr*, I. Cilt, II. Kısım, 1068-1069.)

Böylece şehzadeler gailesi Şehzade Ahmed'in ölümüyle son buldu. Şehzadeler gailesinin ardından Ahmed'in oğullarından Kasım Memlûklere iltica etti. Diğer oğlu Murat ise bir müddet Şah İsmail'in yanında kalmış ve orada Sancakbeyi derecesinde bir hizmette iken vefat etmiştir.¹⁰⁷¹

Şehzade Ahmed'in Amasya Sancak Beyliğinden İstanbul Maltepe'ye kadar gelişi ve iktidar yolundan döndürülmesi ile Maltepe'den Yenişehir Meydan Muharebesi'nde ölümüne kadar izlemiş olduğu güzergâh için bkz. Şekil 5. Şehzade Ahmed'in İktidar Mücadelesi Sürecini Gösteren Harita.

¹⁰⁷¹ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 252.



Şekil 5. Şehzade Ahmed'in İktidar Mücadelesi Sürecini Gösteren Harita

* Şehzade Ahmed'in Amasya'dan ilk çıkışı ile başlayıp Yeniçeriler tarafından Üsküdar'dan geri döndürülmesi ve Amasya'nın Sultan Selim kuvvetleri tarafından ele geçirilmesi ile sonlanan süreç bu hat üzerinden ilerlemiştir.

** Şehzade Ahmed'in Amasya'yı padişah kuvvetlerinden yeniden almasıyla başlayan ve Selim üzerine harekete geçip Yenişehir Meydan Muharebesi'nde ölümü ile sonlanan süreç bu hat üzerinden gerçekleşmiştir.

*** Taralı alanlar, kaynaklarda geçen yerlerin günümüzde hangi il sınırları içinde bulunduğunu göstermektedir.

4.9. Ailesinin Akıbeti

Yenişehir ovasında yapılan savaşın ardından şehzade Ahmed yenilmiş ve sonrasında Amasya yeniden Sultan Selim'in adamlarının kontrolüne geçmiştir. Bu süreçte Şehzade Ahmed'in yakalanan adamlarının defterleri tanzim edilerek padişaha sunulmuştur. Bunlar arasında: Sultan Ahmed'in sipahiler kethüdası, sipahi Ca'fer, İskender, Çavuş İsa Bâli, Elvan Çelebi oğullarından Mehmed Çelebi, sultan Alaeddin'in

çeşnigiri İlyas, Sultan Şehinşah'ın sipâhiler ağası Pirî Ağa, Arpa Emini Yusuf, müteferrika Mahmud, Solak Bakşı zikredilebilir.¹⁰⁷²

Şehzade Osman'ın kontrolünde olan Amasya'ya, Sinop mutasarrıfı Ahmed Bey ve İskilip Çeribaşısı Mehmed Ağa kuvvetleriyle yürümüştür. Uzun süren savaşta Sultan Osman yenilmiş ve şehre çekilerek kapıları kapatmıştır. Osman, şehri savunamayacağını anlayarak kaçmış, fakat Mehmed Ağa tarafından yakalanıp Ahmed Bey'e teslim edilmiştir. Kamil Kepecioğlu, Osman'ın H 920 Muharrem (1514 yılı Şubat- Mart ayı) ayı öncesinde öldüğünü belirtirken, Uluçay 14 Mayıs 1513¹⁰⁷³ tarihinde boğdurulduğunu ifade eder. Osman'ın öldürülmesiyle Amasya tamamen Sultan Selim'in kontrolüne geçmiştir.¹⁰⁷⁴

Şehzadelerin öldürülmelerinin ardından Karaca Ahmed Paşa (sonradan Haleb valisi olan Karaca Ahmed Paşa), Şehzade Ahmed ve çocuklarına ait olan eşyaları müsadere etti¹⁰⁷⁵ ve defterlerini de İstanbul'a gönderdi.¹⁰⁷⁶

Daha sonra Sultan Ahmed'in Amasya'da bulunan kadınları, cariyeleri ve kızları da Bursa'ya gönderilmiştir.¹⁰⁷⁷ Şehzade Ahmed'in aile efradının Bursa'ya nakledilme işine Amasya'dan Turgut Efendi (Şeyh) memur edilmiş ve bu görevini yerine getirmiştir. Turgut Efendi gittiği Bursa'da orda oturmaya memur edilmiş ve orada H 927 (1520-1521) senesinde vefat etmiştir.¹⁰⁷⁸

Sultan Selim Amasya'da Şehzade Ahmed'in adını silmek maksadıyla yakınındakilerin bazılarını idam ettirmiş, bazılarını da cezalandırmış veya sürmüştür. 1513 senesinde gelen bir fermanla Ahmed taraftarı olan elliden fazla kişi ile özellikle Ahmed'in yakınında bulunan acemlerden kutb-ı Şirvanî ile Mir Gıyas'ın kethüdası Koca

¹⁰⁷² "...Sultan Şehinşah vefat ettükte oğlu sultan Mehmed yanında kalup Sultan Ahmed üzerine geldüğü feteratta bile bulundukda ba'dehu bize destûr verüp kande giderseniz varun dedikte biz dahi S. Alâeddin yanına varup Bursa'ya bile gelmişler..." Bkz. Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 198'deki 84 numaralı dipnotta bulunan TS.MA.e. 850/40 numaralı belgeden alıntıdır.

¹⁰⁷³ Hüseyin Hüsameddin, Şehzade Ahmed'in ölümü sonrasında Amasya yönetimine Şadi Paşa'nın getirildiğini, Şadi Paşa'nın 26 Şubat 1513 tarihinde Amasya'ya geldiğini ve geldiği gün Amasya'da alarında Şehzade Ahmed'in oğlu Osman'ında bulunduğu şehzadeleri boğdurduğunu yazmaktadır. Bkz. Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 138.

¹⁰⁷⁴ Uluçay, *Sancaktan Saraya*, 98-99.

¹⁰⁷⁵ "...Mübarek Rebiülevvelin sekizinci şenbih günü merhum ve mağfûrûnileyh Sultan Ahmed oğlu Osman Bey ve Murad Bey'in oğlu dâr-ı fenadan saray-ı bekaya rihlet etti. Osman Bey, Sultan Bayezid Han aleyhirrahmeti ve'l-gufran câmi'i bahçesi avlusu içinde defn olundu." (TS.MA.e. 755/2).

¹⁰⁷⁶ Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", 7/10, 199-200.

¹⁰⁷⁷ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 138.

¹⁰⁷⁸ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.11, 135.

Halil asılarak idam edilmiştir. Mir Gıyas, Amasya zindanına hapsedilmiş Kutb-ı Tebrizi azl ve ihrac edilmiştir. Sultan Ahmed'in şeyhi olan Gümüşlü-zade Pir Muhyiddin Mehmed Çelebi ile önceki müftü ve nakibül eşraf Koca Emir İbrahim İstanbul'a, Koca Emir İbrahim 'in yeğeni Hüseyin Çelebi-zade Emir Ali Efendi ile Büyük Ağa müderrisi Taş köprülü Muslihiddin Efendi de Bursa'ya sürülmüştür. Niksarlı Emir Hüseyin Çelebi Edirne'ye, Sultan Ahmed'in muallimi olan Şemseddin Ahmed Efendi İskilib'e, Ahmed'in musahibi olan Şemseddin Ahmed Efendi Tire'ye, Berda-i-zade Muhyiddin Efendi de Akşehir'e sürülmüşlerdir.¹⁰⁷⁹

Sonraki yıllarda da Ahmediler üzerinde baskılar sürmüştür. 1517 senesinin 2 Şubat'ında daha öncesinde Şehzade Ahmed'e göstermiş olduğu teveccühü nedeni ile saltanat süren Koca Mir Gıyaseddin Şirazi ve uşağı ile yanlarında pek çok Şia destekçisi ile idam edilmiştir. 1518 senesinde ise Tebrizli Kudbeddin İsa, Merzifon'da bir kızılbaşın evinde bulunup rezilane haldeyken Amasya'ya getirilmiş ve halkın gözleri önünde idam edilmiştir.¹⁰⁸⁰

İdam edilerek öldürülenler dışında bazıları da farklı şekillerde zarar görmüştür. Bunlardan birisi Amasya tüccarlarından asıl adı Abidullah olan (Hace) Abdullah Çelebi'dir. Abdullah Çelebi serveti sayesinde Şehzade Ahmed'in ümerası arasına girmiştir. Amasya'da İbadullah çarşısı ve camiini yaptırmıştır. Abdullah Çelebi 918 senesinde Şehzade Ahmed'e bütün malvarlığını borç vermiş ancak şehzadenin boğdurulması neticesinde bütün mal varlığını kaybetmiştir. Abdullah Çelebi bu acıya dayamayarak vefat etmiştir.¹⁰⁸¹

Sultan Ahmed'in oğullarından Alaeddin ve Süleyman babalarının ölümü sonrasında Mısır'a kaçmışlar ve orada o dönemde çıkan vebaya yakalanarak ölmüşlerdir. Sultan Ahmed'in en büyük oğlu olan Şehzade Murad'da Kızılbaşlığı kabul ettikten sonra babasının Sultan Selim ile olan mücadelesi sırasında Safevî tarafına geçmiş orda Şah İsmail tarafından sancakbeyliği derecesinde görevlendirildiği sırada vefat etmiştir. Şehzade Ahmed'in oğullarından Kasım ise Memluk Sultanlığına sığınmış ve uzun süre amcası Selim'den kaçmayı başarmış olsa da o da öldürülmekten kurtulamamıştır.

¹⁰⁷⁹ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 139.

¹⁰⁸⁰ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.3, 143.

¹⁰⁸¹ Yasar, *Amasya Tarihi*, C.11, 166.

Böylece Sultan Selim en büyük rakibi Ahmed ve oğullarını bertaraf etmiş, geride oğlu Süleyman'dan başka varis de bırakmayarak saltanatını güvenceye almıştır.

4.10. Metrukâtı ve Türbesi

Şehzade Ahmed'in ölümü sonrası İznik kadısı tarafından zapt olunan metrukatında şunlar yer almaktadır:

Suret-i metrukat Merhum Sultan Ahmed

1 gümüş şamdan, 1 Kitab-ı Remil, 2 pare balık desti ve bir kırmızı sof kaftan Kakum postuyla, 3 kıta kemha kuşak, 1 müzehheb münakkaş kadife minder, 1 Zernişan hançer kuşağıyla, 1 levha yeşim, 1 kırmızı zıbın çuka, 1 yeni don ve 1 gömlek ve diğer gömlek ve 1 uçkur ve diğer gömlek ve diğer iki don, 1 makreme, 1 yüz yastığı, 2 destimal, diğer makreme, 1 hokka mührüyle, 2 kıta bohça münakkaş, 1 münakkaş çarşaf, Badehu bir mühürlü torbaya konuldu

Harrarahu ezafulibad

İznik.¹⁰⁸²

Sultan Selim, Şehzade Ahmed'in ölüm sonrasında muhallefatının büyük kısmını annesi Bülbül Hatun'a bırakmıştır. Bülbül hatun bu gelirleri Şehzade Ahmed'in türbesi için sarf etmiştir. Bülbül Hatun, 1515 senesinde vefat edince, Şehzade Ahmed türbesine defnedilmiştir.¹⁰⁸³

Yenişehir muharebesinin ardından Şehzade Ahmed'in cenazesi Bursa'ya nakledilmiş, Muradiye Camii ve II. Murad'ın türbeleri arasında defnedilmiş ve Sultan Selim tarafından ¹⁰⁸⁴ türbesi yaptırılmıştır. Şehzade Ahmed'in türbesi, Bursa'nın Osmangazi ilçesine bağlı Muradiye mahallesinde Muradiye Külliyesi¹⁰⁸⁵ olarak bilinen

¹⁰⁸² TS.MA.e. 747/12. Metrukatin orijinal belgesi için bkz. Ek: 7

¹⁰⁸³ Uluçay, "Bayezid II'nin Ailesi", 107.

¹⁰⁸⁴ Çağatay Uluçay ise türbesinin annesi Bülbül Hatun tarafından yaptırıldığını yazmaktadır. Bkz. Uluçay, "Bayezid II'nin Ailesi", 110.

¹⁰⁸⁵ Osmanlı Devleti'nin 6. Padişahı Sultan II. Murad'ın türbesinin yanı sıra, Osmanlı hanedanına ait 13 farklı türbe, şehzadelerden valide sultanlara kadar birçok önemli kişinin mezarının bulunduğu bu alanda yer alır. Bu türbeler farklı tarihlerde inşa edilmiş ve zaman içinde zengin bir türbe topluluğu oluşturmuştur. Türbelerden en eskisi 1449 senesinde Fatih Sultan Mehmed'in annesi Hüma Hatun için, en geç tarihte

yerde olup uzun süre Fatih Sultan Mehmed'in oğlu Mustafa'ya izafe edilerek Mustafa-i Atik Türbesi olarak anılmıştır. Bursa kadı sicillerinde yapılan araştırmalar neticesinde bu türbenin II. Bayezid'in oğlu Şehzade Ahmed adına ve ölümü sonrasında kardeşi Sultan Selim'in emri ile inşa edildiği ortaya çıkmıştır.

Bursa kadı sicillerine göre bu türbe içinde yatanlar

- 1- Sultan Ahmed bin Bayezid (nr. 870-919)
- 2- Sultan Şehinşah bin Bayezid (nr. 865)
- 3- Sultan Mehmed bin Şehinşah bin Bayezid.
- 4- Sultan Korkud bin Bayezid (MC-919)
- 5- Bülbül Hatun binti Abdullah (Sultan Bayezid'in karısı ve Şehzade Ahmed'in annesi.)
- 6- Kızı Hundi Hatun (Sultan Bayezid ve Bülbül Hatun'un kızı Şehzade Ahmed'in kardeşi).¹⁰⁸⁶

Kamil Kepecioğlu'nun Bursa sicilleri üzerinde yaptığı araştırmalar sonucunda türbenin inşa ve tamamlanış tarihleri, mimarı, gerekli paranın nerelerden temin edildiğine dair önemli bilgiler ortaya konmuştur: Hakkı Önkal'ın, Kamil Kepecioğlu'nun Bursa Türbeleri adlı eserinden aktardığına göre:

“Yavuz Sultan Selim'in Bursa Kadısına gönderdiği 12 Rebiülevvel 919 (18 Mayıs 1513) tarihli fermana Sultan Ahmed, kardeşi Şehinşah, Şehinşah'ın oğlu Mehmed ve Korkud'un kabirleri”¹⁰⁸⁷ üzerine türbe yapılması ve hassa harac akçesine ait olan darphane mahsulünden alınarak sarf olunması emrolunmuş ve hassa silahdarlarından Bedreddin Mahmud Bey'in eminliği ve Asır (?) oğlu Ali Çelebi, Yusuf, Muhyiddin, Mehmed Efendilerin kitabetiyle yaptırılması emredilmiştir. Türbenin inşasına da Mimar Alaeddin memur edilmiştir. (Hakkı Önkal, “Bursa'da Şehzade Ahmed Türbesi”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 7, (1986), 143-144.)

yapılanı ise 1553 senesinde vefat eden sultan II. Selim'in kardeşi Şehzade Mustafa için yaptırılmış olanıdır. Ayrıca, bu türbelerin mimari tarzları ve süslemeleri birbirinden farklıdır ve burada çini, ahşap işçiliği ve kalem işi süslemelerin özgün ve benzersiz örneklerini görmek mümkündür. Bkz. <https://www.bursamuze.com/sultan-2murad-kulliyesi-muradiye-kulliyesi-553/>

¹⁰⁸⁶ Kepecioğlu, “Muradiye Türbeleri”, 38.

¹⁰⁸⁷ Kazım Baykal, Mustafa-yı Cedid olarak adlandırdığı bu türbenin Kanuni'nin oğlu II. Selim tarafından imar edildiğini ve Kamil Kepecioğlu'ndan farklı olarak da Kanuni'nin boğdurulan diğer oğlu Şehzade Mustafa'nın sonradan buraya gömüldüğünü yazmaktadır. Bkz. Baykal, *Bursa ve Anıtları*, 41.

Aynı incelemede türbe için gereken paranın, aralarında Yahudi sarrafların da olduğu muhtelif kimselerle birlikte, darphaneden ve beytülmal emini Kemal'in muhallefatından temin edildiği, türbenin inşaatının 929 senesi Zilkadesi (18 Aralık 1514) başında tamamlandığı bilgisi yer almaktadır.¹⁰⁸⁸

Bu türbeye 13 Cemaziyelahir 919 (16 Ağustos 1513) tarihinde Şehzade Ahmed'in validesi Bülbül Hatun tarafından kandil geceleri fakir fukaraya yemek verilerek oğlunu ruhuna dua edilmek üzere 50.000 akçe vakfedilmiştir. Yine Bülbül Hatun tarafından bu türbeye, beş şamdan, bir seccade ve çok sanatlı rahleler ile üçü Türkçe ve ikisi Arapça olmak üzere beş kitap hediye edilmiştir.¹⁰⁸⁹

Şehzade Ahmed'in türbesinin fiziksel özelliklerine değinecek olursak: Kuzey kısmında mermerden yapılmış bir revak bulunan bu türbe, sekizgen bir gövdenin üstünde yükselen ve aynı tarzda inşa edilmiş sekizgen bir kasnağın yükselmesinden ibaret olup üzeri bir kubbe ile kapatılmıştır. Tuğla ve taş sıralarıyla örülmüş gövdenin kuzeyinde yer alan altı mermer direk tarafından desteklenen revak, Muradiye'deki türbeler içerisinde bulunan Şehzade Mahmud türbesine benzeyen bir yapıdır. Türbenin iç tarafında iki yanda sekilerin bulunduğu revakın direkleri arasına, ortadaki haricinde mermer korkuluklar yerleştirilmiş, tavan kısmı geniş mermer plakalarla kapatılmış ve revakın üstü ise kurşun kaplı ve geniş saçakları olan bir çatı ile örtülmüştür. 1.45 metre genişlik ve 2.21 metre yüksekliğe sahip bir kapıdan¹⁰⁹⁰ girilen mekân sekizgen bir plana sahiptir. Türbenin aydınlanması, altısı alt kenarda, sekizi de kasnakta ve diğer sekizi de gövdeyi oluşturan kemer alınlıklarında olmak üzere toplamda 22 pencere ile sağlanmıştır.¹⁰⁹¹

Zemini altı kenarlı tuğlalarla kaplı olan türbede altı adet üstü açık ve içi toprak dolu mermer sanduka mevcuttur. Sandukalardan dördü, kapıdan mihraba doğru yan yana sıralanmakta, diğer iki sanduka ise doğu tarafında yer almaktadır. Sandukaların kitabesinin bulunmaması, sonradan konulan levhaların ise zamanla kaybolması veya yer

¹⁰⁸⁸ Önkal, "Bursa'da Şehzade Ahmed Türbesi", 144.

¹⁰⁸⁹ Kepecioğlu, "Muradiye Türbeleri", 38.

¹⁰⁹⁰ "Kapı boşluğu basık kemerli mermer çerçeveli olup, künde-kârî tekniğindeki (çivi veya bir başka bağlayıcı kullanmadan, birbirine geçme ahşap parçalardan oluşan) kapısı özenli bir işçiliğe sahiptir. Türbenin kubbesinde ve kubbe eteğinde kalemîşi bezemeler yer almaktadır." Bkz. <https://www.gotobursa.com.tr/tr/me-kan/sehzade-ahmed-turbesi-166/>

¹⁰⁹¹ Önkal, "Bursa'da Şehzade Ahmed Türbesi", 144-145.

değiştirmesi nedeni ile türbede yatanların bazılarının kimliklerinin tespitini zorlaştırmıştır. Bu nedenle Şehzade Ahmed Türbesinde medfun olanlar hususunda farklı kayıtlara rastlanmaktadır. Türbede ihtilaflı olan sanduka sayısı iki olup diğer dört sandukanın, Şehzade Ahmed (919-1513), II. Bayezid'in diğer oğlu Şehzade Şehinşah (917-1511), Şehinşah'ın oğlu Mehmed (918-1512) ve Şehzade Ahmed'in annesi Bülbül Hatun'a (921-1515) ait olduğu hususunda fikir birliği vardır. İhtilaflı olan son iki sanduka ise Şehzade Korkud, Şehzade Şehinşah'ın karısı Mükrim Hatun, II. Bayezid'in kızı Sofu Fatma Sultan ile Şehzade Ahmed'in kızı Kamer Sultan'a izafe edildiğinden bir karışıklık mevcuttur ve mevcut bilgiler ışığında bu karışıklığın giderilmesi de güç görünmektedir.¹⁰⁹²

Türbenin içinde yer alan kitabelerde, çini duvar kaplamasının üzerinde uzanan yazılar Besmele ile başlayıp Ayetel-Kürsi ile sürmektedir. Mihrabın bulunduğu tarafta ise Al-i İmran suresinin 37. Ayetinin bir bölümü yer almaktadır. Aynı yazı kuşağı kûfi yazılar da içermekte ise de bazı kısımlar haricinde okunamamıştır. Türbenin yapımında kullanılan mermerlerin Aydıncık'tan getirildiği, eserin mimarının da II. Bayezid devri mimarlarından ve adı Kanuni döneminin ilk yıllarında “müşâhere-harân defterinde” kayıtlı olan “Alaeddin” olduğu, bina emininin Bedreddin Mahmud katiplerinde Ali, Yusuf, Muhiddin ve Mehmed efendiler olduğu bilgisi mevcuttur.¹⁰⁹³

Şehzade Ahmed türbesi, 2013-2014 yılları arasında Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından kapsamlı bir restorasyona tabi tutulmuştur. Türbe şu anda 2014 yılında UNESCO Dünya Mirası olarak kabul edilen alan içerisinde yer almaktadır.¹⁰⁹⁴

¹⁰⁹² Önkal, “Bursa’da Şehzade Ahmed Türbesi”, 143-144.

¹⁰⁹³ Önkal, “Bursa’da Şehzade Ahmed Türbesi”, 146-147.

¹⁰⁹⁴ <https://www.gotobursa.com.tr/tr/mezan/sehzade-ahmed-turbesi-166/>

Şehzade Ahmed'in türbesine ait fotoğraflar¹⁰⁹⁵



Fotoğraf 1. Türbenin Ön Cephesini Gösteren Fotoğraf

¹⁰⁹⁵ Şehzade Ahmed Türbesine ait fotoğraflar: <https://www.gotobursa.com.tr/tr/mezan/sehzade-ahmed-turbesi-166/> kaynağından alınmıştır.



Fotoğraf 2. Türbenin Yan Cephesini Gösteren Fotoğraf



Fotoğraf 3. Türbenin İç Kısmını Gösteren Fotoğraf

4.11. Şehzade Ahmed Mücadelesinin Avrupa Edebiyatındaki Yansıması: Robert Greene'in 'Türk Hükümdarı Selim' Örneği

Şehzade Ahmed'in önce babasına, ardından iktidarı ele geçiren kardeşi Sultan Selim'e karşı yürüttüğü iktidar mücadelesini, arşiv kaynakları, devrin kronikleri ve Türk ve yabancı araştırmacıların eserlerinden yararlanarak anlatmaya çalıştık. Ancak, bu kaynakların yanı sıra, bu mücadelenin Batı edebiyatında da yer aldığını gösteren Robert Greene tarafından yazılmış "Türk Hükümdarı Selim" adlı eseri de burada zikretmenin faydalı olacağını düşünmekteyiz.

Fatih'in İstanbul'u fethetmesi ve Doğu Roma imparatorluğuna son vermesi dikkatleri Osmanlı üzerine çekmiştir. Fatih sonrasındaki ilerleme ve büyüme II. Bayezid döneminde de sürmüş ve Osmanlı Devleti gücünü muhafaza etmiştir. Bu nedenle, Osmanlı doğuda en büyük tehlike olarak görülmüştür. Osmanlı'da meydana gelen önemli hadiselerin batıda siyasi ve ekonomik etkilerinin yanı sıra kültürel yansımaları da olmuştur. Özellikle Kanuni devrine girildikten sonra İngiltere'de Türkler hakkında eserler neşredilmiş, Türk tarihi ve gelenekleri ve askeri teşkilatı hakkında eserler İngilizceye çevrilmiştir. 16. asrın sonlarında İngiliz piyes yazarları da bakışlarını Osmanlı'ya çevirmişler ve Türk tarihinden alınmış gerçek ve kurgusal olaylara birçok eserde yer vermişlerdi.¹⁰⁹⁶ Bu eserlerde daha çok Fatih'in İrene'nin başını uçurması hikâyesi¹⁰⁹⁷, Kanuni'nin oğlu Mustafa'yı boğdurması ve Sultan Selim'in babası Bayezid'i zehirletmesi konuları işlenmiştir.¹⁰⁹⁸

Fatih Sultan Mehmed gibi 16. yüzyılın başlarında ortaya çıkan çatışma ortamında devlet erkânı ve babası tarafından desteklenen Ahmed ile sonradan yıldızı parlayan Selim arasında gerçekleşen kanlı mücadele de batı edebiyatında yer almıştır. Selim'in kardeşleri

¹⁰⁹⁶ Berna Moran, "İngiliz Edebiyatında Fatih Sultan Mehmed Hakkında Piyeler", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 8, (1958), 74.

¹⁰⁹⁷ Hikâyenin ya da hikâyeleştirilen durumun tarihi esaslara dayanan ciddi bir kanıtı olmamasına karşın mevzu kısaca şöyledir: İstanbul'un fethi sırasında esir alınan İrene isimli Yunanlı bir kız Sultan Mehmed'e takdim edilmiştir. Sultan bu kıza delice âşık olur; öyleki devlet işlerini ihmal eder duruma gelir ve kendisini zevk alemine kaptırıp ve bütün vaktini İrene'ye hasreder. Yeniçerilerin ve devlet ricalinin tepkisini çeken bu durum karşısında nihayet padişah Mustafa Paşa tarafından ikaz edilir. Sultan bunun üzerine devlet erkanın toplar ve İrene'ye en güzel kıyafetlerini giyerek huzura gelmesini emreder. Huzura gelen İrene'nin güzelliği herkesin dikkatini celbeder. Sultan Mehmed etrafındakilere dönerek kendi hislerinin kurbanı olacak bir hükümdar olmadığını söyleyen ifadelerden sonra görev ve şeref duygusunu aşkın üzerinde tuttuğunu ispatlamak için İrene'yi saçlarından yakalar ve bir kılıç darbesi ile kafasını uçurur. Bkz. Moran, "İngiliz Edebiyatında Fatih Sultan Mehmed Hakkında Piyeler", 76.

¹⁰⁹⁸ Moran, "İngiliz Edebiyatında Fatih Sultan Mehmed Hakkında Piyeler", 75.

ve yeğenlerinin de aralarında bulunduğu birçok hanedan üyesini öldürmesi ve tahta çıkmak için verdiği mücadele Robert Greene adlı İngiliz yazar tarafından *Türk Hükümdarı Selim* senaryoya dönüştürülmüştür.

Elizabeth dönemine (1558-1603) ait bu eser 1580’li yıllarda yazılmış,¹⁰⁹⁹ 1588 senesinde sahnelenmiş, 1594 senesinde ise Thomas Creede tarafından “Selim’in Trajik Hükümdarlığı’nın Birinci Kısım” başlığı ile yazılı metin olarak basılmıştır. Eserde Elizabeth Dönemi’ne özgü bir şekilde tarih ve trajedi harmanlanmıştır. Oyun, 16. Yüzyıl İngiliz tiyatrosunun Osmanlı Türkeri’ne bakış açısını, nasıl tasvir ettiğini ve sahnelediğini göstermesi açısından günümüz okuyucusunun öngörü kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda Osmanlı sarayı üzerinden İngiliz toplumunun hükümdarlık ile ilgili olarak soru ve eleştirilerini de dile getirmektedir. Bu açıdan bakıldığında bu oyunun sadece Türkler ile ilgili olmadığı açıktır. Batının bakış açısıyla her ne kadar Osmanlı’nın yönetim şekli tiranlıkla özdeşleştirilse de oyun da genel manada tiranlık, politika, din ve aile arasındaki ilişkileri göz önüne sermektedir. Ailenin politik olarak mikro model alındığı düşünüldüğünde Türk Hükümdarı Selim’de de hem Osmanlı’nın hem de ailesinin başı olan Sultan Bayezid üzerinden yalnızca aile içi trajedi değil, aynı zamanda devlet ile ilgili soruların da tartışıldığı görülmektedir. O dönemde Bayezid’e karşı ayaklanan oğulları genel manada imparatorluğun statükosunu da tehdit eder konuma gelmişlerdi. Nitekim devlet otoritesinin zayıfladığı dönemlerde düşmanlarına karşı savunmasız kalan sistem de ailenin dağılışı gibi dağılırdı.

Kalabalık bir kadroya sahip olan oyun, Konya, Edirne, İstanbul, Amasya ve Çorlu dahil olmak üzere imparatorluğun birçok yerinde geçmektedir. Oyunda karakterleri arasında paşalar, yeniçeriler, saray çalışanları, Mısır Sultanının oğlu, haberciler ve bir de çoban bulunmaktadır. Oyunun konusu ise karakterler kadar kalabalık değildir. Oyunun ana teması, Selim’in hükümdarlık tahtına yönelik hızla ilerleyen ve bu amaç uğruna karşısına çıkan herkesi öldürme konusundaki kararlılığıdır.¹¹⁰⁰

¹⁰⁹⁹ İclal Çetin, “Türk Hükümdarı Selim” adlı eserin önsözünde; Elizabeth döneminde, Christopher Marlow’un “Büyük Timurlenk” adlı eseri başta olmak üzere, Müslüman ve Türk karakterlerin çok fazla ilgi çektiğini öyleki bu karakterleri içeren toplam 32 oyun bulunduğunu ve bu durumun o dönem tiyatrosunda bir akım yarattığı bilgisini vermektedir. Bkz. Robert Greene, *Türk Hükümdarı Selim*, çev. İclal Çetin, (İstanbul: Mitos Boyut Yay., 2009), 10.

¹¹⁰⁰ Greene, *Türk Hükümdarı Selim*, 5,7.

Sultan Bayezid'in hükümdar olduğu dönemde geçen oyunda, Osmanlı imparatorluğunun şanlı ve ihtişamlı olmaktan uzak karmaşanın hakim olduğu bir dönem anlatılmaktadır. Bayezid'in açılıştaki tiradı imparatorluğun içte ve dışta hangi tehditlerle karşı karşıya olduğunu anlatmaktadır. Şah İsmail ve Tatar hükümdarı tehdit oluştururken Hristiyanlar da Osmanlı'ya saldırmak için fırsat kollamaktadırlar. Sultan Bayezid'in hükümdar sıfatının geri plana itildiği ve baba kimliğinin ön plana çıkarıldığı oyunda, Osmanlı'da en büyük sorun taht kavgasıdır. Bayezid, yaşlı bir hükümdar ve baba olarak belirsizlikler içinde bulunmaktadır. Yazar, yakınçağ araştırmacılarının burada Shakespeare'in Kral Lear'ı ile Greene'in Bayezid karakteri arasında bazı benzerlikler olduğuna değinmektedir. Eserde Bayezid'in üç oğlu vardır. En büyük oğul olarak gösterilen Şehzade Korkud zamanını Manisa'da İslami kuramlar üzerine çalışmak ve felsefe ile uğraşmakla geçirmektedir. İçlerinde en savaşçı karaktere sahip olan Trabzon valisi Şehzade Selim ise yeniçerilerin ve halkın desteğini almıştır. Amasya valisi olan Şehzade Ahmed ise bir aşk adamı olarak tasvir edilmektedir. Üç oğul da görünüşte farklı özelliklere sahip olsa da aslında hiçbiri yeteri kadar derinlik taşıyan karakterler değildir. Oyunda, Oğullardan hiçbiri "Bizi en iyi kim yönetebilir?" sorusunun yanıtı değildir. Ahmed ve Selim henüz babaları hayatta iken tacı isterler hatta istemekle kalmaz hükümdarlık tacı onlar için bir tutkuya dönüşür. Bu tutku, ahlaki olarak onaylanmayan ve kargaşa getiren bir kavram olarak ön plana çıkar, hatta tiranlık ile özdeşleştirilir. Oyunda babasına en düşkün olan ve dünyevi tutkularından arınmış olan tek oğul Korkud karakteridir. Ahmed ve Selim ise tahtı ele geçirme tutkusu ile dini ve ailevi normları hiçe sayan tiran figürlerine dönüşmüştür. Güç için güç isteyen Selim, oyun boyunca aile fertlerini acımasızca öldürür. Babası Sultan Bayezid'i Abraham adlı bir Yahudi'ye zehirletir¹¹⁰¹, kardeşleri Ahmed ve Korkud'u da boğdurtur. Selim'in gazabından yeğenleri ve Şehzade Ahmed'in karısı da kurtulamaz.¹¹⁰²

Türk Hükümdarı Selim, 16. Yüzyılda Türkler ile ilgili yazılan en önemli ve dikkat çeken oyunlardan birisidir. Eser, hem Elizabeth tiyatrosunda prenslerle ilgili oyunlarda

¹¹⁰¹ Menavino, Sultan Bayezid'in oğlu tarafından, Edirne yolunda Usta Rabi isimli hekimi eliyle zehirletildiğini ifade etmektedir. Babinger de II. Bayezid'in babasını zehirletmiş olabileceği ihtimali üzerinden giderek, sıklıkla kullandığı bir Arap özdeyişi olan "Hükümdarlar arasında acıma olmaz (La arhama beyne'l-müluk) sözünün kendi başına geldiği, otuz bir yıllık saltanatının sonunda oğlu I. Selim emriyle Yahudi bir hekim tarafından zehirlendiğini kesin olarak dile getirmiştir. Bkz. Menavino, *Türklerin Hayatı ve Adetleri*, 134; Babinger, *Fatih Sultan Mehmed*, 348.

¹¹⁰² Greene, *Türk Hükümdarı Selim*, 7-8.

sıklıkla kullanılan ‘speculum principis’¹¹⁰³ tarzında yazılmış hem de Elizabeth döneminin Türkleri nasıl sahnelediğini göstermesi açısından, günümüz izleyicisi ve okuyucusuna o dönemin politik düşüncesine, dini ve etnik parametrelerine dair önemli bir perspektif sunar. Eser her ne kadar Osmanlı tarihi gerçeklerini tam olarak yansıtmasa da Türk izleyicisine ve okuyucusuna kendi tarihi, dini ve etnik kimliğine Avrupalıların nasıl baktığını gösteren bir oyundur.¹¹⁰⁴



¹¹⁰³ “Orta çağ sonlarında ve Rönesans döneminde çok kullanılan, eserlerde prenlere mecazi anlamda ayna tutma geleneği. Yazılan eserler, prenlere, iyi ve kötü yöneticileri anlatarak, prenlere iyi ahlak sahibi, insanlara hizmet eden, merhametli ve adil bir prens/ kral olmaları konusunda eğitici olmayı amaçlıyordu.” Bkz. Greene, *Türk Hükümdarı Selim*, s.12’deki dipnot.

¹¹⁰⁴ Greene, *Türk Hükümdarı Selim*, 12.

SONUÇ

Şehzade Ahmed'in taht mücadelesi, iktidarın şekillenışı ve sonraki sürecin siyasi temelini oluşması açısından önemli bir basamak olarak görülebilir. Bu dönem ile ilgili eserler genellikle isyan süreci sonunda saltanat mücadelesini kazanan Yavuz Sultan Selim'e odaklanmıştır. Bu çalışma, saltanat mücadelesinin arka planını ve II. Bayezid'in namzedi olan Şehzade Ahmed'in kişiliği ile mücadelesinin detaylarını ele alması açısından önemlidir. Yine çalışmada Şehzade Ahmed'i Padişah olan Sultan Bayezid ve Selim'in gölgesinden çıkarabilmek, taht için ilk sıradaki aday konumundayken ikinci sıraya düşmüş olan Ahmed'in tarafından bakabilmek ve Sultan Ahmed'i tarih sahnesinde daha net bir figür olarak konumlandırmak amaçlanmıştır.

Şehzade Ahmed, genç yaşta Amasya sancak beyliği görevine atanarak, devlet yönetimi konusunda deneyim kazanmaya başlamıştır. Burada geçirdiği süre boyunca sanat ve kültürle iç içe bir yaşam sürmüş, babası gibi ilim ve kültüre büyük önem vermiştir. Amasya yönetiminde olduğu süre zarfında, yönetim becerileri ve liderlik vasıfları gelişmiş ve ölümüne kadar da bu görevi sürdürmüştür.

Bahsedildiği üzere, Şehzade Ahmed'i zevk ve sefaya düşkün bir eğlence adamı olarak tanımlamak doğru değildir. Çünkü Amasya'da, babası gibi kendisinin de bir ilim ve kültür çevresi vardı. Sultan Bayezid'in cülusunda bu çevreden bazı kişiler onunla payitahta gitmiş, kalanlar ise Sultan Ahmed'in maiyetinde ve yakın çevresinde bulunmaya devam etmiştir. Sanatçılara ve şairlere önem vermesi, onları sarayındaki meclislerde ağırlaması, Şehzadenin de babası gibi Amasya'da bir kültür dairesine sahip olduğunu göstermektedir.

II. Bayezid'in padişahlık dönemi sona ererken, Osmanlı tahtı için üç güçlü aday ortaya çıkmıştır: Şehzade Ahmed, Şehzade Korkud ve Şehzade Selim. Ancak sonradan Korkud'un geri plana düşmesiyle mücadele bir iç savaş halini alarak Ahmed ve Selim arasında geçmeye başlamıştır. Şehzade Ahmed, babası Sultan Bayezid ve devlet erkânının verdiği destekle bu mücadelenin en güçlü adaylarından biri olarak öne çıkmıştır. Sonuçta Osmanlı Devleti, üç yıldan fazla süren bir süre zarfında başta Ahmed ve Selim olmak üzere, şehzadelerin hem kendi aralarında hem babaları ile diğer yandan da vezir ve askerlerle mücadelesine sahne olmuştur.

Devlet düzenindeki bozulmalar, vezirlerin padişah üzerinde etkili olması, tımarlıların artması gibi faktörler Safevî etkisinin artmasına ve onların taraftar kazanmalarına neden olmuştur. Bu durum o dönemde Anadolu’da önemli bir konumda bulunan Şehzade Ahmed’e büyük sorumluluk yüklemiştir. Hepsı kısa dönem içinde ortaya çıkan bu gelişmeler karşısında Ahmed, taht için en önemli konumda olması itibarı ile belki de padişah ve devlet erkânının da arkasında olmasının verdiği güvenle olacak problemlere gereken önemi vermeyerek hatalar yapmıştır.

Şehzade Ahmed, taht mücadelesinde oldukça güçlü bir konuma gelmiş, hatta tahta oturacak kadar yaklaşmıştır. Bu dönemde peşi sıra gerçekleşen Şahkulu ve yeniçeri isyanları Ahmed’in destek ve güç kaybetmesine neden olmuştur. Sonrasında ortaya çıkan Nur Ali Halife isyanı ile iktidarı belirleyebilecek kadar güçlenen Yeniçerilerin onun aleyhine olan duruşlarını sürdürmesi ona büyük zarar vermiştir. Yine taht mücadelesi sırasında yaptığı stratejik hatalar ve çevresindeki kişilerin kardeşi Selim’in çevresindekilere kıyasla beceriksiz ya da yetersiz oluşları da tahtı kaybettiren etkenlerden olmuştur.

Şehzadelerin taht mücadelesi döneminde iç düzeni tehdit eden “Şahkulu İsyanı” olarak bilinen kalkışmanın önlenememesi, iktidarın şekillenişini derinden etkilemiştir. Bu isyan sırasında yaşanan gelişmeler, Şehzade Ahmed’in taht mücadelesindeki konumunu zayıflatarak destekçilerinin gözünden düşmesine neden olmuştur. Sultan Bayezid, Şahkulu İsyanı’nı bastırmak ve Şehzade Ahmed’in tahta çıkışını sağlamak amacıyla Vezîr-i âzam Ali Paşa’yı tam yetki ile Anadolu’ya göndermiştir. Bayezid, oğlu Ahmed’den Ali Paşa ile hareket etmesini ve sözünden çıkmamasını istemiştir. Ancak Ali Paşa’nın kendine olan aşırı güveni ve yanında getirdiği askerlerin Ahmed’e biat etmemesi ilk hatalardan biri olmuştur. Ali Paşa, Ahmed’i bir hükümdar gibi ordunun merkezine almak istemiş, ancak askerler bunu kabul etmemiştir. Şahkulu İsyanı sırasında Ali Paşa, Şehzade Ahmed ve Haydar Bey tarafından sarılmış olan asiler zayıf halka olarak gördükleri Haydar Bey’in tarafından saldırarak kaçmayı başarmışlardır. Ali Paşa, Şehzade Ahmed’e zarar gelmemesi için onun Afyon’da beklemesini istemiştir. Bu durum, Ali Paşa’nın Şahkulu’nun tehlike potansiyelini doğru değerlendirememesi ve aceleci tavırları sonucunda, Şahkulu’nun askerleri tarafından öldürülmesiyle sonuçlanmıştır.

Sultan Bayezid, Ali Paşa'yı Şahkulu İsyanı için Anadolu'ya gönderdiğinde, Şehzade Ahmed'in ordusuyla birleşmesini emretmiş ve bu gerçekleşmiştir. Ancak, Ali Paşa'nın yönetiminde otuz sekiz gün süren kuşatmada, saldırı Haydar Bey'in tarafından gelmiş ve asiler kaçmayı başarmıştır. Bu başarısızlığın baş sorumlusu olarak Ahmed gösterilmiştir.

Kaçan isyancıların takibinde Şehzade Ahmed'in Ali Paşa'ya yardıma gitmemesi gibi bir durum söz konusu değildir ki Ahmed, buna Ali Paşa'nın mâni olduğunu divan-ı hümayuna göndermiş olduğu mektupta dile getirmiştir. Ali Paşa: “Başım gittiğine razıyım sizin gitmenize kail değilim”.

Ali Paşa, yeniçerileri teşkilatlanmalarına aykırı bir şekilde atlandırarak hızla harekete geçip asilerin peşine düşmüştür. Ahmed, oğullarından Alaeddin'in başında olduğu birlikleri Ali Paşa'ya destek olarak göndermiş ancak bu yeterli olmamıştır. Bu durum ordunun bölünmesine neden olmuş ve Ali Paşa Şahkulu ile yapılan savaşta hayatını kaybetmiştir. Ahmed'in buradaki hatası vezir-i azama güvenerek inisiyatif almaması olmuştur.

Sonuç olarak, Ali Paşa'nın ölümü, Sultan Bayezid üzerinde büyük etkiye sahip olan önemli bir devlet adamının desteğinin ortadan kalkması anlamında Ahmed'i tahttan uzaklaştıran gelişmelerden biri olmuştur.

Ali Paşa'nın bölünmüş bir orduyla bile Şahkulu İsyanını bastırabileceği düşünülürse, Ahmed'in de desteğiyle yapılacak bir savaşta Şahkulu'nun daha kolay bertaraf edileceği ve Ahmed'in Ali Paşa gibi önemli bir destekçisini kaybetmeyeceği ihtimal dahilindedir. Eğer Ahmed, Afyon'da kalmayarak Ali Paşa ile gitmiş olsaydı, Ali Paşa'nın ölmesi durumunda bile zafer kazanmış bir komutan olarak askerin gözünden düşmeyebilirdi. Ali Paşa'nın ölümü, Ahmed'in Afyon'da kalması nedeniyle daha da büyük bir kayıp olarak algılanmıştır.

Şahkulu İsyanının ardından gelen Nur Ali Halife İsyanı da Şehzade Ahmed'in taht mücadelesinde kritik bir dönüm noktası olmuştur. Şehzade Ahmed'in İstanbul'dan geri döndükten sonra kendini hükümdar ilan etmesi sürecine denk gelen Kızılbaş isyanı sırasında halk Şehzade Ahmed'den yardım istemiştir. İsyan halinde olan Şehzade Ahmed bu yardım çağrısına yine de cevap vermeye çalışmıştır. Yardım isteğine isyanı sonrası

veziri konumuna getirdiği Yularkısdı Sinan Paşa'yı göndererek cevap vermiştir. Ancak Nur Ali Halife üzerine gönderilen Sinan Paşa yenilerek geri dönmüştür. Sonuçta veziri konumundaki adamının yaşadığı bu başarısızlık da Şehzade Ahmed'in hanesine yazılmış, Ahmed'in itibarını ve gücünü zayıflatmıştır.

Safevî Devleti'nin Osmanlı İmparatorluğu üzerinde artan etkisi ve tehditleri, Şehzade Ahmed'in taht mücadelesini daha da zorlaştırmıştır. Şehzade Ahmed, Sultan Bayezid döneminde değil ama Selim'in başa geçtiği dönemde oğlu Murad üzerinden Kızılbaşlardan askeri güç olarak yararlanmayı düşünmüş olsa da kısa sürede bu fikrinden vazgeçmiştir. Ancak sancak beyliğini yaptığı Amasya'nın Safevî etkilerine açık olması ve oğlunun Şah İsmail'e sığınması onun Safevilere yakın durduğu şeklinde yorumlanmıştır. Sancağında bir kültür dairesinin bulunması ve burada İranlıların da bulunmuş olmasından dolayı İran kültürüne bir sempati duyduğu söylenebilir, ancak siyasal olarak Şah İsmail'e karşı olduğu açıktır. Taht mücadelesi öncesinde Safevî tehlikesine karşı uyarılarda bulunmuş, taht mücadelesi sürecinde geri plana düştüğünde dahi Safevî desteğini reddetmiştir. Şah İsmail'e meyleden oğlu Murad'dan gelen destek mektubunu yırtıp atması, Ahmed'in Şah İsmail'e karşı olduğunu gösteren bir başka örnektir.

Şehzade Ahmed'i tahttan uzaklaştıran en önemli etkenlerden birisi de yanlış adamlar seçmesi ve yanlış adamlara güvenmesiyken Selim'in en büyük avantajı iyi adam seçiyor oluşuydu. Padişah olmayı kafasına koymuş olan Selim, öncelikle güvendiği adamlarını İstanbul'a ve şehzadelerin yanına göndererek onlardan aldığı raporlar sayesinde gerekli adımları atmıştır. Belki de Şehzade Ahmed, veliaht şehzade olarak Sultan Bayezid ve devlet erkânının arkasında olmasının verdiği özgüvenle yanlış ve yetersiz adamların etrafında olduğunun farkına bile varmamıştı. Kendisini destekleyen Ali Paşa, Yularkısdı Sinan Paşa ve yine yeniçerileri aşağılayarak daha da öfkeliendiren vezirler ve paşaları buna örnek vermek mümkündür. Çevresinde olanların yanlış tutum ve davranışları Ahmed'e olan öfkeyi artırdığı gibi Şehzade Ahmed'in halkın gözünden düşmesine neden olmuştur.

Sonuçta Ahmed'in kaybetmesinde kendi kararları başta olmak üzere, kendisinin de aşağıda dediği gibi iş bilmeyen adamlarının da etkisi olmuştur. "Yerle göğü ayırmayan, gurur deryasına batmış, gerçekten, âlemdeki değişiklikleri ve konuları

bilmeyen acemi grubunu meydana getirip, kendilerini adam sanıp, ileri getirdik. Bizi ötesi karanlık bir çukura çektiler. İşimiz ah vah oldu. İşte bu duruma eriştik. Kardeşim Selim, bunlara dost ve arkadaş olmayıp, nerede bilgili ve olgun bir kimse varsa onları dost ve arkadaş edindi. Sonunda onu bu dereceye ulaştırdılar.”

Şehzade Ahmed'in oğlu Murad'ın Safevilere sığınmasından sonra Selim'in ordusu tarafından ele geçirilen Amasya, daha sonra Ahmed'in düzenlediği bir baskınla geri alınmıştır. Şehzade Ahmed, tahtı almak için başka bir devletle ittifak yapmayı veya amcası Cem Sultan gibi başka bir ülkeye sığınmayı tercih etmemiş, son ana kadar mücadelesini sürdürmüştür. Hatta ölümü pahasına padişah olan kardeşinin üzerine gitme cesaretini göstermiştir. Ancak yaptığı hatalar ve göstermiş olduğu zaafılar, onun ve oğullarının da öldürülmesine yol açmıştır. Yenişehir Ovası'nda yapılan meydan savaşında, Ahmed hayatını kaybetmiş ve bu durum onun taht mücadelesinin sonu olmuştur. Şehzade Ahmed'in ölümü sonrasında, oğullarından üçü Mısır'a biri İran'a kaçmıştır. Padişah kuvvetleri Amasya'yı ele geçirdikten sonra Şehzade Ahmed'in oğlu Şehzade Osman ile torunu Mustafa boğdurulmuştur. Bu gelişmeler, Şehzade Ahmed ve oğullarının Osmanlı topraklarında oluşturduğu tehdidi tamamen ortadan kaldırmakla birlikte kaçan şehzadeler bir süre daha tehdit olmayı sürdürmüşlerdir. İlerleyen süreçte diğer şehzadelerin kiminin ölmesi kiminin de Sultan Selim tarafından ortadan kaldırılmasıyla Sultan Selim, kendi tahtını ve oğlunun saltanatını güvenceye almıştır.

Şehzade Ahmed'in hayatı, Osmanlı taht mücadelesinin karmaşıklıklarını, siyasi entrikaları ve insan doğasının karanlık yönlerini gözler önüne sermektedir. Onun başarısızlığı, sadece kişisel hatalarından değil, aynı zamanda dönemin siyasi ve sosyal koşullarının da bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Fatih'in torunu ve Bayezid'in oğlu olarak babasının taht üzerindeki etkisini kaybetmesi de ona namzet şehzade olarak büyük sorumluluk yüklemiştir. Ahmed için bir adım ötesi, Doğu Roma imparatorunun varisi olarak görülen İstanbul fatihi dedesinin tahtıydı. Böyle bir sorumluluğu alabilecek zekâ ve deneyime sahipti. Ancak o dönem içinde yaşanan gelişmeler onun tahta çıkış sürecini olumsuz etkiledi. Çünkü Ahmed birçok önemli aktörün olduğu hızlı ilerleyen zor bir döneme denk gelmişti. Daha da önemlisi Selim gibi keskin ve güçlü bir karaktere sahip bir rakibinin olmasıydı. Tahta çıkış süreci içinde gelişen hadiseler bu yükü namzet olduğu için Ahmed'in sırtına

bindirmiş ve belki de kendi potansiyelinin üzerinde olan hadiselerle baş etmekte sıkıntı yaşamıştır. Eğer işler Ahmed'in istediği şekilde ilerlemiş olsaydı, belki de yazılan Şehzade Selim'in taht mücadelesi olacaktı.

Sürecin sonunda, Sultan Bayezid gibi yumuşak bir karaktere sahip olan Ahmed'in, sert ve keskin bir karaktere sahip bir devlet adamı olan Selim'e yenilmesi ile sonlanmıştır. Sultan Selim'in tahta çıkışı ise Osmanlı İmparatorluğu'nun gelecekteki siyasi, dini ve askeri yapısını şekillendirmiştir. Sonuçta Şehzade Ahmed'in hayatı ve isyanı, Osmanlı tarihinde imparatorluğun siyasi, askeri ve sosyal dinamiklerini derinlemesine anlamamızı sağlayan önemli bir süreç olarak değerlendirilmelidir. Ahmed'in yaşadığı dönemin zorlukları, onun karşılaştığı siyasi rakipler ve yaptığı hatalar, sadece onun değil, Osmanlı Devleti'nin kaderini de etkilemiştir. Eğer Ahmed tahta çıkmayı başarsaydı, Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihi büyük olasılıkla farklı bir seyir izleyecekti. Ancak süreç, Selim'in zaferiyle sonuçlanmış ve Osmanlı'nın gelecekteki yöneliminde belirleyici olmuştur. Bu sonuç, taht mücadelesinin sadece bir kişinin başarısı ya da başarısızlığı olmadığını, aynı zamanda bir imparatorluğun yönünü belirleyen karmaşık bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

ARŞİV KAYNAKLARI

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA, EV.VKF. 4/16, H 29.12.917.

BOA, EV.VKF. 20/8, H 29.12.919.

TS.MA.d. 10017, H 29.12.892.

TS.MA.d. 2938, H 29.12.924.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı (TS.MA.e.)

302/81; 419/24; 438/63; 540/3; 551/89; 566/5; 566/12; 566/14; 566/16; 566/17; 566/19; 566/20; 566/22; 566/23; 566/26; 566/27; 566/28; 566/30; 566/35; 576/14; 578/36; 583/21; 745/27; 745/27; 745/31; 746/85; 747/2; 747/12; 748/5; 748/17; 749/57; 749/61; 750/51; 750/59; 752/18; 754/10; 754/60; 754/102; 754/104; 755/2; 756/47; 756/47; 756/54; 756/58; 756/111; 757/3; 757/6; 758/22; 759/51; 759/86; 812/7; 812/10; 813/61; 816/12; 850/40; 851/43; 855/12; 867/16; 967/96; 1144/2; 1177/37; 1195/64.

YAZMA ESERLER

İdris-i Bitlisî, *Heşt Bihişt*, Sa'di Tercümesi, Envanter Numarası: 196, İstanbul: Topkapı Sarayı, Bağdat Köşkü, 1151.

Musa bin Abdilillahi'l- Katib be-Dergâh-ı âli, Hüve'l-müstaen li-men istian, yazma, Manisa Muradiye Ktb. No. 2779.

Vakayi-i Sultan Bayezid ve Selim Han, (1481-1482/1520), Envanter Numarası: 1416, İstanbul: Topkapı Sarayı, Emanet Hazinesi.

TELİF ESERLER

Aköz, Alaattin ve Ahmet Kerim Demireğen. *Muhyî'nin Selim-nâmesi*, Konya: Palet Yay., 2020.

Akman, Mehmet. *Osmanlı Devleti'nde Kardeş Katli*, Eren Yay., İstanbul, 1997.

Aksun, Ziya Nur. *Osmanlı Tarihi*, I. Cilt, Ötüken Yay., İstanbul, 2004.

Alderson, Anthony Dolphin. *Bütün Yönleriyle Osmanlı Hanedanı*, Yeni Şafak Yay., İstanbul, 1999.

- Alıcı, Lütî. “XVI. Asır Divan Şairlerinden Mihrî Hâtûn ve Redd-i Matla‘ Gazelleri”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 2, (2009): 1-18.
- Altundağ, Şinasi. “Selim I”, *İA*, 10/423-43. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1979.
- Arslan, Mehmed. *Mihri Hatun Divanı*, Ankara: Amasya Valiliği Yay., 2018.
- Atik, Kayhan. *Lütî Paşa ve Tevarih-i Al-i Osman*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 2001.
- Ay, Ümran. *Münîrî (Öl. 1521?)’nin Manzum Siyer-i Nebî’si Cilt.1 İnceleme-Metin*, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007.
- Aydın, Seda. “Sultan-Şair Olarak Yavuz Sultan Selim”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 1/ 40, (2019), 469-484.
- Azar, Birol. “Sözlü Geleneğin Kurumsallaşması: Gelenekten Geleceğe Musahiplik Örneği”, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 2/3, (Temmuz 2013): 74-87.
- Babinger, Franz. *Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı*, İstanbul: Oğlak Yay., 2002.
- Başoğlu, Tuncay. “Ta’zir”, *DİA*, 40/198-202. İstanbul: TDV Yay., 2011.
- Baykal, Kazım. *Bursa ve Anıtları*, Bursa, 1993.
- Baykara, Tuncer, “Lala”, *DİA*, 27/70-71. Ankara: TDV Yay., 2003.
- Baysun, M. Cavit. “Cem”, *İA*, 3/69-81. İstanbul: MEB, 1991.
- Bolat, Kasım. *Osmanlıda Paşalar ve Padişahlar 1421-1520*, İstanbul: Ötüken Yay., 2020.
- Bostanzâde Yahya. *Duru Tarih (Târih-i Sâf/ Tuhfetü’l-Ahbab)*, haz. Necdet Sakaoğlu, İstanbul: Alfa Yay., 2016.
- Celal-zâde Mustafa. *Selimnâme*, haz. Ahmet Uğur-Mustafa Çuhadar, Ankara: ME. Basımevi, 1990.
- Cemâl-i Halvetî, *Şemsiyye*, çev. Ömer Çınar, Fakirullah Yıldız, Abdullah Yasir İslamoğlu, İstanbul: Sufi Kitap, 2022.
- Cezar, Mustafa. *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, Ankara: TTK, 2011.

- Çıpa, Erdem. *Yavuz'un Kavgası- I. Selim'in Saltanat Mücadelesi*, İstanbul: Yapı Kredi Yay., 2013.
- Danışman, Zuhuri. *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, V, Yeni Matbaa Yay., İstanbul, 1965.
- Danışmend, İsmail Hami. *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, I. Cilt, İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1971.
- Danışmend, İsmail Hami. *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, II. Cilt, İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1971.
- Demirci, Tuğba. "Osmanlı Tarih Kitaplarında III. Mehmed'in Cülusunda Öldürülen On Dokuz Şehzade Meselesi", *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 5/9, (2019), 147-167.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi, 2010.
- Doğanbaş, Muzaffer, *Amasya Türbeleri*, Amasya: Amasya Belediyesi Kültür Yay., 2018.
- Doğanbaş, Muzaffer. *Amasya'da Sancak Beyliği Yapan Osmanlı Şehzadeleri*, Amasya: T.C. Amasya Valiliği Yay., 2016.
- Ekinci, Ekrem Buğra. "Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi", *Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan*, ed. Mehmet Ünal, Ankara: Yetkin Yay., 2006, 1105-1117.
- Emecen, Feridun. "Koca Mustafa Paşa", *DİA*, 26/212-230. Ankara: TDV Yay., 2002.
- Emecen, Feridun M. "Mehmed III", *DİA*, 28/407-413. Ankara: TDV Yay., 2002,
- Emecen, Feridun M. "Yunus Paşa", *DİA*, 43/608-610. İstanbul: TDV Yay., 2013.
- Emecen, Feridun M. *Osmanlı Klasik Çağında Hanedan Devlet ve Toplum*, Timaş Yay., İstanbul, 2011
- Emecen, Feridun M. "Selim I", *DİA*, C.36/407-414. İstanbul: TDV Yayınları, 2020,
- Emecen, Feridun M. *Yavuz Sultan Selim*, İzmir: Yitik Hazine Yay., 2013.
- Emecen, Feridun – Şahin İlhan, *II. Bayezid Dönemi Ahkâm Defterleri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., 2021.
- Eroğlu, Haldun. "Osmanlılarda İktidarın Değişim Süreci ve Meşruiyet Sorunu", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 43/2, (2003): 19-39.

- Eroğlu, Haldun. “Osmanlı’ya Karşı Savaşan Osmanlı Şehzadesi: Şehzade Ahmed’in Oğlu Şehzade Kasım (907/1501-924/1518)”, *OTAM*, 13/13, (May. 2002): 227-236,
- Eroğlu, Haldun. *Osmanlılar Yönetim ve Strateji*, Gökkuşbu Yay., İstanbul, 2007.
- Ersoy, Ersen. *II. Bayezid Devri Şairlerinden Münîri Hayatı, Eserleri ve Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin)* İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010.
- Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi (Topkapı Sarayı Bağdat 304 Yazmasının Transkripsiyonu-Dizini*, 2. Kitap, haz. Zekeriya Kurşun, Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, İstanbul: YKY,1999.
- Eyice, Semavi. “Beyazıt II Camii ve Külliyesi”, *DİA*, 6/45-49. Ankara: TDV Yay., 1992.
- Fisher, Sydney Nettleton. *The Foreign Relations of Turkey 1481-1512*, Urbana: University of Illinois Press, 1948.
- Fisher, Sydney Nettleton. *Sultan Bayezid Han 1481-1512*, çev. Hazal Yalın. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2014.
- Gelibolulu Mustafa Âlî Efendi. *Kitabü't-Târîh-i Künhü'l-Ahbâr*, I. Cilt, II. Kısım, haz. Ahmet Uğur- Mustafa Çuhadar-Ahmet Gül-İbrahim Hakkı Çuhadar, (Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesindeki 901 ve 920 Nolu nüshalara göre), Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yay., 1997.
- Genç, Vural, “*Acem'den Rum'a*”: *İdris-i Bidlîsî'nin Hayatı, Tarihçiliği ve Heşt Behîşt'in II. Bayezid Kısım (1481-1512)*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, 2014.
- Gökbilgin, M. Tayyib. *XV-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası Vakıflar – Mülkler-Mukataalar*, Üçler Basımevi, İstanbul, 1952.
- Gökbilgin, M. Tayyib. “Osman I”, *İ.A*, 9/431-443. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1964,
- Gökbilgin, M. Tayyib. “Korkud”, *İ.A*, 6/855-860. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1977.
- Gökçek, Yaşar. *Türk İmparatorluk Tarihinde Akıncı Teşkilatı ve Gazi Mihal Oğulları*, Konya: Alagöz Yay., 1998.

- Greene, Robert. *Türk Hükümdarı Selim*, çev. İclal Çetin, İstanbul: Mitos Boyut Yay., 2009.
- Gülten Sadullah, *Osmanlı- Safevi Kısacasında Kızılbaşlar*, İstanbul: Timaş Tarih, 2022.
- Gülten Sadullah, *Heterodoks Dervişler ve Aleviler*, Gece Kitaplığı, Ankara, 2018.
- Gündüz, Ahmet. “Vakfiyeleri Işığında II. Bayezid’in Eşi Bülbül Hatun Vakıfları”, *Vakıflar Dergisi*, Sayı 55, Haziran 2021, 25-55.
- Gündüz, Tufan. ed. *Osmanlı Tarihi El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yay., 2012.
- Gündüz, Tufan. *Kızılbaşlar Osmanlılar Safeviler*, İstanbul: Yeditepe Yay., 2015.
- Gürbüz, Adnan, *Toprak- Vakıf İlişkileri Çerçevesinde XVI. Yüzyılda Amasya Sancağı*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1993.
- Hammer, Joseph V. *Büyük Osmanlı Tarihi*, C. II, Üçdal Yay., İstanbul, 2010.
- Hammer, Joseph V. *Büyük Osmanlı Tarihi*, C. IV, Üçdal Yay. İstanbul, 2010.
- Hinz, Walther, *Uzun Hasan ve Şeyh Cüneyd, XV. Yüzyılda İran'ın Milli Bir Devlet Haline Yükselişi*, çev. Tefik Bıyıklıoğlu, Ankara: TTK, 1992.
- Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, haz. İsmet Parmaksızoğlu, III, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1992.
- Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, haz. İsmet Parmaksızoğlu, IV, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1992.
- Huart, CL. “Kâtibî”, *İA*, 6/439. İstanbul: MEB, 1977.
- İbn Haldun, *Mukaddime*, haz. Süleyman Uludağ, C. 1, İstanbul: Dergah Yay., 2007.
- İbn İyas. *Memluk Devleti'nin Son Yılları-Kansu Gavri ve Osmanlılar (1501-1516)*, çev. Ramazan Şeşen, İstanbul: Yeditepe Yay., 2021.
- İbn İyas. *Yavuz'un Mısır'ı Fethi ve Mısırda Osmanlı İdaresi*, çev. Ramazan Şeşen, İstanbul: Yeditepe Yay., 2016.
- İbn-i Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman*, I. Defter, haz. Şerafettin Turan, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1991.

- İbn-i Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman*, VII. Defter, haz. Şerafettin Turan, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1991.
- İdris-i Bitlisi. *Heşt Bihişt (II.Mehmed ve II.Bayezid Dönemi)*, C. 3, haz. Mehmet Karataş-Yaşar Baş, İstanbul: İdeal Kültür Yay., 2020.
- İdris-i Bitlisî. *Selimşahnâme*, haz. Hicabi Kırlangıç, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 2001.
- İlgürel, Mücteba, “Köprülü Mehmed Paşa”, *DİA*, 26/258-260. Ankara: TDV Yay., 2002.
- İnalcık, Halil. “Osmanlılarda Saltanat Veraseti Usulü ve Türk Hakimiyet Telakkisiyle İlgisi”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 14/1, Ocak 1959, 69-94.
- İnalcık, Halil. “Mehmed II”, *DİA*, 28/395- 407. Ankara: TDV Yay. 2003.
- İnalcık, Halil. *Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300–1600)*, çev. Ruşen Sezer, YKY, İstanbul, 2003.
- İpşirli, Mehmet. “Musahip”, *DİA*, 31/230-231. İstanbul: TDV Yay., 2020.
- İpşirli, Mehmet. “Sadrazam”, *DİA*, 35/414-419. İstanbul: TDV Yay., 2008.
- Jorga, Nicolae. *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, II, çev. Nilüfer Epçeli, İstanbul: Yeditepe Yay., 2005.
- Kafesoğlu, İbrahim. *Türk Milli Kültürü*, İstanbul: Ötüken Yay., 2005.
- Kanar, Mehmet, Şâhnâme, *DİA*, 38/289-290. İstanbul: TDV Yay., 2010.
- Kantemir, Dimitri. *Osmanlı İmparatorluğu’nun Yükselişi ve Çöküş Tarihi*, I. Cilt, çev. Özdemir Çobanoğlu, İstanbul: Cumhuriyet Kitabevi, 1998.
- Kaplan, Salmir. *Hersekzâde Ahmed Paşa: Hayatı ve Eserleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010.
- Karaca, Yusuf. “Korkud”, *Tarih Ansiklopedisi*, VIII. Cilt/ Berikan Yay., Ankara 2002.
- Karakaş, Selim. “Kut- Tanrı İlişkisi Bağlamında Türklerde Yönetim Erkinin İlahi Temelleri”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, Özel Sayı, (Temmuz 2009): 29-44.

- Kaytaz, Fatma. *Behiştî Tarihi (791-907/1389-1502) (Giriş, Metin, Dizin)*, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Kemal, Namık, *Osmanlı Tarihi*, II Cilt, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yay., 2005.
- Kepecioğlu, Kamil. “Muradiye Türbeleri”, *Uludağ Bursa Halkevi Mecmuası*, 3 (1935) 36-40.
- Kepecioğlu, Kamil. “Tarihi Bilgiler ve Vesikalar”, *Vakıflar Dergisi*, 2, (1942) 405-417.
- Koca, Salim, *Selçuklu Devri Türk Tarihinin Temel Meseleleri*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2011.
- Kreutel, Richard F. *Haniwaldanus Anonimi'ne Göre Sultan Bayezid-i Veli (1481-1512)*, çev. Necdet Öztürk, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1997.
- Kurat, Akdes Nimet. *Rusya Tarihi-Başlangıçtan 1917'ye Kadar*, Ankara: TTK, 1987.
- Lokmacı, Süleyman, *Solak-zâde Tarihi'nin Tahlili ve Metin Tenkidi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.
- Matrakçı Nasuh, *Tarih-i Sultan Bayezid, Sultan II. Bayezid'in Tarihi*, haz. Reha Bilge, İstanbul: Giza Yay., 2015.
- Maxım, Mihai, “Kili”, *DİA*, 26/1-3. Ankara: TDV Yay., 2003.
- Mehdi, İlhan, “Bıyıklı Mehmed Paşa”, *DİA*, 6/116-1117. İstanbul: TDV Yay., 1992.
- Melikoff, İrene. *Uyur İdik Uyardılar Alevîlik- Bektaşilik Araştırmaları*, çev. Turan Alptekin, İstanbul: Cem Yay., 1993.
- Menavino, Giovanni Antonio. *Türklerin Hayatı ve Adetleri Üzerine Bir İnceleme*, çev. Harun Mutluay, Dergah Yay., İstanbul, 2011.
- Miller, Barnette. *The Palace school of Muhammad the Conqueror*, Cambridge: Harvard University Press, 1941.
- Moran, Berna. “İngiliz Edebiyatında Fatih sultan Mehmed Hakkında Piyesler”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 8, (1958): 73-83.
- Mumcu, Ahmet. *Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl*, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2007.

- Musalı, Namig. “İsyân ve Hüsrân: Amasya’dan İsfahan’a Şehzade Murad’ın Hayatından Kesitler”, *Uluslararası Amasya Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 1/365-376. Ankara: 2017.
- Musalı, Namig. “Safevilerin Erzincan Valisi Nur Ali Halife Rumlu ve Anadolu’daki Faaliyetleri” *Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, I.Cilt/718-749. Erzincan: 2019,
- Müneccimbaşı Ahmed Dede. *Müneccimbaşı Tarihi*, II, çev. İsmail Erünsal, Tercüman 1001 Temel Eser, Nu: 37, Kervan Kitapçılık, İstanbul,1974.
- Olca, Osman Fevzi. *Amasya Şehri*, Amasya: Amasya Belediyesi Yay., 2010.
- Okumuş, Ömer, “Câmî, Abdurrahman”, *DİA*, 7/94-99, İstanbul: TDV Yay., 1993,
- Orgun, Zarif. “Şehzade Ahmed’in Yayalara Verdiği Ahidname”, *Tarih Vesikaları Dergisi*, 2/9, (İstanbul 1942): 165,167.
- Ortaylı, İlber. *Türkiye Teşkilât ve İdare Tarihi*, Cedit Neşriyat, Ankara, 2007.
- Öngören, Reşat “Osmanlı Klasik Dönemi Tasavvuf Literatürü”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 15/30, (2017), 38.
- Önkal, Hakkı. “Bursa’da Şehzade Ahmed Türbesi”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7 (Aralık, 1986): 143-147.
- Öz, Mehmet. “Tahrir Defterlerine Göre Vezirköprü Yöresinde Malikâne-Divanî Sistemi”, *Vakıflar Dergisi*, 23, (1994): 229-241
- Özcan, Abdülkadir. *Fatih Sultan Mehmed, Kanunnâme-i Al-i Osman (Tahlil ve Karşılaştırmalı Metin)*, Kitabevi Yay., İstanbul, 2003.
- Özcan, Abdülkadir. “Fatih’in Teşkilat Kanunnâmesi ve Nizâm-ı Âlem İçin Kardeş Katli”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 33 (Mart 1980/81): 7-56
- Özcan, Abdülkadir. “Boğdan”, *DİA*. 6/269-271. Ankara: TDV Yay., 1992.
- Özdemir, Gürbüz. “Türkler’de Egemenlik anlayışı ve Yöneten-Yönetilen İlişkisi (Osmanlı Dönemi’ne Kadar)”, *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, XXV, Sayı: II, Bursa, 2006, 103-124.
- Özgüdenli, Osman Gazi. “Ülüş”, *DİA*, 42/297-298. Ankara: TDV Yay., 2012.

- Öztuna, Yılmaz. *Yavuz Sultan Selim*, Babıali Kültür Yay., İstanbul, 2011.
- Öztuna, Yılmaz. *Osmanlı Devleti Tarihi (Siyasi Tarih)*, I. Cilt, Ötüken Yay. İstanbul, 2011.
- Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I, İstanbul: MEB, 1983.
- Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, II, İstanbul: MEB, 1983.
- Ricaud, Paul. *Türklerin Siyasî Düsturları*, haz. M. Reşat Uzman, İstanbul: Tercüman, 1978.
- Ritter, H, “Hâfız”, *İA*, 5/I/65-71. İstanbul: MEB, 1977.
- Reindl, Hedda. *II.Bayezid ve Çevresi- Hükümdarın Adamları*, çev. Ali Suat Ürgüplü, İstanbul: Arvana Yay., 2014.
- Savaş, Hamdi. *İshak Çelebi ve Selim-nâmesi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1986.
- Savory, Roger. *Safevîler Devrinde İran*, çev. Özgür Kolçak, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yay., 2021.
- Sevim Ali ve Erdoğan Merçil. *Selçuklu Devletleri Tarihi, Siyaset, Teşkilât ve Kültür*, Ankara: TTK, 1995.
- Shaw, Stanford J. *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye (Gaziler İmparatorluğu Osmanlı İmparatorluğu’nun Yükselişi ve Çöküşü 1280-1808)*, I. Cilt, İstanbul: E Yay., 2008.
- Söylemez, Faruk. “Yavuz Sultan Selim’in Taht Mücadelesi”, *KSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 33, (Kayseri 2012/2), 63-86.
- Sümer, Faruk. *Akkoyunlular*, İstanbul: *DİA*, 2/270-274. İstanbul: TDV Yay., 1989,
- Sümer, Faruk. *Safevi Devleti’nin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*, Ankara: TTK, 1999.
- Sümer, Faruk. *Turgutlular*, İstanbul: *DİA*, 41/420-421. İstanbul: TDV Yay., 2012,

- Mehmed Süreyya. *Sicill-i Osmanî-Osmanlı Ünlüleri*, I. Cilt, haz. Nuri Akbayan, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1996.
- Mehmed Süreyya. *Sicill-i Osmanî-Osmanlı Ünlüleri*, II. Cilt, haz. Nuri Akbayan, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1996.
- Mehmed Süreyya. *Sicill-i Osmanî-Osmanlı Ünlüleri*, III. Cilt, haz. Nuri Akbayan, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1996.
- Mehmed Süreyya. *Sicill-i Osmanî-Osmanlı Ünlüleri*, IV. Cilt, haz. Nuri Akbayan, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1996.
- Şafak, Ali, “Bağy”, *DİA*, 4/451-452. İstanbul: TDV Yay., 1991,
- Şafakçı, Hamit. “II. Bayezid’in Oğlu Şehzade Şehinşah’ın Hayatı”, *BEU Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), (2022) 190-209.
- Şimşek, Erdal. *Türkiye’de İstihbaratçılık ve Mit*, İstanbul: Kumsaati Yay., 2004.
- Şimşirgil, Ahmet. *KAYI III (Osmanlı Tarihi)*, İstanbul: KTB Yay., 2012.
- Taneri, Aydın. *Türk Devlet Geleneği Dün-Bugün*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1997.
- Taneri, Aydın. *Osmanlı Devleti’nin Kuruluş Döneminde Vezir-i A’zamlık (1299-1453)*, İzmir: Akademi Kitabevi, 1997.
- Tansel, Selahattin, *II. Bayezid’in Siyasi Hayatı*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1966.
- Tekindağ, Şehabettin. “Bâyezid II.’in Tahta Çıkışı Sırasında İstanbul’da Vukua Gelen Hadiseler Üzerine Notlar”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, Sayı:14, (İstanbul 1959): 85-96.
- Tektaş, Mehmet. “Enderun Camii”, *DİA*, 11/187. İstanbul: TDV Yay., 1995.
- Tektaş, Nazım. *Osmanlı’da Şehzade Katli, (Gün Görmeyen Şehzadeler)*, İstanbul: Çatı Yay., 2004.
- Tektaş, Nazım. *Sadrzamlar Osmanlı’da İkinci Adam Saltanatı*, İstanbul: Çatı Kitapları, 2002.
- Tokmak, A. Naci. “Yavuz Sultan Selim’in Dîvânında Olmayan Farsça Şiirleri”, *Doğu Esintileri*, 3, (2015): 1-18.

- Tokmakçioğlu, Erdoğan. *Osmanlı Tarihinde Katledilen Şehzadeler*, İstanbul: Geçit Yay., 2004.
- Tunç, Muhammed Nuri. “Osmanlı’da Hanedan İçi Katl”, *Turkish Studies*, 9/4, (Bahar-2014): 1133-1167.
- Tunç, Semra ve Emine Yeniterzi. “Osmanlı Mühür Sanatı ve Klasik Türk Şiirinde Mühür”, *Turkish Studies*, Cilt 8/1 (Kış 2013): 2633-2650.
- Turan, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yay., İstanbul, 1998.
- Turan, Şerafettin. “Hersekzâde Ahmed Paşa”, *DİA*, 17/235-237. İstanbul: TDV Yay., 1998.
- Turan, Şerafettin. “Bayezdi II”, *DİA*, 5/234-238. İstanbul: TDV Yay., 1992,
- Tursun Bey. *Fatih’in Tarihi “Tarih- Ebul Feth”* (İstanbul: Tercüman Gazetesi 101 Temel Eser, ?).
- Uluçay, M. Çağatay. “Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 6/9, (1954), 53-90.
- Uluçay, M. Çağatay. “Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 7/10, (1954), 117-142.
- Uluçay, M. Çağatay. “Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 8/11/12, İstanbul, (1956), 185-200.
- Uluçay, M. Çağatay “Bayezid II’nin Ailesi” *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, X/14, İstanbul, 1959, 105-124.
- Uluçay, M. Çağatay. *Padişahların Kadın ve Kızları*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1992.
- Uluçay, M. Çağatay. *Sancaktan Saraya Seçme Yazılar*, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2012.
- Uluçay, M. Çağatay. *Taht Uğrunda Baş Veren Sultanlar*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 2012.
- Uzun, Efkân, “Sultan II. Bayezid’in Şehzadelerine Gönderdiği Armağanlar”, *History Studies*, 5/4, (Temmuz 2013), 233-247
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Kitâbeler*, İstanbul: Milli Matbaa, 1927.

- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. “Memlûk Sultanları Yanına İltica Etmiş Olan Osmanlı Hanedanına Mensub Şehzadeler”, *Belleten*, XVII/68 (Ekim 1953), 519-536.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. “Bayezid II”, *İ.A.*, Cilt II/392-398. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1979.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilatı*, Ankara: TTK, 1988.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, I. Cilt, Ankara: TTK, 1994
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, Ankara: TTK, 1994.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. “Sancağa Çıkarılan Osmanlı Şehzadeleri”, *Belleten*, XXXVI/156, (1975), 659-696.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. “Şehzade Selim'in Babasına Muhalefet Ederek Muharebe Ettiği Esnada Amasya Valisi Şehzade Ahmed'in Vezir-i Azama Mektubu”, *Belleten*, XXV/29 (Ankara, Ekim1960): 595-596.
- Uzundal, Edip. *II. Abdülhamid Döneminde Amasya Sancağı: Sosyal, Ekonomik, İdari ve Demografik Yapı*, Konya: Kömen Yayınları, 2023.
- Ünal, Mehmet Ali. *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma, 2011.
- Ünal, Uğur. *Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı'da İstihbarat*, İstanbul: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2017.
- Varol, Gözde Birselle ve Selim Özcan, “Atabeyzadelerin Amasya'nın Siyasi ve Sosyal Tarihindeki Yeri ve Önemi”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8/4 (2019): 3775-3798.
- Yalçın, Şiar. *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, İstanbul: Kar Yay., 2005.
- Yasar, Hüseyin Hüsameddin. *Amasya Tarihi*, C. 1, Ankara: Amasya Belediyesi Kültür Yay., 2013.
- Yasar, Hüseyin Hüsameddin. *Amasya Tarihi*, C. 2, Ankara: Amasya Belediyesi Kültür Yay., 2013.
- Yasar, Hüseyin Hüsameddin. *Amasya Tarihi*, C. 3, Ankara: Amasya Belediyesi Kültür Yay., 2013.

- Yasar, Hüseyin Hüsameddin. *Amasya Tarihi*, C. 9, Ankara: Amasya Belediyesi Kültür Yay., 2013.
- Yasar, Hüseyin Hüsameddin. *Amasya Tarihi*, C. 10, Ankara: Amasya Belediyesi Kültür Yay., 2013.
- Yasar, Hüseyin Hüsameddin. *Amasya Tarihi*, C. 11, Ankara: Amasya Belediyesi Kültür Yay., 2013.
- Yasar, Hüseyin Hüsameddin. *Amasya Tarihi*, C. 12, Ankara: Amasya Belediyesi Kültür Yay., 2013.
- Yavuz, Kemal ve M.A. Yekta Saraç. *Aşık Paşazade, Osmanoğulları'nın Tarihi*, İstanbul: K Kitaplığı Yay., 2003.
- Yazıcı, Tahsin, "İmâd-i Fakih", *DİA*, 5/168-169, İstanbul: TDV Yay., 2000.
- Yediyıldız, Bahaeddin. "Hızır Paşa oğlu Mehmed Paşa Vakfının Mâhiyeti", X. Türk Tarih Kongresi (Ankara 22-26 Eylül 1986)'ne Sunulan Tebliğler, *TTK*, IV, (1993), 1625-1633.
- Yıldırım, Rıza, "An Ottoman Prince Wearing a Qizilbash Taj: The Enigmatic Career of Sultan Murad and Qizilbash Affairs in Ottoman Domestic Politics, 1510-1513", *Turcica*, Vol. 43, (January 2011), 91-119.
- Yılmaz, Ömer Faruk. *Belgelerle Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, İstanbul: Fatih Yayınevi, 1999.
- Yüksel, Ahmet, *II. Mahmud Devrinde Osmanlı İstihbaratı*, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2017.
- Withers, Robert. *Büyük Efendinin Sarayı*, çev. Cahit Kayra, İstanbul: Pera Yay., 1996.
- Zeyrek, Yunus. *Amasya'nın Altın Tarihi*, Amasya: Amasya Valiliği Yay., 2009.
- Zinkeisen, Johann Wilhelm, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi 1543-1571*, II, çev. Nilüfer Epçeli, Yeditepe Yay., İstanbul, 2011.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://www.gotobursa.com.tr/tr/mekan/sehzade-ahmed-turbesi-166/>

<https://www.bursamuze.com/sultan-2murad-kulliyesi-muradiye-kulliyesi-553/>

<https://kulturenvanteri.com/tr/yer/sehzade-osman-turbesi-amasya/#17.5/40.650181/35.827328..>

<https://sozluk.gov.tr/?ara=meydan%20sava%C5%9F%C4%B1>



EKLER

Ek: 1 Şehzade Ahmed'e Gönderilen Armağanlar

نخستیناً. اما ایستقا حضرت را: دفعاً اندک و در یکنواختی و سعادتمندی که
ذکر اولیور

سنت و نانی و ما به شجاعتك
لون بری كونت جاقو
باتی محمد الدین كوندور
كی در نظر
او غلام

سبع وثمانون ذی القعدة
 اوّل قمر محمّد کونین خالہ نام شکر
 لیلہ
 دیکھا وکھا بخت آید در تھیں

ثمان وثمانون حلاۃ لیلہ
 یکم ربیع کونین ساجی و غلام
 حسن نام قرۃ العین
 در تل وکلا

سبع ومانین و ناما در رضا تنک
کارخی کوتک محمد خضر نام و اللہ
اون جابہ

احدي و تسعين و مائتا محمد شكرا و حبيبي كرمك حسين بام جاشكر الله

براکو جو تاسو
فرنگي قريزي اغا بنوانو
قدونون

براميل خوڻي
فرنگي قريزي سانگي قدونون
آلون دوکاسيا

اوني نهي
اوغلان

دروغ
مشهور

بروسا کنگ از ما قدیم درت	بروسا کنگ از تو قدیم درت	فدگار ما قدیم میلین ازت درت	فدگار ما قدیم میلین ازت درت
بروسا کنگ از ما قدیم درت	بروسا کنگ از تو قدیم درت	فدگار ما قدیم میلین ازت درت	فدگار ما قدیم میلین ازت درت

احدى وتسعين وثمانه صفرى كاون التيج كونى قوجى شيرى صومى الدى

نقید یوزیکالہ قویار
لا قطع

الحامد احمده الله من حضرتك دفعاتك ارسالك للكتاب
ارمغان درك ذكره ولفظ

ست و ثمانین و نه، شعبان که او
 یزدی گویند چاقی می خورد
 در دست نقر
 او غلام

بع و ثمانین و نه و نه از دیه
 او نظر می کردند سیاهی او غلام
 حسن او لذت
 در دست نقر
 او غلام

نمان ومان ومانه ذی القعدة سیک در دخی کند کوند و یلند

دربار
جامی
جله

کتابخانه
جله

دربار آغاخان
دربار کاتب
در یک جلد

سندنامه
و دربار قاسم
در یک جلد

ا و عملاً اردن نور
از سکنیان
کانیزانو

گماها
بشخصه

دربار شیخ علی
جله

تع و یا نه و نماند رضا تکه او یک کج کوشتن
خور کخدا ای محمد طیبی المذنب

اون غلام
اون نو

چو ارکب
اون تن

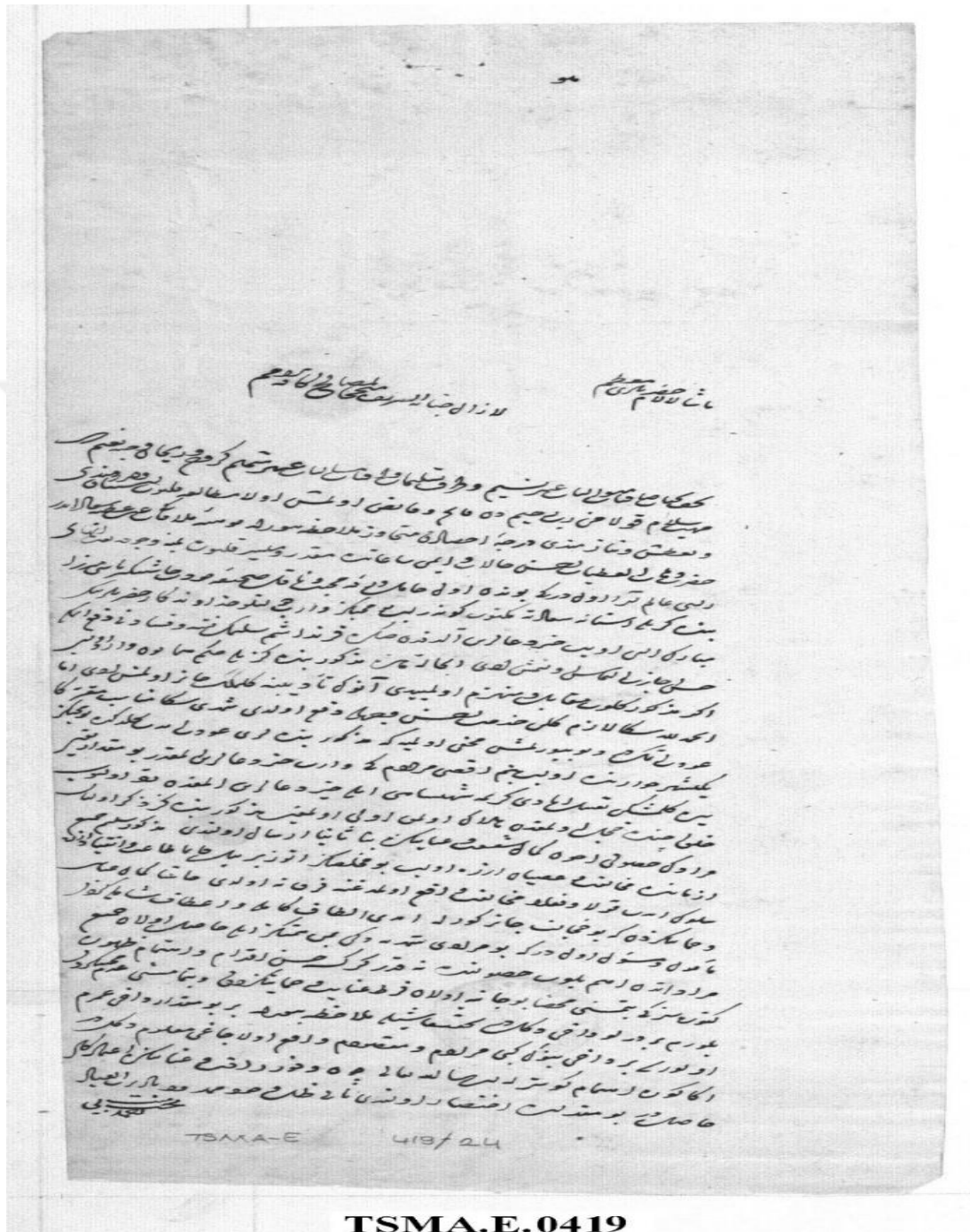
احدی و تبیین و ثمانانه ممرتك او چي كوند جوهار حسيني
چا شكر النون كوند و يلدند

(الک) جو قاسم
 قریب قریب غار اللوح
 امیر خوری قضاوت
 قریب سالہ قریب
 قریب غار اللوح
 دولہ سید
 لوعلان
 اون غار
 مریخ
 مریخ
 مریخ

فما دعا
صليفا للرد
دفع الله
برسانك وجآة
للتولو قد يولي
للت غولوق
جآة بك
يسانك لا جآة
قد يدين
دفع

یزدی کھا شورہ یکنکر
دست سکر

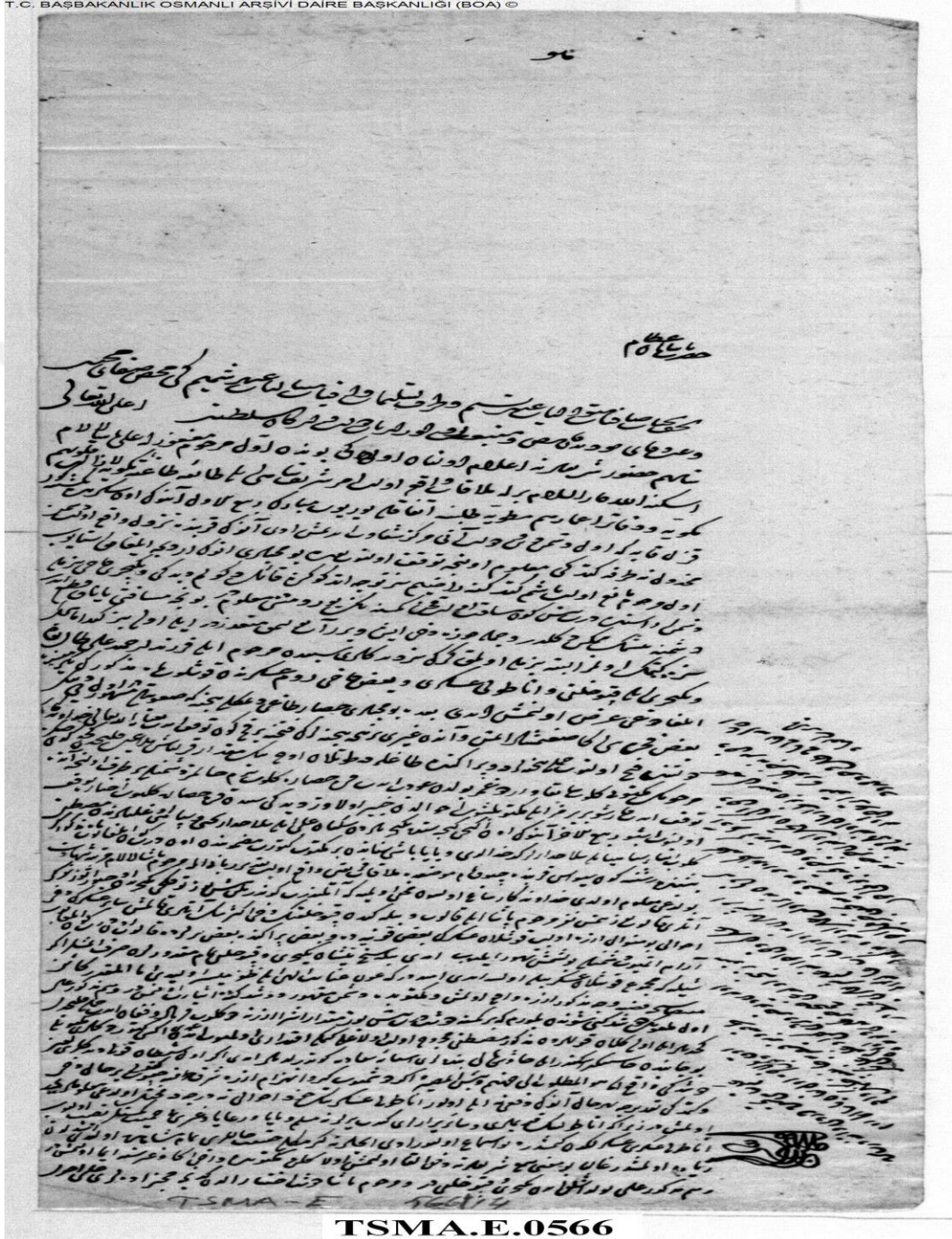
Ek: 2 Şehzade Selim'in Babasına Muhalefet Ederek Muharebe Ettiği Esnada
Amasya Valisi Şehzade Ahmed'in Vezir-i Azama Metubu. TSMA. E. 419/24



TSMA.E.0419

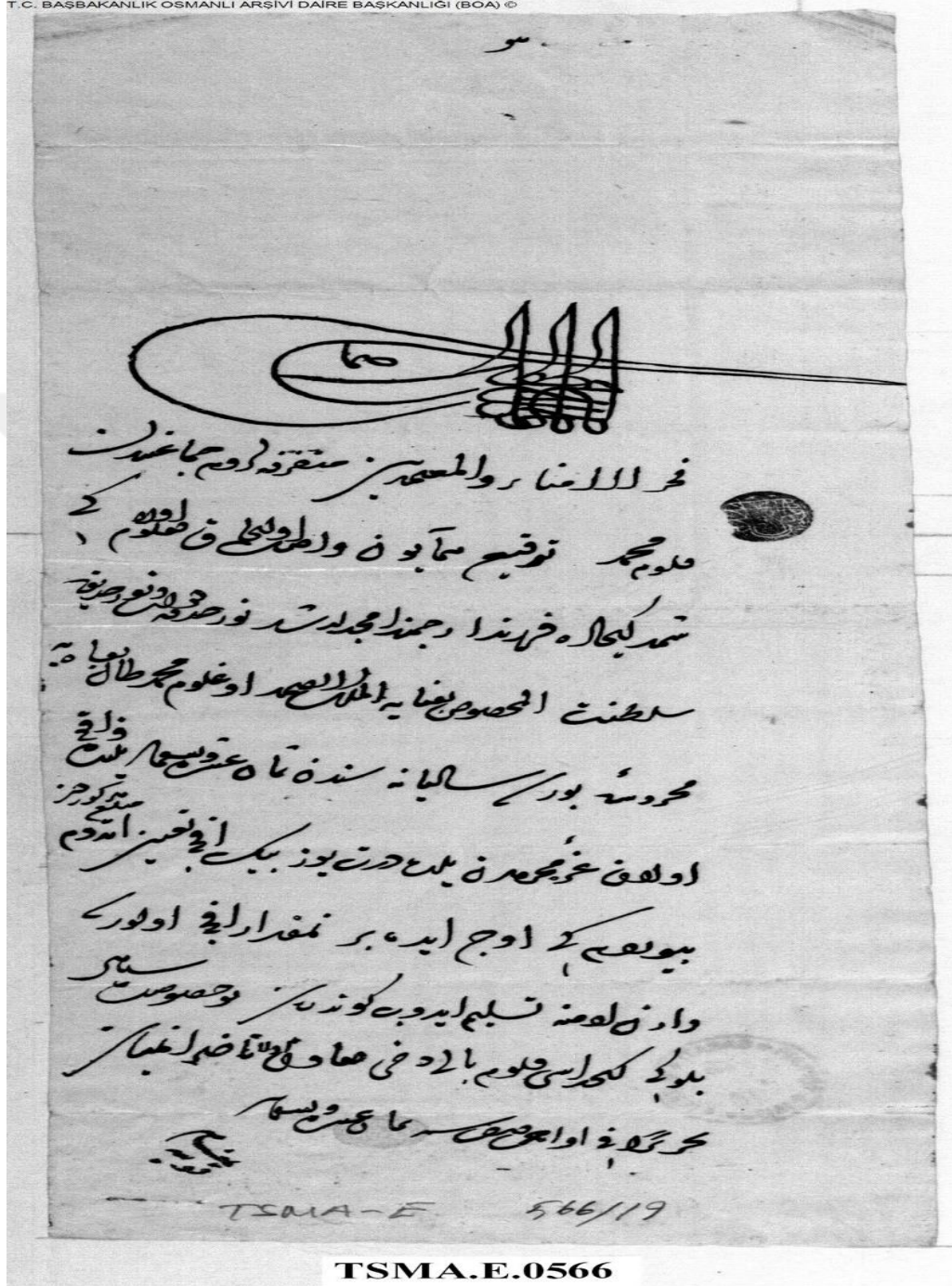
Ek: 3 Şehzade Ahmed'in Kendisinin Şahkulu Asilerini Takibine Ali Paşa'nın Mânî
Olduğunu ve Yeniçerilerin de Gitmesini Münasip Görmediklerine Dair Divan-ı
Hümayuna Mektubu. TSMA. E. 566/14.

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞIVI DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©



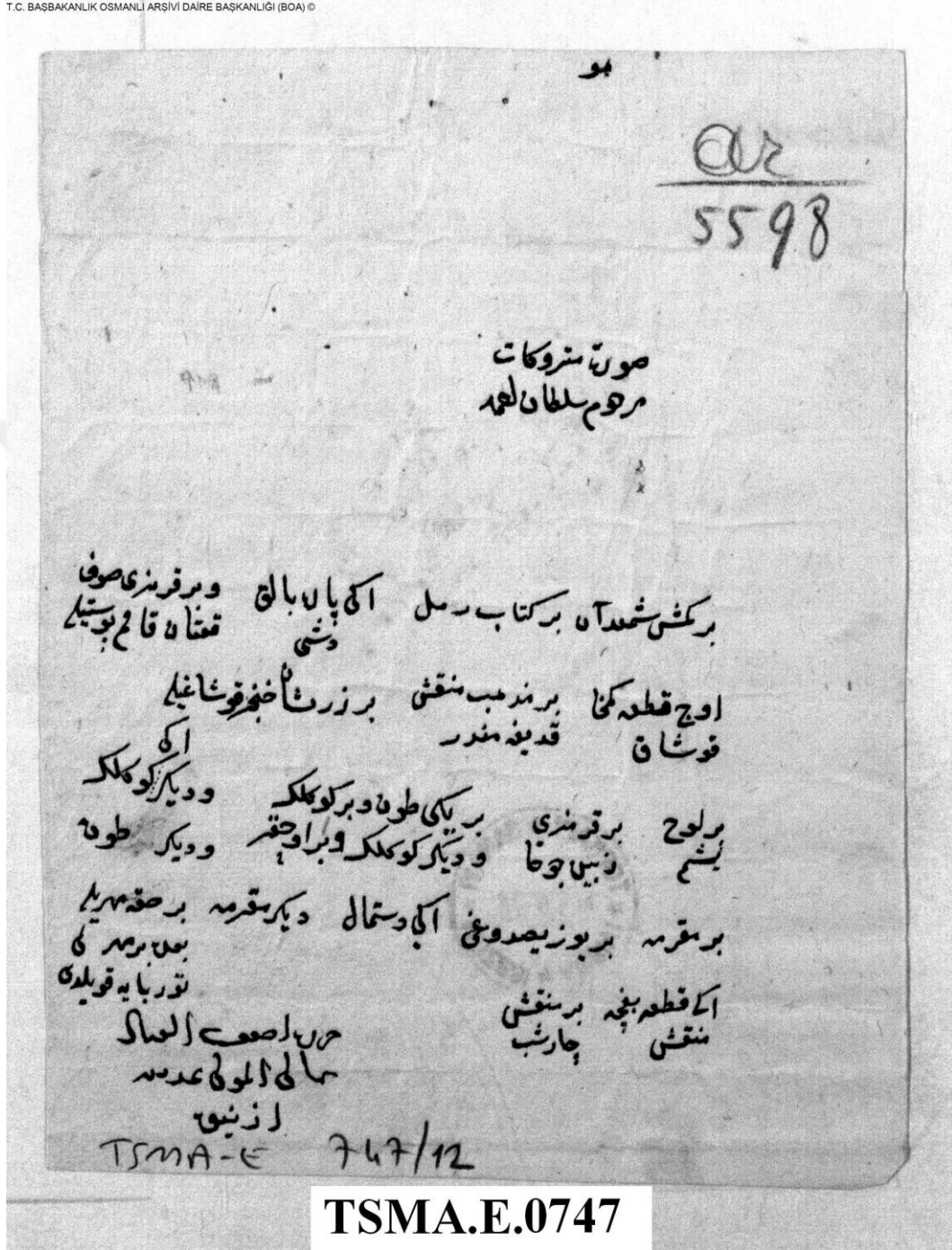
TSMA.E.0566

Ek: 5 Sultan Ahmed'in Torunu Olan Mehmed'e (Şehzade Murad'ın Oğlu) Bursa Salyanesini Tevcih Etmesi. TSMA. E. 566/19.



Ek: 7 Şehzade Ahmed'in Metrukatı. TS.MA.e. 747/12.

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞIVI DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©



TSMA.E.0747